

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΣΑΠΦΩ ΑΛΚΑΙΟΥ

Στὴν Πόλιν, ὅπου κι' ἐγεννήθη, πρωτο-βγήκε μὲ τὸ πατρικό της: Σαπφῶ Τιβερίου. Ἦταν τότε... τεσσάρων - πέντε χρονῶν κοριτσάκι. Ἄλλὰ ἔπαιξε τόσο καλὰ τὸ ρολάκι της.—σὲ κάποιο δρᾶμα,—ὥστε τὸ κοινὸν κατενθουσιάσθη' καὶ ὅταν ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα ξανάνοιξε ἡ αὐλαίκα, ἕνας ἠθοποιὸς ποὺ τὴν κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιὰ του, τὴν πέταξε σὰν τόπι στοὺς πλησιεστέρους θεατᾶς τότε, ἐπὶ χέρι σὲ χέρι, ἢ παιδούλα ἔκαμε τὸν γύρον τῆς πλατείας, δεχομένη ἀπ' ὄλους, κατάπληκτη κι' εὐτυχισμένη, γλυκόλογα, χάδια καὶ φιλάκια. Ἦταν μιὰ ἐπιτυχία μοναδική, ἕνας θρίαμβος... γιὰ τὴν ἡλικία της. Ἄλλὰ μήπως τὸν θρίαμβον αὐτὸν δὲν τὸν εἶχε κι' ἀργότερα, καὶ πάντα, σ' ὅλη της τὴν θεατρικὴ ζωὴ; Καὶ ὡς δ. Τιβερίου, καὶ ὡς κυρία Παπαγιάννη κατόπι, καὶ ὡς Σαπφῶ Ἀλκαίου μὲ τὸ ψευδώνυμό της—κυρία Νίκου Παπαγεωργίου μὲ τὸ ἀληθινό,—ἢ μικρὴ Φαναριώτισσα ἐδείχθη μιὰ μεγάλη ἠθοποιός. Δὲν ἔπαιξε ποτὲ ἕνα ρόλο χωρὶς νὰ ἐνθουσιάσῃ τὸ κοινὸ της ὅπως μὲ τὸ πρῶτο ἐκεῖνο ρολάκι. Καὶ στὴν Ἐπιθεώρησι, καὶ στὴν Ὀπερέττα, καὶ στὸ Δρᾶμα, καὶ στὴν Κωμῶδια, καὶ στὴ Φάρσα, παντοῦ. Σ' ὄλο τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο, τριάντα τῶρα χρόνια, περνᾷ θριαμβευτικὰ ὅπως τότε, στὴν πλατεία τοῦ θεάτρου τῆς Πόλης, ἀπὸ χέρι-σὲ χέρι. Καὶ σήμερ γιορτάζει τὴν Τριακονταετηρίδα της. Δηλαδή αὐτὴ δὲν τὴν γιορτάζει καθόλου. Οἱ ἄλλοι τῆς τὴν γιορτάζουν: οἱ συνάδελφοί της, οἱ φίλοι τῆς τέχνης της, οἱ συγγραφεῖς ποὺ τόσα τῆς ὀφείλουν, οἱ θαυμάστοι της.

Καὶ πόσους ἔχει ἢ Σαπφῶ Ἀλκαίου! Χωρὶς ὑπερβολή, δὲν ὑπάρχει ἕνας ποὺ νὰ

τὴν εἶδε στὸ θέατρο καὶ νὰ μὴ τὴν θαυμάζῃ. Γιὰ τὴ Κυβέλη, γιὰ τὴν Κοτοπούλη, γιὰ τὸν Βεᾶκη, ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ποὺ ἔχουν ἐπιφυλάξεις. Γιὰ τὴν Σαπφῶ Ἀλκαίου κανεὶς καμμιά. Ὅποιον καὶ νὰ ρωτήσετε, θὰ σᾶς πῇ: **Εἶναι ἡ πρώτη γυναίκα τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου!**—Ἡ πρώτη; Ἀνώτερη λοιπὸν κι' ἀπὸ τὴν Κυβέλη, κι' ἀπὸ τὴν Κοτοπούλη;.. — Ὡς καρατερίστα, ναί. Δὲν ἔχει τὸ ταῖρι της. Γιὰτὶ συνδυάζει ὅλα τὰ δυνατὰ προτερήματα. Μαζὺ μὲ μιὰ ἀντίληψιν τεραστίαν, τὴν βοηθεῖ μιὰ σκηνοκωτάτη φωνὴ καὶ μιὰ τελεία, μοναδικὴ ἴσως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον, ἀρθρωσίς. Ἡ Σαπφῶ Ἀλκαίου ἀιούεται. Ὁ θεατῆς τῆς ἐσχατίας δὲν χάνει ἀπὸ τὸ στόμα της λέξιν ὅπως καὶ ὁ θεατῆς τῆς πρώτης σειρᾶς. Ἐπειτα εἶναι μῦθος, κωμικὴ, κι' ὅταν θέλῃ δραματικὴ. Καὶ ψυχολόγος εἰς ὅλα της, τολμηρὴ, μετρημένη, καὶ προπαντὸς δημιουργικὴ. Ποτὲ δὲν ἐφάνη ἢ ἴδια εἰς δύο ρόλους. Πάντα ἀλλάζει. Ὅ,τι παίζει, τὸ ἐννοεῖ βαθύτατα, τὸ κίβνει δικό της, τὸ ἐνσαρκώνει, τὸ ἐμψυχώνει καὶ τοῦ δίνει κάτι καινούριο, ἀλλοιότιμο ἀπὸ κάθε προηγούμενό της. Εἶναι μιὰ ἠθοποιός ποὺ ἀνανεώνεται διαρκῶς. Ἐὶς τὸ δημιουργικὸ ἔργο ποὺ παρουσίασε ὅταν ἦταν στὴν πρώτη νεότητα, τὴν παρακολουθεῖ ὡς τῶρα πιστά. Δὲν ἐγήρασε πρόωρα σὰν ἄλλες, δὲν ἐκουράσθη, δὲν ἐδείλιασε, δὲν ἀπεγοητεύθη, δὲν τὴν ἐννοίασε ποτὲ γιὰ κριτικὴ, δὲν ἐσταμάτησε. Προχωρεῖ, ἐξελίσσεται καὶ θριαμβεῖ. Μιὰ ἀκατανίκητη κλίσις τὴν ἐσπρωξε ἀπὸ μικρὴ στὸ ἐπαγγελματικὸ θέατρο, μολονότι ὁ πατέρας τῆς ζωγράφος καὶ ἠθοποιός, δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ τὴν κόρη του θεατρίνα. Καὶ ἀπὸ δεκαπέντε

χρονῶν τόσκασε ἀπὸ τὴν Πόλιν μ' ἕνα θίασο ἀπὸ τὸν Παρασκευόπουλον, τὸν ἄνδρα τῆς περὶφημης εἰς τὸν καιρὸν τῆς Εὐαγγελίας. Εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν τουρνὲ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Παπαγιάννην ποὺ τὴν ἐνυμφεύθη. Καὶ μαζὺ του ἤλθε καὶ πρωτοφάνηκε ὅτῃς Ἀθήνας, ὅπου ἐμελλε νὰ ναιδαχθῇ μεγάλη. Ἡ κλίσις της δὲν τὴν ἐγέλασε ποτὲ καὶ ποτὲ ὁ πατέρας της δὲν τὸ μετάνοισε ποὺ δὲν ἔτρεξε τότε νὰ τὴν τσακώσῃ ἀπ' τὴν κνταίδες καὶ νὰ τὴν γυρίσῃ πίσω δέρνοντας. Λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἐμφάνισί της ὅτῃς Ἀθήνας, ἢ Σαπφῶ Ἀλκαίου διεκρίνετο εἰς τὸ βασιλικόν. Καὶ κατόπιν ἐστάθη τὸ καμῆρι καὶ τὸ στήριγμα τῶν καλύτερων ἀθηναϊκῶν θιάσων,—ἢ Σαπφῶ μὲ τὸνομα.

Εἶναι ἀναρίθμητοι βέβαια οἱ ρόλοι ποὺ ἔπαιξεν εἰς τὸ διάστημα τῶν τριάντα ἐτῶν, καὶ πολλοὶ ἴσως ξεχασμένοι... καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν. Ἄλλὰ θὰ τὴν ξεχάσῃ ποτὲ ὅποιος τὴν εἶδε εἰς τὴν «Ἀγριόπικτιαν» τοῦ Ἴψεν, τὴν «Γρελὴν Ὑψηλὴν» τοῦ Κυρέλ, τοὺς «Νεοπλοῦτους» καὶ τὸν «Πόλεμον»; Ὅσο γιὰ ἑλληνικὰ ἔργα, πόσα δὲν ἐστήριξε καὶ πόσα δὲν ἔσωσε μὲ τὸ ἀμίμητο παλῆμό της! Ὁ κ. Ξενοπούλος,—διὰ νὰ περιαρισθῶμεν μόνον εἰς αὐτὸν,—τῆς χρωστᾷ τὴν Ἀγγέλαν τοῦ «Πειρασμοῦ», τὴν κυρίαν Μπαρζάκου, τὴν φλόαρην ἐκείνην τῆς «Πολυγαμίας», καὶ τὴν Ἀνθὴν τῆς «Τρίμορφης Γυναίκας». Ἡ ἐκτύπωσις ἀπὸ τὴν δημιουργίαν αὐτὴν τῆς Σαπφῶς Ἀλκαίου εἶναι πρόσφατος. Ὅλοι ἐνθυμοῦνται μὲ θαυμασμὸν τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς λογίνας-καμπούρας, τῆς κωμικῆς μαζὺ καὶ τραγικῆς, καὶ προπάντων τὸ φινάλε μιᾶς εἰκόνας, ὅταν ἐφώναζε μ' ἕνα τόσο ἀμίμητον χροῦμα:

— Δὲν ὑπάρχουν πιά δυὸ κόσμοι! Ἐνας μόνον! Ὁ καλιόκοσμος!...

Ἄλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἢ Σαπφῶ Ἀλκαίου παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἐξαιρετικόν. Ἡ μεγάλη αὐτὴ καλλιτέχνης εἶναι συγχρόνως καὶ μιὰ καλὴ νοικοκυρά, μιὰ ἀφοσιωμένη σύζυγος, μιὰ φιλόστοργη μητέρα καὶ μιὰ φίλη καλὴ καὶ εὐλικρινής. Κουβεντιάζει θαυμασία, δὲν ξέρει τίς συνηθισμένες ἀρλούμπες τῶν «μεγάλων καλλιτεχνῶν» κι' ἢ λογικὴ της ἀμιλλάται μὲ τὸ πνεῦμα της. Γιὰτὶ ἀληθινὰ εἶναι ἐξυπνοτάτη Μερικὰ ἀπρόοπτα «λόγια» της ἔχουν μείνει ἀξέχαστα στοὺς θεατρικοὺς κύκλους. Καὶ μ' ἕν' ἀπ' αὐτὰ θὰ συμπληρώσω τὸν ἀτελεῖ αὐτὸν χαρακτηρισμὸν. Ἐνα βράδυ, στὸ πίσω μέρος τοῦ Ζαππείου, μιὰ εὐθυμὴ παρέα ἀπὸ ἠθοποιούς καὶ συγγραφεῖς,—ἢ παρέα τοῦ Παπαγεωργίου,—ἀναστάτωνε τὸν κόσμον μὲ τὰ γέλια της καὶ μὲ τὰς τελεῖα της. Ἐξαφνα ἐγινε σιωπὴ. Ὅλοι φιλοτιμήθηκαν νὰ θυμηθοῦν ὅτι εἶναι ποιηταί, καλλιτέχνη, καὶ νὰ μείνουν ἐκστατικοὶ ἐμπρὸς σ' ἕνα ὑπέροχον θέαμα: Ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸν ἐπρόβαλλε ἡ πανσέληνος!

Πέρκσαν κάμποσα λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἡ πανσέληνος εἶχε σηκωθῆ ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴν, μορφάζουσα τραγικῶς μὲ τὸ φυσίγναθον πρόσωπό της... Κ' ἔξαφνα πάλι, μέσα στὴ σιωπὴ καὶ τὴν ἐκστασί, ἀκούγεται μιὰ δροσερὴ, κατεργάρικη φωνή,—ἢ φωνὴ τῆς Σαπφῶς:

— Παιδιά, τὸ φεγγάρι ἀπόψε δὲν μοιάζει τοῦ...;

Κι' ἐπρόφερε τὸνομα γνωστοτάτου μουσικοῦ, ποὺ ἢ πανσέληνος,—ἐκεῖνο τὸν καιρὸ τοῦλάχιστον,—μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἢ πιστοτέρα τοῦ γελοιογραφοῦ.

Ἡ παρέα κυλίστηκε ἀπὸ τὰ γέλια,—ὅπως δὰ τόσες φορές, μὲ τέτοια «ἀπρόοπτα» τῆς Σαπφῶς.

ΓΟΡΓΙΑΣ

ΠΕΖΟ ΠΟΙΗΜΑ

Ο ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ

Mais les vrais voyageurs sont ceux-là seuls qui partent pour partir: coeurs légers, semblables aux ballons; de leur fatalité jamais ils ne s'écarterent, et, sans savoir pourquoi, disent toujours: Allons.

CHARLES BAUDELAIRE

Είναι κάποιοι πόθοι της ανθρώπινης ψυχής που δεν χορταίνουν ποτέ και δεν σβέννουν ποτέ :

Ο Ηρώας ζητεί λίγη δόξαν ακόμη.

Ο πλούσιος γυρεύει ν' αυξήσει ακόμη την περιουσία του.

Ο Ποιητής όνειρεύεται πάντα ένα άλλο Ίδανικό.

Ο μεθυσμένος θέλει να πιει ακόμη λίγο κρασί.

Ο τρελός γυρεύει πάντα κάτι άλλο.

Κι' ό κοσμογυριστής, όπου κι' αν βρει, πάντα στοχάζεται : «κάπου άλλο να πάω, γιατί θάνατι καλύτερα από εδώ». Είναι μιá ήδική ανισορροπία ή άσκοπη αυτή ανάγκη ν' αλλάζουμε πάντα θέση, να γυρίζουμε αιώνια από τόπο σε τόπο, σαν να μπορεί ό άνθρωπος, όπου κι' αν πάει, να βρει μιάν όμορφη, μιá χαρά κ' ένα Ίδανικό, αν δεν τó κρύβει μέσα του.

Πετάμε τὰ παλιά μας φορέματα, αλλάζουμε σπίτι, φεύγουμε κι' από τον τόπο που δεν μās αρέσει. Και νοιώθουμε ακόμη και μιá μυστικήν ανάγκη να ξεφορτωθούμε τó άθλιο κορμί και να δόσουμε καινούργια κατοικία στην ψυχή μας που δεν μπορεί, ποτέ να ξαναδοκιμάσει όμοια την ίδια συγκίνηση.

Ο πόθος μιās πρωτογνωρίστης χαράς μās βασανίζει την αύγή, όταν ή ψυχή τινάζει τού ύπνου τó σάβανο, και τή νύχτα όταν τή σκεπάζει ή θλίψη με τὰ σκοτεινά φτερά της. Κάθε άνθρωπος όνειροπολεί τή ζωή που δεν έζησε.

Τρέχουμε πάντα μπροστά ξεριζωμένοι, κυνηγώντας τις πλανερές χαρές που δείχνει τó νεϊρο, και δοκιμάζοντας την απογοήτηση που δίνει πάντα ή ζωή.

Και όμως ποτέ δε λογαριάζουμε πόση χίμαιρα και πόση αλήθεια υπάρχει σε όλες τις προσπάθειες, και σε όλους τούς πόνους των ανθρώπων, σá να μη ξέρουμε πώς εκείνος που μένει ακίνητος βλέπει καλύτερα.

Χαιρετάμε τó νεκρό μας Ίδανικό, και χωρίς να σταματήσουμε ποτέ τή ματιά ή τó στοχασμό, ακολουθούμε τον ίδιο μάταιο δρόμον, από τó βυθό που κυλιέται ή σάρκα ως την κορφή που φτερουγίζει τó πνεύμα, κυττάζοντας τó χαρούμενο άστέρι που δεν τρεμολάμπει για μās.

Κι' όταν γέρνουμε σιωπηλοί νάκούσουμε τούς σβησμένους αντίλαλους της περασμένης ζωής μας, και τότε άφριγγαζόμαστε τή μυριόφωνην όρχήστρα των αγέννητων πόθων μας, που μās κράζουν να βρούμε και να νοιώσουμε τον εαυτό μας στις άγνωστες χώρες.

Κι' όποιος προσέξει την περιγελάστρα φωνή, που γρικιέται κάποτε μέσα μας, θά

του πει : — «Τίποτε δε βρίσκεις εκεί που ταναζητείς, γιατί κρύβεται εκεί που δεν τó φανταζεσαι. Είσαι και συ τó φευγαλέο φάντασμα της Σκέψης σου».

Τί αξίζει κάθε ικανοποίηση που δίνουμε στον άστοχαστο πόθο μας ; Μοιάζει σαν την έλεημοσύνη που κάνουμε στο ζητιάνο. Αύριο θά ξαναπεινάσουν κ' οι δύο ! Καλύτερα νάγουμε τήν άδιαφορία και τήν έγκαρτέρηση. Αυτές μοιάζουν σαν τήν περιουσία που κληρονομήσαμε, γιατί διώχνουν κάθε πικρή φροντίδα, κάθε άνώφελη προσπάθεια.

Χαρά σ' εκείνον που μπορεί σαν τούς Ίνδους άσκητές να κάμει τις πέντε μεγάλες θυσίες, στο Θεό, στη Δημιουργία, στην άπολύτρωση, στο θάνατο και στη μελούμενη Ζωή, και ύστερα να ύπομείνει, χωρίς παράπονο, όλα τὰ δεινά.

Άπειρος χωρίς τέλος ό ούρανός, ή θάλασσα βαθιά με πολυσάλεφτους δρόμους, ό τάφος βουβός και άνεξιχνίαστος.

Καμιά παρήγορη άπόκριση στον πονεμένο ή στον περίεργο που ρωτάει, που τριγυρίζει ταξιδεφτής ζητώντας να μάθει τι κρύβει μες στην ψυχή του.

— Πάντα κινηγός τον εαυτό σου, στο άινιγμα τó άλυτο της Άλήθειας, στης Πλάνης τήν πρόσκαιρη παρηγοριά, σε κάθε γοργόφτερο κι' άλαφροίσκιωτο φανέρωμα της ζωής. Μά πάντα σε ξεφεύγει άπιαστος, κι' όταν αντιλάμπει στα πράγματα είναι θαμένος μέσα σου, κι' όταν τον αναζητείς βαθιά στην ψυχή σου πάει χάθηκε μακριά με των όνειρων τó γοργοσάλεμα. Όλα κρέμονται από τή μυστική ψυχόρμητη δύναμη που σε συνεπέρνει στα μακρινά ταξίδια, εκεί που τó βάρος τού κορμιού σου δεν σ' άφίνει να πετάξεις ολάκερος.

Στου νοῦ σου τ' άργαστήρι τι πλάθεις τόσους μικρόκοσμούς που κ' ή πλιό ανάλαφρη πνοή της αύρας φτάνει για να τούς σβήσει ! Ένα καθρέφτισμα τού Έγώ σου στα πράγματα που σε τριγυρίζουν — τέτοια θάνατι όλη σου ή ζωή.

Κ' οι άλλοι ίσκιοι που φεύγουν τρομασμένοι και χάνονται μακριά στα φωτεινά σκοπίδια της Πλάνης κι' αυτοί είναι δικά σου παραλλάγματα, είσαι πάντα συ ό ίδιος.

Τώρα, ως ψάλλουν μέσα σου της Νιότης οι άσώπαστες φωνές, ως σε μαγεύει ό μυριόφωνος αντίλαλος τού κόσμου, κλείσε τ' αυτιά σου εσύ, καθώς ό Όδυσσεάς στο τραγουδι των Σειρήνων. Πρόσταξε τή Φρόνηση και τή θέληση να σε σφιχτοδέσουν στο κατάρτι της ύπομονής, και τó καράβι της ζωής σου ως όρθιοπλωρίσει στα μακρινά πέλαγα που τὰ όργάνουν πολυτάξια πλεύόμενα πηγαίνοντας ν' άράξουν στο λιμάνι τού θανάτου.

Καλύτερα να μην ξεκινήσεις ποτέ για πουθενά. Η ψυχή σου, διαρασμένη για φως, ως χαρεί εκεί που βρέθηκε τον ήλιο της ζωής. Σε κάθε βήμα που κάνουμε στον πραγματικό κόσμο, τόσο ό φανταστικός κόσμος ξεμακραίνει και χάνει τις χάρες του. Η Άλήθεια πάντα διώχνει τὰ μάγια τού Όνείρου. Όταν γνωρίζεις άλλες χώρες είναι σαν ν' άνοίγεις τις μυστικές θύρες των Πόθων, και να βρίσκεις, τις περισσότερες φορές, τὰ ίδια πράγματα.

Ο άνθρωπος που δεν έχει ξενητεφτεί και που κατοικεί και πεθαίνει στο ίδιο σπίτι που γεννήθηκε, είναι βέβαια εύτυχισμένος γιατί πιστεύει πώς ή χαρά της ζωής είναι μονόματη, με τις ίδιες πάντα συνήθειες, χωρίς άπότομες αλλαγές.

Σήμερα όμως, κι' από την πλιό παράμερη γωνιά τού χωριού του, ό άνθρωπος όνειρεύεται μακρινούς τόπους άγνωστους, όπως, σε άλλους καιρούς, ό ξενητεμένος νοσταλγούσε τήν άλησμόνητη πατρίδα.

Η άσβηστη δίψα της αλλαγής, ή άχόρταγη περιέργεια να γνωρίζει καθένas άλλους τόπους, άλλα πράγματα, να μην έχει ποτέ σταθερή κατοικία, μιá γωνία δική του από τή γέννηση ως τó θάνατο, είναι ή βαρύτερη κατάρα για τον άνθρωπο. Έγώ δεν ξέρω πλιό τραγικό σύμβολον από τον Άχασβήρο, τον αιώνιο περιπλανώμενο. Πόσο συμπονώ τούς ζητιάνους και τούς πλούσιους που τριγυρίζουν από χώρα σε άλλη χώρα, οι πρώτοι γυρεύοντας λίγο χρήμα κ' οι δεύτεροι λίγη χαρά.

"Οποιος για πολλά χρόνια ξενιτέφτηκε δὲν ἔχει πλιὰ πατρίδα. Δὲν μπορεί πλιὰ νὰ ξαναφέρει ὅλη τὴν ψυχὴ του στὸν τόπο του, γιατί κ' ἐκεῖ θάναται ξένος, θὰ βλέπει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα μὲ τὰ μάτια τοῦ κοσμογυριστῆ, κί' ὁ γυρισμός του θὰ μοιάζει κί' αὐτὸς σὰν νέο ταξίδι.

Στὴ ζωὴ μας, κί' ἂν εἶναι μονότονη ἢ πολυτάραχη, ὑπάρχει πάντα μιὰ βαθιὰ νοσταλγικὴ διάθεση καὶ μιὰ ὄνειροφάνταστη προσδοκία, δύο μυστικὲς ἀντίμαχες δυνάμεις ποῦ δὲν ἀφίρουν ποτὲ τὴν ψυχὴ νὰ ἡσυχάσει.

Ἀγαπημένες θύμησης, φωνὲς πρωτομλήτες τῆς ζωῆς, πράγματα, πρόσωπα κί' ἀκούσματα τῶν παιδικῶν χρόνων καὶ τῆς νιότης ἔχουν σκλαβώσει τὴν ψυχὴ μου καὶ τὸ λογισμό μου. Μόνο ἀπὸ ἐκεῖ ξεφυτρώνει τὸ ποιητικὸ ἄνθος, μόνο ἐκεῖ βρίσκεται ἡ ἄδολη χαρὰ. Ἐκεῖ ἀνακαλύψαμε τὴ ζωὴ, τὴ φύση, τὸν ἄνθρωπο, ὅλα τὰ κοινὰ κί' αἰώνια πράγματα ποῦ τόρα μᾶς φαίνονται ἄχαρα κί' ἀνούσια. Ἐκεῖ πρωτοχτύπησεν ἡ καρδιά μας, ἐκεῖ ἡ σκέψη μας ἄρχισε τὸ περιττὸ καὶ πολυμήχανο παιγνίδι της.

Καθένας κρύβει, μὲς στ' ἅγιο βῆμα τῆς ψυχῆς του, κάτι ἀπὸ τοὺς πόθους τοῦ ἀπατριδοῦ κοσμογυριστῆ καὶ κάτι ἀπὸ τὴν περιέργεια τοῦ ἀταξιδεφτου χωριότη.

Καὶ ὅμως πόση χαρὰ μᾶς φέρνει νὰ συλλογιζόμαστε κάτι ποθητὸ ποῦ τῶχουμε ἀκόμη, καὶ πόση θλίψη μᾶς γεννάει ἢ ἀλαργινὴ θύμηση στὴν ξενιτιά γιὰ τὴν πρωτόχαρη ζωὴ μας, ἀγύριστα περασμένη. Ἔτσι ἐκεῖνος ποῦ ζεῖ μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο του νοιώθει κάποιες στιγμὲς, πῶς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα ποῦ τοῦ ἦσαν ἀδιάφορα ὅταν τὰ εἶχε κοντὰ του, πέρνουν μὲ τὴν ἀπόσταση μιὰ ξεχωριστὴ θέση, μιὰ βαθιὰ σημασία στὴ ζωὴ του. Κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴ του ἀφησεν ἐκεῖ, σὰν πεταλούδα νεκρὴ θιγμένη σὺ φύλλα κάποιου παλιοῦ ἀγαπητοῦ βιβλίου ποῦ τὸ ἔκλεισε πρὶν τὸ διαβάσει ὅλο, καὶ καρτερεῖ τὴ στιγμὴ νὰ τὸ ἀποτελειώσει.

Μὴν καρτερεῖς τὸ ποθητὸ συναπάντημα τῆς ἄλλης ψυχῆς σου ποῦ θὰ σοῦ δείξει τὸ χαϊμένο δρόμο σου. Ἄχ! δὲν ὀρῖσεις τὴν δική σου ψυχὴ, εἶναι ἴσκιος ποῦ φεύγει, εἶναι λάμψη ποῦ σβένει.

Μὴ σκορπίζεις τὰ ρόδα τῆς Ἀγάπης, μὴ χύνεις τὰ μῦρα τῆς λατρείας, μὴν καῖς τὸ θυμίαμα τῆς προσευχῆς οὔτε μὲς στὸ ναὸ τῆς Σοφίας, οὔτε πάνου στὸ βωμὸ τῆς Ἡδονῆς. Ἡ ἐκλεκτὴ δὲν θάρθει οὔτε τὴν ὥρα ποῦ ὁ Ἥλιος ροδίζει τὰ ὄρη, οὔτε τὴν ὥρα ποῦ ἡ Νύχτα σκεπάζει τὸν κάμπο. Ἡ Παρθένα, ποῦ ζεῖ μυστικὰ στὸ νησί τῶν Μακάρων, δὲν γνωρίζει καμιὰ νοσταλγία, καμιὰ δίψα ποτὲ δὲν τὴ φλογίζει, δὲν νοιώθει τὸν ἀμαρτωλὸ πόθο καὶ δὲν ὄνειρεύεται μάταια ταξίδια.

Στέκει μόνη της πάντα στὸ βράχο ψηλά.

Κάτου ἢ ἄβυσσο μαύρου πελάγου, καὶ πάνου της φτερουγίζει λευκὸ περιστέρι. Καὶ τί τάχα μὲ τοῦτο, ἂν θὰ μείνεις πάντα μακριὰ της, κί' ἂν πᾶς στῆς γῆς τὰ πέρατα νὰ τὴν ζητήσεις;

Τὶ ἀξίζει κί' ἂν λάμπει τὸ φῶς τῆς ἐλπίδας; ἂν ἡ ἀγάπη μαγεύει; δὲν ἠξέρεις ἐσὺ τὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς, τὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς, δὲν θὰ βρεῖς.

Γιὰ τοῦτο μὴ θρηνεῖς τὸν καιρὸ ποῦ φεύγει καὶ χάνεται. Καὶ μὴν ποθεῖς τὸν καιρὸ ποῦ ἀκόμη δὲν ἤρθε. Μὴν πεις τὰ λόγια τοῦ Πόνου. Ἡ ἄβυσσο τῆς ψυχῆς σου ἄς γίνεῖ ἓνα κοιμητήρι, χωρὶς σταυροὺς καὶ χωρὶς μνημόσυνα. Καὶ μὴ σταθεῖς στὸ ἀκρογιάλι νὰ θρηνήσεις κανένα χωρισμό, γιατί ὁ θρηῆνος τῶν κυμάτων δὲν παρηγορεῖ.

Εἶσαι σὺ τὸ βαθύριζο δέντρο ποῦ ἀπλόνει ψηλὰ τὰ πυκνόφυλλα κλαδιά του; Εἶσαι ὁ ἀτράνταχος βράχος ποῦ τὸν χτυπάει ἀνήμπορη τῆς τρικυμίας ἢ ἄγρια ὄρμη; Εἶσαι ὁ οὐρανοδρόμος ἀητός ποῦ πετᾶει περήφανος πλιὸ ψηλὰ κί' ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς καλοκαιριᾶς κί' ἀπὸ τὴ θλίψη τῆς θύελλας;

— ὦ, ἀρωστημένη ψυχὴ, εἶσαι ἢ χλωμὴ ἀχιτίδα τοῦ ἡλίου ποῦ τὸν σκεπάζουν τὰ σύγνεφα, εἶσαι ἢ λιγοστὴ στάλα τοῦ στερεομένου νεροῦ ποῦ σιγοτρέχει ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ αἰώνιου βράχου καὶ χάνεται μὲς στὴν πρόσκαιρη χλόη...

Κί' ὅμως ὄνειρεῦσαι τὸ φλογερὸ μεσημέρι καὶ τὸν τρισβαθὸν ὠκεανό.

Ἐπέρασα θάλασσες, εἶδα οὐρανοὺς κί' ἀκρογιάλια. Ὁ ἴσκιος μαγικῶν συγνέφων στέπαζε τὰ προαιώνια βουνὰ ποῦ λὲς κ' ἔτρεχαν, κωνηγόντας τὸ πλεούμενο, σὰν ζωντανοὶ γίγαντες, μέσα στὸ μεγαλόπρεπο Σύμπαν.

Στοῦ ταξιδεφτῆ τὸ πέρασμα κρυφοσμύγει κ' ἓνας δεύτερος σκοπός, ποῦ λὲς καὶ στὸ πραγματικὸ ἀργοπλέκεται κ' ἓνα φανταστικὸ ταξίδι.

Καὶ ὅμως κάθε φορὰ ποῦ φεύγω ἀπὸ ἓνα τόπο μοῦ φαίνεται πῶς κομματιάζω τὴ ζωὴ μου, κάθε φορὰ ποῦ φτάνω σ' ἓνα τόπο μοῦ φαίνεται πῶς γεννιέται μέσα μου μιὰ καινούρια ἀνησυχία. Τί κί' ἂν συλλογιζομαι πῶς κάθε καινούργιος πόθος μὲ φέρνει πλιὸ μπροστὰ κί' ἀπὸ τοὺς ἄλλους κί' ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου, σὲ κάποιο δρόμο. Σ' ἓνα δρόμο ποῦ λὲς καὶ τραβάει κί' αὐτὸς μαζί μου, καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ἔχει τέλος! Τί κί' ἂν φθάνω στὸ μυστικὸ ναὸ τῆς ψυχῆς μου καὶ περιμένω ν' ἀνοίξει ἢ κλεισμένη θύρα τῶν ὄνειρων μου, γιὰ νὰ ξαναβρῶ ἐκείμμεσα τὸν ἑαυτὸ μου.

Μοιάζω σὰν τὸ παιδάκι τοῦ παραμυθιοῦ ποῦ τὸ ἀρπαξὲν ὁ Μάγος, κ' ἐκεῖνο, τὴν ὥρα ποῦ τὸ πηγαινε στὸ ἄγνωστο, ἔριχνε καταγῆς σπειριὰ σιτάρι γιὰ νὰ βρεῖ σημάδι στὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ, ἂν θὰ ξέφευγεν ἀπ' τὰ χέρια του.

Ἔτσι κ' ἐγὼ σπέρνω στὸ δρόμο τῆς ξενιτιάς τὰ μαδημένα ροδόφυλλα τῆς νοσταλγικῆς ἀγάπης καὶ τῆς πονόχαρης ἀνάμνησης, γιατί ξέρω πῶς ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀπὸ τὴ Μοῖρα του, ὑπάρχει μόνο ἡ φαντασία του, ποῦ τοὺς ξεχωρίζει ἀπατηλά...

(Παρίσι, 1925).

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΣΚΕΨΗ

(Ἐξ ἀφορμῆς τῶν «Στοχασμῶν» τοῦ κ. Τέλλου Ἄγρα, στὴν «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη», τεύχος 11).

Ὁ Πόε εἶπε: «Ἡ ποίηση δὲν εἶναι τὸ ἔργο μου, εἶναι τὸ πάθος μου». Μὰ ὅταν ἓνας καλλιτέχνης λέγει: τὸ ἔργο μου, εἶναι σὰ ν' ἀκούει κανεὶς τὴν ἴδια στιγμὴ μιὰ μυστικὴ φωνή, ἓναν μυστικὸν ἀντίλαλο, ποῦ ἐπαναλαμβάνει: τὸ πάθος μου. Ὅπως στὰ μεγάλα γράμματα τῶν ἐπιγραφῶν, ποῦ τὰ ζωγραφίζουν μὲ παράλληλους ἴσκιους ἀπὸ πίσω. Ἡ ἀπέξω ὄψη λέγει: τὸ ἔργο μου. Ἡ ἀπομέσα λέγει: τὸ πάθος μου.

Ἐπιασαν καὶ διέκριναν ποίηση-ἐμπνευση καὶ ποίηση-κατασκευή. Τὸ πρῶτο ἔχει ἴσως ἓναν πλεονασμό, γιατί μέσα στὴν ἐμπνευση εἶναι πάντα ἢ ποίηση. Τὸ δεύτερο ἄλλο ζητᾶ κί' ἄλλο δηλώνει. Θᾶπρεπε λοιπὸν νὰ διακρίνουν πιδ σωστά: ἐμπνευση καὶ ἐμπνευση-κατασκευή. Εἶναι καὶ τὰ δύο κάτι ἀπὸ τὴν ποίηση.

Ὁ λυρισμὸς εἶναι ἢ καλῶς ἐνοουμένη ποίηση; Ἄχ, ὁ λυρισμὸς ἔχει πολὺ μέγала χέρια, ὥστε νὰ μὴ μπορεί ν' ἀγγίξει χωρὶς κίνδυνο τόσα καὶ τόσα μικρὰ κί' εὐθιχτα ἀντικείμενα, ποῦ ἐπιπλώνουν τὴ σκεπτικὴ ζωὴ μας. Ἐχει πολὺ ρωμαλέες φωνητικὲς χορδές, ὥστε νὰ πηδᾶ ἀπὸ τὸν ἓναν τόνο στὸν ἄλλο καὶ νὰ χάνει τὰ ἡμιτόνια. Ἡ σκέψη θὰ τὸν συνεφέρει, θὰ τοῦ μεγεθύνει τὰ ἀθέατα. Ἡ σκέψη θὰ τὸν διαβαθμίσει, θὰ τοῦ χρησιμεύσει ὡσὰν ἓνα περίεργο ὑποδεκάμετρο. Καὶ τότε θὰ προκύψουν οἱ νέες κί' ἀγνωστες ὑποδιαιρέσεις. Κί' ἡ ὑπαδιαίρεση—αὐτὴ εἶναι τὸ καινούργιο!

Μιὰ καλὴ λέξη, ἓνα «εὖρημα», δὲ φέρνει βέβαια παρὰ μόνο συμπτωματικὴν ἐπιτυχία. Πάλι ὁ λυρισμὸς σπάνια κατορθώνει νὰ φτάνει ἢ νὰ μὴν υπερπηδᾶ τὴν ἀληθινὴ ζώνη τῆς ποιήσεως. Ὅμως ἢ ποιητικὴ σκέ-

ψη τὰ φέρνει ὅλα στὸν τόπο τους, τὰ ἐξω-
ραίζει ὅλα, ὅταν κατορθώνει νὰ μὴν
ἀπορροφᾷ κάθε συγκίνηση. Θὰ μπεροῦσε
κανεὶς νὰ τ' ὀνομάσει αὐτὸ «λυρική σκέψη»
ἢ κάτι ἀνάλογο; θαρρῶ πὺς αὐτὸ εἶναι τὸ
πιο σημαντικό σημεῖο στὴν ποίηση.

Ἡ ἔμμετρη πρόζα (καὶ βέβαια αὐτὸ εἶ-
ναι παρεξηγημένη ποίηση) βρίσκεται στὴ
μιὰν ἄκρη. Στὴν ἄλλη ἄκρη πρέπει νὰ το-
ποθετηθῆ ὁ λυρισμός. Στὴ μέση εἶναι αὐ-
τὸ πού εἴπαμε λυρική σκέψη ἢ, ἀλλοιῶς,
ἐμπνευση-κατασκευή. Αὐτὸ εἶναι, ἴσως
εἶναι, ἢ καλῶς ἐνοουμένη ποίηση.

Ἰπάρχει καὶ στὴν ποίηση μουσική, εἶναι
ἢ γοητεία της. Μὰ μὴ τὴν ἀναζητήσετε
στὶς λέξεις, στὸν τόνο, στοὺς μουσικὰ συν-
αρμολογημένους φθόγγους. Ἡ μουσική δὲν
εἶναι ἀπέξω. Εἶναι κρυμμένη ἀπὸ μέσα, ἀπο-
πίσω ἀπὸ τὰ λόγια, μέσα στὴ μουσική
σκέψη, στὴ μουσική φαντασία καὶ στὸ μου-
σικό νόημα.

Θὰ ἔτυχε νὰ διχάσετε ἓνα ποίημα, χω-
ρὶς νὰ νοιώσετε τί θέλει νὰ πεῖ, κι' ἦταν
βέβαια ψυχρὸ κι' ἄψυχο. Ἰὸ ξαναδιαβάσατε
καὶ τὸ νοιώσατε. Καὶ ξαφνικὰ αἰσθανθῆ-
κατε πόσο ἦταν ζωντανό, πόσο ἦταν μου-
σικό. Γιατὶ ἦταν ἡ σκέψη του μουσική.

Κι' ἀκόμη καθαρώτερα: Ἡ ποίηση, πρὶν
γίνει ποίηση, ἦταν ἀκαθόριστη μουσική.
Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, πρὶν γίνει ἐπι-
στημονικὴ ἀλήθεια, ἦταν ἀκαθόριστη ποίη-
ση. Νὰ γιατί τὰ ἐμπνευσμένα ποιήματα ἔ-

χουν ἓνα μουσικό παλμό καὶ τὰ ἐμπνευ-
σμένα ἐπιστημονικὰ ἔργα ἔχουν ἓνα μυστικὸ
ποιητικὸ ρίγος.

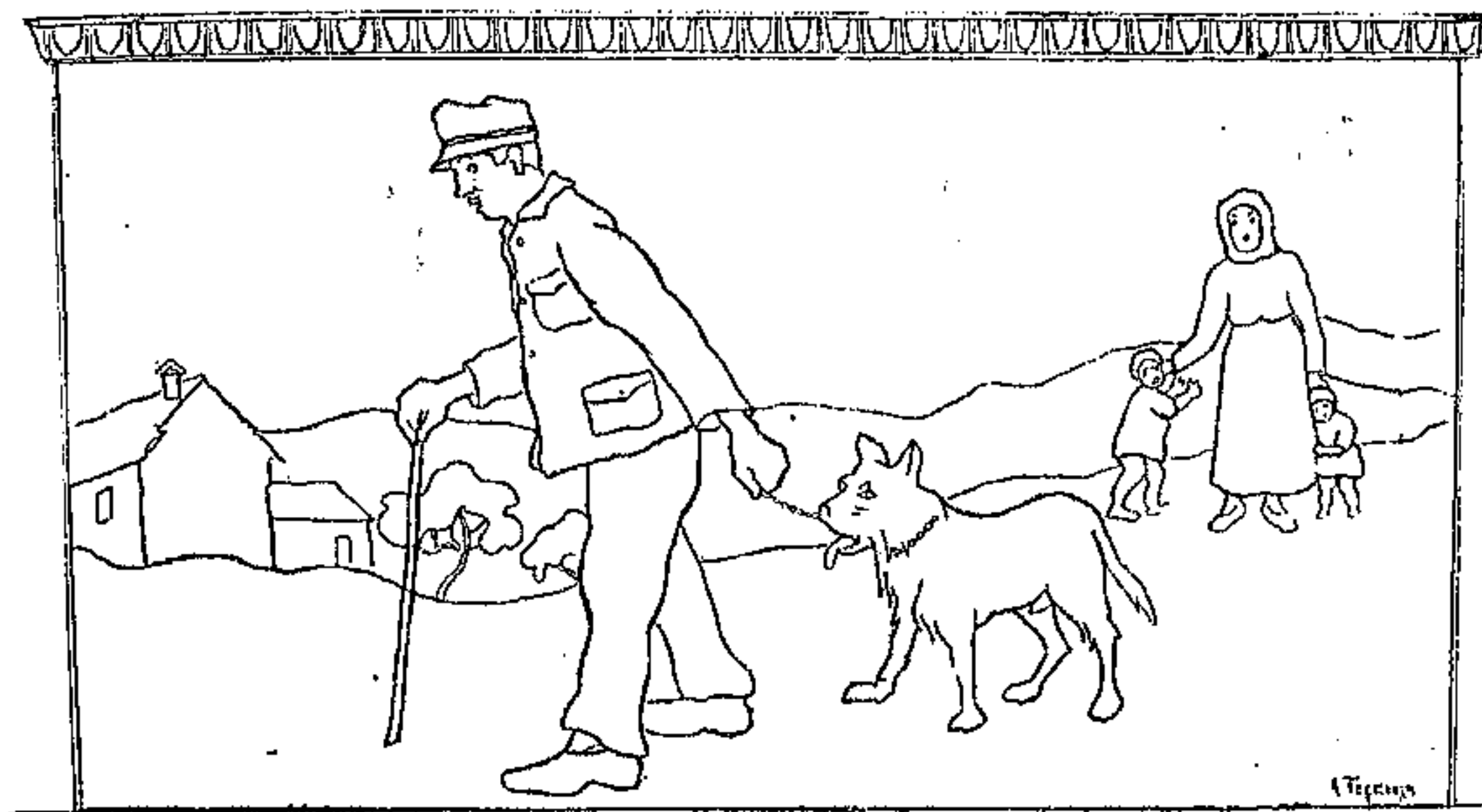
Αὐτὴ εἶναι ἡ κληρονομικότητά τους.

Πέρνουμε τὰ βιβλία τ' ἀγαπημένα ἀπὸ
τὴ θέση τους, τ' ἀνοίγουμε κι' αὐτὰ ἀνοι-
γουν μόνα τους, πάντα στὶς σελίδες τὶς δια-
βασμένες, πάντα στὶς σελίδες τὶς σημειω-
μένες. Πῶς συμβαίνει νὰ μὴν ἀνοίγουν ποτὲ
στὶς σελίδες στὶς ἀγνωστες καὶ τὶς ἀδιά-
βαστες;

Ἔτσι γυρίζουμε, διψασμένοι γιὰ συγκί-
νηση μέσα στὴν ψυχὴ μας καὶ συμβαίνει νὰ
βρίσκουμε ὅλο καὶ τὶς ἴδιες διαθέσεις, τὰ
ἴδια χρώματα. Τότε ἀκριβῶς δοκιμάζουμε
αὐτὸ πού λέγει ὁ φίλος ποιητῆς, τὴν οἰ-
κτατὴ νοσταλγία τῆς συγκινήσεως. Ναι, μὰ
πρὸς τί, ἀφοῦ ὑπάρχουν ἀκόμη τόσες σελί-
δες παρθένες κι' ἀδιάβαστες;

Φυσαρμόνικες, φωνογράφοι, μεσοφωνίες
κι' ἄλλα ἀνώνυμα ὄργανα τῶν δρόμων, γε-
μάτα κλειδιά μὲ μυστικὰς φωνές. Δὲν εἶναι
οἱ χορδές σας καὶ τὸ σχῆμα σας πού θέλ-
γουν τὸν ποιητῆ. Εἶναι οἱ ἀνώνυμοι σκοπαί,
τὰ ὄρφανὰ τραγούδια, εἶναι οἱ πλανόδιοι
πόννοι κι' οἱ ἄστεγες ὀδύνες πού χάνονται
στὰ βάρη ἑνὸς μακρυνοῦ δρόμου, πού σμίγουν
μὲ τὸ φεγγάρι ἐκεῖ στὴ μακρυνὴ καμπὴ τοῦ
δρόμου. "Ὅλ' αὐτὰ εἶν' ἓνας ἄνθρωπος, ἓνας
ἀνώνυμος ἄνθρωπος μ' ἓνα ὄργανο ἀγνωστο
στὰ χέρια, πού φεύγει πάντα ὑποταγμένος
καὶ κλαίγοντας πάνω στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ
του...

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΣΙΡΙΚΟΣ

Δύσημα τῆς Κας ΑΘΗΝΑΣ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ
μὲ στίχα κατωμένα ἀπὸ τὴν ἴδια.

Ἔτσι τὸν ἔλεγε τὸ σκύλο τοῦ Γιαννῆ
τοῦ Φλόκου, Τσιρίκο. Ἐνα μεγάλο γκέκινο
σκυλί, ὁποῦχε γεράσει φυλάγοντας ἀπὸ μι-
κρὰ, κουτάβι ἀκόμα, τὰ χειμαδιὰ ἑνοῦ Βούλ-
γαρου τσοπάνου, πάνου στὰ σύνορα τῆς
Μακεδονίας. Σὰν μπῆκε ὀρητικὸς μέσα
ὁ στρατός μας κ' ἔσπειρε στὸν ἐχθρὸ τὸν
πανικό, τὰ κοπάδια σκορπίστηκαν στὰ λαγ-
κάδια καὶ στὰ ὄρη, χρησιμοποιώντας γιὰ τρο-
φή στὸν ἑλληνικὸ στρατό. Μαζὺ μ' αὐτὰ
πῆραν τὰ βουνὰ καὶ τὰ τσοπανόσκυλα, τρο-
μαγμένα ἀπὸ τὸ βρόντο τῶν κανονιῶν,
χάνοντας τὸν ἀφέντη καὶ τὸ κονάκι τους.
Ἐν' ἀπὸ δαῦτα ἦτανε κι' ὁ Τσιρίκος. Σὰν
ἐπαψε ὁ πόλεμος καὶ γύριζαν οἱ στρατιῶτες
στὰ σπίτια τους ὁ Γιάννης ὁ Φλόκος, ἀντὶ
ἄλλο λάφυρο, ἔφερε δεμένο ἓν ἀγριόσκυλο,
ἴδιο ἀρκοῦδα, στὸ χωριό του. Ἔτσι
πὺ τὸ ἀντίκρισαν, τὰ παιδόπουλα πῆγαν
καὶ χάρθηκαν ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ φαρδύα
φουστάνια τῶν μανάδων τους—Παναγιῶτα
μου, ἓνα θεριό! Ὁ Τσιρίκος δὲν ἄργησε ν'
ἀφοσιωθῆ στὸν καινούργιο του ἀφέντη.
Βρῆκε ἡσυχία, ξεστασιά, καλοπέραση καὶ
σὰ γέρος πὰ πὺ ἦτανε κι' ὕστερ' ἀπὸ
τόσα βάσανα καὶ τρομάρες ὁποῦχε περάσει,
ἤθελε τὴν καλὴ ζωὴ. Εἶχε ὅμως καὶ τὶς
καλές του μέρες, τῆς παλληκαροσύνης, σὰν

ἐϋπναγε μέσα του ἡ ἀνάγκη νὰ προστα-
τέψῃ τὸ χτήμα ἀπὸ τοὺς νυχτοκλέφτες ἢ
ἀπὸ τὰ τσακάλια καὶ τῆς ἀλεπούδες. Ἄγρυ-
πνος ὄξω ἀπ' τὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ,
ἄφηνε τὴ βροντερὴ φωνή του νὰ γεμίξῃ
τὴ νυχτιάτικη ἐρημιὰ τῆς ἐσοχῆς, κι' ἀλλοί-
μονο σ' ὅποιονε κόταγε νὰ περάσῃ.

Ὁ Γιάννης ὁ Φλόκος εἶχε τρία χτήματα
στὸν τόπο του. Ἐνα ἦταν τὸ Μακρολί-
βαδο, τ' ἄλλο τὸ Βασιλικὸ καὶ τ' ἄλλο
στὴν Ἀσφακόραχη. Μὰ προτίμηση ξεχωρι-
στὴ εἶχε σὲ τοῦτο δῶ γιὰ πολλοὺς λόγους.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιατί ἐδῶ πέρασε τὰ κα-
λίτερα του χρόνια σὰ ζοῦσε ὁ πατέρας του
κ' εἶχε πολλὰ νὰ θυμᾶται ἀπ' αὐτὸ τὸ μέ-
ρος. Δὲν μποροῦσε νὰ ξεχάσῃ πόση εὐχα-
ρίστηση αἰσθανότανε σὰν ξυπνοῦσανε μπο-
νώρα, αὐτός, ὁ πατέρας του κι' ὁ κολλίγας
μὲ τοὺς δυὸ του γιουὺς γιὰ τὸ κυνήγι. Ἀπὸ
βραδὺς τί ἐτοιμασίες, τί μπαρουτάσκαγα
στὴ μέση γιὰ νὰ γεμίσουνε τὰ φουσκία, τί
σιουπιά, τί τάπες φτενές καὶ χοντροές, τί λά-
δωμα, στὶς κάνες τῶν ντουφεκιῶν. Μὰ ἦταν
κ' ἓνα δίκανο αὐτὸ τοῦ πατέρα του, ἀπὸ
κεῖνα τ' ἀμερικάνικα τῶν δώδεκα, πούχουνε
ἀτσάλινες σωλῆνες καὶ δὲν κλωτσᾶνε, οὔτε
καὶ μὲ ἀκαπνο μπαροῦτι ἀπὸ τὸ πιὸ δυ-
νατό. Αὐτὸς δὲν ἔκλεινε μάτι ὅλη νύχτα κι'

ὄλο σκούνταγε τὸν πατέρα του.—Ξύπνα, πατέρα, φρότισε! Ἐσιγία δὲν εἶχε, κ' ὄνειρενότανε πότε θὰ μεγαλώσῃ κι' αὐτὸς νιγὴ δικό του δίκανο. Μὰ τώρα δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μακρὸ καλάμι.—ἦτανε βλέπεις πολὺ μικρὸς γιὰ ντιουρέκι.—καὶ πήγαινε μπρὸς σκαρφαλώνοντας στὶς ραχοῦλες σὰν κασίκι καὶ κρατώντας τὸ καλάμι ποῦ τόβαζε μέσα στὰ πυκνὰ σκοῖνα γιὰ νὰ μπρογκήξῃ τὰ ὄγκυα, ποῦρχονταν τὸ Σεπτέμβρη μπουλουκία ἀπ' τὸ πέλαγὸ τῆς Ἀφρικῆς κ' ἔπειταν ἀποκαμωμένα ἀπὸ τὴν κόυραση, στὴν πρώτη στεριά ποῦ βρισκαν μπρὸς τους. Μὰ καὶ τὸ χειμῶνα λίγες μεκατσοές, τσίχλες καὶ τσιγλοκόταυρα βαροῦσαν, νερόκοτες, λαγούς κι' ἀγριοκούνελα; Κι' ὅταν τὸ χιόνι ἔπερτε πυκνὸ καὶ σκέπαζε πάνω ἀπὸ μισὸ μπόι τ' ἀπέναντι βουνό, λίγες φορὲς ἦρθαν ἀπ' ὄξω ἀπ' τὴν πόρτα τους ζαρκάδια κι' ἀγριογούρουνα;

Κ' ἔτσι χωρὶς κόπο τὰ σκότωναν, κ' εἶχαν νὰ τρῶνε ὄλο τὸ χειμῶνα πασπαλά,* ποῦ τὸν ἔβγαζε μυροδαῖτον ἢ μάννα του ἀπ' τὴν πινιότα,* καὶ τὸν τηγάνιζε πάνω ἀπ' τ' ἀναμμένα χοντροκούτσουρα τῆς παραστιάς.

Ἦταν μοναχικὸ αὐτὸ τὸ χτήμα μέσα στὰ βουνά. Κοντά, πολὺ κοντά ἦταν καὶ τὸ δάσος μὲ τὶς ἀγριοβαλανιδιές, ἀπ' ὅπου πολλὲς φορὲς τὴ νύχτα ἀκούγονταν τὰ τσακάλια νὰ οὐρλιάζουν· μὰ καὶ λύκοι εἶχανε κάποτε φανεῖ κατὰ κεῖ κ' εἶχανε ριχτεῖ στὰ χειμαδιά. Ἀλλὰ ἔδωσε ὁ Θεὸς κ' ἔξολοθρέφτηκαν κ' ἔτσι πιά οἱ τσοπαναρέοι σύχασαν.

Ἦταν λοιπὸν ἀπὸ τόσα χρόνια, ἔρχονταν ὁ Γιάννης στὴν Ἀσφακόραχη νὰ ξεκουραστῇ καὶ νὰ ξεχάσῃ τὶς ἀγριάδες τοῦ πολέμου, κουτσαίνοντας λίγο ἀπὸ κάποιο τραῦμα καὶ σέρνοντας τὸν Τσιρικό ἀπὸνα σκονί, ποῦ μὲ τὸ κεφάλι κατεβασμένο ἀκολουθῶναι περὶ τὸ νεὸ του ἀφεντικό. Ὁ πατέρας του εἶχε πεθάνει τὸν καιρὸ τῆς γρίπης παίρνοντας μαζί του σὲ λίγο καὶ τὴ γυναῖκα του. Ἀδέρφια δὲν εἶχε ὁ Γιάννης γιατί ἦταν μοναχογιός. Στὸ χτήμα δὲ βρῆκε ἄλλον παρὰ τοὺς δύο γεροκολλίγους, μοναχοὺς κι' αὐτοὺς, γιατί οἱ γιοῖ τους πῆγαν στὴν Ἀμερικὴ νὰ κάνουνε βιό. Κι' ἔτσι μόνος

τοῦ Ὀφλόκος μὲ τὸν Τσιρικό ἔφερνε βόλτα τὸ χτήμα του, χαϊδεύοντάς τον πολλὲς φορὲς στὸ τριγωντὸ του κεφάλι καὶ λέγοντάς του:

—Ἔλα, παλληκαριῶ Τσιρικό μου, νὰ τὰ ποῦμε λιγάκι οἱ δυὸ τραυματίες.

Ἦχε ἀγαπήσει σὰν παιδί του τὸ γέρικο σκυλί του ὁ Φλόκος. Μὰ κι' αὐτὸ κρέμονταν ἀπ' τὴ μιλιὰ τοῦ ἀφεντικοῦ του κι' ἀπὸ τὸ κῦτταμα του. Τὸν ἀκολουθῶναι στὰ κινήγια του μέσα στὸ δάσος ἢ στὶς βουνοκορφές, καὶ πολλὲς φορὲς σὰν εὑρισκε τὸ ντορὸ κανενὸς λαγοῦ, πήγαινε καὶ τὸν ἔβγαζε καὶ μὲ κυκλικὸ κινήγημα τὸν ἔφερνε βόλτα—βόλτα μπρὸς στὸν ἀφέντη του, «ἐντὸς βολῆς».

Ἄλλοτε μυρίζοντας πότε τὸν ἀέρα, πότε τὸ χῶμα, πήγαινε κατ' εὐθεία στὶς φωλιές τῶν ἀλεπούδιων, κι' ἀφοῦ φερμάριζε ἀπ' ὄξω ἀκούνητος σὰν ἀπολιθωμένος μὲ ὄρθια τ' αὐτιά καὶ τὴν οὐρὰ τέζα κόκκαλο πρὸς τὰ πίσω, ὁρμοῦσε μὲς στὴν τρύπα σκάφροντας σὰ λυσσιασμένος τὸ χῶμα, κ' ἔκανε μακελιὸ ἐκεῖ μέσα. Σὲ μιὰ τέτοια φοβερὴ μάχη ἔχασε τὴν ἄκρια ἀπὸ τ' ἀριστὸ του αὐτὶ καὶ τόνα του μάτι, ποῦ παρ' ὀλίγο νὰ χυθῆ ἀπὸ τὸ νύχι ἑνὸς τσακαλιοῦ ἦτανε πάντα κόκκινο καὶ σὰ νερουλιασμένο. Ἄν δὲν ἦτανε ἔτσι μεγαλόσωμος, ὁ Τσιρικός δὲ θᾶχε ἀφήσει ἀλεποῦ γι' ἀλεποῦ· ἀλλὰ ποῦ νὰ χωρέσῃ στὶς φωλιές τους! Δὲν εἶχε καὶ πάντα τὴν ὄρεξη νὰ σκάφτῃ μὲ τὰ μπροστινά του πόδια γιὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν τρύπα πρὸς μεγάλη καὶ νὰ τὶς συγρῖσῃ αὐτὲς τὶς καλιακούδες ὅπως ἔπρεπε· γέρος βλέπεις. Ἐσκέφτηκε ὁμως νὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ κάτι πυκνὰ χαμόκλαδα κοντὰ στὴ φωλιά κι' ὅταν αὐτὲς οἱ πονηρὲς ξεμύτιζαν προφυλαχτικά γιὰ νὰ χυθοῦνε στ' ἀμπέλι καὶ στὰ κοτέτσια, ἔπεφτ' ἀπάνω τους σὰν κεραυνός. Ἀλλ' αὐτὸ λίγο βάσταξε, γιατί ἐκεῖνες πολὺ πρὸ πονηρὲς ἀπ' τὸν Τσιρικό, ἀποφάσισαν μιὰ νύχτα νὰ κουβαλήσουν ἄλλοῦ τὸ σπιτικό τους καὶ τὸν ἄφησαν στὰ κούρα τοῦ λουτροῦ,—ὑπόθεσι ποῦ ἔρριξε τὸ φτωχὸ Τσιρικό σὲ μεγάλη συλλοή.

Πέρασαν δυὸ τρίτα χρόνια ἔτσι· κάτι μὲ τοὺς τρύγους στ' ἄλλα χτήματα, κάτι μὲ τὸ σκάψιμο, μὲ τὸ πότισμα, μὲ τὶς ἑληές, ὁ καιρὸς κυλοῦσε. Ὁ Φλόκος, μ' ὄλο ποῦ ἦτανε καλὸς σὲ ὄλα του, εἶχε ἀποχτήσῃ ἓνα μεγάλο ἐλάττωμα στὸ στρατό. Εἶχε γίνει

μπεκοῆς. Ἦτσιονζε καλά, μορὲ μάτια μου, τόσο ποῦ πολλὲς φορὲς γινότανε κουτούκι ἀπ' τὸ μεθύσι. Τώρα μάλιστα ποῦ κ' ἡ μοναξιά τὸν βάραινε, στὸ κρασί τόρριχνε γιὰ νὰ παρηγοριέται. Ποῦ τὸν ἔχανε, ποῦ τὸν ἔβρισκε, σὰν ἦτανε μέρες βροχερὲς καὶ δὲν πήγαινε στὰ χτήματα, μὲς τοῦ Σκορδοπατάκια τὴν ταβέρνα μακρὰ ἀπὸ τὴν Ἀσφακόραχη ὡς μιὰ ὄρα. Ἐκεῖ εὑρισκε κι' ἄλλους ἐργάτες καὶ συχωριανοὺς κι' ἀρχίζαν τὴν κουβέντα κουτσοπίνοντας. Τὸ βράδυ σὰ γύριζε σπῆτι τρικλίζοντας, ἢ γρηὰ κολλίγισσα ποῦ τὸν ἀκούγε ν' ἀνεβαίνει τὴν πέτρινη σκάλα, ἔλεγε στὸ γέρο της:

—Ἄκου πῶς ἀνεβαίνει ὁ τρεκλαδίπλας· καμιά ὄρα θὰ μοῦ γκρεμίσῃ τοὺς τενεκέδες μὲ τὰ βασιλικά μου καὶ τοὺς κατηρέδες μου ἀπ' τὸ πεζοῦλι. Ποῦ εἶσαι, γέρο ἀφέντη μας, νὰ δῆς τὴν κατάντια τοῦ μονάκριβού σου;

Ὁ Γιάννης εἶχε ἀρχίσει νὰ στενοχωριέται ἢ συντροφιὰ τοῦ σκύλου του καὶ τῶν κολλίγιδων δὲν τοῦ ἦταν ἀρκετὴ· μὰ οὔτε καὶ στὸ κρασί εὑρισκε κείνο ποῦ ποθοῦσε ἢ καρδιά του. Ἦταν νέος γερός, λεβέντης, εἶχε καὶ βιό. Ὅσο γιὰ τὸ κούτσαμα, ἦταν τόσο λίγο ποῦ σκεδὸν δὲ φαινότανε. Ἔνα πρωῖ γυρίζοντας στὸ δάσος γιὰ κάνα τραγόνι, συναπαντήθηκε μὲ τὴ Θυμιώ τὴ σγουρόμαλλη, ποῦ ὅταν ἔφυγε γιὰ τὸν πόλεμο τὴν ἄφησε τόση δὲ παιδούλα καὶ τώρα τὴν ξανάβλεπε κοπέλλα τῆς παντρειάς. Ἔτσι ποῦ ἡ Θυμιώ ἀντίκρισε τὸ σκύλο, φοβήθηκε πολὺ, τόσο ποῦ πῆγε νὰ τὴν εὔρη λογοθυμὰ καὶ κόλλησε στὸν κορμὸ μιᾶς βελανιδιάς κρατώντας τὴν καρδιά της. Ἔτρεξ' ὁ Φλόκος καὶ τὴν ἤσυχασε, μὰ κι' ὁ Τσιρικός πῆγε κοντὰ της κουνώντας τὴν οὐρὰ του.

Πιάσανε τὴν κουβέντα· θυμῆθηκαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο πῶς ἦτανε μικρὸς κι' αὐτὸς τῆς ἔλεγε μὲ χαμηλὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ποῦ τὴν ἔκανε κάτι νὰ νοιώθῃ μέσα της:—Πῶς ὁμόρφηνες, βρὲ Θυμιούλα, εἶδα κι' ἔπαθα νὰ σὲ γνωρίσω, φροῦ νὰ μὴ βασκαθῆς. Χαρά στον ποῦ θὰ σὲ βάλῃ στὴν ἀγκαλιά του μέσα.

Ὁ Γιάννης ἦταν τολμηρὸς στὶς κουβέντες του κι' αὐτὸ ἔκανε τὴ Θυμιώ νὰ κατεβάσῃ τὰ μάτια. Πῆγε ὁ νοῦς της στὸ κακό. Ἐρημιά, μέσα στὸ δάσος, κι' αὐτὴ μονιάχη της. Πρὶν τελειώσῃ ὁ Γιάν-

νης τὴν κουβέντα του, «γεια σου», τοῦ λέει ἐκείνη, καὶ πῆρε δρόμο βιαστικὴ σὰν τὴν κνηγνημένη ἑλαφίνα. Ὁ Φλόκος στάθη καὶ τὴν κῦτταζε ἔτσι ποῦστριβε ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς θεόρατους κορμούς τῶν δέντρων. Κορμάκι γεμάτο, καλοδεμένο μέσα στὸ τσιτωτὸ φραντὸ φουστάνι, ἀνατάραζε τὶς λαχταριστὲς καμπύλες του, ἔτσι καθὼς ἔκανε πέρα τὸν ἀνήφορο κ' ἔβαζε σὶδὸ νοῦ τοῦ Γιάννη πολλοὺς κι' ὁμορφους πειρασμούς. Μὰ κι' αὐτηνῆς χτυποῦσε ἢ καρδιά της κ' ἐνοιώθε νὰ τρέμουνε τὰ πόδια της, παρ' ὄλο ποῦ τὸ βῆμα της φαινότανε σταθερό.—Τὶ μάτια βαθιά μαβιά, σὰν τὸν οὐρανὸ ὄντας νυχτώνει. Κι' ἡ φωνὴ του ζεστὴ καὶ γεμάτη τσακίσματα ποῦ σοῦ λιγώνουν τὴν ψυχὴ.

Ξανανταμώθηκαν δυὸ τρεῖς φορὲς κάνοντας στὴν ἀρχὴ τὸν ἀδιάφορο, μὰ ἡ τόλμη τοῦ Φλόκου ἔφερνε τὸ ποθοῦμενο ἀποτέλεσμα. Κ' ἓνα γλυκὸ δειλινὸ, τὴν ὄρα ποῦ οἱ χρυσοκόκκινες ἀχτίνες τοῦ ἡλίου παιχιδίζαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πυκνόφυλλα τῶν βελανιδιῶν καὶ ραίναν μὲ πέταλα φωτεινὰ τὸ ἔρωτεμένο ζευγάρι, ἢ Θυμιούλα ἢ σγουρόμαλλη καὶ ὀρθοστήθια λαχτάριζε σὰν τὸ ψάρι κάτω ἀπὸ τὰ πυρωμένα χεῖλη τοῦ λεβεντόκορμου παλληκαριοῦ. Ὁ Τσιρικός σὰν κάτι νᾶνοιώθε, σηκώθη ἀπὸ τὴ θέση του κ' ἔβλεπε ἀνήσυχος τριγύρω, ἔχοντας τὸ μάτι του καρπούλι μὴν πάει κ' ἔρχεται κανεῖς. Καὶ τὸ ζευγάρι ἔμεινε κεῖ εὐτυχημένο ἀκούγοντας κάποιο ἀηδόνι ποῦ σὰ μεθυσμένο ξελαρνεύονταν ἀπὸ τὸ πολὺ τραγούδι· καὶ χαϊδεύαν χαμογελώντας τώρα τὸ γέρο Τσιρικό ποῦ ἦταν ξαπλωμένος μπροστὰ τους, μὲ τὸ βαρὺ του κεφάλι ἀκοιμισμένο στῆς Θύμιως τὴν ποδιά. Ἀγαπήθηκαν τρελλὰ κ' ἓνα πρωῖ ἕστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ, εὐλόγαγε ὁ παππᾶς τὸ γάμο τους στὸ Ἐρημοκλήσι τῆς Ἁγία Σωτήρας.

Ἀπ' αὐτὸ τὸ γάμο γεννήθηκε ἓνα ὁμορφο σγουρόμαλλο ἀγοράκι μὲ σκοῦρα μαβιά μάτια. Μὰ ποιά μοῖρα σκληρὴ ζήλειψε τὴν εὐτυχία τοῦ Φλόκου; Ἡ γυναῖκα του, ἢ χρυσὴ του Θυμιούλα, πέθανε πάνω στὴ γέννα. Ἄχ! ποῖδὸ μάτι κακὸ τοὺς ἐβάσκανε κ' ἔπεσ' ὁ μαῦρος χάρος στὴν ὁμορφη φωλιά τους; Κι' ὁ Φλόκος ἔχυνε δάκρυα φλογερὰ φωνάζοντας τὴ γλυκεῖα του γυναικούλα ποῦ τόσο γλήγορα τὴν ἔχασε γιὰ πάντα:—Θύμιω μου, Θυμιούλα μου, ποῦ

* Πασπαλάς=παστό, κρέας ἀπὸ ἀγριογούρουνο.

* Πινιότα=κιούπι.

είσαι, περδικούλα μου; Κ' έτρεχαν βρούση τὰ μάτια του. Ο Τσιρίκος κάθονταν σκεπτικώς στα πσινά του πόδια και στο νερούλια-σμένο μάτι του κάτι τρεμοσάλευε σὰ δάκρυ έτοιμο νὰ χυθῆ, κι' όταν ο Φλόκος έπαιρνε τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά του κι' ἀπαλοχάιδευε τὸ χνουδάτο του μουτράκι κλαίγοντας, ὁ Τσιρίκος δειλὰ καὶ κουρασμένα σέρνονταν ὡς ἐκεῖ καί, βγάζοντας τὴ γλώσσα του, ἔγλειφε τὴν ἄκρια ἀπ' τὸ γυμνὸ τριανταφυλλένιο ποδαράκι ποὺ ξεπρόβελνε μέσ' ἀπὸ τὶς ἄσπρες πένες, σὰ νὰ συμπονοῦσε κι' αὐτὸς καὶ σὰ νὰ θέλεε κάτι νὰ προσθέσῃ στὸ στερημένο ἀπὸ τῆς μάννας του τὰ χὰδια, ἄτυχο μωράκι κ' ἴστερα κάθιζε μετὰ τὸ κεφάλι κάτω ἔχοντας τὰ δύο του μπροστινὰ πόδια σταυρωτὰ βαλμένα τὸνα πάνω στ' ἄλλο.

Ο Φλόκος κατοικοῦσε στὴν ἀπάνω κάμαρη τοῦ σπιτιοῦ, ποῦβγαινε στὸ χαγιατί μετὰ τὴν πέτρινη σκάλα. Ἀπὸ κάτω τὸ κατώϊ ἦταν διπλάσιο καὶ χωρισμένο σὲ δύο κάμαρες. Στὴ μιά, τὴν πατωμένη, εἶχε βάλει τὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ γιατί ἦταν ἐκεῖ μέσα ἓνα καλὸ τζάκι ποὺ δὲν ἐκάπνιζε καὶ γιὰ νὰ τῷχη ἔγνοια ἡ γρηὰ κολλίγισσα ποὺ τ' ἀγάπαγε καὶ τῷχε μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ. Μιὰ γερὴ καὶ ροδομάγουλη παραμιάνα ἔρχονταν μετὰ τὶς ὥρες καὶ τὸ βύζαινε, καὶ τὴ νύχτα σὰν ξύπναγε ἡ γρηὰ τὸ ξεγέλαγε μετὰ λίγο ρογοβύζι, χαμομηλάκι ἢ γλυκάνισο. Ἐπιπλο δὲν εἶχε ἄλλο ἐκεῖ μέσα ἀπὸνα ξύλινο μετὰ στρίποδα κρεβάτι τῆς γρηᾶς, (ὁ γέρος κοιμῶταν ἀπὸ δίπλα κοντὰ στὸ γιοῦλο) ἓνα πολὺ μεγάλο τραπέζι ποῦπιανε σχεδὸν τὴ μισὴ κάμαρη μ' ἓνα μεγάλο νταματὸ σεντόνι, ψηλὰ σὲ μιὰ γωνιὰ μιὰ εἰκονίτσα τῆς Παναγιᾶς μετὰ λίγα ἔξω βασιλικά. Στὸ μεγάλο αὐτὸ τραπέζι, ἡ κολλίγισσα ἔκανε χλιων λογιῶν δουλιές· ἀνοίγε χυλοπῆτες, ἄπλωνε μουσταλευριές, ἔκοβε τ' ἀλατζαδένια πανωβράκια τοῦ ἀντρός της. Ἦτανε φτιαγμένο ἐπίτηδες ἀπὸ κείνο τὸν καιρὸ ὁποῦβάζε κλαρί γιὰ τὸ κουκούλι· μιὰ κ' εἶχε μπόλικες τάβλες, τόκανε καλὸ ν' ἀξίξῃ.

Ἡ γρηὰ κολλίγισσα ἦτανε ἡσυχὴ καὶ καλὴ γυναῖκα, ἀγάπαγε ὅλα τὰ ζωντανὰ καὶ πολὺ τὰ περιποιότανε. Μόνον τὸν Τσιρίκο τὸ φτωχὸ δὲν εἶχε μάτια νὰ τονὲ δῆ. Κι' ὄλο μουρμούριζε ὅταν ἔβλεπε τὸ Φλόκο νὰ κἀνη πέρα ἀκολουθιάμενος ἀπ' τὸ πιστό του

σκυλί:—Χαρὰ στὴν ἀγάπη ὁποῦχει γιὰ μένον, στὸ μωρὸ, στὸν παλιοκοπρίτη ποὺ τρώει χαράμι τὰ κουμούτσα*. Ποὺ κακὸν καιρὸ νάχη, μοῦ γέμισε ψύλλους καὶ τσιμπούρια τὴν κατσούλα μου, τὴ Μπάμπω μου... Ψι ψι ψι, ποῦσαι, μωρὴ Μπάμπω, ἔλα, τρωμάρα σου, νὰ σὲ ξεφειριάσω...

Δὲν εἶχε ὅμως δίκη ἡ γρηὰ, γιατί ὁ καῦμένος ὁ Τσιρίκος φρόντιζε γιὰ τὴν καθαριότητά του, καὶ τὸν ἔβλεπε ὄρες ὀλόκληρες νὰ ψυλλίξεται στὸν ἥλιο μετὰ τὴ μούρη χωμένη μέσ' στὸ μαλλιαρό του σῶμα καὶ πολλὲς φορὲς ποὺ τοῦ ἔφευγε κἀνας ψύλλος καὶ χάνονταν μέσ' τὸ πυκνὸ δάσος τῆς ἄγριας τρίχας του, γρούλλιζε μέσ' ἀπ' τὰ δόντια του ἔτσι ποὺ ἔβαζε κάθε προσπάθεια νὰ τὸν τσακώσῃ. Ὅσο γιὰ τὴν κατσούλα, τὴ Μπάμπω, τὴν εἶχε πρώτη φιλενάδα κι' ὡς φώναζε ἡ γρηὰ μαζὺ τρώγανε στὴν ἴδια καβάβα χωρὶς νὰ μαλώνουνε, καὶ τὸ χειμῶνα σὰν ἡ Μπάμπω τουρτούριζε, αὐτὸς τῆς ἀνοίγε τὴν παχειὰ του γούνα, τὴν ἀγκάλιαζε καλὰ, κι' αὐτὴ χουζούρευε μέσα στὴ ζεστασιὰ τῆς κοιλιᾶς τοῦ Τσιρίκου ἔχοντας βγαλμένο μόνον τὸ παρδαλό της κεφαλάκι ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ σκέλια του.

Μιὰ μέρα χειμωνιάτικη, πολὺ κρουαδερὴ, ὁποῦχε ἀπὸ βραδὺς χιονίσει, ἡ γρηὰ θυμήθηκε νὰ πάη κάτω στὸ ρέμα ὁποῦταν σταριζὰ τοῦ βουνοῦ, γιὰ νὰ πλύνῃ μετὰ τὸν κόπανο μερικὰ στοματσόπανα καὶ κάτι θειαφοσακκοῦλες. Τὴν εἶχε πιάσει ἀπὸ μέρες πριμούρα νὰ κἀνη αὐτὴ τὴ δουλιὰ. Μὰ πέρασαν ὥρες κι' ἀκόμα νὰ φανῆ, χροῖνασε ἡ εὐλογημένη. Μὴν πάει καὶ κοκκάλωσε μετὰ τέτοια παγωμάρα; Ὁ γέρος ἔλειπε κι' αὐτὸς ἀπ' τὸ πρῶτ' στὸ μῦλο ποὺ ἦταν μακριὰ στοὺς Κάμπους· πότε ν' ἀλέσῃ τόσο σταρι, τρία φορτῶματα ἦταν αὐτὰ. Κι' ὁ Φλόκος ἦταν στὸ μαγαζὶ, στὴν ταβέρνα πάλι τοῦ Σκορδοπατάκια. Ἐνάμισον χρόνον εἶχε νὰ φανῆ κατὰ κεῖ, μὰ τώρα πάλι νὰ ποὺ τὸν ἔσπρωχν' ἡ καρδιά του στὸ καπηλιό. Τώρα εὗρισκε πιδὸ πολὺ εὐχαρίστηση σὲ σπύρο, τὴ σούμα· φέρνει ὁμορφὴ ζαλάδα, θολώνει γλυκὰ τὸ νοῦ καὶ δὲ συλλογιέται κανεὶς τίποτα· κι' αὐτὸ τὸ κἀψιμο ποὺ σοῦ

* Κουμούτσα — ξεροκόμματα.

δίνει στὸ λαρύγγι, ἔτσι ποὺ κατεβαίνει στὴν καρδιά, κάνει νὰ περνᾶνε ὄλ' οἱ πόνοι κι' οἱ στενοχώριες αὐτοῦ τοῦ μαύρου ντουναῖ:—Ἐρὲ παλιόκοσμε, γιατί γεννιόμαστε, δὲ μοῦ λές;

Ἦέροι σὰν τέτοιο καιρὸ, πόσο ἀλλοιώτικη ἦταν ἡ ζωὴ του. Ἡσυχος, εὐτυχισμένος κοντὰ στὴ γυναικοῦλα του ποὺ τὴν ἔλατρνε, μέτραγε στὴ ζεστασιὰ τῆς ἀγκαλιᾶς της τὶς μέρες, ποὺ μετὰ τὶς πρῶτες ἀγνοισιὰτικες ζεσιές πνοές, σὰ μέστωναν οἱ ὀδοακινῆς καὶ φούσκωνε τὸ μοσκάτο σταφύλι, θὰ τοῦφερναν τὸν πιὸ γλυκὸ καρπὸ ποὺ ἀθήσει ἡ ψυχὴ του. Κι' ὅσο ἔπεφτε πυκνὸ ὄξω τὸ χιόνι καὶ τὸ ποτάμι ἐπάγωνε, τόσο μέσ' στὴ φωλιὰ τῆς περδικούλας του ἦταν ὅλα γλυκόχρωτα καὶ γελαστά. Γι' αὐτὸ σήμερον ὁ Φλόκος μετὰ βαρεῖα καρδιά κατεβάζει μετὰ τὴν κούπα τὸ σπύρο, τὴ σούμα καὶ καίει τὰ σωθικά του πάλι στὴν ταβέρνα τοῦ Σκορδοπατάκια.

Ἡ παραμιάνα, σὰ βύζαξε καλὰ καλὰ τὸ μωρὸ, τὸ σκέπασε, ἔρριξε δυὸ κούτσουρα στὴν παρασιὰ κ' ἔφυγε χωρὶς νὰ κλείσῃ καλὰ τὴν πόρτα ὁποῦβγαινε στὸν καλαμοφράχτη μετὰ τῆς ἀγριομπουρνελῆς. Βαρέθηκε νὰ περιμένη τὴν κολλίγισσα· κόντευε νὰ σπυρουπώσῃ κ' εἶχε νὰ πιάσῃ προζύμι καὶ νὰ τοιμάσῃ τὶς πανακοτές. Ὁ Τσιρίκος εἶχε ἀποκοιμηθῆ ἀγκαλιὰ μετὰ τὴ Μπάμπω δίπλα στὴν παρασιὰ.

Κεῖνη τὴν ὥρα, πέρ' ἀπὸ τὶς γράνες κατὰ τὰ χειμαδιά, ἀκούστηκαν ξαφνικῆς ντουφεκιῆς. Τί νῆσαι κἀνε μου; Μήπως καὶ πῆγαν νὰ κλέψουν στα μαντριά; γιατί ἀκούστηκαν καὶ σὰ βελιάσματα γιδιῶν· ἡ κἀν' ἀγριογούρνο, ποὺ τῷσφιξε τὸ κρῦο, ἦρθε ἀπὸ μόνον του κ' ἔπεσε στὴ μπόυκα τῶν τσοπαναρέων; Θὰ πέρασε πάνω ἀπὸ μισὴν ὥρα· τὸ σπύροπο κατέβαινε μουντὸ σταχτερό, φέρνοντας ἀργὰ ξοπίσω του τὴν πάχνη ἀπὸ τὶς ψηλότερες βουναράχες.

Ἡ γρηὰ, μισοκοκκαλιασμένη, φάνηκε κεῖ κάτω μακριὰ στὸ κατηφόρι νάρχεται. Ὁ Φλόκος μετὰ τὸ γιὰκὰ σηκωμένο, μετὰ τὰ χέρια χωμένα σὲ τσέπες τῆς πατατούκας του καὶ μετὰ τὸ μαλλιαρό του σκοῦφο βαλμένο ὡς τ' αὐτιά, γύριζε ἀπ' τὸ μαγαζὶ πιομένος στα γερὰ. Παραξενεύτηκε σὰν εἶδε τὴν πόρτα ὀρθάνοιχτη μετὰ τέτοιο κρῦο καὶ τρικλίζοντας πέρασε τὸ κατώφλι.—Καλοκαίρι σ' ἔπιασε,

βρὲ κυρούλα; εἶπε κ' ἔκανε νὰ προχωρήσῃ. Μὰ πρὶν νὰ κἀνη ἓνα βῆμα, μετὰ μιὰ κίνηση ἀπότομη ἔβαλε τρομαγμένος τὸνα χέρι στὴν καρδιά του καὶ τῷλλο, πετώντας πίσω τὸ σκοῦφο του, τῷμπηξε μέσ' τ' ἀνορθωμένα του μαλλιά. Μπροστὰ, στα πόδια του ἡ Μπάμπω, ἡ κατσούλα μετὰ τὴν κοιλιά ἀνοιγμένη· παρὰ κεῖ, σεντόνια ματωμένα, πανιά ξεσκισμένα, πράματα ἀναποδογυρισμένα, καὶ τὸ μακρὸ σεντόνι, ποὺ σκέπαζε τὸ μεγάλο τραπέζι, μὸλις κρατιότανε ἀπὸνα μικρὸ λαγῆνι, ἄκρη ἄκρη κρεμασμένο, ἴδιο κουρτίνα, ὡς κάτου στὸ πάτωμα. Τὸ βλέμμα του, ποὺ ξαστέρωνε μονομιᾶς ἀπὸ τῆς σούμας τοῦς ἀτμούς, πῆγε σὰν ἀστραπὴ στὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ του. Ἐνας σωρὸς ρούχα κουβαριασμένα κι' ἀπὸ μιὰ γωνιὰ ξεπρόβελνε σὰν κάτι ματωμένο, σὰν κάτι φραγωμένο!

Κι' ὁ σκύλος, μετὰ τὰ δόντια κόκκινα, μετὰ μάτια ποὺ βγάζαν φωτιές, τριγύριζε γρούλλιζοντας στὴν κάμαρη, ἐνῶ μιὰ μεγάλη σταγόνα αἷμα πηχτὸ ἔστράγγιζε ἀργὰ ἀπὸ τὰ πλαδαρά του χεῖλια...

— Λύσσαξε καὶ μοῦ τῷφραγε—στριγγὰ πνιχτὰ ὁ Φλόκος βόγγηξε καὶ τοῦ λῦθησαν τὰ γόνατα. Κρῦος ἰδρῶς τὸν ἔλουσε κι' ἄρχισε σύγκορμος νὰ τρέμῃ. Τώρα μιὰ θολούρα γένηκε σὰ σύγνεφο θανατερό μεσ' στ' ἀνακατωμένο του μυαλό. Τὸ μάτι του πῆγε πάλι τρέμοντας ἐκεῖ κατὰ τὴν κούνια. Ἀντίκρουσε ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ ματωμένο κρῆς ποὺ ἔτσι ἀπαίσια ξεπρόβελνε, καὶ μετὰ μιὰ φρίκη ἀνείπωτη ἔστριψε δῶθε τὰ μάτια.

Μὰ ξαφνικά, σὰν νὰ τὸν κέντρισε κἀποιος ὀχιᾶς τὸ δόντι, ὀρθώθηκε σὰν λέοντας καὶ μ' ἓνα ξεφρωνητὸ βραχνὸ ὀρμαίει στὸ σκυλί του. Ποιὸς εἶδε τὸ Θεὸ καὶ δὲν τονε φοβήθηκε! Μὲ δόντια, μετὰ νύχια, μετὰ μιὰ ξεφρενιασμένη δύναμη τὸ ἄδραξε ἀπ' τὸ λαιμό. Ἡ πάλῃ ἦταν φοβερὴ. Ὁ Φλόκος ἔμπηχνε μετὰ λύσσα, μετὰ μανία τὰ νύχια του σὲ τὶς σάρκες τοῦ ἄμοιρον ζῶου καὶ σ' ἓν' ἀπαίσιον φρικιαστικὸν σύμπλεγμα κυλιότανε στὸ πάτωμα μέσα σὲ τρίχες, σ' αἵματα, σπαράζονταν τὸ σκυλί του. Σὲ μιὰ στιγμή, καθὼς τῷπιασε ἀπὸ τὶς δυὸ μασέλες, μετὰ τὴν δύναμη τὶς τράβηξε ἀντίθετα ποῦ ὡς κάτω στὸ λαιμὸ τῆς ἔσκισε στα δύο. Τώρα ὁ Τσιρίκος ἐσφάδαζε κατὰ γῆς καὶ τὸ ζεστό του αἷμα ἔτρεχε βρούση ἀπ' τὶς πληγές του. Γιὰ μιὰ στιγμή τὸνα του

πόδι, καθώς εἰναζότανε σ' ἓνα στερνό σπασμό, μπλέχτηκε στὸ μακρὸ τραπεζομάντυλο καὶ τῶροξε κατὰ γῆς. Τοῦ Φλόκου τὰ μάτια τεντώθηκαν ὀρθάνοιχτα, καρφώθηκαν σὰ δυὸ ἀτσάλινα στυλέτα ἐκεῖ στὴ γωνιὰ κατ' ἀπὸ τὸ μεγάλο τραπέζι. Κ' ἔτσι ποὺ ἀκόμα ἔφεγγε λίγο ἀπὸ τὸ γέροσιμο τῆς μέρας μέσα στὴν ἀναστατωμένη κάμαρα, εἶδε κεῖ ἀπὸ κάτω ἓναν ὄγκο σκοῦρο, ἐν ἄλλο ζῶο, ξεσκισμένο, χλιοδαγκωμένο, ψόφιο, πεσμένο μπρούμυτα, μὲ τὸ κεφάλι χωμένο κάτω ἀπ' τὴν κοιλιὰ. Ἐνα λυκόπουλο μέτριο στὸ μπόι, ποὺ δὲν ἀνάσαινε πιά καὶ ποὺ τόσην ὥρα τὸ κρεμασμένο μεγάλο τραπεζομάντυλο ἔκρουβεν ἔτσι προφυλαχτικά. Δὲν πίστευε στὰ μάτια του· λυκόπουλο ἢ τσακίλι; Ὁχι, λυκόπουλο μὲ τὰ οὖλα του. Σὰν ἀστραπὴ τούρβιε στὸ νοῦ καὶ ποὺ πολλὲς φορὲς ἄκουσε ἀπ' τοὺς τσοπαναρέους: Πῶς εἶχανε διῆ κάποτε, κατὰ κεῖθε ἀπ' τὴν ἀητόραχη, στὶς Παπαδιάς τὸ ρέμα, λύκους νὰ πίνουνε νερό.

Τρικλιζοντας ὁ Φλόκος πῆγε κατὰ τὴν κούνια κι' ὁ ἀνταριασμένος του λογισμὸς τοῦ σάλευε τὰ φρένα. Ἀπὸ μιὰν ἄκρη ἔβγαιν' ἓνα ποδαράκι ματωμένο. Ἐν' ἄχ! σπαραχτικὸ τοῦ ἔσκισε τὰ σπλάχνα.

— Παιδάκι μου—φωνάζει καὶ πετᾶει μὲ ἀπόφραση τὰ κουβαριασμένα ροῦχα, μὴν ἔχοντας τί θ' ἀντικρύσουν τὰ μάτια του. Τὸ

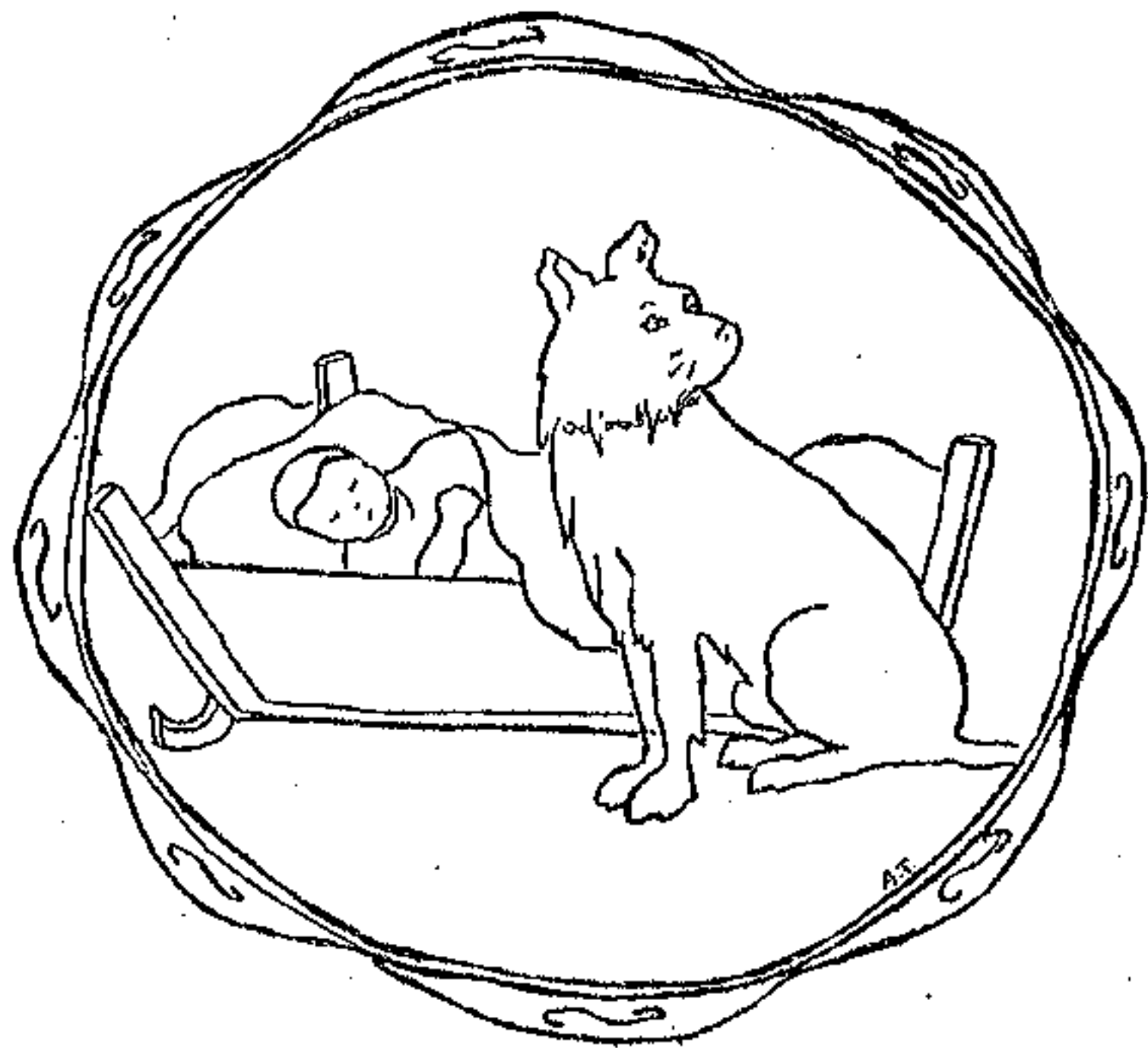
μωρὸ κοιμώταν ἤσυχο, ἀπείραχτο, κ' ἓνα κομμάτι οὐρανοῦ ἀχνόφεγγε ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ μισοκλεισμένα του βλέφαρα. — Παιδάκι μου, ξανάπε σιγανώτερα ὁ Φλόκος, κ' ἡ φωνὴ του ἔτρεμε. Ἔσκυψε πρὸς κοντὰ κρατώντας τὴν ἀναπνοή του καὶ τῶβλεπε ἀχόρταγα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δάκρυα του. — Κοιμᾶται, ζῆ, ἀνασαινει...

— Κύτταξε πρὸς τὸν τοῖχο τὴν εἰκονίτσα τῆς Παναγιᾶς καὶ κίνησε τὸ χέρι του σὲ σταυροκόπημα. — Καὶ τὸ ματωμένο του ποδαράκι; Σκουπίζοντας μὲ μιὰ κίνηση τὰ μάτια του στὸ πάνω μέρος τῶν μανικιῶν του, τὸ ἔξετάζει μὲ προσοχὴ τὸ μικρούλι, παχουλὸ κι' ἀγαπημένο ποδαράκι· καμμιά πληγὴ, κανένα δάγκαμα. Τὸ εἶχε γλύψει κατὰ τὴ συνήθειά του ὁ ἄμοιρος Τσιρῖκος μετὰ ἀπὸ τὸ μακελιὸ καὶ σώριασε μὲ τὸ ματωμένο στόμα του ὅλα τὰ ροῦχα πάνω στὸ παιδάκι, γιὰ νὰ τὸ προφυλάξῃ ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ τὸ βεβαιώσῃ, πῶς ὡς τὸ θάνατο ἔφτασε γιὰ νὰ τὸ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν ἄγριο ἔχθρό. Τὸ παχουλὸ, τριανταφυλλένιο ποδαράκι πάντα δὲν τόγλειφε δειλιά, ἔτσι ποὺ πρόβελνε μέσ' ἀπ' τῆς ἄσπρες πάνες, σὰ νάθελε κι' αὐτὸς κατὰ νὰ προσφέρει στὸ στερημένο ἀπὸ τῆς μάνας του τὰ χὰδια ἄτυχο μωράκι;

Κι' ὁ Φλόκος, χτυπώντας τὸ κεφάλι του, ὀλόλυξε:

— Ἄχ! τί ἔκανα! τί ἔκανα!...

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ

1. «Τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ Ναυαρίνου»—Αὐτοχρῆμα γραφία τοῦ Σαρλέ.

Ἡ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ

[Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτον διήλεξιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ κ. Σπύρος Παππᾶς γαλλιστὶ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν, μεταφράζομεν κατωτέρω τὸ γ' μέρος, ὅπου ἱστορεῖται τόσον πιστὰ καὶ ὀρθὰ ἢ ἐκ τῆς Κασμεχίας τοῦ Ναυαρίνου ἐντύπως εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Εὐρώπην. Αἱ συνοδευοῦσαι τὸ ἄρθρον εἰκόνες, τῆς ἐποχῆς μετὰ τῆς ἐκτὸς-χειμένου δημοσιευομένης, μᾶς παρεχωρήθησαν εἰσὸς ὑπὸ τοῦ κ. Παππᾶ, ὁ ὁποῖος τὰς συνέλεξε, — τὰς ἀνεῦρε μᾶλλον — καὶ τὰς ἐφωτογράφησε διὰ τὴν διήλεξιν του. Μόνον τὸ «Ἀνακοινωθὲν τοῦ Ναυαρίνου» ἔγεινεν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ ἀντίτυπον τῆς χαλκογραφίας, ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Στεφ. Ξενοπούλου, ὁ ὁποῖος καὶ γράφει εἰς τὸ Δεκαπενθήμερον περὶ τοῦ σπανίου τούτου δοκουμένου. — Σ. τ. Δ.]

Εἰς τὴν Σμύρνην ὅπου ἡ εἶδησις τῆς ναυμαχίας ἔγεινε γνωστὴ ἀπὸ τὸν κατόπιν Γενικὸν Πρόξενον τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι, βαρῶνον Ρουέν, γράφει ὁ Prokesh Osten στίς «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἀνατολή» ἐφοβήθησαν ὅτι θὰ γίνουσι σφαγαὶ καὶ ἠναγκάσθη ὁ ἴδιος ὁ Πασῆς, οἱ ἄλλοι πρόξενοι καὶ ὁ Ρουέν νὰ λάβουν δραστήρια μέτρα διὰ ν' ἀποτρέψουν τὴν βεβαίαν καταστροφὴν. Ἦτο τόσον μεγάλος ὁ φόβος τῶν ἀνημποίων ἐκ μέρους τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ὥστε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ποὺ παρεθέρριζαν ἀκόμη, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐσπευσμένην φυγὴν ποὺ ἔμοιαζε μὲ πανικόν, ἐποδοπατήθησαν πολλὲς γυναῖκες καὶ παιδιὰ.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ ἀντίτυπος τῆς ναυμαχίας ἦτο σοβαρώτερος, παρ' ὅλον ποὺ οἱ πρέσβεις τῶν ξένων Λυγάμεων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μάθει τὴν εἶδησιν ἐνωρίτερα

ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, προσεπάθησαν νὰ τὸν κάμουν νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἰμβραήμ καὶ τὰς ἐν Μεσσηνίᾳ βιαιοπραγίας του, ὥστε νὰ φανῇ ἡ στάσις τοῦ Αἰγυπτίου ἐντελῶς ἀνυπαίρετος καὶ ἡ ναυμαχία νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓνα λυπηρὸν λάθος.

Τὴν ἐντύπωσιν ποὺ προξένησεν ἡ εἶδησις εἰς τὰ ἀνάκτορα περιγράφει ὠραϊότατα ὁ D. Jault: «Ἡ ταραχὴ εἰς τὰ ἀνάκτορα ἦταν μεγάλη, γράφει ὁ διακεκομμένος συγγραφεὺς τῆς «Διπλωματικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος», — «ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀπελπισία, ἡ κατάπληξις, ὁ θυμὸς, ὅλα τὰ πλέον ἀλληλοσυγκρουόμενα αἰσθηήματα ἐβασίλευαν εἰς τὸ Σεράγι. Ὁ Σουλτάνος ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς νύκτας ἐντελῶς ἄπνους. Ἡ ταραχὴ του ἦταν φοβερή. Παρ' ὅλον ποὺ αἱ συχναὶ καὶ ἀφθονοὶ ρινορραγαίαι τὸν εἶχαν ἀνακουφίσει, ἐφοβοῦντο διαρκῶς διὰ τὴν ὑγείαν του. Δὲν ἔλυε τὴν πένθημον σιωπὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο βυθισμένος, παρὰ διὰ νὰ δη-

λώση ὅτι θὰ ἐξολόθρευε ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅλους τοὺς Φράγκους.

Ἐκάλεσε τὸν ἐπισημότερον ἀπὸ τοὺς ἀστρολόγους του, καὶ αὐτὸς τοῦ εἶπε ὅτι προσέβλεπε σφαγὰς, σεισμοὺς καὶ πείναν. Οἱ Ἕλληνες τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Πέραν ἐξεδήλωναν τὸν ἐνθουσιασμόν των στοὺς δρόμους καὶ ἐπανηγύριζαν τὴν πτώσιν τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ποῦ εἶχαν φθάσει τὰ πράγματα, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς ἀστρολόγος μποροῦσε νὰ προμαντεύσῃ συμφορὰς¹.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐπίσημος ἀναγγελία τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου εἰς τὸ πραγματικόν της μεγέθος, ἔγεινεν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ναύαρχον Δέ Ριγνὸ πρὸς τὸν πλοίαρχον μιᾶς γολέτίας, τὴν ὁποίαν συνήντησε παρὰ τὰ Κύθηρα, ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς ἀπευθυνομένης ἐκ μέρους τῶν τριῶν ναυάρχων πρὸς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν. Ἄλλ᾽ ἤδη, ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μίαν ἐπιστολὴν ἡ ὁποία ἐστάλη τὴν 24 Ὀκτωβρίου εἰς τὸν Καποδίστριαν, οἱ ἐπίσημοι κύκλοι εἶχον μάθει ὅτι ὁ Ἀγγλικὸς στόλος εἶχεν ἐνωθεῖ μετὰ τὸν Ρωσικὸν καὶ ὅτι εἶχε δοθεῖ μιὰ μεγάλη ναυμαχία ἐκ μέρους τῶν δύο αὐτῶν μόνον Δυνάμεων πρὸς τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον².

Ὅπως δὴποτε ἡ Ἐλευθέρα Ἑλλὰς εἶχε καταληφθεῖ ὀλόκληρος ἀπὸ ἔξαλλον χαρὰν ἀγάμικτον μετὰ δυσπιστίαν. Ὁ Γάλλος Γουιτιγιέρ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὗρισκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, γράφει ὅτι οἱ Ἕλληνες προτοῦ νὰ πιστεύσουν τὴν εἶδησιν ἠγάγκασαν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τοὺς τὴν εἶχαν ἀναγγεῖλαι νὰ ὀρκισθοῦν ὅτι λέγουν τὴν ἀλήθειαν.

Εἰς τὸν Πόρον ἐσημαιοστολισθησαν ὅλα τὰ κτίρια, καὶ ἐδόθη μιὰ ἐορτὴ πρὸς τιμὴν τῶν ναυάρχων.

Εἰς τὸ Ναύπλιον, γράφει ἓνας ἄλλος Γάλλος, ὁ φιλέλληνας συνταγματάρχης Daniel, εἰς μίαν ἐπιστολὴν του δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν Μελίσσαν», οἱ κίττοιχοι ἐνηγκαλίζοντο ἀλλήλους καὶ τὰ

¹ Ἀρχεῖα Ὑπ. Ἐξ. Γαλλίας, Πολιτικὴ ἀλληλογραφία Τουρκίας, τόμος 248 σελ. 177—187. Τηλεγραφήματα Guilleminot.

² Ἀρχεῖα Ὑπ. Ἐξ. Ἑλλάδος 1827, Φάκελλος 10 Ἀρ. 166.

ὀνόματα τῶν βασιλέων τῆς Ρωσσίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας εὗρισκοντο εἰς τὰ στόματα ὅλων συνάδευόμενα ἀπὸ εὐχῆς. Τὴν Παρασκευὴν 26ην Ὀκτωβρίου ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν περικύρων, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐορτάσῃ αὐτὴν τὴν νίκην, ἡ ὁποία ἀπέδωσε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν πατρίδα των, συνεκεντρώθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, ὅπου εὗρισκετο ἤδη ὁ Μητροπολίτης μετὰ ὅλον τὸν κλήρον. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἦσαν συγκεντρωμένοι ὁ πρίγκηψ Ὑψηλάντης, οἱ στρατηγοὶ Κωλέττης, Στράτος κτλ. καὶ ἀπειράριθμον πλήθος Ἑλλήνων στρατιωτικῶν παντὸς βαθμοῦ. Ὁ Μητροπολίτης ἐλειτούργησε καὶ ἔφαλε τὴν Δοξολογίαν. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ τελετὴ, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Νικόλαος Σκουφὸς καὶ εἰς πειστικὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀγόρευσιν συνέστησε εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ὁμόνοιαν, τὴν κατασίγασιν τῶν παθῶν καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους. Τοὺς παρέστησε τὸν Καποδίστριαν, τὸν ὁποῖον ἐπερίμεναν ὅλοι ἀνυπομόνως, ὡς τὸν προστάτην Θεὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξόρκασε τοὺς Ρωμειώτες νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τὸς συμπατριώτας των διὰ νὰ σώσουν τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν Ὑδραν ἡ δοξολογία ἐφάλη τὴν Κυριακὴν 28 τοῦ μηνὸς εἰς τὸν ναὸν τῆς μονῆς τῆς Ἀναλήψεως. Παρίστατο ὅλος ὁ κλήρος, αἱ ἀρχαὶ καὶ ἄπειρον πλήθος λαοῦ. Τὴν συγκινητικὴν αὐτὴν τελετὴν συνάδευσαν εἴκοσι καὶ ἓνας κονομοβολισμοὶ καὶ αἱ χαρμόσυνοι κωδωνοκρουσίαι ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας ἀνεγνώσθη εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὸ περιστύλιον τῆς μονῆς, ἡ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς τῶν ναυάρχων, ἡ ὁποία κατόπιν ἐτοιχοκολλήθη εἰς τὰ κεντρικώτερα σημεῖα τῆς πόλεως.

Τέλος κατὰ τὴν τελετὴν ἡ ὁποία ἔγεινε εἰς τὴν Αἴγινα τὴν ἐπομένην 29ην τοῦ μηνὸς «ἐπ' εὐκαιρίᾳ—γράφει ἡ «Ὀικουμενικὴ Ἐφημερίς»—τοῦ θριαμβοῦ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐναντίον τῶν βαρβάρων», παρίσταντο τὰ μέλη τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς, οἱ γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας καὶ ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι. Τότε διὰ πρώτην φορὰν ὑψώσαν τὴν σημαίαν τὴν ὁποίαν εἶχαν ὑφάνει αἱ κυρίαί τῆς Μασσαλίας διὰ τοὺς υπεράσπι-

2. Οἱ Ἕλληνες δέχονται τὴν εἶδησιν τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου.

στάς τοῦ Μεσολογγίου καὶ ποῦ εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἥρωϊκὴν ἔξοδον τῶν πολιορκουμένων, ὁ δὲ Σπυρίδων Τρικουπῆς ἐξεφώνησεν ὑπέροχον λόγον ὁ ὁποῖος ἠκούσθη ἐν μέσῳ θρησκευτικῆς αἰγῆς.

Τὸν συγκινητικὸν αὐτὸν ἐορτασμὸν ἐκ μέρους ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος ἠνωμένης, ἀποδίδει θαυμασίως ὁ Ballange εἰς τὸ σκεῦσμα του τοῦ ὁποῖου ἐν ἀντίτυπον εἶχα τὴν τύχην νὰ εὗρω εἰς τὴν Γεννάδιον βιβλιοθήκην, καθὼς καὶ ὁ ποιητὴς Boulay-Paty εἰς μίαν ᾠδὴν του ἀφιερωμένην εἰς τὸν Κάλβον, ἡ ὁποία ἐγράφη τὸ 1828.

O Grecs, sur le rivage assemblez vos [familles, Formez la danse antique et de vos cha- [stes filles

Jaissez nos matelots presser la blanche [main | Et, essuyant vos pleurs, dansez, ô vier- [ges pures, Et ne fremissez plus à ces cris, ces [murmures Que le vent de Morée, apporte du [lointain. Rendez grâces aux Rois, rendez grâces [à Dieu A Dieu qui, fatigué de vos longues [misères, Au même instant des Rois allumant [les tonnières Abime vos tyrans dans une mer de feu.

**

Τὸ παράδειγμα τοῦ λαοῦ ἠκολούθησαν καὶ αἱ ἀρχαί. Εἰς μίαν ἐπιστολὴν ἀπευθυ-

νομένην πρὸς τὸν ναύαρχον Δέ Ριγνὸ, οἱ προὔχοντες τῶν Σπεισῶν ἐβεβαίωσαν τὴν ἐξοχότητά του, ὅτι ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου εἶχε χαραῖξει εἰς τὴν ψυχὴν τοὺς αἰώνιον σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, ἡ ὁποία ἦτο ἰδιαιτέρως ἐκτεθειμένη εἰς τὴν φοβερὰν ἐκδίκησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀνέπεμπον καθημερινῶς εὐχὰς ὑπὲρ τῆς μακροημερεύσεως τοῦ χριστιανικωτάτου βασιλέως.

Ἐπίσης καὶ τὸ Νομοθετικὸν σῶμα τῆς Ἑλλάδος εἰς ἔγγραφον πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν στόλων τῶν τριῶν συμμάχων Λυνάμεων ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει, τοῖς ἀνεκοίνου τὰ ἐγκώμια τὰ ὁποία ἀπηυθύνοντο εἰς τοὺς ἐνδόξους ἡρώας τῆς ναυμαχίας καὶ τὰς εὐχὰς αἱ ὁποῖαι ἀνεπέμποντο ὑπὲρ τῆς τριπλῆς Συμμαχίας, ἐκ μέρους ὅλου τοῦ λαοῦ.

Ἀυτὰ συνέβαιναν ἐν Ἑλλάδι. Ποία ἦτο ὅμως ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν ἐπροκάλεσεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀναγγελία τῆς ναυμαχίας; Ἀσφαλῶς δὲν ὑπῆρξαν ξένα πρὸς τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν καὶ τὰ αἰσθητάτα τὰ ὁποῖα εἶχαν ἐμπνεύσει οἱ Ἕλληνες. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὅμως πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ἄλλα ἰδιαίτερα αἷτια τὴν συγκίνησιν πού προεκάλεσε εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην ἡ εἶδησις τῆς καταστροφῆς τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου. Καὶ διὰ νὰ τὸ συνορίσω δι' ὀλίγων λέξεων τὰς ἰδέας μου: **Ναυαρίνον δὲν ἐγέννησε τὸν Φιλελληνισμόν, ἀλλ' ὁ Φιλελληνισμὸς ἐγέννησε τὸ Ναυαρίνον.**

Εἰς τὴν Βιέννην τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπροκάλεσε μεγάλην ἀγανάκτησιν εἰς τοὺς διπλωματικούς κύκλους. Ὁ Φραγκίσκος Β' τὸ ἐχαρακτήρισεν ὡς δολοφονίαν, ὁ Μέττερνιχ ὡς φρικώδη καταστροφὴν καὶ ὁ Ἐστερχάζυ τὸ παρέβαλε μὲ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας. Εἰς τί ὀφείλεται αὐτὴ ἡ γενικὴ ἀγανάκτησις; Ἡ ἀπάντησις συνορίζεται εἰς μίαν καὶ μόνον λέξιν, καὶ ἡ λέξις αὐτὴ τὴν ὁποίαν μοῦ ψιθυρίζει ἀπὸ τὴν Σφακτηρίαν ὁ Σανταρόζα, εἶναι: Risorgimento. Ἰδίως, ὅπως ὀρθότατα, λέγει ἓνας Ρουμᾶνος, ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς κ. Παγκράτι: «Ἐπάνω ἀπὸ τὰς θαλάσσας καὶ τὰ βουγά, ὅλοι οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἓναν».

Εἰς τὴν Πετρούπολιν ὅμως ὁ ἐνθουσιασμός ἦτο εἰλικρινὴς καὶ τόσο μᾶλλον βαθύτερος καθ' ὅσον εἶχε χαρακτῆρα ἐν μέρει θρησκευτικόν. «Ὁ Ρωσσοικὸς στόλος—γράφει ὁ Isanbert—εἶχε φανῆ ἀντάξιον τοῦ παλαιότερου ναυτικοῦ καὶ τῶν πλέον πεπειραμένων ἀξιωματικῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν ἐξαλλοὶ ἀπὸ χαρὰν, οἱ διπλωματικοὶ κύκλοι ἦσαν ἐνθουσιασμένοι διὰ τὸ πλῆγμα πού κατεφέρθη ἐναντίον τοῦ Μέττερνιχ καὶ ἐγκωμιάζαν τοὺς ναύαρχους τοὺς ὁποίους ἐχαρακτήριζαν ὡς ἄνδρας πού ἐγνώριζαν νὰ λύνουν τὰ ζητήματα καὶ ἀξίζαν νὰ διευθύνουν τὴν πολιτικὴν. Ὁ αὐτοκράτωρ τέλος, μολοντί ἐδήλωσεν ὅτι ἐλυπεῖτο διὰ τὸ αἷμα πού εἶχε χυθῆ, ἐπαρρηγόρησε καὶ τοὺς τρεῖς ναύαρχους καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῆς Πύλης».

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ εἶδησις προεκάλεσε διαφορετικὴν ἐντύπωσιν εἰς ἐκάστην τῶν πολιτικῶν μερίδων. Τὸ κόμμα τῶν Οὐρίγων εἰς τὸ ὁποῖον προσεχώρησαν καὶ οἱ «Τάιμς» ἐπευφήμησεν ὁμοφώνως τὴν κατὰ θάλασσαν νίκην τοῦ Κόδριγκτων. Τὸ κόμμα τῶν Τόρσων ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκε καὶ ἡ Κυβέρνησις, εἶδειξε μεγαλυτέραν ψυχρότητα καὶ γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Κόδριγκτων, πόσον ἐκοπίασεν ὁ ἐνδοξὸς ναύαρχος διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἐπισήμους κύκλους ὅτι ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου δὲν ἦτο ἓνα «δυσάρεστο γεγονός» (untoward event), ἀλλὰ ἡ «ἀναγκαῖα συνέπεια» τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου.

Ἐξ ἄλλου φαίνεται ὅτι ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς ἐχειροκρότησε χωρὶς ἐπιφύλαξιν τὴν νέαν αὐτὴν νίκην τῆς Βρετανικῆς σημαίας ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας, διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἰδίου ἔτους ἤνοιξαν εἰς τὸ Λονδίνον δύο πανοράματα τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, καὶ εἶναι γνωστὸν πόσον πολυσύχναστον θέαμα ἦτο ἄλλοτε ὁ πρόδρομος αὐτὸς τοῦ κινήματογράφου. Τὸ ἓνα πανόραμα ἦτο ἔργον τοῦ Robert Burford, τὸ ἄλλο τὸ εἶχε ζωγραφίσῃ ὁ J. Wilson «marine painter of His Highness the Lord High Admiral Duke of Clarence».

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὅμως ἡ εἶδησις προεκάλεσε παραλήρημα καὶ ὁ ἐνθουσιασμός

β, Ἱμπραίμ πασᾶς καὶ ναύαρχος Δέ Ριγνὸ.

ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς πλέον διαφόρους τρόπους. Εἰς τὸ Παρίσι ἡ ναυμαχία ἔγεινε γνωστὴ μόλις κατὰ τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἀλλὰ μολοντί ἐγνώσθη τόσον ἄργα ἡ εἶδησις προεκάλεσε μεγάλην συγκίνησιν εἰς ὅλους τοὺς κύκλους. Καὶ στὰς πλέον πτωχὰς καλύβας ἀκόμη ἐδιάβαζαν μὲ ἀπληροῖαν τὰς ἐφημερίδας πού ἐδημοσίευαν τὸ ἀνακινωθὲν τῆς ναυμαχίας καὶ μίαν παρομοίαν σκηνὴν ἀπηθανάτισεν ὁ Charlet εἰς ἓνα σχέδιον πού εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον. (Εἶκ 1.)

Ὁ ἀντίκτυπος τῆς ναυμαχίας ἦτο ζωηρότερος εἰς τὸ Χρηματιστήριον, τὸ κατ' ἐξοχὴν πολιτικὸν βαρόμετρον, ὅπου παρατηρήθη μεγάλη ὑψωσις ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀξιών, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἀναγγελία τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ ἔγεινε δεκτὴ μὲ ραγδαίαν πτώσιν.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων» προσέθετεν ὡς ὑστερόγραφον εἰς τὴν «τελευταίαν ὥραν»: «Νίκη! Νίκη! Ἡ Ἑλλάς ἐσώθη! Ἡ φιλελληνικὴ συνθήκη δὲν ἦτο ἀπατηλὴ ὑπόσχεσις». Ἀκόμη καὶ ὁ «Μηνύτωρ», ὄργανον τῆς Κυβερ-

νήσεως, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μεταστροφή ἦτο πολὺ πρόσφατος, ἐδήλωνε μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι «ἔλα εἶχαν τελειώσει πλέον εἰς τὴν Ἀνατολήν».

Ὅπως καὶ εἰς τὸ Λονδίνον ὁμοίως καὶ εἰς τὸ Παρίσι, ὁ ζωγράφος Charles Langlois, τοῦ ὁποῖου ὁ θαυμάσιος πίναξ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου εὑρίσκεται εἰς τὰς Βερσαλλίας, ἐζωγράφισεν ἓνα πανόραμα τὸ ὁποῖον ἐθαύμασε ὅλο τὸ Παρίσι. Ἐνας ἄλλος ζωγράφος ὀνόματι Garneray, τοῦ ὁποῖου ἡ σύνθεσις εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ρουέν, ἀπεστάλη εἰδικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ζωγραφίσῃ ἓνα πίνακα μὲ θέμα τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Κατὰ τὰς πληροφαιρίας τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» ἡ ἰδέα τοῦ νὰ ἀπαθανάτισθῃ διὰ τοῦ χρωστήρος ἡ νέα αὐτὴ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου ὀφείλετο εἰς τὸν Κάρολον τὸν I προσωπικῶς, ἡ δὲ ἐκλογή τοῦ ζωγράφου εἰς τὴν νύμφην τοῦ βασιλέως «τῆς ὁποίας—προσθέτει ἡ ἐφημερὶς—εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰς τέχνας».

Ἡ ναυμαχία ὅμως τοῦ Ναυαρίνου ἐνέπνευσεν ἐπίσης καὶ μίαν ἄλλην τέχνην,

πλέον λαϊκὴν, τὴν εἰκονογραφίαν (imagérie) τοῦ Ἐπινάλ. Ἐνας συλλέκτης ἀπὸ τὴν Ἀμμένην μού ἔγραψε διὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ μία ἔγχρωμος ξυλογραφία 65 X 42 ἡ ὁποία ἐξεδόθη τὴν 15ην Νοεμβρίου 1827 ὑπὸ τοῦ ἐργοστασίου Πελλερὲν καὶ ἦτο ἔργον ἑνὸς γηραιοῦ τεχνίτου ὀνόματι Georgin, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφέλεια—μού γράφει ὁ εὐτυχὴς κάτοχος κ. Allain Dubois—εἶναι ἐξ ἴσου συγκινητικὴ ὅσον καὶ διασκεδαστικὴ. Τῆς εἰκόνος αὐτῆς δυστυχῶς δὲν ἐπρόλαβα νὰ λάβω φωτογραφίαν, ἀντ' αὐτῆς ὁμοῦ παραθέτω μίαν χαριτωμένην ἐπιγραφὴν ἀπὸ φιάλην λικέο (Ἐικ. 4), τὴν ὁποίαν μού παρεχώρησεν εὐγενῶς ὁ κ. Φερνάνδος Γκιόλ, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται εἰδικῶς εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ναυμαχίας ἐγράφησαν ἄπειρα ποιήματα ὑπὸ τοῦ Boulay-Paty, τὸν ὁποῖον ἤδη ἀνέφερα, ὑπὸ τοῦ Chorin, τοῦ Pottier, τοῦ Montremont, τοῦ Valori, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα δὲν κατόρθωσα νὰ εὑρω. Κατόρθωσα ὁμοῦ νὰ ἀνακαλύψω μίαν φῶδὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου» ἔργον τοῦ ποιητοῦ Alfred de Woilly, ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» τῆς 16ης Νοεμβρίου ὡς ἐπιφυλλίς, δηλαδὴ μίαν ἑβδομάδα ἀφ' ὅτου ἔγινε γνωστὴ ἡ εἴδησις εἰς τὸ Παρίσι, καὶ τὸ ποίημα τοῦ Eugene de Pradel τὸ ὁποῖον ἀπήγγειλε δημοσίᾳ ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Λιμόζην τὴν ἡμέραν τῆς ἀναγγελίας τῆς νίκης, καὶ πού ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν Βασιλικὴν Ναυτικὴν Σχολὴν τῆς Ἀγγουίλεμης. Τὸ ποίημα αὐτὸ ἐξεδόθη εἰς Ροσεφόρ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

4.—Ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου ὡς ἐτικέτα φιαλῶν λικέο ἐν Γαλλίᾳ.

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

Ἄλλοι πάλιν, πλέον κακόβουλοι, διετείνοντο ὅτι αἱ δάφναι τὰς ὁποίας εἶχεν δρέψῃ ὁ Λουδοβίκος ΙΓ' ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀφῆναν τὸν διάδοχόν του, νὰ ἡσυχάσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνας πού εἶχε δρέψῃ καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλικοῦ λόγου διὰ νὰ κατιστήσῃ γνωστὰ τὰ αἰσθήματά του, διότι λέγεται ὅτι, εἰκοσὶν ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ναυμαχίας, εἶπε τὴν ἐξῆς ἐγωϊστικὴν ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην φράσιν τὴν ὁποίαν θὰ μού ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω. Ἀντιληφθεῖς δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ διαμερίσματά του τὴν παρουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Λε Ριγνύ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε μετὰ χάριν ἐντελῶς βουρβωνικὴν: «θὰ εἶχα νὰ σᾶς συγχαρῶ, ἀλλὰ κρατῶ τὰ συγχαρητήρια διὰ τὸν ἑαυτόν μου». Si non é vero é ben trovato. Ἐπίσης καὶ ὁ λόγος τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησαν διὰ νὰ δώσουν περισσοτέραν ἔντασιν, ὁ μαρκήσιος De la Fessonnaye καὶ ὁ βαρῶνος Charles Dupin, ἐτελείωνε μετ' αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν ὑπέγραψα μετὰ τοῦ

5.—Ὁ Βίκτωρ Οὐγγῶ τὴν ἐποχὴν τῆς Ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου.

συμμάχους μου, τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸν Ἀυτοκράτορα τῆς Ρωσίας, ἔδωσε τὰς βάσεις τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἀπρόβλεπτος ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦτο μία εὐκαιρία διὰ νὰ δοξασθοῦν τὰ ὅπλα μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπῆρξεν ἡ πλέον τρανὴ ἀπόδειξις τοῦ συνδέσιμου μεταξὺ τῶν τριῶν κρατῶν».

Ἐὐκαιρία διὰ νὰ δοξασθοῦν τὰ ὅπλα μας. Ἴδου διὰ τὴν ἐκτὸς τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ ὁ γαλλικὸς λαός, ὁ ἐνδοξὸς ἠττημένος τοῦ Ἀβουκίρ καὶ τοῦ Τραπεζοῦ ἐφοικίασεν ἀπὸ ἐλπίδα καὶ υπερηφάνειαν τόσο μᾶλλον δικαίως, καθ' ὅσον τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἐπολέμησαν εἰς τὸ Ναυαρίνον, εἶχαν ἐξωπλισθῆ ἔντος μίας μόνον ἑβδομάδος. Καὶ τὸ διπλοῦν αὐτὸ συναίσθημα ἀποδίδει ὁ Hugo θαυμασίως εἰς τὸ περίφημον τετραστίχον:

Gloire à nos fleurs de lys dont l' éclat
[est si beau
L' Angleterre aujourd'hui reconnaît sa
[rivale
Navarin la lui rend. Notre gloire navale
A cet embrasement rallume son flam-
[beau.

Η ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

Με τὸν τίτλον αὐτὸν θὰ δημοσιεύωμεν συχνὰ ποιήματα νέων ποιητῶν, μᾶλλον ἢ ἤττον ἀγνώστων. Καὶ ἀρχίζομεν μὲ δύο τοῦ κ. Παύλου Κρινατοῦ Μιχαηλῆ, ἑξοπίσθιος εἶναι ἴσως ὁ γνωστότερος καὶ τοῦ ὁποῦ κάποιον ποιήμα «Ὁ ὕπνος μιᾶς μικρῆς ἐταίρας», δημοσιευθὲν πέρου εἰς φιλολογικὸν περιοδικὸν νέων, ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς κύκλους των. Ἐκρίνουμεν λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Μιχαηλῆς ἀρξῆ τὴν τιμὴν νάνοιξῃ αὐτὴν τὴν «Πρωτοπορείαν». Καὶ ἀκόμη ἐπιτέγομα του θὰ ἦτο μὲ ἐνυῆρνοι; διὰ μερικὸς ἄλλους... Ὁπωδιόποτα, τὰ ποιήματα τοῦ κ. Μιχαηλῆ θὰ δημοσιεύονται εἰς τὸ ἔξῃς χωριστά. Ἐλπίζομεν δὲ ἐπιτέγομα, ἐπιβαλλόμενοι σιγά-σιγά διὰ τῆς «Πρωτοπορείας», θὰ γίνων κατέων τακτικῶς συνεργάται μας. Διότι τὸ πρόγραμμα τῆς «Νέας Ἑστῆς» περιλαβε δάνει, ὡς γνωστὸν, καὶ τὴν ἐμφάνισιν νέων λογοτεχνῶν εἰς οὗσα τὰ εἶδη.—Σ.τ.Δ.

Τ' ΟΡΓΑΝΕΤΟ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Τὸ ὄργανέτο αὐτὸ ποῦ παίζει
στὴ γωνιά τοῦ δρόμου
στὴν τριανταφυλλένια τὴ σιγῇ,
Ἴσὸ σοῦ λέει κι' ὄλο στενάξεις
κι' ὄλο μοίρεσαι, ὦ ψυχῇ,
Τὸ ὄργανέτο αὐτὸ ποῦ παίζει
στὴ γωνιά τοῦ δρόμου;

• Στους ἡχοὺς π' ἀφήνει ἀκούω
κάποιες γνώριμες φωνῆς
μεσ' τὴ νύχτα νὰ με κράζουν.
— Στους ἡχοὺς τοῦ ἰσκιῶν κοπάδι
βλέπω ἀσκητικὲς μορφές,
στὴν κοιλάδα τ' Ἄγιου Πόνου νὰ ρεμβάζουν.

Στους ἡχοὺς π' ἀφήνει, κλαίει
τάνεκπλήρωτου ἢ ψυχῇ
καὶ θροεῖ σὺν καλαμιῶνας
κι' ἕνα παρακόνι ἀνεπίπλωτο
μεσ' τὴ νύχτα τὴν ζοιρῇ
λέει τὴν κλάμα τῆς τραγῶνας.

Στους ἡχοὺς π' ἀφήνει, τρέμει
μὴ λαχτάρα ἐρωτικῇ
τῆς παιδούλας λυπημένη.
— Μὴ λαχτάρα π' ὄλο φλέγει τὴν
καὶ μὲ δάκρυα τὴ στρωμένη
βρίσκ' ἢ ἀγούλα μουσχεμένη, μουσχεμένη!

.

ΑΠΡΙΛΙΑΤΙΚΗ ΔΕΗΣΗ

Ἄπριλη ἐσὺ, ποῦ εὐώδισες
καὶ τὸ παχὺ τοῦ ἀλόγου
κι' ἀπὰ στὴν πέτρα ἐχλόισες
καὶ στὸ ξερὸ λιθάρι,
ποῦ καὶ στάκινητα νερὰ
τοῦ βάλτου ἔχεις χαρίσει
τὰ φρωτεινὰ κι' ὀπάλλινα
φιλιὰ σου καὶ τὰ χὰδια.

Ἄπριλη ἐσὺ, ποῦ σὶά ξερὰ
κλωνάρια τὰ διγμένα
Ποῦ σάπισε καιρὸ ἢ βροχῇ
ξεπέταξες μπουμπουκία
καὶ στὸν αἰθέρα ποῦ στριγγὰ
βογγοῦσε ἢ καταγιδα
κελαϊδισμόν ἀσίγητο
κυλάεις καὶ φωτοραίνεις.

Ἄπριλη ὄρατε μου καὶ ξανθῇ,
μονάξυ στὴν καρδιά μου
δὲν ἦρτες, καὶ σὲ πρόσμενε
τόσο καιρὸ ἢ φτωχῇ
νὰ φέρεις ἕνα λούλουδο,
κι' ὡς ἦτανε ἕνα μόνον
ἕνα κρινάκι τῶν ἀγρῶν,
μὴ βιόλα, ἕνα γιουλί!

Παύλος Κρινατοῦ Μιχαηλῆς

ΣΑΝ ΕΡΩΜΕΝΗ

Στὸν Ποιητῇ Κωστῇ Παλαμά.

Ἄπο μικρὸν ἢ μάγισσα μὲ πλάνεψεν
ἢ μοναξιά μὲ τὰ κρυμμένα κάλλη.
Πόσες φορὲς μαζὺ τῆς δὲν ξεράντωσα
στὸ ἔρρω καθισμένος ἀκρογιάλι!

Πόσες φορὲς μὲ τὰ ὄρια τῆς παιδούλα,
τοὺς στοχασμοὺς, δὲν ἔπαιξα παιχιδία
κρυφταῦλι μὲς στῆς Σκέψης τὸ λαβύρινθο,
αὐτοὺς θάμνους τῆς Ἀλήθειας μὲ τὰ φεῖδια!

Σὰν ἐρωμένη μου παληά, ξηλότυπη
ἀκόμα μὲ κρατᾷ πάντα σιὰ τῆς.
Τὸ ἐρωτικὸ τῆς χὰδι εἶναι μυστήριον
κι' εἶν' ὄνειρον γλυκὸ τὸ φιλημά τῆς.
Μανώλης Ἀλεξίου

ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ Ο ΤΟΠΟΣ

Πέρα, στὶς πλαγιές ἀνάμεσα,
καθὼς λάμπει τὸ φεγγάρι,
κάποιοι ἰσκιὸι ἀναταράζονται.
— Ἐ! ποῦ τρέχεις, καθυλλάρη;

— Κάτω ἢ χῶρα ὄλο πλάνεμα
κι' ὄλο ἀδικιὰ καὶ φέμμα...
Δρόμο! ὁ νοῦς, σκιαγμένο ἄλογο,
πάει γιὰ τ' ἀγνωστοῦ τὸ ρέμμα.

— Γιὰ ἡμέραρε ἀγριοθώρητε
κι' ἀργοπόρησε τὸ μαῦρο.
Ἴξητᾶς πέρα στ' ἀπάτητα;
— Τὴ χαρὰ πηγαῖνω νὰῦρω.

— Ξέσφιξε τὰ γκέμμα, ξένε μου,
καὶ ξεπέξεμε καὶ στάσου.
Στῆς χαρᾶς τὸν τόπο βρῖσκεσαι;
Ἡ Ἀγάπη εἶμαι κοντὰ σου!

ΜΥΣΤΙΚΟ

Ἄν μὲ ρωτήσουν «χάρηκες
σὲ κάποιον νεοῦ τὸ πλάι,
ἐσὺ τὰ μάτια γέρνοντας
κι' αὐτὸς νὰ σοῦ μιλάει
γι' ἀγάπη; γιὰ θυμῆσου...»

Τὰ χεῖλη μου σ' ἕνα ἀνοιγμα
ἀλήθειας θὰ ποῦν «ὄχι».
Μά, ἢ ψυχῇ μου τ' ἀγγιγμα
τὸ μυστικὸ τῆς τῶχει
στὸ πλάι τῆς δικῆς σου.

ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ Ο ΔΡΟΜΟΣ

Ἡ καταιγίδα πάει πιά
τ' ὀλόγιον φεγγάρι
Μᾶς φέγγει, ἰδέξ, τὸ δρόμο μᾶς
γλυκὰ κι' ὄνειρομένα.
Τῆς μουρουδιῆς τῆς ἀνοιξῆς
τοῦ Μᾶη ἔχουμε πάρει.
Ἄς περπατοῦμε μὲ χαρῆς
καὶ γέλια εὐτοχισμένα.

Ἡ καταιγίδα πάει πιά
σφιχτοδεμένοι θὰ διαβοῦμε
ὄλο τὸ δρόμο τῆς ζωῆς,
τὸ δρόμο πέρα ὡς πέρα!
Θὲ νᾶναι λουλουδοσπαρτος
καὶ μεῖς θὰ τῶνε τραγουδοῦμε
ὄλη τὴ νύχτα, ἀγάπη μου
χρυσῇ, κι' ὄλη τὴ μέρα!

.

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

— Στρατιώτη, ἐσὺ μὲ τὴ γλωμῆ μορφῇ
Καὶ τὰ θλιμμένα μάτια,
Γιατὶ δὲν ἦρθες χτὲς νὰ γυμναστῆς;
— Σοχῶρα! ὁ νοῦς μου σὲ γλαυκὰ
Ἐπέταγε παλάτια;
Ἐγραφα τῆς μικρῆς μου ἀρραβωνιαστικῆς.

— Στρατιώτη, ἐσὺ μὲ τὴ γλωμῆ μορφῇ
Καὶ τὰ θλιμμένα μάτια,
Γιατὶ δὲν ἦρθες χτὲς νὰ γυμναστῆς;
— Ἐμαθα πὼς ἀρρώστησε
Κι' ἀπὸ τὰ κρύφια μονοπάτια
Ἐτρεξα νὰ τὴ δῶ. Μὲ συχωρεῖς!

— Στρατιώτη, ἐσὺ μὲ τὴ γλωμῆ μορφῇ
Καὶ τὰ θλιμμένα μάτια,
Γιατὶ δὲν ἦρθες χτὲς νὰ γυμναστῆς;
— Πῆγα, τὴ νεκροφίλησα
Μὲ τὴν καρδιά κορμᾶτια.
Τουρέκισέ με τῶρα εὐτὸς!

Φωφὸ Ι. Βεργοπούλου

ΑΠΟ ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΤΗ ΧΑΡΗ ΤΗΣ

A. B.

Μάννα τῆς γῆς καὶ τοῦρανοῦ,
Τῶν πονεμένων σὺ Μητέρα,
Μὲ τὴν καρδιά καὶ μὲ τὸ νοῦ
Κάθε ψυχῇ στῆς γῆς τὴ σφαιρα.
Τὴ θεία χάρη Σου εὐλογεῖ.

Πόσοι μὲ μάτια δακρυσμένα,
Χεῖλη ποῦ σβόνεται ἢ πνοῇ
Στήθη ἀπ' τὸν πόνο ξεσοισμένα
Στὴν ἀχαρῆ τούτη ζωῇ.
Σ' Ἐσὲ δὲν βρῖσκουνε στοργῇ;

Μυριάδες τρέχουν στὸ Νησί
Ποῦ ἡ χάρη Σου ἄγιασε μὲ θάματα
Καὶ τὴν εἰκόνα τὴ χρυσῇ
Μὲ πίστιν βλέποντας κατὰματα
Γονατιστοὶ τὴν προσκυνοῦν.

Τάϊλο ἄπλωσε τὸ χέρι,
Παρηγοῦήτρα Ἐσὺ γλυκεῖά,
Ἄφθονη ἔς ὄλους νὰ προσφέρῃ
Κᾶν παρηγορία, κᾶν γιατρεία
Σ' αὐτοὺς ποῦ τὴν ζητοῦν.

Κι' Ἐσὺ θυμῆσου πὼς μὴ μέρα
Ποῦ πονεμένη στὸ Σταυρὸ
Τὸ Γυῖό Σου ἀντίκουζες, Μητέρα,
Κι' ἔκλαιες μ' ἄγιο σπαραγγιὸ
Μὲ μητρικῇ λαχτάρα.

Τὸ δάκρυ Σου ἐκεῖνο ὡς λούση
Κάθε ψυχῇ ὁποῦ πονεῖ
Κι' ἢ εὐσπλαχνία Σου ὡς ἀκούση
Τὸ βᾶγγο αὐτοῦ ποῦ τυραννεῖ
Ὁ πόνος κι' ἢ κατάρρα.

Τῆνος — 1927

Ἄλημν

GEORG BRANDES

(1843-1926)

Δέν είναι όλωσδιόλου άγνωστος στην Ελλάδα, και μάλιστα στους λογοτεχνικούς μας κύκλους, ό μεγάλος Δανός κριτικός και αισθητικός, ό σύγχρονος σχεδόν και φίλος του Ίμπσεν, του Μπιέρνσον και του Στρίντμπεργ, ό άντάξιος μαθητής του γάλλου φιλόσοφου Ταιν, ό πρώτος εισηγητής της φυσιοκρατικής (νατουραλιστικής) σχολής στη Σκανδιναβική λογοτεχνία. "Όταν μάλιστα, στα 1922, ήρθε στην Ελλάδα, οι περισσότεροι από τους λογίους μας τον ε γνώρισαν κι' από κοντά" γι' αυτό και τό άρθράκι μου έστουτο θά τους ήταν όλωσδιόλου περιττό, άν δέν έπρόκειτο μ' αυτό τό να παρουσιάσω μιάν άλλη και όλωσδιόλου άγνωστη δράση αυτής της έντελώς ξεχωριστής και δυνατής κι' ανώτερης προσωπικότητας, που κατόρθωσε να είναι πενήντα κι' άπάνω χρόνια ό πραγματικός άρχηγός κι' οδηγητής και μορφωτής της σκέψης των συμπολιτών του και των κοντινών γειτόνων του Σουηδών και Νορβηγών, και να βάλει άσβηστη τή σφραγίδα της φωτισμένης σκέψης και της κρίσης του, σ' όλη τήν εξέλιξη της Σκανδιναβικής λογοτεχνίας και της πολιτικής μορφώσεως των Σκανδιναβών από τά 1871 έως τά σήμερα.

* *

Ό Μπράντες δέν έ χρημάτισε ποτέ του λογοτέχνης, σύμφωνα με τήν περιωρισμένη έννοια που δίνουν συνήθως σ' αυτή τή λέξη. Δέν έγραψε ούτε ποιήματα—έξόν από λίγους νεανικούς στίχους (ungdomsvers)— ούτε διηγήματα ούτε μυθιστορήματα, παρά εθύς έξαρχής παρουσιάστηκε ως κριτικός, με μιá σειρά διαλέξεων, που άρχισε τό φθινόπωρο τῆ 1871 στην Κοπεγχάγη, για

«τά κύρια ρεύματα στη λογοτεχνία του 19ου αιώνας».⁽¹⁾

Οι διαλέξεις αυτές του Μπράντες είχαν έννα πραγματικώς άφάνταστον αντίκτυπο σ' όλο τον κόσμο των γερμανικών και σ' όλη τή μορφωμένη νεολαία και των τριών Σκανδιναβικών χωρών, κι' αυτές ήταν οι πρώτες σπίθες που άναψαν στα στήθη της Σκανδιναβικής νεολαίας τον πόθο και τό ένδιαφέρον για μιá καλύτερη, τελειότερη κι' έντατικώτερη ζωή. "Ό υπερρομαντισμός κι' ή υπεραισθηματικότητα, τά δύο αυτά στοιχεία που είχαν δημιουργήσει τή φιλολογία των γερμανοκρίτων (main-sell-Litteratur) ήταν καιρός πιά να φύγουν από τή μέση κι' ή αντίληψη της πραγματικότητας, ό ρεκλισμός κι' ή ψυχολογημένη λογοτεχνία έπρεπε να πάρουν τή θέση των. Αυτό ήταν τό πρώτο γενικό συμπέρασμα της κριτικής του Μπράντες, σύμφωνα με τήν καινούργια κατεύθυνση που οι μεγάλοι Γάλλοι συγγραφείς Μπαλζάκ, Φλωμπέρ και Ζολά είχαν κιόλας δώσει στη λογοτεχνία, και που, χάρις στον Μπράντες, δέν άργησαν να ακολουθήσουν κι' οι Σκανδιναβοί.

* *

Ό Μπράντες δέν περιορίστηκε μόνο στη φιλολογική μεταρρύθμιση, αλλά μαζί μ' αυτήν έσήκωσε πρώτος τή σημαία της έλευθερίας της προσωπικότητας και της χειραφετήσεως του λαού και άγωνίστηκε να βάλει κάτω, σε δημόσια κι' έλεύθερη συζήτηση, όλα τά μεγάλα και προαιώνια κοινωνικά προβλήματα—θρησκεία, κοινωνία, οικογένεια, γάμο—για να έλευθερώσει τον

(1) Βλέπε Α. Η. Winsness: τό Νορβηγικό μυθιστόρημα από τά 1870—1890, Μετάφραση Γ. Ε. Χρυσάφη (Ζηλιάκης 1925).

άνθρωπο από όλα τά δεσμά, με τά όποια παλιές κοινωνικές συνήθειες, έθιμα και νόμοι τον είχαν άμφοδέσει.

Στις φιλολογικές κριτικές του, μαζί με τό έργο που έκρινε, παρουσίαζε συγχρόνως και τον συγγραφέα και τό πνεύμα της εποχής, κι' έδινε υπέροχες σκιαγραφίες της προσωπικότητός του και των τύπων που έδημιουργούσε μέσα στα έργα του. "Η εύκολία δέ κι' ή μεγάλη τέχνη που είχε στη διάτύπωση της σκέψης του, καθώς κι' ό τέλειος χειρισμός της γλώσσας του έδιναν τή δύναμη να συναρπάζει άμέσως τό ακροατήριο του. Τέτιες κριτικοψυχολογικές μελέτες έγραψεν ό Μπράντες σε βιβλία ξεχωριστά, για τον μεγάλο Σουηδό ποιητή του 1ου αιώνας "Ισαία Έγκνέρ, τό Δανό φιλόσοφο Σόρεν Κίρκεγκορντ, τον "Αγγλο πολιτικό και φιλόλογο Βενιαμίν Ντισραέλ, τον Σαίξπηρ, τό Χάινε, και τον Γκαίτε, τον Ίμπσεν, τον Μπιέρνσον, τον "Ανατόλ Φράνς, τον Σέλλεϋ και τον λόρδο Μπάϊρον, τους Γερμανούς Μπέρντ και Λάγκε, τον Γάλλο πολιτικό και δημοσιογράφο "Αρμάν Καρρέλ, τον Γερμανό Φερδινάνδο Λασσάλ κ. ά. Πιο συνοπτικά και για πολύ περισσότερο μιλεί στις «Αισθητικές μελέτες», στις «Κριτικές και Σκιαγραφίες» στο «Δανοί ποιηται» στο «άνθρωποι και έργα στη νεώτερη ευρωπαϊκή λογοτεχνία» στα «Δοκίμια» (Essays) και περισσότερο ακόμη στο βασικό του έργο «τά κύρια ρεύματα στη φιλολογία του 19ου αιώνας» αυτό που τον επέβαλε στην παγκόσμια εκτίμηση και του έδωσε τήν πρώτη θέση, άνάμεσα στους κορυφαίους κριτικούς της εποχής του. Τό άριστούργημα αυτό της συγγραφικής δημιουργίας του Μπράντες χωρίζεται σ' έξη μεγάλους τόμους:

- 1) ή φιλολογία των έμιγκρέδων (δηλ. των εύγενών που έδιώχτηκαν από τή Γαλλική Έπανάσταση),
- 2) ή ρομαντική σχολή στη Γερμανία,
- 3) ή αντίδραση στη Γαλλία,
- 4) ό νατουραλισμός στην "Αγγλία, ή θαλασσινή σχολή. "Ο Μπάϊρον και ό όμιλος του,
- 5) ή ρομαντική σχολή στη Γαλλία,
- 6) ή νέα Γερμανία.

* *

Με τό πέρασμα του καιρού, τήν αδιάκοπη

και μεθοδική εργασία και τήν εξέλιξη των μελετών του, ό σκοπός της συγγραφικής δράσεως του Μπράντες επλάτυνε κι' από Σκανδιναβική έγινε σχεδόν πανευρωπαϊκή. Και μ' όλο τους τό δικιο είπαν γι' αυτόν οι όπαδοί του, ότι ήθέλησε να δημιουργήσει: «μιá ένιαία ευρωπαϊκή αντίληψη μορφώσεως και πολιτισμού, που να μπορέσει να βάλει άποτελεσματικά σε πράξη όλον εκείνον τον θησαυρό της χρήσιμης λογικής και του πραχτικού τρόπου της ζωής, που αιώνων όλόκληρων εργασία και ζήτησις είχαν σοδιάσει». Στην κολοσσιαία του δέ αυτή προσπάθεια ό Μπράντες επέτυχε, χωρίς καμιά άμφιβολία, άν και ήταν από μιá πολύ μικρή χώρα, που ή γλώσσα της ήταν έντελώς άγνωστη στο πολύ ευρωπαϊκό κοινόν που διαβάζει, εκτός από τους Νορβηγούς, που τήν έννοούν καλά και τους Σουηδούς. Τήν επίδραση δέ που είχε σ' όλο τον κόσμο των γραμμάτων, των Σκανδιναβικών μάλιστα κρατών, τή φανερόνει τό ακόλουθο έμμετρο τηλεγράφημα που στα 1891 (25 όχτώβρη) τουστείλε ό περήφανος κι' άλύγιστος, όσο και δικαίος και εύγενικός Στρίντμπεργ, σε μιá γιορτή που ώργανώθηκε προς τιμή του:

Έσύ που τόσους βοήθησες να φτάσουνε τή δάφνη, για σένα τον ίδιον δέν μάζεψες παρά μονάχα άγκάθια, πάρε τώρα άπ' του ποιητή τό χέρι τό στεφάνι που έσύ τούχεις δώσει!

"Η τέχνη ή δική σου δέν έχει ανάγκη να βρη τή δεκάτη Μούσα για ν' αναγνωριστή.

Γιατί όλόκληρο τό χορό των Μουσών έσύ τον έσερνες, Μουσηγέτη (1).

* *

Είναι γνωστό ότι ό νατουραλισμός στη λογοτεχνία φανερόνεται πολύ διαφορετικός στις δυό περιόδους που έκυριάρχησε. Στην πρώτη (1870—90) καταπιάνεται σ' έντατικόν άγώνα για τήν εύτυχία του ανθρώπου, τό γκρέμισμα κοινωνικών προλήψεων και παμπάλαιων ήθών και έθιμων και τήν επικράτηση της προσωπικότητας. Στη δεύτε-

(1) Κάνω γνωστό σ' όσους τυχόν θά σκανδαλίσουν ή λέξη Μουσηγέτης, ότι έτσι τήν έχει κι' ό Στρίντμπεργ στο τετράστιχο του (wusage). "Αφού λοιπόν εκείνος δέν τή μετάφρασε αλλά τήν έπολιτογράφησε στη γλώσσα του, πολύ περισσότερο ήμουν υποχρεωμένος έγώ να μη τήν άγγίξω.

ρη όμως περίοδο (1890 κ. έ.) μπορεί κανείς να εἰπῆ ὅτι ἄφησε πιά τὴν ἐπίθεση ἢ ὅτι λιγότεφε τὴ μαχικότητά του. Ἐξακολουθεῖ, εἰν' ἀλήθεια, νὰ πονῆ μ' ὄσους πονοῦν σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἀλλὰ διαισθάνεται ὅτι ἀπάνω ἀπὸ τὴ ζωὴ των βαθαίνει ἢ ἀβάστακτη εἰμαρμένη, πού ἐκκνύει τῆς κάθε ἀγῶν εἶναι μάταιος (1), ἢ ἀλλαγὴ δὲ αὐτῆ τῶν ἀντιλήψεων εἶχε τὸν ἄμεσον ἀντίτυπό της καὶ στὴ λογοτεχνία. Ἀπὸ τὰ 1888 ὁ Σουηδὸς λογοτέχνης Βέρνερ φὸν Χάιντενσταμ (βραβεῖο Νόμπελ) ἐφώνησε καθαρὰ στοὺς νατουραλιστὲς ὅτι ὁ κόσμος των ἦταν σκοτεινός, καὶ ἄσημος καὶ ὄχι ὑγιής καὶ ὠραῖος ὅπως ἡ ζωὴ. "Ὅτι ἡ πόησις ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ ἐξέσπασμα τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς, παιδί τῆς ἐλεύτερης φαντασίας, πού νὰ μὴν καταπιάνεται μονάχα μὲ τις ταχυδακτυλουργίες τῶν ἀποστεγνωμένων κοινωνικῶν ζητημάτων. Ἦς ἰδέες αὐτῆς τοῦ Χάιντενσταμ τις ὑποστήριξε καὶ ὁ Σουηδὸς ἱστορικὸς τῆς λογοτεχνίας, ὁ Ὁσκαρ Λεβερτίν, ἡ δὲ νευρομαντικὴ συγγραφεύς, ἡ γνωστὴ μετὰ Σέλιμα Λάγκερλοφ (ἐπίσης βραβεῖο Νόμπελ), τοὺς ἔδωσε σάρκα καὶ ὄσπᾶ μὲ τὰ ἔργα τῆς. Ἔτσι ἀπέναντι στοὺν νκτουραλισμὸ στηλιθώθηκε ἀντίμαχος ὁ νεο-ρωμαντισμός. Στὴν ἀλλαγὴ δὲ αὐτῆ τῆς κατευθύνσεως ἐβοήθησε πολὺ καὶ ὁ Μπράντες. Αὐτὸς πού ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι τῆ Σκανδιναβικῆ λογοτεχνία καὶ τὴν ἔφερε στὸ δρόμο τοῦ νατουραλισμοῦ, αὐτὸς τῶρα πάλι τῆς ἀλλάξε κατεύθυνση, ὅταν εἶδε ὅτι οἱ νατουραλιστὲς τὸ εἶχαν παρακάμει καὶ ὅτι ἔφτανε μὲ ἀπλὴ ἀντιγραφή, πολλὰ φορὲς μάλιστα παρατραβηγμένη, καὶ μὲ ὅσον τὸ δυνατόν πιὸ σκοτεινὰ καὶ πιὸ μαῦρα χρώματα, κάθε κοινωνικῆς βρώμας καὶ δυσωδίας, γιὰ νὰ δώσῃ στοὺν καθένα ἀποτυχημένον λόγιο ἢ κακοτυχημένον μποέμ, τὸν τίτλο τοῦ νατουραλιστά. Καὶ προτοῦ ἀκόμα ξεπέση ἐντελῶς ἡ σχολὴ αὐτῆ, μ' ἔναν μικρὸν ἐλιγμὸ τὴν ξανάφερε πάλι ἐκεῖ πού ἔπρεπε νάχη σταματήσει, ἐφαρμόζοντας στὴν κατάλληλη στιγμή τὴν ὀμηρικὴ συμβουλή:

Στρέπται φρένες ἐσθλῶν.

1. Βλέπε Jvar Lundberg ὁ Στρίντιμπερ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ πόνου, Μετάφραση Ἰ. Ε. Χρυσόφης (Εἰσαγωγή στοὺν Μονάχο) τοῦ Στρίντιμπερ, Ἐλευθερουδάκης 1924).

Ὁ Μπράντες ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πού ἐγνώρισε στοὺς Σκανδιναβοὺς τὸν Γερμανὸ φιλόσοφο Φρεϊδ. Νίτσε καὶ τὴ φιλοσοφία του· καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1870 ἡ πιὸ ἔντονη λογοτεχνικὴ τάση ἦταν ἡ ζήτησις τῶν δικαιωμάτων τῶν ταπεινῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, ὁ ἀντιλαλὸς τῶν ἰδεῶν τοῦ Νίτσε ἐδημιούργησε καινούργιες τάσεις, τὰ δικαιώματα τῶν δυνατῶν, τῶν ξεχωριστῶν ἐκείνων προσωπικοτήτων πού ἐπιβάλλονται στοὺς συνανθρώπους των καὶ κυριχοῦν καὶ σπρώχνουν τὸν κόσμον πρὸς τὰ ἐμπρός, τῶν δημιουργικῶν, ὅπως λένε, πνευμάτων. Ἦν ἰδίκα δὲ σχεδὸν ἐποχὴ, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἀδερφό του Ἐδουάρδο Μπράντες, τὸν διευθυντὴ τῆς σπουδαιότατης ἐφημερίδας τῆς Κοπεγχάγης «*Ἡ Πολιτικὴ*» (Politikken) καὶ τὸν δυνατὸ δημοσιογράφον Uigrogo Höjup, ἀγωνίζετο νὰ συνενώσῃ «*ὅλες τις Εὐρωπαϊκὲς ἀριστερὲς*» σὲ μιὰ ἐνιαία πολιτικολογοτεχνικὴ ἀντιπολίτευση. Ὁ ἴδιος, προσωπικῶς, δὲν ἀνακατέφτηκε ποτὲ στὴν πολιτικὴ. Ἡ ἐπίδρασή του ὅμως στὶς γενικὲς πολιτικὲς κατευθύνσεις καὶ τῆς Δανίας καὶ τῶν ἄλλων Σκανδιναβικῶν χωρῶν, ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη.

Αὐτὸς ἦταν ὁ κυριώτατος ρυθμιστὴς τῶν ἀντίμαχων πολιτικῶν ρευμάτων καὶ ὁ μεγάλος πολιτικὸς δάσκαλος τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐπικράτησις τῶν μετριοπαθῶν σοσιαλιστῶν ἀπὸ τὰ 1905 καὶ ἔδω ὀφείλεται κατὰ πολὺ καὶ στοὺν Μπράντες. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ βασιλικὸ κόμμα τοῦ Ἐστρουπ πού μολονότι πάντα μειοψηφοῦσε στὶς ἐκλογές, κατῴρθωνε ὁ βασιλεὺς Χριστιανὸς ὁ 9ος, (ὁ πατέρας τοῦ δικοῦ μας βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α') γὰ τὸ κρατῆ πάντα στὴν ἐξουσία μὲ ἀυθαίρετες διαλύσεις τῆς Βουλῆς, τοῦ εἶχε κηρύξει ἀδυσώπητον πόλεμον καὶ κατῴρθωσε νὰ τὸν ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐν τούτοις καὶ χωρὶς νὰ γίνῃ καθηγητὴς ὁ Μπράντες, εἶχε τόσην ἐπιβολὴ στοὺς φοιτητὲς, ὅσην δὲν κατῴρθωσε ν' ἀποκτήσῃ κανένας ἄλλος ἐπιστήμων καὶ σὲ καμμιά ἐποχὴ στὴ Δανία, ἡ ἐπιβολὴ ὅμως αὐτῆ ἦταν ἡ ἐντελῶς φυσικὴ καὶ δικαιολογημένη ἐπίδρασις μιᾶς μεγάλης καὶ ὀλοκάταρης ψυχῆς καὶ μιᾶς φωτισμένης διανοίας, στὴ σκέψη καὶ στὸ αἶσθημα τῆς νεολαίας, γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ δικό της καὶ ὀλοκλήρης τῆς κοινωνίας.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ὁ Μπράντες πρωτοανέβηκε στὸ βῆμα τῆς φοιτητικῆς ἐνώσεως τῆς Κοπεγχάγης, ἄρχισε μιὰ βαθιὰ καὶ οὐσιαστικὴ μεταλλάγη στὴ ζωὴ τῶν Δανῶν φοιτητῶν. Τὸ καθημερινὸ φαγοπότι, τὸ τραγοῦδι καὶ τὸ γλεντάκι, πού ἀποτελοῦσαν τὸ σύνολο τῆς θεληματικῆς ἀσχολίας τοῦ φοιτητῆ, περιορίστηκαν σὲ ἀφανταστο βαθμὸ καὶ ἀνοιξαν τόπο σὲ νέα ἐνδιαφέροντα, πραγματικῶς ἀνώτερα, πού σιγὰ σιγὰ ἐμπῆκαν καὶ ξεχείλισαν τὴν ψυχὴ του. Πρῶτα πρῶτα ὁ ἀληθινὸς καὶ εἰλικρινὴς πόθος πραγματικῆς καὶ συνειδητῆς μορφώσεως, ἐρρίζωσε μέσα τῆς, στερεὸς καὶ ἀκλόνητος καὶ ἔδωξε τὸν παλιὸν ἀστοχαστο σκοπὸ τοῦ κάθε φοιτητῆ, νὰ πάρῃ ἕνα δίπλωμα γιὰ νὰ λέγεται χωρὶς καὶ νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια ἐπιστήμων· καὶ ὄλη ἡ φοιτητικὴ νεολαία εἰς τὸ ἔξῃς, ἀποφάσισε νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ συνδεθῇ μὲ ἐντελῶς ἀλλοιώτικον τρόπο καὶ μὲ τὴν ἀτομικὴ καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ, νὰ ρήξῃ τὸ μάτι τῆς πέρας, σὲ πλατύτερους ὀρίζοντες καὶ νὰ συσσωματωθῇ μονιασμένη καὶ ἀκατάβλητη σὲ μιὰ ἐνθουσιώδη καὶ συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν κοινωνικὴ πρόοδο τῆς πατρίδας τῆς.

Μὲ τὸν Μπράντες καθηγητὴ καὶ ὀδηγητὴ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ των, καὶ ὄχι δασκάλου ἑνὸς ἐπιστημονικοῦ ἀποκόμματος, εἶδαν οἱ φοιτηταὶ καὶ ἐπίστεψαν ὅτι ἡ δρᾶσις των στὸ μέλλον δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀποκλειστικὰ Πανεπιστημιακὴ, ἀλλὰ ὅτι εἶχαν χρέος νὰ ζητήσουν μόνον των καὶ νὰ βρουν καινούργια καὶ θεληματικὰ αὐτῆ τὴ φορὰ καθήκοντα. Οἱ γνώσεις πού αὐτοὶ ἐμάθαιναν στὸ Πανεπιστήμιον ἔπρεπε νὰ σκορπιστοῦν σ' ὄλον τὸν κοσμάκη. Οἱ νεαρὸι καὶ ὀλοκάταροι ἀκόμα ψυχικῶς ἀκαδημαϊκοὶ πολῖτες ἔπρεπε νὰ ῥθουν σὲ στενὴ καὶ ἐγκάρδια γνωριμία μαζύ των, νὰ μαζέψουν ἀπὸ τὴ σχέση αὐτῆ καινούργιες ἐντυπώσεις, ν' ἀνανεώνουν ἀκατάπαυτα τις ἀτομικὲς παρατηρήσεις καὶ τις ἀντιλήψεις των καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ κάμουν καὶ κάποιον ἔλεγχον σ' ὅτι ἔγραφαν οἱ διάφορες φιλοσοφικὲς καὶ κοινωνικὲς φυλλάδες καὶ σ' ὅτι τοὺς ἐκάνοναρχοῦσαν ἀπὸ τῆς ἔδρας οἱ διάφοροι προφέσορες. Ἐπάνω ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ, ἐννοίωσε βαθύτατα ἡ φοιτητικὴ ψυχὴ ὅτι ἡ πιὸ μεγάλη ἀνθρωπιστικὴ τῆς ὑποχρέωσις καὶ τὸ πιὸ σοβαρὸ ἔθνικὸ καὶ πατριωτικὸ τῆς καθήκον ἦταν

νὰ πιάσῃ σταθερὴ καὶ ἐγκάρδια σχέση καὶ συναναστροφὴ μὲ τὴ λαϊκὴ τάξη, πού ὡς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ βρισκόταν τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ γνώση καὶ τὴ μόρφωση. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ δρᾶσις τῶν φοιτητῶν ἔβαλε μπροστὰ τῆς γιὰ σκοπὸ ἐκεῖνο πού ἀργότερα ἕνας ἄλλος Δανὸς κοινωνιολόγος, ὁ Ἄνκερ τὸ ἐβροντοφώνησε μὲ τὰ ἀπλά καὶ βαθυστόχαστα τοῦτα λόγια: «*Ἀπὸ τὸ λαὸ ἐβγήκαμε καὶ γεννηθήκαμε, καὶ σὸν λαὸ ξαναγυρίζομε πάντα γυρέβοντας ψωμάκι μὲ τὴν ἐπιστήμημας, τοῦ λαοῦ λοιπὸν ἡ εὐτυχία πρέπει νὰ γίνῃ καὶ σκοπὸς τῆς ζωῆς μας*». Σκοπὸς λοιπὸν τῆς δρᾶσεως τῶν φοιτητῶν ἔγινεν ἡ μόρφωση τοῦ λαοῦ καὶ ἡ φοιτητικὴ ἐνωτικὴ ἔγινε γρήγορα ἕνα κέντρο πνευματικὸ, μιὰ ἀληθινὴ πνευματικὴ κολυμπήθρα ὅπου ὁ κοσμάκης ἔτρεχε διψώντας, μάθησις καὶ φώτισις. Τὰ βραδυνὰ μαθήματα γιὰ τοὺς ἐργάτες ἐσυγκέντρωσαν χιλιάδες ὀλοκλήρες ἀκροατῆς, τὰ δὲ μικρὰ λαϊκὰ βιβλία πού ἐτύπωσεν ἡ φοιτητικὴ ἐνωτικὴ ἐπουλιόντουσαν κατὰ χιλιάδες. Μαζύ μ' αὐτὰ πολλὰ γραφεῖα, μὲ τελειόφοιτους καὶ διπλωματούχους τῆς νομικῆς, ἐδεχόντουσαν δωρεὰν καὶ ἔδιναν νομικὲς συμβουλὲς σ' ὄλη τὴν ἐργατικὴ τάξη, συμβιβάζοντας κάθε διαφορὰ πού μπορούσε νὰ συμβιβαστῇ καὶ ὀδηγώντας τὸν κοσμάκη στὴν πολιτικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ του ζωὴ. Μέσα δὲ στὰ γραφεῖα αὐτὰ εὑρισκαν οἱ φητητῆς μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ψυχολογήσουν βαθύτερα τὸν ἐργάτη, νὰ γνωρίσουν καλύτερα τὴ νοοτροπία του, τις ψυχικὲς του ἐκδηλώσεις, τις ἀρετὲς καὶ τὰ ἐλαττώματά του.

* * *

Τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς φοιτητικῆς νεολαίας τῆς Δανίας, πού ὁ νέος ἐκεῖνος προφήτης τὴν ὀδηγοῦσε μὲ τις ὀμιλίες καὶ τις διδασκαλίες του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ του ἐργασία καὶ τὸ παράδειγμα του πρὸς τὴν ὠραιότερη καὶ πιὸ ἀξιωματικὴν ἐκδήλωσις τοῦ ἀληθινοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ φιλαλληλισμοῦ, ἀπλώθηκε καὶ ἐνθουσίασε ὄχι μόνον τὰ λαϊκὰ στρώματα τῆς Κοπεγχάγης ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸ, καὶ γρήγορα οἱ φοιτηταὶ ἔλαβαν προσκλήσεις ν' ἀπλώσουν τὴ δρᾶσις των καὶ καὶ στὶς ἐπαρχίες καὶ στὰ μικρὰ χωριά.

Και χωρίς να χάσει ούτε στιγμή ο Μπράντες, οργάνωσε τις μοναδικές εκείνες φοιτητικές επισκέψεις στα χωριά, όπου οι φοιτητές έδεχόντουσαν τη φιλοξενία των χωρικών εις αντάλλαγμα της διδασκαλίας των. Κι' όταν ή πρώτη τέτοια επίσκεψη, που την έσυντρόφευε κι' ο ίδιος ο Μπράντες, έτελείωσε, έβγαλε έναν μικρόν αλλά πολύ χαρακτηριστικό λόγο, όπου συνώψισε όλες του τις έντυπώσεις σε μια και μόνη γενική έντύπωση: «Εύρηκα, είπε, μέσα στο χωριό, όλους άπάνω κάτω τους κατοίκους Ίσους μου στη μόρφωση κι' ανώτερους στην υγεία και στη σωματική απόδοση».

* *

Και δέν περιορίστηκε σ' αυτά μονάχα ο Μπράντες αλλά έβάλληγε να σπρώξει τους νέους πρὸς όλα τὰ είδη της δημιουργικής πνευματικής δράσεως, αφήνοντας τους μεγάλη έλευθερία τρόπου και μέσων κι' αυτή μόνο πιάνοντας τους κάπου κάπου από τὸ χέρι και δείχνοντας τους μονάχα τὴν κατεύθυνση τὴν οργάνωση της λαϊκής μορφώσεως (1882) ακολουθῆσε τὸ Φοιτητικὸ ελεύθερο θέατρο (1891). Κατόπιν ἄρχισαν οί λαϊκές επισκέψεις τῶν μουσείων (1892), προτοῦ όμως ἄρχισουν οί επισκέψεις αὐτές, έγινε μιὰ εἰδικὴ έντελῶς προπαίδευσίς ὅλων εκείνων τῶν φοιτητῶν, οί ὁποῖοι έπρόκει το ν' αναλάβουν να φέρουν τὴ λαϊκὴ ψυχὴ σὲ γνωριμία με τους ιστορικούς και καλλιτεχνικούς θησαυρούς, που σὲ τόση μεγάλη ἀφθονία έχει ἡ Κοπεγχάγη. Κι' όταν ἄρχισαν οί επισκέψεις αὐτές, οί φοιτηταί ὄχι μόνο ὡδηγοῦσαν κι' ἐξηγοῦσαν κι' ἐδίδασκαν τὸν κοσμάκη ἀλλὰ τους ἐμοίραζαν και μικρούς και σύντομους εἰκονογραφημένους κι' ὁμοιογραφημένους ὡδηγούς.

Και τὸ αποτελεσματικώτατο ὅμως αὐτὸ μορφωτικὸ μέσον δέν ἐθεωρήθη ἄρκετὸ ἀπὸ τὴν ψυχωμένην εκείνη νεολαία με τὸν ἀκράτητο της και ἰσρὸν ένθουσιασμό και γρηγορα ἰδρύθη (1895) τὸ φοιτητικὸ γραφεῖο ἀνταποκρίσεων, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε να στέλνει κοινὲς ἀνταποκρίσεις σὲ 20 ἀπὸ τις καλύτερες ἐπαρχιακὲς ἐφημερίδες με τὸν τίτλο: «ἡ μόρφωσις εἶναι δύναμις». Τὰ λαϊκοεπιστημονικά αὐτὰ ἄρθρα τάγραφαν και νέοι και ἡλικιωμένοι ἐπιστήμονες ἀλλὰ και τὸ νόημα τους, και τὸ ὕφος κι' ἡ

γλώσσα ἦταν τέτλια που να μπορῆ να τὰ καταλάβη τελείως τὸ κοινὸ για τὸ ὁποῖον ἦταν προωρισμένα. Μαζὺ δὲ με τὸ γραφεῖο αὐτό, ἰδρύθη και τὸ τμήμα διαλέξεων της φοιτητικῆς ἐνώσεως, ἀποκλειστικὸ αὐτὸ δημιουργήμα τῶν φοιτητῶν, με σκοπὸ να διοργανῶση για τις ἐπαρχίες χρήσιμες διαλέξεις και προγυμνάζη στη τόσο δύσκολη αὐτὴ τέχνη της ἀπλής κι' εὐχάριστης ὁμιλίας τους φοιτητᾶς, γλυτώνοντας τους ἔτσι ἐγκλίρως ἀπὸ τὰ νύχια της ἀνούσιας και γλυκανάλατης λογοκοπίας και της μονότονης ψευτοπατριωτικῆς ρητορικῆς.

* *

Όταν τὸ καλοκαίρι σταματοῦσαν τὰ μαθήματα, καθιερώθηκε ἡ συνήθεια να μαζεύωνται δάσκαλοι και μαθηταί και ν' ἀκοῦνε μουσική. Οί συγκεντρώσεις δὲ αὐτές ὑπῆρξαν ὁ σπάρος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐβγήκαν λίγα χρόνια ἀργότερα (1897) οί ἐργατικὲς συναυλίες της φοιτητικῆς ἐνώσεως, ὅπου οί καλλιτέχνες τοῦ Βασιλικοῦ Μελοδράματος της Κοπεγχάγης, τὸ θεωροῦσαν τιμὴ τους να λαβαίνουν μέρος. Ἄρχισαν με Δανοὺς συνθέτες (Tade, Hartman, Woyse, Kulhan κλπ.) κι' ἐξακολούθησαν με τους Γερμανοὺς μεγάλους δασκάλους (Handel, Bach, Glück, Mozart, Beethoven) και κατόπιν ἐπαιζαν με τὴ σειρά και τους καλύτερους σύγχρονους εὐρωπαϊκούς συνθέτες. Τὰ προγράμματα τῶν συναυλιῶν αὐτῶν εἶχαν πάντα και σύντομες βιογραφίες τῶν συνθετῶν καθὼς και ἐξηγητικὲς πληροφορίες για τὴ μουσική που παιζότανε ἡ ἐπιτυχία δὲ αὐτῶν τῶν συναυλιῶν ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε κι' αὐτοί οί Γερμανοί ἔβαλαν ἀμέσως σὲ πράξη παρόμοια οργάνωση.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ σύνδεσμος φοιτητῶν και λαοῦ έγινε τόσο στενός, ὥστε οί φοιτηταί ἐγίνηκαν πραγματικῶς ἡ φωτισμένη και διευθύνουσα λαϊκὴ μερίς, ὅπου ὁ ἐργάτης ἀπευθυνόταν πάντα με σεβασμὸ, ἀγάπη κι' ἐμπιστοσύνη. Γι' αὐτὸ και κάθε φορὰ που γινόταν ἐργατικὴ συγκέντρωση ἡ διαδήλωση, ἐθεωροῦσαν οί ἐργάτες που τὴν ἔκαναν ἀπαράβατο χρέος των να περάση ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ γραφεῖα της φοιτητικῆς ἐνώσεως και να φωνάζουν ζήτω οί φοιτητᾶς! Καπέλα και κοῦκοι πεταγόντουσαν στὸν ἀέρα, χέρια ἐσηκωνόντουσαν σ' ένθουσιώδη φιλικὸ χαιρε-

τισμὸ κι' ἡ λαϊκὴ ψυχὴ, ἡ ἀδολη, ἡ εὐκρινὴς και γενναία εὐχαριστοῦσε μέσ' ἀπὸ τὰ μύχια της τοὺς φίλους, τοὺς συνεργάτες κι' ὡδηγητῆς και τὰ δουλευτάρικα χέρια της Δανίας, με σεβασμὸ και πίστη κι' ἀφοσίωση ἐχαιρετοῦσαν τὸ νοῦ.

* *

Της τεράστιας αὐτῆς ἐθνικῆς και ἀνώτερης πολιτικῆς ἐργασίας, της ὁποίας ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτατους δημιουργοὺς ἦταν ὁ Μπράντες, τ' ἀποτελέσματα, ὄχι μόνο ἀπὸ ἐθνικῆς και μορφωτικῆς ἀλλὰ και ἀπὸ πλουτοπαραγωγικῆς ἀπόψεως ὑπῆρξαν ἀφάνταστα. Μέσα σ' ἐλάχιστο σχετικῶς χρονικὸ διάστημα, 25—30 χρόνια, κατόρθωσαν ἡ Δανία να γίνη μιὰ ἀπὸ τις πρώτες γεωργικὲς και κτηνοτροφικὲς χῶρες της Εὐρώπης και να διαδόσῃ τὰ γαλακτοκομικά πρὸ πάντων προϊόντα της σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη, ὡς κι' ἐδῶ ἀκόμα στήν Ἑλλάδα, χάρις στὸ τίμιο συνεταιριστικὸ πνεῦμα και στήν ἐπιστημονικὴ και τοῦ τελευταίου ἀγρότη μόρφωση. Ἔτσι ἐπαλήθευσε κι' ἀπὸ αὐτῆς της ἀπόψεως τὸ σύνθημα της φοιτητικῆς Ἐνώσεως: ἡ μόρφωσις εἶναι δύναμις, και δύναμις μεγάλη κι' ἀκαταμάχητη κι' ὅτι μόνο αὐτὴ μπορεῖ να χάριση τὴν ἐπάρκεια και τὴν εὐτυχία σ' ἕναν ὁλόκληρο λαό, ἀφοῦ ὅμως πρώτα γίνη κοινὸ κτήμα ὅλων τῶν πολιτῶν κι' ὄχι μονάχα προνόμιο λίγων διαλεχτῶν ἡ βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα ἄλλων, πολλές φορὲς πολὺ κακοδιαλεγμένων.

* *

Δέν φαντάζομαι να ξέρουν πολλοί στήν Ἑλλάδα ὅτι ἔχουν κι' οί Σκανδιναβοί τὸ γλωσσικὸ τους ζήτημα. Στὴ Νορβηγία μάλιστα ὁ ἀγὼν μεταξύ τῶν ὁπαδῶν της ἀπλής γλώσσας και της χωριάτικῆς έχει γίνη τώρα τελευταία πολὺ δυνατὴ (1) ἕνας ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὁπαδοὺς της γλώσσας τοῦ λαοῦ ἦταν κι' ὁ Μπράντες στή Δανία κι' ἡ γνώμη του, φυσικά εἶχε σοβαρώτατον ἀντίκτυπο και στις ἄλλες δυὸ ἀδελφὲς χῶρες. Όταν οί καθαρευούσιάνοι Σουηδοί ἐρρήχτηκαν τοῦ Στρίντμπεργ, φωνάζοντας ὅτι θὰ χαλάση τὴ γλώσσα—τὴ γλώσσα τῶν συμ-

βολαιογραφείων και τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων—με τὸν δημοτικισμό του ὁ Μπράντες, σὲ μιὰ κριτικὴ που ἔγραψε για τὸν Στρίντμπεργ δὲν εἶπε λέξη για τὴ γλώσσα του, παρά στὸ τέλος ἐκλείσει τὴν κριτικὴ του με τὰ λόγια: και γράφει τὰ ωραιότερα Σουηδικὰ που ἔχουν ποτὲ γραφτῆ. Και στὸ γλωσσικὸ ὅμως ζήτημα ὁ Μπράντες ἐστάθηκε σύμμετρος και μετριοπαθῆς και δέν ἐπῆρε—ὅπως πολλοί στή Νορβηγία—τὴν ἄλλην ἄκρη θυμᾶμαι μάλιστα, ὅταν τὴν ἀνοιξη τοῦ 1922 εἶχε ἐρθῆ ἐδῶ, κι' ἐπῆγε να τὸν χαιρετίσω, ὅτι ἐπάνω στήν ὁμιλίαν μας για τὴ Σκανδιναβικὴ λογοτεχνία, με ἀγανάκτηση μοῦ μίλησε για τὸν Γιούχαν Μπόγερ, τὸ Νορβηγὸ συγγραφέα που εἶναι ἄρκετὰ γνωστὸς και σ' ἐμᾶς (1) και για τὸ χωριάτικο ἰδίωμα που μεταχειρίστηκε σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ τελευταία του ἔργα, καθὼς και για ἄλλους ὁμοειδέτες του Νορβηγούς. Παραδέχεται δὲ σ' ὅλη τὴ γραμμὴ τὴ γνώμη που στή μελέτη που ἀνέφερα παραπάνω (ἡ γλώσσα σὲ κίνδυνο) διατυπώνει ὁ Κνουτ Χάμσουν, ὅτι τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἅμα γίνει ζήτημα κυβερνητικὸ χαντακῶνεται κι' ὅτι οί δασκάλοι με τις γραμματικὲς και τὰ συνταχτικά τους ποτὲ δέν ἐδημιούργησαν γλώσσα.

Ὁ Μπράντες πέθανε πέρσι, σχεδὸν ὡγδονταπεντάρης, ἀλλὰ τελείως ἀκμαῖος και σωματικῶς και πνευματικῶς. Μιὰ ἀρρώστια τοῦ στομαχιοῦ (ἐπίμονη και δυσκολοπολέμητη δυσπεψία) τὸν ἀνάγκασε να πάη στή κλινικὴ τοῦ εἰδικοῦ γιατροῦ Λόρεντζεν και να ἐγχειρηθῆ. Μολονότι ἦταν βέβαιος ὅτι και με τὴν ἐγχείρηση γιατριά δέν ὑπῆρχε, ἀντίκρουσε τὸ πεπρωμένο του με γαλήνη και ἡρεμία στωικὴ. Παρακολουθοῦσε μ' ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον ὅλα τὰ διεθνή ζητήματα στις ἐφημερίδες και συζητοῦσε μ' ὅσους ἐπήγγαιναν να τὸν ἴδουν. Ποτὲ δὲν παραπονέθηκε για τίποτε κι' ὅταν ἤρθε ἡ τελευταία του στιγμή οὔτε λέξη δὲν εἶπε για τὸ θάνατο ἀλλὰ ἡρεμὸς ἐξακολουθοῦσε τὴν συνομιλία με τοὺς φίλους και τοὺς δικούς

(1) Κάτω ἀπ' τὸν ἄδειο οὐρανὸ, μετάφραση Μίλιου Κουρμούζιου—Ὁ φυλακισμένος ποῦτραγουδοῦσε,—μετάφραση Λεων. Κουκούλα.—Όταν εἶναι κανένας ντροπαλὸς Σουλτάκι—ὁ Σκόμπελεφ, μετάφραση Ἰ. Ε. Χρυσάφη.

(1) Βλέπε Κνουτ Χάμσουν. Ἡ γλώσσα σὲ κίνδυνο, μετάφραση Ἰ. Ε. Χρυσάφη, Περιοδικὸ Μοῦσα, Ἔτος Δ', φύλλα 1 και 2, σελ. 13 και 25.

του, ώσπου ήσυχα και χωρίς να τὸ καταλάβουν κι' αὐτοὶ ἔκλεισε ἄξαφνα τὰ μάτια γιὰ νὰ μὴν τὸ ξανανοήξῃ πιά. Χωρὶς πομπή καμιά, ἀπαρατήρητο, τὸ λείψανο του τὸ

μετακόμισαν σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του, ἐκεῖ ποὺ καίνε τοὺς νεκροὺς καὶ σὲ λίγη ὥρα μὲ μικρὴ θήκη δεχόταν τὴν τέφρα του.

Ι. Ε. ΧΡΥΣΑΦΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΟΥ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἀκάματε τοῦ Λόγου δουλευτή,
Τὸν κουρασμένο ἰδὲς συνοδοιπόρο,
Ποῦ ἀγνῆς γιὰ σένα φέρνει ἀγάπης φόρο,
Καὶ σκύψε νὰ σοῦ πῆ χροιά στ' αὐτί:

Τῆ Μοῦσῃ μας κι' ἂν λένε ζηλευτή,
Μήπως σὲ βράδια ἐροῖξάμε τὸ σπῆρο;
Ἄδωρο-ἢ Δάφνῃ μήπως εἶνε δῶρο,
Ἄφοῦ κ' ἡ νεότης μᾶς ὑβρίζει αὐτή;

Τὸ θαυμασμὸ θυμᾶσαι στοὺς δασκάλους,
Ποῦ σὰν τῆς Σπάρτης δείχναμε παιδιά,
Τὸ σεβασμὸ σὲ μέτριους, σὲ Μεγάλους;

Ἐγὼ σαιπαῖνω, Σὺ, τοῦ Στίχου κέρνα,
Τὸ νέκταρ καὶ μ' ἀπύκρानτη καρδιά,
Γέλα, συχώρα, κύτταζε καὶ πέρνα!...

Χιλιάδων Σεπτέμβρης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ (*)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η ΑΝΟΙΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΨΙΛΟΔΟΥΛΙΕΣ

I. Τὸ Φύτεμα.

Ἦτανε παλιωμένο τὸ πέρ' ἀμπέλι τοῦ μπάρμπα Φώτη κι' ἀπεράσισε νὰ τὸ ξανακιάσει, νὰ φυτέψῃ καινούριο ἀμπέλι, μὲ νέο φυτό, ποὺ ἀντέχει στὶς ἀστένειες καὶ γίνει καὶ περσότερο κρασί.

Ἀπὸ τὸ περασμένο χινοῦπορο τὸ εἶχε κομμένο καὶ τὸ πέρασε δυοτορία ἀλέτρια γιὰ νὰ ξεκολλωθοῦνε οἱ ρίζες, νὰ μὴ μείνει καμιά μέσα. Στὸν κλάδο εἶχε διαλεμένο φυτὸ ἀπὸ τὰ καλλήτερα κλήματα τ' ἀλλουνοῦ του ἀμπελιοῦ, εἶχε χωμένες τὶς βέργες στὸ φουσκὸ ἔβλον τὸ χειμῶνα καὶ σήμερα τὶς πήρανε καὶ πήγανε νὰ φυτέψουνε τὰμπέλι.

Ἄμα φτάσανε κεῖ ἤβρανε τὸ χωριανό τους τὸ Μολογιά, ποὺ ἀπὸ νύχτα, σούρπα ἀκόμα ἦτανε πηγαιμένος κ' ἔφρειασε τὸ «σταυρὸ» στὴ μέση τὰμπελιοῦ (1).

Τὸδωκε ὁ μπάρμπα Φώτης τὰσήμωμα κ' ἀρχίσαν νὰ φυτέβουνε. Σὲ λίγο ἤρθανε κι' ἄλλοι δυὸ χωριανοί, ποὺ τοὺς θελημάτισε ἀπὸ τὸ βράδι ὁ γέρο Φώτης, γιὰ νὰ βοηθήσουνε.

— Γειά σας! χαιρετήσανε σὰ βάτο (2) νὰ πιάσει!

— Φχαριστοῦμε, πολίχρονοι, τοὺς ἀντιχαιρετήσαν οἱ φυτεψτάδες.

(*) Ἴδε «Νέα Ἑστία», τεύχη 14—17.

(1) Ἀνοίγουνε τέσσερους λάκκους, σταβρωτά, στὴ μέση τοῦ χωριατοῦ, ποὺ θὰ φυτέψουνε ἀμπέλι. Ὅποιος σκάψῃ ἀρτοῦς τοὺς λάκκους παίρνει μπάζισι τὰσήμωμα, ἀσημοτάλλαρο, καὶ βοηθάει δὴ τὴν ἡμέρα στὸ φυτοῦργισμα.

(2) Συνηθισμένη ἐρκὴ γιὰ ὅ,τι κι' ἂν φουτουρῶνε, σαφῶς πιάνει (ριζώνει φυτερώνει), μὲ τὴν πρὸ μεγάλην ἐφοκλία τὸ βάτο.

Φυτέβανε τὶς ἀμπελόβεργες ἀράδες ἀράδες, φτειάνοντας βαθεροὺς λάκκους σὲ ἴσες ἀποστάσεις καὶ πατηκιάζοντας μὲ μικρὰ κοντάρια ψιλὸ χῶμα γύρο ἀπὸ τὴ βέργα.—Σὲ δυὸ μέρες τέλειψε τὸ φύτεμα, ποὺ τὸ κοψε ὁ Γεώργης μὲ τὸ κλαδευτήρι ὡς δέκα πόντους παραπάνω ἀπὸ τὴ γῆς.

II Ὁ βότανος.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ μπάρμπα Φώτης καβάληκε τᾶλλογὸ του καὶ πῆγε στὴν Περαμεριά νὰ εἶδεῖ τὰ γεννήματα. Τὸ δειλινὸ γύρισε στὸ σπίτι του κ' ἔστειλε τὸ Δημήτρη στὴ στάνη, νὰ εἰπεῖ τοῦ Γιώργη νὰ σφάξῃ ἓνα κριάρι καὶ νὰν τὸ φέρῃ στὸ χωριὸ νὰν τὸ ψήσουνε γιὰ νὰ φάνε ταχιά ποὺ θὰ πάνε νὰ βοτανίσουνε τὰ χωράφια. Νὰ τοῦ εἰπεῖς νὰ πῆξῃ κ' ἓνα λεβέτι γερογούτι, τᾶκούς;

— Θὰ χουμε ξέλαση πατέρα; τὸν ρώτησε ἡ νύφη του, ποὺ ἄκουσε τὴν παραγγελή.

— Ἄ μπορέσουμε θὰ πάμε μὲ καμιά δεκαπενταριά γυναῖκες νὰ βγάλουμε τὰ χορτάρια, τί τὰ πνίξαν τὰ γεννήματα.

— Καὶ δὲ ρήνουμε τὰ πρόβατα (1) νὰ φάνε τὰ χορτάρια;

— Δὲν ἔναι γιὰ πρόβατα, γιατί τὸ στάρι ἔκαλάμωσε. Πέρασ' ὁ καιρός. Κι' ἄλλουμένα θὰ χουμε κέρδος τὸ χορτάρι ποὺ θὰ μαζώξουμε.

— Νὰ τοιμάσουμε γιὰ πολλοὺς πατέρα; τὸνε ρώτησε ἡ Γιώργαινα.

— Θὰ εἴμαστε κάπου εἴκοσι νοματέοι.

(1) Πολλὲς βολὲς γιὰ βοτάνισμα ρήνουνε πρόβατα μὲς στὰ στάρι, ποὺ δὲν τὸ τρώνε, μὰ ξεδιλέγουνε μόνὰ τὰ χορτάρια.

Ἄμα καλαμώνει ὁμιος τὸ γέννημα δὲ ρήνουνε πιά πρόβατα μέσα, γιατί τοικίζεται τὸ στάρι.

Ἐγὼ θὰ βγῶ νὰ **τεμπιχιάσω** τίς γυναῖκες, ἔσεῖς νὰ **ορδινιάσει**.

Τὸ βράδι ἦσαν ὅλα ἔτοιμα καὶ τὴν ἀβγὴ κίνησε ἡ ξέλαση. Ἦρθανε περισσότερες γυναῖκες ἀπ' ὅσες εἰδοποίησε ὁ μπαρπα Φώτης, γιατί ἀπὸ τὴνα μέρος οἱ χωριανοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι σὲ δάφτονε, ἀπὸ τᾶλλο πηγαίνανε πρόθυμα σὲ τέτοιες δουλιές, σὰ σὲ διασκέδαση. Καὶ ἦτανε κιόλας. Μόλις ξεβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ **φ ο υ ν τ ὴ σ α ν** τὰ τραγούδια.

Φτάσανε στὸ χωράφι κι' ἀρχίσανε νὰ βοτανίζουνε. Τίποτα δὲν ἀφήκανε. Σὰ χτενισμένο ἔμενε τὸ γέννημα πίσω ἀπὸ τὴν ἀργατιά, μόνο τὰ σταρόκλιωνα. Μπροστὰ ἦσαν ὅλα τὰ εἶδη τὰ χορτάρια: κουκκί, κόκολη, μυρώνια, λαφάνες, βροῦβες, ἦρα, μαγγουνίδες, στριφτούλι, χαμομήλι, τριφύλλι, ἀφραλαρίδες κ' ἓνα σωρὸ ἄλλα.

Τὰ πόγιομα τέλειπε τὸ βοτάνισμα. Τὸ χορτάρια, σωρωμένο στὶς πεζούλες καὶ στὰ τραχάλια, τὸ φορτώσανε στὰ ζά ναν τὸ πάρουνε στὸ χωριό, κι' ὅσο ἔμεινε τὰ πλώσανε στὰ λῶνι νὰ λιαστεῖ, νὰ μαραθεῖ, νὰ μὴ **σ υ χ λ ι ἄ σ ε ι** ὅσο νὰ νρθοῦνε νὰν τὸ πάρουνε.

Ξεκινήσανε στερνὰ γιὰ τὸ χωριὸ πάλε μὲ τραγούδια. Ἦρθανε στὸ σπίτι τοῦ μπαρπα Φώτη, φιλετυήκανε, ἦπιανε καὶ μιὰ κι' ἀπε τοὺς καλονυκτῆσανε καὶ πήγανε ὁ καθένας στὸ σπίτι του.

III Τὸ περιβόλι.

Τώρα πιά δὲν εἶχανε πολλὲς δουλιές. Ποτιστικά, ψιμοχώραφα, δὲν εἶχε ὁ γερο Φώτης. Πηγαίνανε γιὰ χορτάρια, ποὺ τὰ ξεραίνανε καὶ τὰ ποθηκέβανε γιὰ τὸ χειμῶνα, καὶ κάθε δεκαπέντε εἴκοσι μέρες νὰ **ρεντησούνε** ἢ νὰ **τειαφίσουνε** τὰμπέλια.

Κάπου κάπου πηγαίνανε καὶ στὸ περιβόλι, τὸ σκαλίζανε, τὸ ποτίζανε καὶ βγάνανε καὶ κανάγριώβλητο ποὺ ξεφύτρωνε ἀνάμεσα στὰ λαχανικά.

Τὸ περιβόλι ἦτανε ταχτοποιημένο βραγιῆς βραγιῆς: χώρια τὸ κρεμύδι, οἱ φασουλιές, ἡ πατάκα, οἱ ντομάτες καὶ οἱ κολοκυθιές. Ἀνάμεσα στὶς βραγιῆς, στὶς ἀβλακὲς ποὺ ἔτρεχε τὸ νερό, σιτὸν **σὶ τ η**, ἦσανε τὰ λαχανικά, ποὺ θὰ μένανε καὶ τὸ χειμῶνα: τὰ ἡμερα λάχανα, τὰ σέλινα, τὰ γουλιὰ...

Πλησίαζε ὁ θέρος πιά κι' ὄξω ἀπὸ τὸ σκαλοπότισμα τοῦ περιβολιοῦ, μιὰ βολὰ τὴ βδομάδα, δὲν εἶχαν ἄλλη δουλιὰ. Τὸ τυρο-

κομιὸ δὲν ἔσταμάταγε, ἀλλὰ τώρα μόνο τυρὶ τὸ πῆζανε καὶ πρωὶ πρωὶ, μόλιαβγη, τὸ φέρνανε μὲ τὴν τσαντήλα στὸ μπακάλη, ποὺ τόφτειανε κεφαλοτύρι.

Κουρέψανε καὶ τὰ πράματα κι' ἀπὸ τὰ **πονάκια** τῶν προβατιῶν, ποὺ βγαίνανε ἀτόφρα, συγκρατητά, δίχως νὰ σκροπᾶνε, διαλέξαν ἓνα, τὸ τοπιάσανε καὶ τὸ δώκανε τοῦ παπᾶ σύφωνα μὲ τὰντέτι.

ΜΕΡΟΣ Β'. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Ο ΘΕΡΟΣ

Ὁ ἥλιος ἀπλώνει τίς καφτερές ἀχτίδες του, σὰν πνιγηρὰ δίχτια, καὶ τὰ κρατεῖ ὅλα ναρκωμένα ἀπὸ τὸ φλογερὸ πέρασμα του. Ἀπὸ παντοῦ ἀναδίνεται μιὰ λάβρα, ποὺ σὲ χτυπάει πύρινη στὰ μοῦτρα. Ὡς κ' οἱ πέτρος ἀκόμα καίνε σὰν κοκκινισμένο σίδερο. Ἡ φύση γύρο χιύνη σὰν ὑπνωτισμένη.

Μόνο ὁ **τ ζ ἰ τ ζ ι ρ λ α ς** ἀκούγεται κι' ὅσο ἡ πύρη δυναμώνει τόσο τὸ τραγούδι του γίνεται ἐπίμονο καὶ ζωηρό, π' ἀχολογᾷ ὁ τόπος...

Ἔφτασε τὸ καλοκαίρι!...

Τὰ γεννήματα γινίκανε, ψηθήκανε καλὰ τὰ στάχια τους, ποὺ καρπισμένα γέροννε στὴ γῆς. Τὰ πόγιομα, ποὺ σηκώνεται δρασερός μαῖστρος, κουνιόνται ἀνάλαφρους καὶ ρυθμικοὺς κυματισμοὺς κι' ἀναδίνεται ἓνας ζωηρὸς ψίθυρος: ὁ κίμπος μὲ μιὰ φωνὴ καὶ μιὰ κίνηση λέει τὸ τραγούδι τῆς Ζωῆς, τῆς ἀναιώνιας κι' ἀκατάλυτης...

Κι' ὅσο βραδιάζει ὅλα σαλέβουν κι' ἀναδέβουνται πὺ λέρτερα, ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ πύρινο ἀγκάλιασμα.

Σ' ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ πηγαινίφχουνται τὰ φωτερὰ καὶ κάπου κάπου καὶ κάνας φοῦρνος στέλνει μακριὰ τὴ λάψη του. Παντοῦ κάθουνε τοιμασιές, γιατί τὸ ταχὶο θ' ἀρχίσουνε τὸ θέρο. Ἦρθε ἡ σιμὴ, ἡ πὺ γλυκειὰ γιὰ τὸ **γουργό**, ποὺ θ' ἀπολάρηνε τοὺς κόπους τους κι' ὅλοι, βαθιά συγκινημένοι, δὲ μπορούνε νὰ κοιμηθοῦνε.

Τὸ φεγγάρι ὀλόγιομο φωτίζει γύρω μὲ τὰσημένιο του φῶς καὶ δίνει σ' ὅλα μιὰ καθάρια ἀργυρόλαμπρη ὄψη. Τίποτα δὲν ταραῖζει τὴν ἡσυχία ποὺ βασιλέβει. Τάφτια, ἀποσταμένα ἀπὸ τοὺς βασιόηχους τῆς ἡμέρας, ἀκούνε μὲ φχαρίστηση κάποιους ὀλό-

γλυκούς, ἀρμονικοὺς ἀχούς, π' ἀργοδιαβαίναν στὸν ἄερα. Καὶ σὰ νὰ ξεχάνουνε μὲ μᾶς τοὺς κόπους τῆς βίαιης ζῆσης, ξεκουράζονται μὲ τοὺς γουργοὺς ἀναπαλιμοὺς τῆς Φύσης, ποὺ κυκλοφορεῖ μιὰ καινούρια δύναμη στὶς ἀρτηρίες της...

Καὶ μὲ τὴν ὄρα ἀρχίνησε στὸν κῆπο τὸ γλυκό, μελαγχολικὸ κηλάηδισμα τᾶηδονιοῦ, ποὺ ὅσο πὺ ζωηρὸ γίνεται τὸ τραγούδι του, τόσο βιαότερα κύματα σηκώνει στὴν ψυχὴ κι' ἀπλώνει στὸ σῶμα ὀργη.

Ἐνα σιγανὸ, τραγούδι, ποὺ μουρμούριζε κάποιος, ἔπαιψε. Τίποτα δὲν ταραῖζει τὴ μαγικὴ μελωδία. Μιὰ σιμὴς τὸ τριζόνι ἔσμιξε τὴ φωνούλα του μὲ τᾶηδονολάλημα κ' ἔγινε μιὰ πλέρια μουσικὴ συμφωνία. Τᾶηδόνι δὲν ταραχτήκε ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση κείνη σὰ νὰ ἠστάνθηκε μάλιστα βοήθεια ἔκανε πὺ γλυκὸ κι' ἀρμονικὸ τὸ ψάλισμά του.

Ἔτσι ἔακλουθῆσανε ὡς τὴν ἀβγὴ...

Τὸ φεγγάρι τώρα γέρονε κατὰ τὴ δύση κι' ἀπὸ τὴν ἀγατολή ἀρχίνησε νὰ ξεφραγρῖζει κάποια λάμψη. Σιγὰ σιγὰ οἱ ἦσκιοι, ποὺ ἔρηνε τὸ φεγγάρι, γινόσανε ἄτονοι, σκεδὸ σβένανε σὰ νὰ πέρναγε κάποιο σφουγγάρι. Τὸ φῶς τώρα ἦτανε μουντότερο, μὰ τᾶντικείμενα ξεχωρίζανε μὲ τὴν πὺ ἀληθινὴ τους ὄψη. Τὰσημένιο ἐπίχριμα, ποὺ τοὺς ἔδινε τὸ φεγγαρόφωτο, τοὺς ἔλειψε, καὶ φανερώθη τὸ καθένα μ' ἀτόφρα τὰ δικά του στολίδια.

Τὸ φεγγαρόφωτο τώρα ξαφανίστηκε ὀλόγλα μπροστὰ στὸ φῶτμα τῆς ἀβγῆς, ὅπως καταπίνεται τὸ φῶς ἐνοῦ κεράκου στὴ δυνατὴ λάμψη μιᾶς λάμπας, καὶ τᾶστρια σβήσανε. Ἀρτὴν τὴν ὄρα φτάσανε στὸν κάμπο, ξεφορτώσανε κι' ἀρχινήσανε νὰ θερίζουν. Τὰ **δ ρ α π ἄ ν ι α**, τροχισμένα, κόβουνε, κόβουνε ἀχόρταγα. Ἐνα δυνατὸ τρίξιμο ἀκούγεται, ποὺ φαίνεται πὺς βγαίνει ἀπὸ τὴν καλαμιὰ ποὺ μένει. Ἴσως νὰ ναι τὸ παράπονό της, γιατί τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὸν καρπὸ, ποὺ ἔφτα μῆνους τὸν κράτησε μέσα της καὶ τὸν ἔδρεψε, δίνοντάς του καὶ τὴν τελεφταία σταλιά τῆς ζωῆς της καὶ τῆς δυνάμεις της...

Στὸ χωράφι τοῦ μπαρπα Φώτη οἱ χερσιές (ὅσ' **ἄ σ τ ἄ χ ι α**—τὸ καθ'ἑαυτοῦ ἀστάχι μαζί μὲ λίγη καλαμιὰ—**χρ ου μ π ου λ ι ἄ ζ ε ι** μὲ μιὰ τὸ ξεβῖ χέρι καὶ τὰ κόβει τᾶλλο μὲ μιὰ δραπανιὰ) δένουονται σιδυρὸ—συντρεῖς καὶ γίνουονται **χερόβολα**, ποὺ σωρωμένα

τόπους τόπους φτειάνουνε τίς **χεροβολιές**.

Μπροστὰ θερίζουνε ἡ Χρυσάνθη, ἡ νύφη της κι' ὁ Γιώργης καὶ πίσω ὁ Θεωδωράκης, ἄλλος γιὸς τοῦ μπαρπα Φώτη, μικρότερος ἀπὸ τὸ Γιώργη καὶ τὴ Χρυσάνθη, **ἀγναλιάζει** τὰ χερόβολα, ὅπως τὸν ὀδηγᾷ ὁ πατέρας του. Παίρνει τὰ χερόβολα ἓνα ἓνα καὶ τὰ σφίγγει ἀπάνου του καλοχτισμένα τῶνα μὲ τᾶλλο σὰ σταβρωτά, ἔτσι ποὺ νὰ κρύβεται μέσα ὁ καρπὸς τᾶσταχιοῦ, γιὰ νὰ μὴν τρίβεται καὶ σκροπᾷ ἀφόντα τὰ φορτώνουνε καὶ τὰ πάνε ἀπόνα μέρος ἄλλο.

Οἱ λάκκες γιομίζουνε **ἀ γ κ α λ ι ἔ ς**. Ὅπως εἶναι ὀχτῶ ὀχτῶ πιθωμένες στὴ σειρά ξεχωρίζουνε σὰ **μ π ο υ λ ο υ κ ἄ κ ι α** πρόβατα, ποὺ βόσκουν ἀκούνητα καὶ χῶρις κουδούνια.

Τόπο τόπο πωγουρῖζει ὁ Θεωδωράκης κι' ἀπανωταριάζοντας δυὸ δυὸ τίς ἀγκαλιές τίς δένει μὲ τὰ καλοστριμένα βούρλινα **δεματιὰ** καὶ φτειάνει τὰ **δεμάτια**, ποὺ τὰ φορτώνει στᾶλλογα ὁ Δημήτρης καὶ τὰ κουβαλεῖ στᾶλῶνι.

Ὅλοι δουλέβουνε, μοχτᾶνε καὶ ιδρώουνε. Κανένας δὲ μένει ἀργός. Κι' ὁ γέρος ἀκόμα βοηθεῖ. Τσοῦζοντα ἡ **κ ἄ ψ α** μονάχα τραβιέται στὸν ἦσκιο ἐνοῦ **σπρίνου** κι' ἀγναντέβει μὲ συγκίνηση καὶ κρυφοχαρὰ τὰ παιδιὰ του. Ἀναγαλλιάζει ἡ καρδιά του. Στὴ χαρὰ του ἀπάνου θυμήθηκε τὴ γυναῖκα του. Γιατὶ νὰ μὴ ζεῖ καὶ κείνη, ποὺ μαζί κοπιάσανε, νὰ θαραπαεῖ ἡ καρδούλα της;

Ποὺ εἶσαι τώρα νὰν τὰ καμαρώνεις Μαριωρή! ἀναστέναξε ὅπως γιόμισε τὸ χωράφι ἀπὸ δεμάτια, ἔτσι στολίστη κι' ἀπὸ τὰ παιδιὰ μας!...

Κρυφασφούγγισ' ἓνα δάκρι ποὺ ἔτρεξ' ἀπὸ τὰ μάτια του καθὼς θυμήθηκε τὴ γυναῖκα του καὶ στερνὰ πῆρε ἀπὸ τὸ **σιλάχι** τοῦ Θεωδωράκη τὸ **καλάμι** (φλογέρα) καὶ σκρόπισε στὸν κάμπο τὸ χλιβερόν ἀχὸ τοῦ μαιρολογοῦ:

«Ποιὸς ἦταν κείνος πῶβανε φωτιά στὸ

[περιβόλι,

Κ' ἔπιασε ἡ φράχτη τὰμπελιοῦ καὶ κᾶη τὸ

[περιβόλι,

Καὶ κᾶηκον τὰ δυὸ δεντριά, ποὺ ἦσαν ἀ-

[δεφρωμένα;

Τῶνα ἐκᾶη κ' ἔπεσε καὶ τᾶλλο τσουρουφλι-

[στη]

Κεῖνο πὸ κίχη κ' ἔπεσε ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἐν-
[νοια,
Κεῖνο ποὺ τσουρουφλιάστηκε πολλά χει νὰ
[περάσει!...]

Κοντέβει μεσημέρι κι' ὁ ἥλιος φλογίζει. Οἱ ἀργυριῆς τραβιόνται στοὺς παχιόησκιους πρίνους, τρώνε καὶ στερνὰ ξεκουράζονται ἢ κοιμόνται ὡς τὰ πόγιομα, ποὺ δροσίζει. Τότε, ξεποσταμένοι ἀρχίσανε μὲ νέα διάθεση κι' ὄρεξη τὴ δουλιὰ, ὡς τὸ βράδι ποὺ ἀπλωσε ἡ νύχτα τὰ μάβρα φτερά της καὶ δὲ βλέπανε πλιὰ νὰ θερίσουνε.

Κοιμηθῆκανε στ' ἀλώνια καὶ ξεκολουθῆσανε καὶ τὶς ἄλλες ἡμέρες νὰ θερίζουνε, νὰ δένουνε καὶ νὰ κουβαλάνε. Κάπου κάπου, ἅμα ἦτανε παραγινωμένο τὸ γέννημα τὸ θερίζανε τὴ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι, ἢ τὴν κονταβγή, ποὺ λούρωνε καὶ δὲν τριβόταν ὁ καρπός.

Δέκα ἡμέρες σὰ νὰ ζωντανέψανε οἱ λάκ-
κες καὶ νὰ πλώσανε μύρια χέρια.

Τὰ δεμάτια τώρα εἶναι θεμωνιασμένα γύρο γύρο στ' ἀλώνια. Ἄλλα εἶναι ἀπλωμένα μέσα, λυτά, ἕνα ἕνα χερσόβολο ἔτοιμα γιὰ νὰ λωνιστοῦνε, ἅμα καλιαστοῦν οἱ βάρ-
δεις, ἅμα ἀμῖξουν οἱ βαλμάδες τ' ἀλογά τους καὶ γίνουν δμάδες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΧΙΛΙΑ ΜΟΔΙΑ¹⁾

I. Τ' ἀλώνι.

ἡαειῆαει! ἡαειῆαει! σαλάχησε τ' ἀλογα στ' ἀλώνι τοῦ μπαρμπα Φώτη ὁ γερο Μῆ-
τρος, ὁ βαλμάς κάνοντας τὸ σταβρό του. Καθὼς ἔσκασε καὶ τὸ καμουτσι ἑναδὺ φ-
ορὲς στὸν ἄερα τ' ἀλογα ἀρχίσανε νὰ γυρίζουνε γλήγορα γλήγορα ὀλόγυρα στὸ στοιχερό, μιά ξύλινη στρογγυλὴ κολώνα, μπημένη στέρρα στὴ μέση τ' ἀλωνιοῦ.

Σὲ φτούνη τὴν κολώνα εἶχανε περασμένο ἕνα στεφάνι ξύλινο κι' ἀπὸ κεῖνο εἶχαν δε-
μένο ἕνα στέρεο σκοινί, ὡς δυὸ μέτρα μάρ-
κος, μὲ πολλοὺς κόμπους στὴν ἄκρη (γιωφ-
τὸ λέγεται καὶ κόμπους). Ὁ κόμπους ὀτερέωνε ὅπως τὸ κουμπὶ στὴν κουμπότρουπα σὲ μιά μικρὴ θηλιά ποὺ εἶχανε καὶ στὶς δυὸ ἄκρες τους οἱ λαιμαριές, ποὺ ἦσαν γύρο ἀπὸ τὸ λαιμὸ τῶν ἀλόγων. Στὸ στεφάνι, ἀπὸ τὴ μὴ ἄκρη, καὶ στ' ἀπάνου μέρος τοῦ στοιχεροῦ, ἀπὸ τὴν ἄλλη, εἶχαν δεμένο ἄλλο ἕνα σκοινί, τρία μέτρα μάρκος (ὁ ἄερας).

Ὅπως λοιπὸν γυρίζανε τ' ἀλογα, μὲ τὰ κεφάλια τους περασμένα στὶς λαιμαριές, γύριζε καὶ τὸ στεφάνι μὲ τὸν ἄερα μαζί, μὰ ἢ ἄλλη ἄκρη του, ποὺ ἦταν δεμένη στὸ στοιχερό, τυλιγότανε λίγο λίγο γύρο του ὡς ποὺ μάζωξε ὅλος. Τότε σταματήσανε τ' ἀλογα καὶ τ' ἀλλάξανε. Ἐβγαλε ὁ γερο Μῆτρος τὸν κόμπο ἀπὸ τὴ θηλιά (τὸν ξεκούμπωσε), πῆγε κ' ἔπιασε τῆς ἄλλης ἄκρης τὴ θηλιά καὶ σαλαχώντας τ' ἀλογα «ἔλα ντέ, ἔλα ντέ» τὰ γύρισε ὅλα μαζί, τοὺς «ἔκαμε μεταβολή» καὶ πέρασε τὸν κόμπο στὴν ἄλλη θηλιά⁽¹⁾.

Οἱ ἄλλοι βαλμάδες, μὲ τὰ διωράνια (ξύ-
λινες τριαινες) στὰ χέρια, ἀνακατώνουνε τὰ χερσόβολα καὶ τὰ λυοῦνε. Τώρα ἔγιναν ἕνα ἕνα κλωνί.

Στερνὰ ἀπὸ λίγη ὥρα πῆγανε γιὰ νὰ κο-
λατσίουνε καὶ στ' ἀλώνι ἔμεινε μόνον ὁ Δημήτρης γιὰ νὰ βαρεῖ τ' ἀλογα. Σύντας ἀ-
ποφάσανε ἤρθανε πάλι καὶ ξεκολουθῆσανε νὰνακατώνουνε, νὰναποδογυρίζουνε τὸ γέν-
νημα, ποὺ τώρα ξεχυμένο ἀπὸ τὰ πουγγιά κίτρινίζει σὰν κεκριμπάρι στὶς ἄσπρες πλά-
κες τ' ἀλωνιοῦ. Σιγὰ σιγὰ ἢ καλαμιά ἀπὸ τὸ πᾶτημα τῶν ἀλόγων στὶς πλάκες τσακίεται, κόβεται σὲ μικρὰ κομματάκια, κόβει τὰ-
χερο.

Τὸ νταλαγιόμα βγάλανε τ' ἀλογα καὶ τὰ πῆγανε στὸ ποτάμι νὰν τὰ ποτίσουνε. Ὡς ποὺ νὰ γυρίσουνε πίσω δυὸ βαλμάδες φτυ-
αρίσανε τ' ἀλώνι. Ἐνας μ' ἕνα δικριάνι μπροστά, καὶ πίσω ἕνας ἄλλος μ' ἕνα φτυ-
άρι ξύλινο, ἀναποδογυρίσανε τὸ γέννημα, φτειάνοντας κυκλικὰ ἄβλάκια κοντὰ στὸ στοιχερό. Ἔτσι ἂν ἦτανε καν' ἄσταξι στὸ κάτω μέρος τώρα βγαίνει ἀπάνου ἀπάνου.

Ἄμα γυρίσαν τ' ἀλογα τὰ ξεναβάλανε στ' ἀλώνι καὶ σὲ δυὸ ὄρες ἦταν ἔτοιμο τὸ γέννημα. Τ' ἀχερα τώρα εἶναι σὰ σκόνη, «ταμπάκος».

(1) Ἔτσι τ' ἀλογα γυρίζουν ἀντίθετα καὶ κεῖνα ποὺ ἦσαν κοντὰ στὸ στοιχερό καὶ γυρίζανε μικροὺς γυράκους πῆγανε στὸ ἔξω μέρος καὶ κάνουνε μεγάλους γύρους, ἐνῶ τ' ἄλλα ποὺ ἦσαν ἀποστα-
μένα ἀπὸ τοὺς μεγάλους κύκλους ἤρθανε κοντὰ στὸ στοιχερό καὶ ξεποσταίνουνε μὲ μικροὺς γύ-
ρους.

Ὁ ἄερας τώρα πιά ξετυλίγεται πρῶτα καὶ ξεανατυλίγεται σιγὰ σιγὰ κατὰ τὴν ἀντίθετη φορὰ. Τὰ ξεναλλάζουνε τότε κ' ἔτσι κάνουνε ὡς καὶ νὰπολωνιστεῖ τὸ γέννημα.

Στερνὰ ἀπολύκανε τ' ἀλογα, τὰ ξεστρίσα-
νε μὴν ἦσαν ἰδρωμένα, τοὺς καθάρισανε τὸ στόμα ἀπὸ τ' ἀγανα, τὰ ξεβγάλανε πέρα στὶς καλαμιές καὶ ξεαναγυρίζοντας πάλι μάζωξανε σωρὸ γύρο στὸ στοιχερό «τ' ἀ-
λώνι» νιφτήκανε καὶ πῆγανε πάλι γιὰ φαῖ, ὅλοι μαζί.

Στὸν ἦσκιο τοῦ πρίνου εἶναι στρωμένα ροῦχα κι' ἀπάνου ἢ Χρυσάνθη εἶχε ἔτοιμο τὸ τραπέζι: δυὸ κοτόπουλα πιλάφι, ποὺ τὰ βρασε κεῖ ἀτὴ της, γιαούρτι καὶ τυρὶ κ' ἕνα βετούλι ψημένο, ποὺ τὸ ἤφερε τώρα ἢ Γιώργαινα ἀπὸ τὸ χωριό· μιά βαρέλα μὲ κρασί εἶναι σκεπασμένη κοντὰ στὴ θέση τοῦ μπαρμπα Φώτη.

Καθῆσανε ὅλοι γύρο γύρο καὶ ἤπιανε πρῶτα ἀπὸ μιά ὁ καθένας, ποὺ τοὺς κέρνα-
γε ὁ μπαρμπα Φώτης δίνοντας κι' ἀπόνα μεζὲ ψητό.

— «Ἐβίβα, εἰς ὑγεία μας, χρὸνιὰ πολλὰ, καλοφάγωτο, χίλια μόδια!» χαιρετήσαν κι' ἀρχίσανε νὰ τρώνε.

II Τὸ λύνισμα.

Μετὰ τὸ φαῖ οἱ βαλμάδες φύγανε. Στερνὰ ἔφυγε γιὰ τὸ χωριὸ κ' ἢ Γιώργαινα. Οἱ ἄλλοι ἀρχίσανε νὰ λυγνᾶνε. Βουτάσανε τὸ δικριάνι τους στὸ σωρὸ κι' ὅσο πιάνανε τὸ πετάσανε τοῦ ψηλοῦ. Τὸ στάρι ξεαναπέφτει στὸ σωρὸ, μὰ τ' ἀχερο τὸ παίρνει ὁ ἄερας, καὶ μάζωνεται σωρὸς στὴν ἄκρη τ' ἀλο-
νιοῦ.

Σὲ λίγο ἔφτασε κι' ὁ Δῆμος νὰν τοὺς βοηθήσει.

— Γειά σας, τοὺς χαιρέτησε· χίλια μόδια!

— Καλῶς το νε, καλὰ στέφανα! τὸν υποδεχτήκανε.

Σὲ δυ' ὄρες εἶχανε ξεχωρίσει, δυὸ σωροὶ στ' ἀλώνι: στὴν ἄκρη τ' ἀχερα καὶ στὴ μέση ὁ καρπός. Τότε στρώσανε στὴν ἄλλη ἄκρη τ' ἀλωνιοῦ ροῦχα, βάλανε ἕνα παπούτσι στὴ μέση, στηρίξανε μέσα ἕνα δικριάνι ὀλόγυρο, πέρασε σ' ἕνα τσιετάλι τοῦ τὸ δριμόνι (σὰ μεγάλο κόσκινο) ὁ Δῆμος κι' ἀρχισε νὰ δρι-
μονίζει.

Ρῆνανε γέννημα μέσα ὁ Γιώργης καὶ ἢ Χρυσάνθη μὲ δυὸ λάτες (ντενεκέδες τοῦ πετρελαίου, ξεκούπωτοι) κι' ὁ Δῆμος τὸ κούναγε δῶθε κεῖθε καὶ πέρναγε κάτω ὁ καρπός, μόνον τὰ σταρόσπυρα, ἐνῶ μέσα μέ-
νανε τὰ χοντράδια (χοντροκομμένα ἄχερα) καὶ τὰ κόμπια (τὸ μέρος τ' ἀσταχιοῦ ποὺ περιέχει τὰ σπυριά).

Σὲ λίγο σωρώθη τὸ στάρι κατακάθαρο. Τότε ἀρχίσανε νὰν τὸ μετρᾶνε μὲ τὸ μόδι (ξύλινο στρογγυλὸ δοχεῖο, ποὺ χωράει 12 ὀκάδες στάρι) καὶ νὰν τὸ βάνει στὰ σακκιὰ καὶ στὰ ματαράτσια. Ἐκατὸ κιλά⁽¹⁾ μετρήσανε κι' ἀρχίσανε κίολας νὰν τὸ κουβαλάνε στὸ χωριὸ καὶ νὰν τὸ ρῆνουνε στὰ κα-
σόγια.

Σὲ δυὸ μέρες τὸ ξεσηκώσανε ὅλο. Μόνον τέσσερα φορτώματα ἀφήκανε, τὰ φτειάσαν μὲ τὸ ἀριολδί (κόσκινο) καὶ τὰ βάλανε στὰ σακκιὰ γιὰ τὸ μύλο.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

(1) Τὸ κιλό εἶναι δυὸ μόδια. Τώρα τὸ γέν-
νημα τὸ λογαριάζουνε μὲ τὸ μετερτήκι (=4
μόδια ἢ 2 κιλά).

ΧΑΡΙΤΩΝ (400 μ. Χ.)

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

Ἄπο τᾶλλο μέρος, ὁ ἄμειρος Χαιρέας πενθοῦσε ἀπαρηγόρητα. Γιὰ νὰ μείνῃ μονάχος, καμώθηκε τὸν ἄρρωστο καὶ παρακάλεσε τὸν Πολύχαρμον νὰ ξεβγάλῃ τὸ Μιθριδάτη πού ἦταν εὐεργέτης καὶ τῶν δυσνοῶν. Ἐτοίμασε τότε βρόχο καὶ, πρὶν κρεμαστῆ, εἶπε :

— Πιὸ εὐτυχισμένος θὰ πέθαινα στὸ σταυρὸ πού μοῦ ἔστησε μιὰ συκοφαντία, τότε πού δούλευα ἀλυσσοδεμένος στὴν Καρία. Γιατὶ θάφευγα ἀπ' τὸν κόσμον τοῦτο γελοσμένος πῶς μάγαποῦσε ἡ Καλλιρρόη, ἐνῶ τώρα χάνω ὄχι μόνο τὴ ζωὴ παρά καὶ τὴν παρηγόρια τοῦ θανάτου. Ἡ Καλλιρρόη μὲ εἶδε, μὰ δὲν μὲ ζύγωσε, δὲν μὲ φίλησε ἤμουνα μπροστὰ τῆς ἐγὼ, κι' αὐτὴ ντρεπόταν ἄλλον! Τίποτα δὲν θὰ μὲ κάμῃ νὰλλάξω ἀπόφαση: θὰ προλάβω τὴ δίκην, δὲν θὰ περιμένω ἐν' ἄδοξο τέλος. Ξέρω πῶς εἶμαι μικρὸς μπροστὰ στὸ Διονύσιον, φτωχὸς καὶ ξένος. Σὺ, γυναίκα, ἄμποτε νὰ εὐτυχῆσεις, γιατί γυναίκα μου σὲ ὀνομάζω κι' ἄς ἀγαπᾶς ἄλλον. Ἐγὼ φεύγω καὶ σάφηνω ἐλεύθερη. Ἔχε ὅποιον θέλεις. Ἀλλὰ τώρα πού πεθαίνει ἀληθινὰ ὁ Χαιρέας, θὰ σοῦ ζητήσῃ, Καλλιρρόη, μιὰ χάρη τελευταία: "Ἐλα στὸ λείψανό μου, κλάψε ἂν μπορέσης, — αὐτὸ θὰ μοῦ ἦταν ἀνώτερο κι' ἀπ' τὴν ἀθανασία, — σκύψε ἀπάνω ἀπ' τὸν τάφο μου καὶ πές μπροστὰ σ' ὄλους: «Στὸ καλὸ, Χαιρέα. Τώρα πέθανες ἀληθινὰ. Ἐγὼ ὅμως σένα θὰ διὰλεγα γι' ἄντρα μου μπροστὰ στὸ βασιλιά». Κι' ἐγὼ θὰ κούσω τὸ ψέμα σου, γυναίκα, καὶ θὰ τὸ πιστέψω, καὶ θὰ παρουσιαστῶ πιὸ περήφανος στοὺς ὑποχθόνιους θεούς, καὶ

θὰ σὲ θυμᾶμαι καὶ στὸν κάτω κόσμον, καὶ θὰ σάγαπῶ!

Ἦστερα ἔπιασε τὸ βρόχο καὶ καταφιλώντας τον, εἶπε :

— Ἐσὺ 'σαι ἡ μόνη μου παρηγοριὰ κι' ὁ μόνος μου συνήγορος. Μὲ σένα νικῶ. Ἐσὺ μάγαπᾶς περισσότερο ἀπὸ τὴν Καλλιρρόη!

Ἀλλὰ τὴ στιγμή πού ἀνέβαινε σ' ἓνα σκαμνὶ γιὰ νὰ περάσῃ τὸ βρόχο στὸ λαιμό του, ἔφτασε ὁ Πολύχαρμος, τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔδεσε σὰν τρελό. Γιατὶ κανένα τρόπο δὲν ἔβρισκε πιά νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Ὡστόσο ἔφτασε κι' ἡ μέρα τῆς δίκης.

Σ'

Ἄπο τὴν παραμονή, ὄλ' ἡ Βαβυλώνα ἦταν ἀνάστακτη. Στὰ σκίτια, στοὺς δρόμους, οἱ ἄνθρωποι ἔλεγαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλον :

— Αὔριο θὰ γίνουν οἱ γάμοι τῆς Καλλιρρόης. Παιὸς θὰ ναι τάχα ὁ εὐτυχισμένος;

Κι' ἄλλοι ἦταν μὲ τὸ μέρος τοῦ Χαιρέα, ἄλλοι μὲ τοῦ Διονυσίου. Οἱ πρῶτοι ἔλεγαν: «Ὁ Χαιρέας τὴν πῆρε παρθένα, στὸ Χαιρέα τὴν ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ πατέρας τῆς, γιατί κι' ἡ Καλλιρρόη τὸν ἀγαποῦσε κι' αὐτὸς ἀγαποῦσε τὴν Καλλιρρόη. Ὁ Διονύσιος δὲν τὴν παντρεύτηκε παρά τὴν ἀγόρασε. Ἀηστὲς τοῦ τὴν πούλησαν. Οὔτε εἶχε τὸ δικαίωμα νὰγοράσῃ μιὰν ἐλεύθερη γυναίκα». Οἱ ἄλλοι ἔλεγαν: «Τὴ γλύτωσε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν κακούργων πού θὰ τὴ σκότωναν ὀλάκερο τάλαντο ἔδωκε γιὰ τὴ σωτηρία τῆς κι' ἀφοῦ τὴν ἔσωσε, τὴν πῆρε. Ὁ Χαιρέας, ἀφοῦ τὴν πῆρε, τὴ σκότωσε. Ἡ Καλλιρρόη χρωστᾷ νὰ τὰ θυμῆθῃ ὄλ' αὐτὰ καὶ νὰ προτιμήσῃ τὸ Διονύσιον, τὸν εὐεργέτη τῆς, πού ἔχει μαζί του καὶ παιδί».

Αὐτὰ οἱ ἄντρες. Οἱ γυναῖκες πάλι τῆς εἶδαν συμβουλὲς σὰ νὰ τὴν εἶχαν μπροστὰ τους: «Καλλιρρόη, διάλεξε κείνον πού σὲ πρωταγάπησε, τὸ συντοπίτη σου, γιὰ νὰ ξαναἰδῆς καὶ τὸν πατέρα σου. Ἀλλοιῶτα θὰ ζῆς πάντα στὴν ξενιτιά σὰν ἐξόριστη». Κι' ἄλλες: «Τὸ Διονύσιον νὰ διαλέξεις πού σ' ἔσωσε κι' ὄχι τὸ Χαιρέα πού σὲ σκότωσε. Κι' ἂν τὸν ξαναπάρῃς τώρα κτὶ καμμιά φορὰ ζηλέψῃ καὶ ξαναθυμώσῃ; Θέλεις νὰ σὲ θάψουν πάλι ζωντανή; Μὴν ἀφήσῃς τὸν εὐεργέτη σου, μὴν προδώσῃς τὸ γιό σου, τίμησε τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ σου!»

Τέτοια ἄκουγες παντοῦ. Καὶ πάλι θὰ μπορούσες νὰ πῆς πῶς ἡ Βαβυλώνα ὄλη εἶχε γίνει δικαστήριον.

Τὴ νύχτα τῆς παραμονῆς, ὁ βασιλιάς κι' ἡ βασίλισσα, πλαγιασμένοι, δὲν εἶχαν τοὺς ἴδιους λογισμούς. Ἀπὸ ὄλ' ἡ Στάτειρα δὲν ἔβλεπε τὴν ὄρα νὰ ξημερώσῃ, γιὰ νὰ ξεφορτωθῆ τὴν παρακαταθήκη. Τὴν πείραζε ἡ ὀμορφιά τῆς γυναίκας πού συγκρινόταν ἀπὸ κοντὰ μὲ τὴ δική τῆς, κι' ὑποπτευόταν τίς συχνὲς ἐπίσκεψες τοῦ βασιλιά. Πρωτῆτερα, αὐτὸς σπάνια ἔμπαινε στὸ γυναικί ἀφότου ὅμως εἶχε κεί-μέσα τὴν Καλλιρρόη, πού τὸν ἔχανε, πού τὸν ἔβρισκε. . . Πολλὲς φορὲς ἡ Στάτειρα τὸν ἔπιασε νὰ κρυφοκοιτάξῃ τὴν ξένη καθὼς μιλοῦσαν, ἢ νὰ στρέφῃ σ' αὐτὴν τὰ μάτια τοῦ ἀθέλητα. Γι' αὐτὸ παρακαλοῦσε νὰ ξημερώσῃ γρήγορα ἡ ἡμέρα πού θὰ τὴ γλύτωνε ἀπ' ὄλα.

Ἀπὸ κεί ὁ Ἄρταξέρξης ἀγρυπνοῦσε καὶ συλλογιόταν: «Αὔριο εἶναι ἡ δίκη. Τί ἀνοησία ἔκαμα νὰ δώσω τόσο μικρὴ προθεσμία! Γιατὶ τί θὰ κάμουμε τὸ πρῶτ; Θὰ στείλωμε τὴν Καλλιρρόη ἢ στὴ Μίλητον ἢ στὴ Συρακούσα. . . Δυστυχισμένα μου μάτια, μὴν ὄρ' ἀκόμα θὰ βλέπετε τὸ ὑπέροχον θέαμα! Ἐπειτα ἓνας δοῦλος μου θὰ γίνῃ πιὸ εὐτυχισμένος ἀπὸ μένα. Σκέψου τί πρέπει νὰ κάμῃς, ψυχὴ. Μίλησε μὲ τὸν ἑαυτό σου. Σύμβουλον ἄλλο δὲν ἔχεις. Ὁ σύμβουλος τοῦ ἔρωτα εἶναι ὁ ἔρωτας ὁ ἴδιος. Καὶ πρῶτα-πρῶτα ἀνακρίνου: Τί εἶσαι σὺ; δικαστὴς ἢ ἔραστής τῆς Καλλιρρόης; Μὴ γελιέσαι! Θὰ τὸ ἀρνηθῆς, ἀλλὰ τὴν ἀγαπᾶς. Καὶ θὰ τὸ καταλάβῃς καλύτερα ὅταν πιά δὲν θὰ τὴ βλέπῃς. Καὶ γιατί τώρα θέλεις νὰ πικράνῃς τὸν ἑαυτό σου; Ὁ Ἥλιος, ὁ προπάτεράς σου, σοῦ στέλνει αὐτὸ τὸ ζωντανό, τῶραιότερο

ἀπ' ὄλα ὅσα βλέπει ψηλάθε, καὶ σὺ κλωτσᾷς τὸ δῶρο τοῦ θεοῦ! Τί μὲ νοιάζει τώρα ἐμένα γιὰ τὸ Χαιρέα ἢ τὸ Διονύσιον, τοὺς ἀσημους δούλους μου, καὶ γιὰ τοὺς γάμους τους; Γιὰ προξενήτρα θὰ καταντήσω ἐγὼ ὁ μεγάλος βασιλιάς; Εἶπα ὅμως πῶς θὰ κάμω αὐτὴ τὴ δίκη κι' ὄλοι τὸ ξέρουν. Ντρέπομαι προπάντων τὴ Στάτειρα. . . Λοιπὸν ἄκουσε: οὔτε τὸν ἔρωτά σου νὰ φανερώσῃς οὔτε τὴ δίκη νὰ παρατήσῃς. Σοῦ φτάνει πού θὰ βλέπῃς κάμποσο καιρὸ ἀκόμα τὴν Καλλιρρόη. Ἀνάβαλε τὴ δίκη. Αὐτὸ θὰ χε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ κάμῃ καὶ κοινὸς δικαστὴς».

Ἄμα ξημέρωσε, οἱ ὑπηρέτες ἄρχισαν νὰ ετοιμάζουσαν τὸ βασιλικὸ δικαστήριον, ἐνῶ τὸ πλῆθος ἀπὸ παντοῦ ἔτρεχε στὸ παλάτι κι' ἦταν στὸ πόδι ὄλ' ἡ Βαβυλώνα. Κι' ὅπως στὰ Ὀλύμπια βλέπει κανεὶς τοὺς ἀθλητὲς νὰ μπαίνουν στὸ στάδιο μάκολουθία, ἔτσι τώρα καὶ τοὺς ἀνιδίλους. Ἡ περσικὴ ἀριστοκρατία ἀκολουθοῦσε τὸν Διονύσιον κι' ὁ λαὸς τὸν Χαιρέα. Κι' ἐφώναζαν ὄλοι μαζί, καθέννας στὸν δικό του: «ἐσὺ ἔχεις δίκιο! ἐσὺ θὰ νικήσῃς!» Τὸ ἐπαθλο ὅμως δὲν ἦταν οὔτε κόντινος οὔτε δάφνη, παρ' αὐτὴ ἡ ὑπέρτατη Ὀμορφιά, πού γι' ἀγάπη τῆς φιλονίκησαν μὲ τὸ δίκιο τους καὶ θεοί.

Ὡστόσο ὁ βασιλιάς κάλεσε τὸν Ἄρταξάτη, τὸν πιστό του εὐνοῦχο, καὶ τοῦ εἶπε:

— Ὀνειριάστηκα ἀπόψε τοὺς βασιλείους θεούς, πού ἀπαιτοῦν ἀπὸ μένα κι' ἀπ' ὄλο τὸ λαὸ μου θυσίαν. Τώρα λοιπὸν πρέπει νὰ ἐκτελέσω πρῶτα τὰ θρησκευτικὰ μου χρέη. Τριάντα μέρες ἀπὸ σήμερα θὰ γίνονται γιορτὲς σ' ὄλη τὴν Ἀσία. Κάθε δίκη καὶ κάθε ὑπόθεση ἄς ἀναβληθῇ.

Ὁ εὐνοῦχος ἀνεκοίνωσε αὐτὴ τὴ διαταγὴν κι' ἀμέσως ἄρχισαν οἱ γιορτὲς. Παντοῦ ἀντηχοῦσαν αὐλοὶ καὶ φαλμιωδίες, σὲ κάθε δρόμον γινόταν συμπόσιον κι' ὁ βασιλιάς ἐπρόσφερε τίς πιὸ μεγάλοπρεπες θυσίαν. Τότε γιὰ πρώτη φορὰ θυτίασε καὶ στὸν Ἐρωτα καὶ στὴ μητέρα του τὴν Ἀφροδίτη, παρακαλώντας καὶ τοὺς δυὸ νὰ τὸν βοηθήσουν.

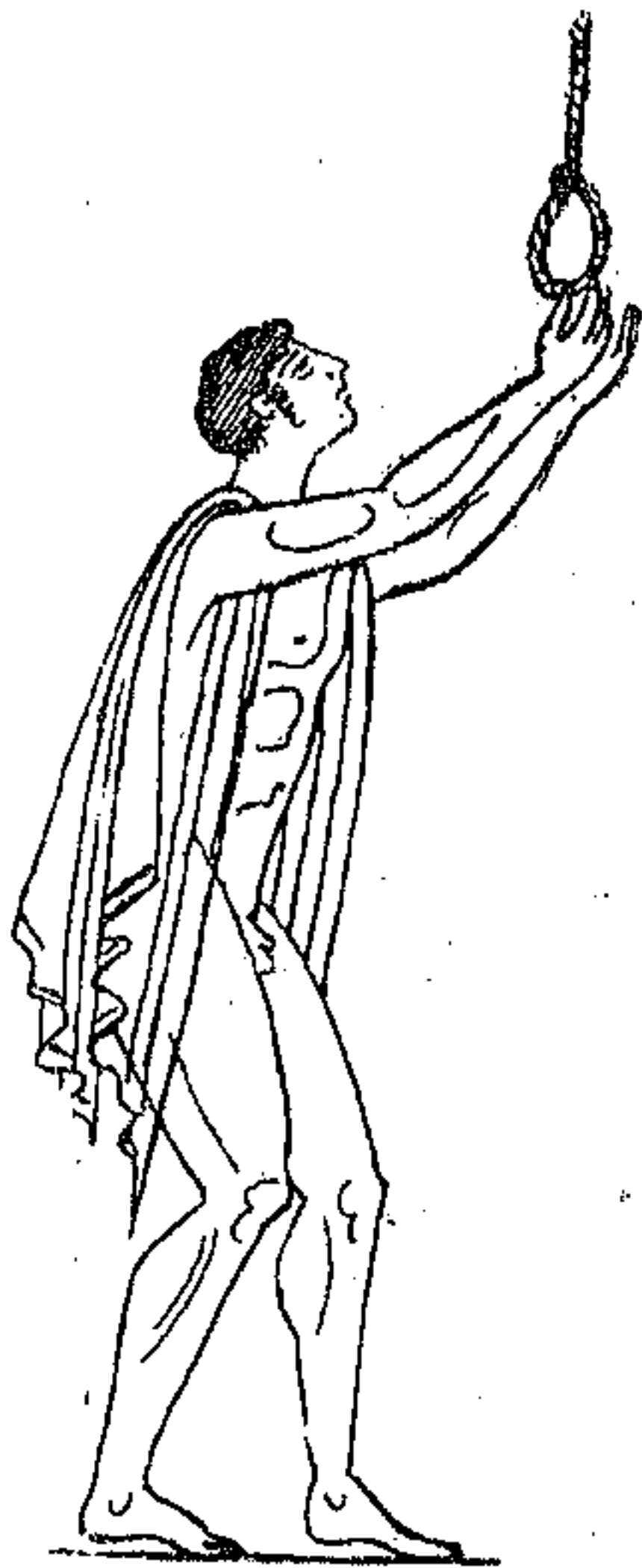
Μέσα στὴ γενικὴ αὐτὴ χαρὰ, τρεῖς μόνο ἦταν οἱ λυπημένοι: ἡ Καλλιρρόη, ὁ Διονύσιος καὶ περισσότερο ἀπ' ὄλους ὁ Χαιρέας. Μὲ τὴ διαφορά πῶς ἡ Καλλιρρόη δὲν μπορούσε νὰ λυπᾶται φανερὰ στὸ παλάτι, παρὰ κρυφαναστενάζε κι' ἀπὸ μέσα τῆς καταριόταν τίς γιορτὲς ἐκεῖνες. Ὁ Διονύσιος ὅμως

(*) Συνέχεια, ἴδε σελ. 870.

καταριόταν τὸν ἑαυτό του. «Ἐσύ, κακόμοιρε, τὰ φταῖς ὅλα! ἔλεγε. Μποροῦσες μιὰ χαρὰ νόχης τὴν Καλλιρρόην σου, κι' ἄς ζοῦσε κι' ὁ Χαιρέας. Στὴ Μίλητο ἦσουν ἀφέντης, κι' ἂν δὲν ἤθελες, τὸ γράμμα ἐκεῖνο ἢ Καλλιρρόη δὲν θὰ τὸ λάβαινε ποτέ. Τώρα σὲ πολεμοῦν ἀπὸ παντοῦ. Γιατὶ μήπως ὁ Χαιρέας μόνο εἶναι ἀντίδικός σου; Νὰ πού κι' ὁ βασιλιάς βλέπει ὄνειρα κι' ἀναβάλλει τὴ δίκη, κρατώντας ὡστόσο στὸ παλάτι του—τί ντροπή!—τὴν ξένη γυναῖκα. Κι' αὐτὸς λέγεται δικαστής!»

Ὁ Χαιρέας πάλι δὲν ἀγχιζε τροφή καὶ δὲν ἤθελε τὴ ζωὴ του. Κι' ἐπειδὴ ὁ Πολύχαρμος τὸν ἐμπόδιζε ὅπως πάντα νὰ σκοτωθῆ, ὁ ἀπελπισμένος τοῦ παραπονιόταν: «Φίλος μου εἶσαι σὺ ἢ ὁ χειρότερός μου ἐχθρός; Σάρεσαι λοιπὸν νὰ μὲ βλέπης νὰ τυραννιέμαι ἔτσι: "Ἄν ἦσουν φίλος μου ἀληθινός, θὰ μὲ ἀφινε νὰ πεθάνω καὶ νὰ γλυτώσω. Πόσες εὐκαιρίες μ' ἔκαμες νὰ χάσω! Τότε πού θάφτηκε στὴ Συρακούσα ἢ Καλλιρρόη, εἰς θάμνον εὐτυχισμένος ἂν θαβόμουν μαζί της κι' ἐγώ; Ἄλλὰ σὺ πάλι δὲν μάφησες νὰ σκοτωθῶ... Τὸ ἴδιο καὶ σὰν ἐμαῦτα τὸ δεύτερο γάμο της. Καὶ τώρα ζῶ γιὰ νὰ μὲ δικάσουν, νὰ κρίνουν ἂν εἶμαι ἀντρας της!... Τί παράξενο, τί ἀπίστευτο! "Ἄν γινόταν τοῦλάχιστο γρήγορα κι' αὐτὴ ἢ κρίση, ὅποια κι' ἂν ἦταν! Μὰ ὁ βάσκανος δαίμονα, βλέπεις, τὴν ἀναβάλλει μὲ ὄνειρα. Καὶ στὸν ὕπνο καὶ στὸν ξύπνο οἱ θεοὶ μὲ μισοῦν!»

Λέγοντας αὐτὰ, ὄρμησε κι' ἄρπαξε τὸ σπαθί' μὰ πάλι ὁ Πολύχαρμος τοῦ κράτησε τὸ χέρι, καὶ πάλι τὸν ἔδεσε καὶ τὸν παραφύλαγε.

Μιὰ μέρα, ὁ Ἄρταξέρξης φώναξε τὸν πιστό του εὐνοῦχο νὰ τοῦ μιλήσῃ, ἐδίσταζε ὅμως, σὰ νὰ ντρεπόταν, νὰ τοῦ φανερώσῃ ἐκεῖνο πού εἶχε στὸ νοῦ του. Τὸ κατάλαβε ὁ Ἄρταξάτης καὶ τὸν ρώτησε:

— Τ' εἶν' αὐτὸ πού κρύβεις, βασιλιά μου, ἀπὸ ἓνα δούλο σου τόσο πιστό καὶ πού ξέρει νὰ σωπαίνῃ σὰν καὶ μένα; Πές μου, τί μεγάλο κακὸ στάθηκε; Ἐγὼ τώρα φοβῶμαι καμμιά ἐπιβουλή...

— Ναι, ἀποκρίθηκε ὁ βασιλιάς, ἐπιβουλή εἶναι, καὶ μεγάλη' μὰ ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους παρ' ἀπὸ θεοῦ. Ἦξερ' ἀπὸ μύθους καὶ ποιήματα, πὼς ὁ Ἐρωτας ἐξουσιάζει ὅλους τοὺς θεοὺς, κι' αὐτὸν ἀκόμα τὸν Δία. Δὲν τὸ πιστεῦα ὅμως, οὔτε φανταζόμουν ποτέ πὼς ἓνας ἄλλος μποροῦσε νὰ δεῖχτῆ πιὸ δυνατὸς ἀπὸ μένα. Ἄλλὰ νά, ὁ Ἐρωτας ἔφτασε, μπῆκε στὴν ψυχὴ μου καὶ τὴν κυριεψε. Εἶναι φοβερὸ νὰ τὸ λέω, ἀλλὰ εἶναι ἀληθινὸ: κυριεύτηκα ἀπὸ τὸν Ἐρωτα, ἀγαπῶ!

Καθὼς ἔλεγε αὐτὰ, ἡ φωνὴ του κόπηκε ἀπὸ κλάμμα καὶ σὴνισε. Ὁ Ἄρταξάτης ὅμως κατάλαβε ἀμέσως μὲ ποιῶν ἦταν ἐρωτευμένος, γιατί καὶ πρωτῆτερα εἶχε τὴν ὑποψία. Ἐπειτα, ποιῶν ἄλλη μποροῦσε νὰ ἐρωτευθῆ, ἀφοῦ ἦταν ἐκεῖ ἢ Καλλιρρόη; Μὰ καμῶθηκε τὸν ἀνήξερο κι' εἶπε:

— Ποιὰ ὁμορφιά, βασιλιά μου, εἶναι ἱκανὴ νὰ κυριέψῃ τὴν ψυχὴ σου ἐσένα, πού ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου εἶναι δικὰ σου; χρυσάφι, ἀσήμι, μετάξι, ἀλογα, πολιτείες, λαοί, μύριες ὁμορφες γυναῖκες, μὰ κι' ἡ Στάτειρα, ἢ πιὸ ὁμορφὴ ἀπ' ὅσες βλέπει ὁ ἥλιος, πού τὴ χαίρεσαι μόνος ἐσύ; Ἡ δύναμή σου καταλύει τὸν Ἐρωτα, ἐκτὸς πιά ἂν κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἢ ἂν ἀνέβηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα καμμιά θεά. Γιατὶ ἐγὼ πιστεύω

πὼς καὶ θεὸς ποθοῦν τὸν Ἄρταξέρξη.

— Ἐχεις δίκιο, ἀποκρίθηκε ὁ βασιλιάς: κάποια θεὰ θὰ εἶν' αὐτὴ ἢ γυναῖκα! Γιατὶ ἢ ὁμορφιά της δὲν εἶναι βέβαια ἀνθρώπινη. Μὰ κρύβεται λέγοντάς πὼς εἶν' Ἑλληνίδα ἀπὸ τὴ Συρακούσα καὶ πὼς ἦρθ' ἐδῶ τάχα γιὰ τὴ δίκη. Δὲ βαριέσαι! ὅλο αὐτὸ τὸ δράμα τὸ κατασκεύασε 'κεῖνη. Ἀπορῶ ὅμως μὲ σένα πὼς, ἀφοῦ βλέπεις τὴν Καλλιρρόη, τολμάς ἀκόμα νὰ λές πὼς ἢ πιὸ ὁμορφὴ τοῦ κόσμου εἶναι ἢ Στάτειρα!.. Τὴν ἄς σκεφθοῦμε πὼς θὰ γιατρευθῶ ἀπ' αὐτὴ τὴν πληγὴ. Εἶναι δυνατὸ νὰ βρεθῆ κανένα γιατρικό;

— Τὸ γιατρικὸ τὸ βρήκα, βασιλιά! εἶπε ὁ Ἄρταξάτης. Μὰ ὑπάρχει ἄλλο στὸν Ἐρωτα παρὰ ὁ ἀνθρώπος πού ἀγαπᾷς; Τὸ γιατρικὸ αὐτὸ τὸ ξέρουν κι' οἱ Ἕλληνες κι' οἱ Πέρσες, κι' ἀπ' αὐτὸ βγήκε ἢ παροιμία πού λέει «θὰ σὲ γιάνῃ κείνος πού σὲ πλήγωσε» (*).

— Ἀδύνατο! φώναξε ὁ βασιλιάς. Πὼς μπορῶ ἐγὼ νὰ διαφθείρω μιὰ ξένη γυναῖκα; Μὴν τὸ ξαναπῆς! Χρωστῶ νὰ κρατῶ τοὺς νόμους πού ἐγὼ ὁ ἴδιος τοὺς ἐβαλῶ, κι' ὅπως στοὺς ἄλλους, νὰ εἶμαι αὐστηρὸς καὶ στὸν ἑαυτό μου.

Φοβήθηκε ὁ εὐνοῦχος μὴ δυσαρέστησε τὸ βασιλιά καὶ τὰ γύρισε:

— Δὲ μοῦ πέφτει λόγος ἐμένα, ὅταν ὁ βασιλιάς μου σκέφτεται τόσο φρόνιμα. Ἐχεις δίκιο. Τὸ γιατρικὸ πού ταιριάζει στοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, δὲν εἶναι καὶ γιὰ σένα. Ἐσύ κάμε ἄλλο, καλύτερο καὶ βασιλικότερο: πάλαισε μὲ τὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ ἐσύ μονάχα μπορεῖς νὰ νικήσῃς καὶ θεοῦ. Διασκέδασε νὰ ξεχάσῃς: δόσε στὴν ψυχὴ σου ὅλες τις χαρὲς, καὶ μάλιστα τὴ χαρὰ τοῦ κυνηγιοῦ πού τόσο σάρεσαι. Γιατὶ ξέρω πὼς γιὰ κυνήγι μπορεῖς νὰ μὴ φᾶς καὶ νὰ μὴν πιῆς ὅλημέρα. Ἐπειτα αὐτὸ θὰ σὲ ἀπομακρύνει κι' ἀπὸ τὴ φωτιά.

(* Ὁ τρώσιος ἱάσεται.

Τοῦ ἄρρεσε τοῦ Ἄρταξέρξη ἢ ἰδέα καὶ πρόστάξε μεγάλο κυνήγι. Βγήκαν τότε καβαλλάρηδες στολισμένοι, ἢ ἀριστοκρατία τῶν Περσῶν κι' οἱ καλύτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ. Μὰ πιὸ ἀξιοθέατος ἀπ' ὅλους ἦταν ὁ βασιλιάς. Καθόταν σὲ χρυσοφάλαιο ἄλογο καὶ φοροῦσε πορφύρα καὶ τίαρα. Ζωσμένος χρυσὸ γιαταγάνι, κρατοῦσε δυὸ κοντάρια κι' εἶχε κρεμασμένα φαρέτρα καὶ τόξο πολυτελέστατα. Εἶχε στολισθεῖ ἔτσι ἐξαιρετικὰ σὰν ἐρωτευμένος πού ἦταν καὶ, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ παλάτι γιὰ νὰ περάσῃ μὲ πομπὴ μὲς ἀπὸ τὴν πόλη, κοίταζε μὴν τὸν ἐβλεπε ἀπὸ πουθενὰ ἢ Καλλιρρόη. . .

Σὲ λίγο τὰ βουνὰ ἀντηχοῦσαν ἀπὸ φωνές,

τρεγάματα, γαυγίσματα, χρεμετισμούς, γρυλλίσματα. Κι' ὁ Ἐρωτας ἀκόμα θάμνε ἐκστατικὸς μπροστὰ στὸ πολυθόρυβο καὶ σπουδαχτικὸ αὐτὸ κυνήγι. Ἦταν διασκέδαση μὲ ἀγωνία, χαρὰ μὲ φόβο, κίνδυνος μὲ γλύκα. Ὁ βασιλιάς ὅμως οὔτ' ἄλογο ἐβλεπε, ἐνῶ τόσα περνοῦσαν ἀπὸ δίπλα του οὔτε ἀγρίμι, ἐνῶ τόσα κυνηγιόνταν μπροστὰ του. Κι' οὔτε σκύλους ἀκούγε, οὔτε ἀνθρώπους, ἂν καὶ γαυγίζαν καὶ φώναζαν τόσοι. Ἐβλεπε μόνο τὴν Καλλιρρόη πού ἔλειπε κι' ἀκούγε μόνο αὐτὴ, πού δὲν μιλοῦσε. Γιατὶ μαζί του στὸ κυνήγι εἶχε βγεῖ κι' ὁ Ἐρωτας πού, βλέποντας τὸν βασιλιά νάντιστέκεται στὴ δύναμή του, σοφίστηκε

νά τον ξανάψη περισσότερο μ' αὐτὴ τὴν ἴδιαν τὴν διασκέδαση πού εἶχε διαλέξει γιὰ γυναικί. Καὶ τοῦ ψιθύριζε ἀπὸ μέσῃ του: «Τὶ ὄμορφο θάταν νὰ βλεπες ἐδῶ τὴν Καλλιρρόην μὲ τὰ πόδια καὶ τὰ μπράτσα ξεγυμνωμένα, μὲ τὸ πρόσωπο κατακκλινο καὶ τὸ στήθος λαχνιασμένο, ὅπως κατὰ τὸν ποιητὴ ἡ Ἀρτέμιδα τρέχει μὲ χαρὰ στὸν Ταύγετο ἢ τὸν Ἑρώμανθο, κυνηγώντας ἀγριογούρουνα καὶ ἐλάφια!» Κι' ὁ βασιλιάς, ἀναπαρασταίνοντάς τὴν ἔτσι στὸ κυνήγι, τὴν ποθοῦσε σφοδρότερα. Τόσο πού δὲν μπόρεσε πιά νὰ βαστάξῃ, παρ' ἀφίνοντας τοὺς ἄλλους νὰ κυνηγοῦν, ἔκραξε κατὰ μέρος τὸν Ἀρταξάτη καὶ τοῦ παραπονέθηκε πὼς ἡ διασκέδαση, ἀντὶ νὰ τὸν γιαιτρέψῃ, τὸν ἔκαμε χειρότερα.

Ὁ Ἀρταξάτης τότε ξαναγύρισε στὴν πρώτη του ἰδέα.

— Τὶ νὰ σοῦ κάμω, βασιλιά μου; εἶπε. Ἐγὼ ὁ καυμένος, ὅταν μοῦ ζήτησες γιαιτρικό, σοῦ συμβούλεψα τὸ καλύτερο, τὸ μόνο.

— Σώπα! φώναξε ὁ βασιλιάς. Ἐπιμένεις λοιπὸν νὰ πατήσω νόμους, πού πρῶτος ἐγὼ χρωστῶ νὰ τοὺς κρατῶ;

— Δὲν θὰ πατήσης κανένα νόμο, ἀποκρίθηκε πὸ θαρρετὰ τώρα ὁ εὐνοῦχος, γιὰτὶ ἡ Καλλιρρόη σήμερα δὲν ἔχει ἀντρα καὶ περιμένει τὴ δίκη γιὰ νὰ ἰδῇ ποιὸν πρέ-

πει νὰ πάρῃ. Ἀγαπᾶς λοιπὸν μιὰ χήρα καὶ ὁ νόμος εἶναι μόνο γιὰ τὶς παντρεμένες. Γιὰ νὰ πῆς τὸν ἀδικητὴ μοιχό, ὁ ἀδικημένος πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ εἶναι νόμιμος σύζυγος. Ὅστε οὔτε μοιχεία θὰ πράξῃς οὔτε νόμο θὰ παραβῆς.

Πείστηκε ὁ βασιλιάς μὲ τὸ σόφισμα, ἐνθουσιάστηκε μάλιστα, καὶ ἀγκαλιάζοντας τὸν Ἀρταξάτη τοῦ εἶπε:

— Δίκιο ἔχω λοιπὸν ἐγὼ νὰ προτιμῶ, σένα ἀπ' ὄλους! Πήγαινε νὰ μοῦ φέρῃς τὴν Καλλιρρόην. Ἀλλὰ ὄχι χωρὶς νὰ θέλῃ, οὔτε φανερά: Πρόσεξε αὐτὰ τὰ δυὸ πού σοῦ προστάζω. Θέλω νὰ μοῦ τὴ φέρῃς κρυφά, ἀφοῦ πρῶτα τὴν πείσης.

Τὸ κυνήγι τότε κόπηκε στὴ μέση καὶ ὄλοι γύρισαν στὴ χώρα. Ὁ βασιλιάς, γεμάτος ἐλπίδες, μπῆκε στὸ παλάτι μὲ τέτοια χαρὰ σὰ νάχε πιάσει τὸ καλύτερο ζαρκάδι. Μὰ καὶ ὁ Ἀρταξάτης δὲν χαιρόταν λιγότερο, μὲ τὴν ἰδέα πὼς θάκανε μιὰ ἐκδούλευση πού θὰ τοῦ τὴν ξεπλήρωναν βασιλικὰ καὶ οἱ δυὸ, προπάντων ἡ Καλλιρρόη. Γιατὶ νόμιζε τὸ πρᾶγμα εὐκόλο, σὰν εὐνοῦχος, σὰ δοῦλος καὶ σὰ βάρβαρος πού ἦταν. Δὲν ἤξερε ὅμως τὸ εὐγενικὸ φρόνημα τῶν Ἑλληνίδων, καὶ μάλιστα τῆς Καλλιρρόης πού ἦταν τόσο σεμνὴ καὶ ἀγαποῦσε τόσο τὸν Χαιρέα...

Μετάφρ. Χ

(Ἀκολουθεῖ)

JULIUS ROIMAINS

ΚΝΟΚ

Ἡ Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ (*)

Τὸ Πρῶτο Χωριατόπουλο: — Μᾶς δῶσανε τὴ σειρά τους. Ρωτᾶτε τους. Χί, χί. (Γέλια ἀπέξω).

Τὸ Δεύτερο Χωριατόπουλο: — Ἐμεῖς οἱ δυὸ πᾶμε πάντα μαζί. Εἴμαστε ζευγάρι. Χί, χί, χί. (Γέλια ἀπ' ἔξω).

Κνὸκ, αὐστηρά: — Μπᾶτε μέσα! (Κλεῖ τὴν πόρτα. Στὸν Πρῶτο): Γύσου! (Στὸ Δεύτερο): Ἐσὺ κάθῃσε κεῖ! (Κρουρογελοῦν ἀκόμα καὶ γνέφονται, ἀλλὰ λιγάκι στανικά).

Τὸ Πρῶτο, πού μένει μὲ τὸ πανταλόνι καὶ τὸ πουκάμισο: — Νὰ τὰ βγάλω καὶ αὐτά;

Κνὸκ: — Βγάλε καὶ τὸ πουκάμισό σου. (Τὸ παιδί μένει μὲ τὴ φρανέλλα): Ἀρκεῖ! (Ὁ Κνὸκ τὸ πλησιάζει, τὸ τριγυρίζει, τὸ ψηλαφεῖ, τὸ χιτυᾶ, τὸ ἀκροάζεται, τοῦ τραβᾶ τὸ δέρμα, τοῦ γυρίζει τὰ βλέφαρα, τοῦ σηκώνει τὰ χεῖλη. Ἐπειτα παίρνει μιὰ λυχνία-καθρέφτη τοῦ μετώπου, τὴ φορεῖ σιγά-σιγά, ὀίχνει ἀξαφνα τὴν ἐκτυφλωτικὴ λάμψη τῆς στὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ, στὸ λάρυγγά του, στὰ μάτια του. Ὑστερα τοῦ δείχνει τὴ σαῖζ-λόγκ): Ξαπλώσου! Ἐτσι! Ἐνωσε τὰ γόνατα! (Τοῦ ψηλαφεῖ τὴν κοιλιὰ, τοῦ βάζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ στηθοσκοπίο). Δός μου τὸ χέρι σου! (Ἐξετάζει τὸ σφυγμὸ καὶ τὴν ἀρτηριακὴ πίεση). Καλὰ, ντύσου! (Σιγὴ. Τὸ παιδί ντύνεται). Ἐχεις πατέρα;

Τὸ Πρῶτο: — Ὁχι, πέθανε.

Κνὸκ: — Ξαφνικά;

Τὸ Πρῶτο: — Ναί.

Κνὸκ: — Χμ! Καὶ δὲν θάταν πολὺ γέρας.

Τὸ Πρῶτο: — Ὁχι. Σαρανταεπὶνὰ χρονῶ.

Κνὸκ: — Ἐξῆσε τόσο πολὺ;! (Σιγὴ. Ὁ Κνὸκ ἀνάβει τσιγάρο. Τὰ δυὸ παιδιὰ δὲν ἔχουν πιά καμμιὰ ὄρεξη γιὰ γέλια. Ἐπειτα ὁ Κνὸκ βγάζει πίσω ἀπὸ ἓνα ἐπιπλο ἓνα μεγάλο καρτόνι, ὅπου εἶναι ζωγραφισμένα τὰ κυριότερα ὄργανα τοῦ ὑγιούς ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀλκοολικοῦ. Στὸ πρῶτο παιδί, μαλακά): Ἐλα τώρα καθόμοιρε νὰ ἰδῆς σὲ τί κατάσταση βρίσκονται τὰ ὄργανά σου, τὰ ἐντόσθιά σου, τὰ σπλάχνα σου. Νὰ ἐδῶ τὰ νεφρὰ ἐνὸς γεροῦ ἀνθρώπου. Νὰ καὶ τὰ νεφρὰ ἐνὸς ἀλκοολικοῦ, σὰ νὰ λέμε τὰ δικά σου. (Μὲ παύσεις): Νὰ καὶ τὸ σηκῶτι σου. Νὰ καὶ ἡ καρδιά σου. Ἀν καὶ ἡ δική σου καρδιά εἶναι ἀκόμα χειρότερη ἀπ' αὐτὴ πού βλέπεις ζωγραφισμένη ἐδῶ! (Ξαναβάζει τὸν πίνακα στὴ θέση του).

Τὸ Πρῶτο: — Μὴ δὲν κάνει νὰ πίνω καθόλου κρασί;... Νὰ τὸ κόψω;

Κνὸκ: — Κάνε ὅπως θές. (Σιγὴ).

Τὸ Πρῶτο: — Μὴν πρέπει νὰ πάρω κανένα φάρμακο;

Κνὸκ: — Ὅταν περιττό. (Στὸ δεύτερο): Ἐσὺ τώρα!

Τὸ Πρῶτο: — Νὰ ξαναρθῶ, γιατρέ, καμμιὰ ἄλλη μέρα καὶ νὰ πλερώσω;

Κνὸκ: — Δὲ βαριέσαι!

Τὸ Δεύτερο φοβισμένο: — Ἐγὼ... ἐγὼ... δὲν ἔχω τίποτα ἐγὼ, κύρ γιατρέ!

Κνὸκ: — Καὶ πού τὸ ξέρεις;

Τὸ Δεύτερο, ὀπισθοχωρεῖ: — Εἴμαι καλὰ, κύρ γιατρέ!

Κνὸκ: — Γιατὶ λοιπὸν ἤρθες;

Τὸ Δεύτερο, ὀπισθοχωρεῖ ἀκόμα: — Γιὰ νὰ συντροφέψω τὸ φίλο μου.

(*) Συνέχεια, ἴδε σελ. 875.

Κνόν: — Καὶ δὲν ἤξερε νάρθη μονάχος; Τὸ μωρουδάκι! — Ἔλα, γδύσου!

Τὸ Δεύτερο, πηγαίνοντας πρὸς τὴν πόρτα. — "Ὅχι, ὄχι σήμερα, κύριε γιατρέ! Θὰ ξαναρθῶ καὶ θὰ πλερώσω! (Σιγή. Ὁ Κνόν ἀνοίγει τὴν πόρτα. Ἀπέξω οἱ ἄνθρωποι γελοῦν προκαταβολικῶς. Ἀλλὰ μόλις βλέπουν τὰ δυὸ παιδιά, νὰ φεύγουν κατάχλωμα καὶ καταροφισμένα σὰ νὰ τὰ κυνηγοῦν, παύουν ἀπότομα τὰ γέλια, παραμερίζουν καὶ σαιπαίνουν ἐνεοί).

Κνόν, ἀπὸ τὴν πόρτα: — Μαριέττα! ἔντεκα παρὰ πέντε. Δὲν ἔχω πιά καιρὸ γιὰ κανένα!

Α Ὑ Λ α ῖ α

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Ἡ μεγάλη σάλα τοῦ Ξενοδοχείου τοῦ Σαίν-Μωρίς. Ξενοδοχεῖο ἐπαρχιακῆς πρωτεύουσας ποὺ μετατρέπεται σιγά-σιγά σὲ Κλινικὴ. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἡμεροδείκτες ρεκλάμες κρασιῶν ἐμφανίζονται ὅμως καὶ τὰ νίκελ, τὰ ριπολέν καὶ τὰ λευκά τῆς σημερινῆς ἀντισηψίας.

Σ Κ Η Ν Η Π Ρ Ω Τ Η

Κα Ρεμύ, Σιπιόν.

Κα Ρεμύ: — Σιπιόν, ἦρθε τὰμάξι;

Σιπιόν: — Μάλιστα, κυρία.

Κα Ρεμύ: — Κι' ἔλεγαν πὼς ἡ συγκοινωνία θάχε διακοπῆ ἀπ' τὸ χιόνι.

Σιπιόν: — Μπα! ἐνὸς τετάρτου μονάχα καθυστέρηση.

Κα Ρεμύ: — Ποιανοῦ εἶναι αὐτὲς οἱ βαλίτσες;

Σιπιόν: — Μιανῆς κυρίας ἀπὸ τὸ Λιβρόν ποὺ ἔρχεται γιὰ τὸ γιατρό.

Κα Ρεμύ: — Κι' αὐτὴ ἐκεῖ;

Σιπιόν: — Τοῦ Ραβασόλ.

Κα Ρεμύ: — Μπα! ἔρχεται κι' ὁ κύριος Παρπαλαί;

Σιπιόν: — Ἐφτασε!

Κα Ρεμύ: — Νὰ κάμῃ τί; Νὰ ξαναπάρῃ τάχα τὴ θέση του;

Σιπιόν: — Ἴσως καὶ γιὰ νὰ κοιταχτῆ.

Κα Ρεμύ: — Μὰ εἶναι ἄρρωστος;

Σιπιόν: — Καὶ ποῦς δὲν εἶναι αὐτὸ τὸν καιρὸ!

Κα Ρεμύ: — Ναι, μὰ δὲν ὑπάρχουν δια-

θέσιμα παρὰ τὸ 9 καὶ τὸ 11. Κρατῶ τὸ 9 γιὰ τὴν κυρία τοῦ Σαίν-Μαρσελέν. Βάζω στὸ 11 τὴν κυρία τοῦ Λιβρόν. Γιατὶ δὲν εἶπες τοῦ Ραβασόλ πὼς δὲν περισσεύει δωμάτιο;

Σιπιόν: — Μὰ ἤξερα πὼς ἦταν ἄδειο τὸ 11. Καὶ δὲν εἶχα ἐντολὴ νὰ προτιμήσω τὴν κυρία τοῦ Λιβρόν.

Κα Ρεμύ: — Εἶμαι πολὺ στενοχωρημένη.

Σιπιόν: — Προσπαθήστε νὰ τὰ βολέψετε. Ἐμένα μὲ περιμένουν οἱ ἀσθενεῖς μου.

Κα Ρεμύ: — Ὅχι, Σιπιόν. Νὰ μείνῃς ἐδῶ, γιὰ νὰ πῆς στὸν κύριο Παρπαλαί πὼς δὲν ἔχουμε δωμάτιο. Αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τοῦ τὸ πῶ ἐγώ.

Σιπιόν: — Λυποῦμαι πολὺ, κυρία, μὰ μόλις προφταίνω νὰ βάλω τὴ μπλούζα μου. Ὁ κύριος Κνόν ἔφτασε ὅπου κι' ἂν εἶναι. Πρέπει νὰ πάρω τὰ οὖρα τοῦ 5 καὶ τοῦ 8, τὰ ποχρέμματα τοῦ 2, νὰ θερμομετρήσω τὸ 1, τὸ 3, τὸ 4, τὸ 12, τὸ 17, τὸ 18. Δὲν ἔχω ὄρεξη γιὰ κατσάδες.

Κα Ρεμύ: — Δὲν ἀνεβάζεις τοῦλάχιστο τις βαλίτσες τῆς κυρίας;

Σιπιόν: — Ἄς τις ἀνεβάσῃ ἡ καμαριέρα. Τὴν ἔχουμε; (Ὁ Σιπιόν φεύγει. Ἡ κυρία Ρεμύ, βλέποντας νῆρχεται ὁ Παρπαλαί, τὸ σκάζει).

Σ Κ Η Ν Η Β'

Παρπαλαί μόνος, ἔπειτα ἡ **Καμαριέρα.**

Ὁ γιατρός Παρπαλαί, μπαίνοντας: — Μπα! κανένας;... Κυρία Ρεμύ!... Σιπιόν!... Περιεργό!... Νὰ ὅμως ἡ βαλίτσα μου... Σιπιόν!

Ἡ Καμαριέρα, μὲ στολὴ νοσοκόμου, μιλημένη ἀπὸ τὴν Κα Ρεμύ, κάνει τὴν ἀνήξερη: — Τί ἀγαπᾶτε, κύριε;

Ὁ γιατρός: — Θέλω νὰ ἰδῶ τὴν κυρία διευθύντρια.

Ἡ Καμαριέρα: — Γιὰ τί πράγμα, κύριε;

Ὁ γιατρός: — Γιὰ νὰ μοῦ δείξῃ τὸ δωμάτιό μου.

Ἡ Καμαριέρα: — Ποῖο δωμάτιο; Εἰστε ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους ποὺ περιμένουμε;

Ὁ γιατρός: — Δὲν εἶμαι ἄρρωστος, κορίτσι μου, εἶμαι γιατρός!

Ἡ Καμαριέρα: — Ἄ! ἔρχεστε γιὰ βοήθῃς τοῦ γιατροῦ μας; Τί καλά! Ἐχει μεγάλη ἀνάγκη, ξέρετε...

Ὁ γιατρός: — Μ' ἀλήθεια, δὲ μὲ γνωρίζεις ἐσύ;

Ἡ Καμαριέρα: — Ὅχι, κύριε, καθόλου...

Ὁ γιατρός: — Εἶμαι ὁ Παρπαλαί... Ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες ἀκόμα ἤμουν ὁ γιατρός τοῦ Σαίν-Μωρίς. Δὲν θῆσαι, φαίνεται, ἀπὸ δῶ.

Ἡ Καμαριέρα: — Πῶς; ἀπὸ δῶ εἶμαι. Μὰ δὲν ἤξερα πὼς ὑπῆρχε γιατρός στὸ Σαίν-Μωρίς πρὶν ἀπὸ τὸν κύριο Κνόν! (Σιγή). Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε... Ἡ κυρία βέβαια θῆρθη. Ἐγὼ τώρα πρέπει νὰ τελειώσω τὴν ἀποστείρωση τῶν κλιβίων γιὰ τὰ μαξιλάρια. (Φεύγει).

Ὁ γιατρός, μόνος: — Πῶς ἀλλάξε αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖο!... Πῆρε τόσο ἀλλόκοτη ὄψη!... Σὰν Κλινικὴ μοιάζει!

Σ Κ Η Ν Η Γ'

Παρπαλαί, Κα Ρεμύ

Κα Ρεμύ, κρυφοκοιτάζει πρῶτα ἀπέξω: — Ἐδῶ εἶν' ἀκόμα. (Μὲ ἀπόφαση): "Ὁ, καλὴμέρα σας, κύριε Παρπαλαί! Δὲν πιστεύω νῆρχεστε γιὰ νὰ μείνετε;

Ὁ γιατρός: — Μὰ βεβαιότατα γιὰ νὰ μείνω!... Πῶς εἴστε, κυρία Ρεμύ;

Κα Ρεμύ: — Τί κρῖμα!... Δὲν ἔχω, ξέρετε, νὰ σᾶς δώσω δωμάτιο

Ὁ γιατρός: — Γιατὶ; Μὴν εἶναι σήμερα πανηγύρι;

Κα Ρεμύ: — Ὅχι, καθημερινὴ εἶναι, ἀλλὰ...

Ὁ γιατρός: — Πῶς λοιπὸν δὲν ἔχετε δωμάτιο μιά καθημερινή; Τί γυρεύει δῶ τόσο κόσμος;

Κα Ρεμύ: — Εἶναι ἀσθενεῖς.

Ὁ γιατρός: — Ἀσθενεῖς;

Κα Ρεμύ: — Ναι, κάνουν κούρα.

Ὁ γιατρός: — Καὶ γιατί κάθονται στὸ ξενοδοχεῖο σας;

Κα Ρεμύ: — Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλο στὸ Σαίν-Μωρίς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν κατοπερνοῦν. Ἄν καὶ δὲν τελείωσε ἡ καινούργια μας ἐγκατάσταση, βρίσκουν ἐδῶ ὅ,τι τοὺς χρειάζεται. Προπάντων τηροῦμε ἀυστηρότατα τοὺς κανόνες τῆς νέας ὑγιεινῆς.

Ὁ γιατρός: — Μ' ἀπὸ ποῦ ἔρχονται;

Κα Ρεμύ: — Οἱ ἀσθενεῖς; Τώρα τελευταία ἔρχονται λίγο ἀπὸ παντοῦ. Στὴν ἀρχὴ ἦταν μόνο περαστικοί.

Ὁ γιατρός: — Δὲν ἐννοῶ...

Κα Ρεμύ: — Νά, ταξιδιωτὲς ποὺ βρισκόνταν ἐδῶ γιὰ δουλειές τους. Ἀκουγαν νὰ γίνεσαι πολὺς λόγος γιὰ τὸ γιατρό Κνόν, κι' ἔτσι, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, πῆγαιναν νὰ τοὺς δώσῃ μιά ματιά. Χωρὶ; τὰ ξέρουν τὴν κατάστασή τους, οἱ ἄνθρωποι εἶχαν, βλέπετε, τὸ προαίσθημα κάποιας ἀρρώστειας. Μ' ἂν ἡ καλὴ τους τύχη δὲν τοὺς ἔφερνε στὸ Σαίν-Μωρίς, πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς θᾶταν τώρα στὰ θυμαράκια.

Ὁ γιατρός: — Καὶ γιατί;

Κα Ρεμύ: — Γιατὶ μὴν ξέροντας οἱ καιόμεροι τίποτα, θὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ πίνουν καὶ νὰ τρῶνε, καὶ θὰ πέθαιναν. Νά!

Ὁ γιατρός: — Κι' ὅλοι αὐτοὶ κάθονται δῶ;

Κα Ρεμύ: — Βεβαιότατα! Φεύγοντας ἀπὸ τοῦ γιατροῦ Κνόν, ἐρχόνταν βιαστικὰ νὰ πέσουν σ' ἓνα κρεβάτι καὶ νᾶρχίσουν τὴν κούρα τους. Σήμερα ὅμως δὲν γίνετ' ἔτσι. Οἱ ἀσθενεῖς ποὺ δεχόμαστε, κάνουν τὸ ταξίδι ἐπιτήδης. Τὸ μόνο δυσάρεστο εἶναι ποὺ δὲν ἔχουμε ἀρκετὴ θέση. Ἀλλὰ θὰ χτίσουμε παράρτημα.

Ὁ γιατρός: — Πολὺ παράξενο! (Σιγή).

Κα Ρεμύ: — Ἀλήθεια, ἐσᾶς θὰ σᾶς φαίνεται παράξενο... Οὔτε μιά ὥρα δὲν θὰ μπορούσατε νὰ βαστάξετε τὴ ζωὴ ποὺ κάνει ὁ κύριος Κνόν.

Ὁ γιατρός: — Κοπιᾶζει πολὺ;

Κα Ρεμύ: — Φοβερά! Μὰ γιὰ φαντασθῆτε. Μόλις σηλωθῇ τὸ πρωτὶ, θὰ τρέξῃ στὶς βίλιτες του. Κατὰ τις δέκα, θάρθῃ ἐδῶ. — Νὰ σὲ πέντε λεπτὰ θὰ τὸν ἰδῆτε. — Ἐπειτα θὰ δεχτῆ στὸ σπῆτι του. Καὶ πάλι βίλιτες ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς ἐπαρχίας. Δὲν σᾶς λέω, ἔχει καὶ ταυτοκίνητό του, ἓνα ὄρατο, καινούργιο ἀμάξι ποὺ τρέχει σὰ σαῖτα. Μὰ τίτὰ θέλετε! Εἶμαι βέβαιη πὼς πολλὲς φορές θάναγκάζεται νὰ γευματίζῃ μ' ἓνα σάντουιτς.

Ὁ γιατρός: — Τὰ ἴδια κι' ἐγὼ στὸ Λυόν.

Κα Ρεμύ: — Ναι; Ἐδῶ ὅμως δὲν ἐννοῦσατε νὰ χαλάτε τὴν ἡσυχία σας... (Πειραχτικά); Θυμᾶστε πόσες ὥρες παίζατε μπιλιάρδο κελ-μέσα;

Ὁ γιατρός: — Φαίνεται πὼς τὸν καιρὸ μου οἱ ἄνθρωποι ἦταν ὑγιέστεροι.

Κα Ρεμύ: — Μὴν τὸ λέτε αὐτὸ, κύριε Παρπαλαί!

Οι άνθρωποι δέν συλλογιζόνταν νά κοιτάξουν τήν υγεία τους! Αυτό είναι κι' είναι πολύ διαφορετικό. Μερικοί νομίζουν πώς έμεϊς-εδώ οι έπαρχιώτες, οι βουνήσιοι, είμαστε έλωσδιόλου άπολίτιστοι άνθρωποι, πού δέν τούς νοιάζει για τίποτα, πού περιμένουν νάρθη ή ώρα τους νά ψοφήσουν σάν τά ζώα, και πώς οι κούρες, τά γιατρικά, οι δίαιτες, τά εργαλεία, τα μηχανήματα, έλος ό πολιτισμός, όλη ή πρόοδος τελοσπάντων, είναι μόνο για τίς μεγάλες πόλεις. Λάθος, κύριε Παρπαλαί! Είμαστε και μεϊς άνθρωποι σάν τούς μεγαλοπολίτες. Κι' αν δέν μάς άρέση ή σπατάλη, δέν θα πη και πώς λυπούμαστε τόν παρσά, όταν τόν ξοδεύουμε κει πού πρέπει. Σεϊς, κύριε Παρπαλαί, τάχατε άλλη φορά με τó χωριάτη πού κοιτάζε τήν πεντάρα σάν τάλληρο και προτιμούσε νά χάση ένα μάτι ή ένα πόδι παρά νάγοράση τριών φράγγων γιατρικά. Άλλά τά πράγματα άλλαξαν από τότε!

Ο γιατρός: — Τέλοσπάντων! αν οι άνθρωποι βαρέθησαν πιά νά είναι καλές στήν υγεία τους και θέλουν τώρα νά κάμουν λίγο και τόν άρρωστο... για λούσο, τόσο τó καλύτερο για τó γιατρό.

Κα Ρεμού, ζωηρά: — Κι' όμως κανένας δέν θα μπορούσε νά κατηγορήση τόν κύριο Κνόν για συμφεροντολόγο. Κάθε Δευτέρα δέχεται χάρισμα τόν καθένα, — πράγμα πού δέν τó είδαμε άλλη φορά στό Σαιν-Μωρίς. Για τίς βίζιτες του πληρώνεται βέβαια άπ' όσους έχουν τά μέσα, — αλλοιώτικα ό άνθρωπος πώς θακανε; — μ' από τούς φτωχούς δέν πέρνει πεντάρα. Τόν βλέπουν νά τρέχη μιλια, νά καίη δέκα φράγγων βενζίνα και νά σταματά με τώραϊο του άμάξι στήν καλύβα μάς φτωχής γριάς, πού δέν έχει νά τού δώση ούτ' ένα κεφάλι τυρι γιδίσιο. Είναι ψέμμα έπίσης πώς ανακαλύπτει άρρώστειες σέ ανθρώπους πού δέν έχουν τίποτα. Τό ξέρω από τόν έαυτό μου. Πρέπει νά μ' εξέτασε δέκα τούλάχιστο φορές άφύτου έρχεται κάθε μέρα στό ξενοδοχείο μου. Και με τί προσοχή, με τί ύπομονή, από ένα τέταρτο τής ώρας κάθε φορά, αν και δωρεάν. Έ λοιπόν πάντα μου έλεγε πώς δέν έχω τίποτα, νά μην άνησυχώ καθόλου και νά τρώω και νά πίνω ό,τι θέλω. Τό ίδιο με τόν κύριο Μπερνάρ, πού τού μπήκε ή ιδέα πώς είχε μέσα του μικρόβια και θα πέθαι-

νε. Τρεις φορές, για νά τόν ήσυχάση, ό γιατρός Κνόν τού έκαμε άνάλυση τού αίματος. "Α, νά κι' ό κύριος Μουσκέ, πού έρχεται νά πάρη αίμα τού Ιβ. Μπορεί νά σάς τά πη καλύτερα... Οπισθήποτε, δώστε μου τή βαλίτσα σας. Θα προσπαθήσω νά σάς βρω καμμιά γωνιά. (Παίρνει τή βαλίτσα και φεύγει).

ΣΚΗΝΗ Δ'

Παρπαλαί, Μουσκέ.

Μουσκέ, με καλύτερη τώρα φρεσιά: — Δέν ήρθε ακόμα ό γιατρός;... "Α! ό κύριος Παρπαλαί! Πώς είστε, γιατρέ μου; Και πώς ήταν αυτό νά μάς θυμηθήτε, ύστερ' από τόσον καιρό πού λείπετε;

Ο γιατρός: — Τόσον καιρό; "Οχι δά! Μόλις τρεις μήνες.

Μουσκέ: — Α, ναι, αλήθεια... Τρεις μήνες μόλις... Και μένα μου φαινόταν... τί παράξενο! (Προστατευτική): Είστ' ευχαριστημένος στό Λυόν;

Ο γιατρός: — Πολύ.

Μουσκέ: — Χαίρω... Βρήκατε ύσως έτοιμη πελατεία;

Ο γιατρός: — Ναι, και τή μεγάλησα κατά τó ένα τρίτο... Η κυρία Μουσκέ είναι καλά;

Μουσκέ: — Τώρα είναι πολύ καλύτερα.

Ο γιατρός: — Μπά; ήταν άρρωστη;

Μουσκέ: — Μά δέν θυμάστε κείνες τίς ήμικρανίες πού τήν έπικαναν συχνά; Ναι, σεις δέν εδίδαστε σημασία. Ο γιατρός Κνόν όμως διέγνωσε άμέσως άνεπάρκεια στις έγκρίσεις τών ώσθηκων και τής διόρισε μιá όποθεραπεία πού έκαμε θαύματα!

Ο γιατρός: — Και δέν ύποφέρει πιά;

Μουσκέ: — "Οχι. Έκείνες οι παλιές ήμικρανίες πάνε. Κάτι καρδιακές πού τής έρχονται τώρα, είναι μόνο από τήν υπερκόπωση και δέν έχουν τίποτα τόπαθολογικό. Γιατί, αλήθεια, κουραζόμαστε πολύ, πάρα πολύ. Ηθελα μάλιστα νά πάρω βοήθ. Μήπως έχετε νά μου συστήσετε κανέναν καλό;

Ο γιατρός: — "Οχι, αλλά θα κοιτάξω...

Μουσκέ: — Φοβερή εργασία τώρα!... Τό πιστεύετε ότι πολλές φορές δέν πλαγιάζω παρά στις έντεκάμισυ, στις δώδεκα, και πάλι δέν έχω τελειώσει τίς συνταγές μου;

Ο γιατρός: — Χρυσές δουλειές λοιπόν! Μουσκέ: — "Ω, ναι, τά κέρδη μου πενταπλασιάστηκαν και, με τήν αλήθεια, δέν μου κατοφάνεται. Άλλά έχω κι' άλλη, μεγαλύτερη ικανοποίηση. Γιατί εγώ, γιατρέ μου, αγαπώ τó επάγγελμά μου και μάρεσει νά αισθάνομαι πώς είμαι χρήσιμος. Ζήτημα ίδιουσγκρασίας, βλέπετε. — "Α, νά κι' ό γιατρός.

ΣΚΗΝΗ Ε'

Οι ίδιοι κι' ό Κνόν.

Κνόν: — Καλημέρα σας, κύριοι! Γιατρέ, σάς συλλογιζόμουν. Έκάματε καλό ταξίδι;

Ο γιατρός: — Λαμπρό.

Κνόν: — Ήρθατε με τó αυτοκίνητό σας;

Ο γιατρός: — "Οχι, με τó σιδηρόδρομο.

Κνόν: — "Α, ώρατα! Κι' ήρθατε για τήν τριμηνία; δέν είν' έτσι;

Ο γιατρός: — Δηλαδή, έπωφελήθηκα τής εύκαιρίας...

Μουσκέ: — Κύριοι, σάς αφήνω. (Στόν Κνόν): Άνεβαίνω στό 15

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Παρπαλαί, Κνόν.

Ο γιατρός: — Δέν θα με κατηγορήτε τώρα πιά πώς σάς «τύλιξα»;

Κνόν: — "Ωστόσο ή πρόθεση ύπήρχε, αγαπητέ μου συνάδελφε.

Ο γιατρός: — Μά θάρνηθητε πώς ή θέση πού σάς παραχώρησα άξιζε;

Κνόν: — "Ω, και πολύ! Μπορούσατε μάλιστα νά μείνετε και σεϊς. Κι' οι δυό θα χωρούσαμε λαμπρά σ' αυτή τή θέση. Ο κύριος Μουσκέ θα σάς ειπε για τίς πρώτες μας έπιτυχίες.

Ο γιατρός: — Ναι, μου ειπε...

Κνόν, ψάχνοντας τó πορτοφόλι του: — "Ολωσδιόλου έμπιστευτικά, μπορώ νά σάς ανακοινώσω μερικά από τά ιατρικά μου σχεδιαγράμματα. Θα τά συσχετίσετε με τή συνομιλία πού κάναμε πρό τριών μηνών. Και πρώτα-πρώτα οι άπλές επισκέψεις. Αυτή ή καμπύλη παριστάνει τούς εβδομαδιαίους αριθμούς. Αναχωρεί από τόν δικό σας αριθμό, πού δέν τόν ήξερα κι' έβαλα κατά προσέγγιση ή...

Ο γιατρός: — Πέντε επισκέψεις τήν εβδομάδα; Βάλτε θάρρετά 10, αγαπητέ μου συνάδελφε.

Κνόν: — Έστο. Ίδού τώρα κι' οι δικόι μου αριθμοί. Δέν λογαριάζω, έννοείται, τούς τσαμπατζήδες τής Δευτέρας. Λοιπόν: Μέσα 'Οκτωβρίου, 37. Τέλη 'Οκτωβρίου, 90. Τέλη Νοεμβρίου, 128. Τέλη Δεκεμβρίου: δέν έκαμα ακόμα τήν άθροιση, αλλά θα περάσουμε τίς 150. Άλλωστε, επειδή δέν έχω καιρό, θυσιάζω στό έξής τήν καμπύλη τών επισκέψεων στήν καμπύλη πρό παριστάνει τίς θεραπείες. Η άπλή έπίσκεψη δέν μ' ενδιαφέρει και πολύ' είναι μιá τέχνη λιγύκι πρωτόγονη, κάτι τι σάν ψάρεμα με τó δίχτυ. Η θεραπεία όμως είναι ιχθυοτροφείο!

Ο γιατρός: — Συγνώμη, αγαπητέ μου συνάδελφε. Οι αριθμοί σας είναι άπολύτως ακριβείς;

Κνόν: — Ακριβέστατοι!

Ο γιατρός: — "Ωστε σέ μιá εβδομάδα, στήν περιοχή τού Σαιν-Μωρίς, βρέθηκαν εκατόν πενήντα άνθρωποι, πού ξεκουνήθηκαν από τά σπίτια τους για νάρθουν νά κάμουν ούρά, με πληρωμή, στήν πόρτα τού γιατρού; Κι' ήρθαν μονάχοι τους; όχι με τή βία; όχι με μι' άλλη όποιαδήποτε πίεση;

Κνόν: — Μά βεβαιότατα πού δε χρειάστηκαν χωροφύλακες.

Ο γιατρός: — Ακατανόητο!

Κνόν: — Ας ιδούμε τώρα και τήν καμπύλη τών θεραπειών. Άρχες 'Οκτωβρίου, ό,τι βρήκα από σάς: άσθενείς υπό τακτικήν θεραπείαν κατ' οίκον: 0. "Ετσι; (Ο Παρπαλαί διαμαρτύρεται λίγο). Τέλη 'Οκτωβρίου, 32. Τέλη Νοεμβρίου, 121. Τέλη Δεκεμβρίου: ό αριθμός θα είνε μεταξύ 245 και 250.

Ο γιατρός: — Έχω τήν έντύπωση ό,τι καταγράψατε τήν εύπιστίαν μου.

Κνόν: — Έγώ όμως δέν τó βρήκα καθόλου ύπερβολικό. Μην ξεχνάτε πώς ή έπαρχία περιλαμβάνει 2,853 οικογένειες, πού οι 1,502 άπ' αυτές έχουν εισόδημα επάνω από 12.000 φράγκα.

Ο γιατρός: — Έκάματε στατιστική;

Κνόν πηγαίνει στήν νιπιήρα: — Φυσικά! Γιατί δέν μπορεί κανείς νά φορτώση τó βάρος ενός χρονίου άρρώστου σέ μιá οικογένεια πού δέν έχει τούλάχιστο 12,000 τó γρόνο. Θάταν κατάχρηση. Άλλά και για τίς άλλες, έπίσης, δέν θάταν δίκαιο νά τούς έπιβάλλη κανείς μιá όμοιόμορφη νά πούμε θε-

ραπεία. Γι' αὐτὸ ἔχω τεσσάρων εἰδῶν ἢ βαθμίδων. Ἡ φτηνότερη, γιὰ εισοδηματίες ποὺ ἔχουν ἀπὸ δώδεκα ἕως εἴκοσι χιλιάδες, ἀπαιτεῖ μιὰ ἱατρικὴ ἐπίσκεψη τὴν ἐβδομάδα καὶ φαρμακευτικὰ ἐξοδα 50 φράγκα τὸ μῆνα. Ἡ ἀκριβέστερη, ἢ θεραπεία τοῦ λούσου, γιὰ εισόδημα ἀπὸ 50,000 κι' ἀπάνω, ἔχει τέσσερες τοὐλάχιστο ἐπισκέψεις τὴν ἐβδομάδα καὶ τριακόσια φράγκα τὸ μῆνα γιὰ διάφορα ἐξοδα: ἀκτίνες X., ράδιο, ἠλεκτρισμούς, ἀνιλύσεις, φάρμακα κ.τ.λ.

Ὁ γιατρός:—Καὶ πῶς ξέρετε σεῖς τόσο καλὰ τὰ εισοδήματα τῶν πελατῶν σας;

Κνόν, ἀρχίζει νὰ πλένη τὰ χέρια του καλιὰ:—Ὅχι ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ φόρου, σὰς βεβαιῶ! Γόστε δὲν θάχα ἰδέα. Γιατί, ἐνῶ ἐγὼ λογαριάζω 1502 εισοδήματα ἀνωτῶν 120,000, ὁ ἐλεγκτὴς τῆς φορολογίας λογαριάζει μόνο 17. Τὸ μεγαλύτερο εισόδημα στὸν κατάλογό του εἶναι 20,000. Στὸν δικό μου εἶναι 120,000. Δὲν συμφωνοῦμε ποτέ. Φυσικὰ αὐτὸς ἐργάζεται γιὰ τὸ Κράτος.

Ὁ Γιατρός:—Κι' οἱ δικές σας πληροφορίες ἀπὸ ποῦ προέρχονται;

Κνόν, χαμογελώντας:—Ἔχω πολλὰς πηγές. Ἐκαμὰ πολὺ μεγάλη ἐργασία, ποὺ μοῦ πῆρε σχεδὸν ὅλο τὸν Ὀκτώβρη, καὶ τὴ συμπληρώνω ὁλοένα. Κοιτάξτε δῶ... Πῶς σὰς φαίνεται; (Τοῦ δείχνει ἓνα χαρτί).

Ὁ γιατρός:—Εἶναι ὁ χάρτης τῆς ἐπαρχίας;... Μὰ τί σημαίνουν αὐτὰ τὰ κόκκινα στίγματα;

Κνόν:—Εἶναι ὁ χάρτης τῆς «ἱατρικῆς διεισδύσεως». Κάθε κόκκινο σημάδι δείχνει τὴ θέση ἑνὸς ἀρρώστου ὑπὸ τακτικὴν θεραπεία. Ἐνα μῆνα πρὶν, θὰ βλέπατε δῶ μιὰ μεγάλη σταχτιά κηλίδα: τὴν κηλίδα τοῦ Σαβριέρ.

Ὁ γιατρός:—Πῶς εἶπατε;

Κνόν:—Ναί, εἶναι τὸνομα τοῦ συνοικισμοῦ ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο. Ἐδῶ κυρίως ἔβαλα τὰ δυνατὰ μου τίς τελευταῖες ἐβδομάδες. Καὶ βλέπετε πῶς ἡ σταχτιά κηλίδα, ἀν δὲν ἐξαλείφτηκε ὁλωσδιόλου, ἐξασθένησε σημαντικὰ. Μόλις διακρίνεται. Ἔ! (Σιγῆ).

Ὁ γιατρός:—Καὶ νάθελα νὰ κρύψω τὴν κατάπληξή μου, δὲν θὰ τὸ κατόρθωνα. Οὔτε μπορῶ νὰ φιβιάλλω γιὰ ὅσα μοῦ λέτε, γιατί ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ παντοῦ. Ἀγαπητέ μου συνάδελφε, εἰστε θαυμάσιος! Ἐνας ἄλλος ἴσως δὲ θὰ σὰς τόλεγε—θὰ τὸ σκεπτόταν ὅμως, εἰδὲμὴ δὲν θάταν γιατρός. Ἀλλὰ... μοῦ ἐπιτρέπετε τώρα νὰ σὰς κάμω μιὰ ἐρώτηση;

Κνόν:—Παρακαλῶ.

Ὁ γιατρός:—Ἄν ἤξερα κι' ἐγὼ τὴ μέθοδό σας, ἀν τὴν κατεῖχα καλὰ σὰν καὶ σὰς ὥστε νὰ μὴ μοῦ μένη παρὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσω...

Κνόν:—Ναί...

Ὁ γιατρός:—Δὲν θὰ αἰσθανόμουν κάποια τύψη ποὺ θὰ μ' ἐμπόδιζε νὰ τὸ κάμω; (Σιγῆ). Ἀπουριθῆτε!

Κνόν:—Μὰ σ' αὐτὸ μπορεῖτε καλύτερα νὰ ποκριθῆτε σεῖς!

Ὁ γιατρός:—Δὲν ἀποφαινομαι, βλέπετε. Οὔτε ναὶ οὔτε ὄχι. Ἐξετάζω μόνο ἓνα σημεῖο ποὺ μοῦ φαίνεται ἐξαιρετικὰ λεπτό. (Σιγῆ).

Κνόν:—Δὲν ἐξηγεῖστε καλύτερα;

Ὁ γιατρός:—Θὰ πῆτε ἴσως πῶς εἶμαι πολὺ σχολαστικός, πῶς θέλω νὰ σχίσω τὴν τρίχα στὰ δύο. Ἔστω. Δὲν βρίσκετε ὅμως ὅτι, μὲ τὴ μέθοδό σας, τὸ συμφέρο τοῦ ἀρρώστου ὑποτάσσεται κάπως στὸ συμφέρο τοῦ γιατροῦ;

Κνόν:—Κύριε ἱατρὲ Παρπαλαί! Ἐργνάτε πῶς ὑπάρχει καὶ τρίτο συμφέρον, ἀνώτερο κι' ἀπὸ τὰ δύο!

Ὁ γιατρός:—Ποῖο;

Κνόν:—Τὸ συμφέρον τῆς ἱατρικῆς! Αὐτὸ μόνο μ' ἐνδιαφέρει. (Σιγῆ. Ὁ Παρπαλαί σκέπτεται).

Ὁ γιατρός:—Ναί... ναί... ναί... [Ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτή, κι' ὡς τὸ τέλος, ὁ φρωτισμὸς τῆς σκηνῆς γίνεται σιγὰ-σιγὰ πρὸς πρόσωπον καὶ πρὸ ἰσχυροῦ, παριστάνοντας ἔτσι τὸ κατὰ συνθήκην ἱατρικὸν φῶς].

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο).

Μετάφρ. Γρ. Σ.

Τὸ Δεκαπενθήμερον

ΤΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ὅλοι οἱ κύριοι, ἐνταῦθα, ἔχουν τὸ κομπολογάκι τους. Οἱ μισοὶ κόκκοι του εἶναι «ἐάν...» καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ «θὰ...». Ὁ πρῶτος κόκκος εἶναι «ἐάν...», ὁ δεῦτερος «θὰ...», ὁ «τρίτος «ἐάν...», ὁ τέταρτος «θὰ...», καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐνα «ἐάν...» ἓνα «θὰ...» καὶ τὰ παίξομεν εἰς κάθε στιγμήν, εἰς κάθε περιστάσιν καὶ εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν. Ἀπάνω εἰς αὐτὸ, εἰς τὸ κομπολογάκι μας, ὅπως, καθὰ λέγεται, οἱ καλόγεροι μετροῦν τὰς προσευχὰς τῶν, ἡμεῖς μετροῦμε τὰ σχέδιά μας, λογαριάζομεν πῶς θὰ κάμωμεν κίτι «ἐάν...», «θὰ...», ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν κόκκων εἶνε φρεῦ! περιττός.

Πρὶν ἐκκινήσωμεν διὰ τὸ κινήγι τῆς ἐπιτυχίας, διὰ τὴν ἐνέργειαν, διὰ τὴν πράξιν, τὸ ἐκκαίξομεν μετὰ προσοχῆς, «ἐάν...», «θὰ...», «ἐάν...», «θὰ...» καὶ εἰς τὸν μαλακὸν ἦχον τῶν κόκκων τῶν ἀκούομεν τὸ θελκτικὸν σκοπὸν τοῦ ἄσματος τῆς ἐλπίδος. Καὶ ἐάν μᾶς ἀνακόψῃ τὸν δρόμον ἢ δυσκολία ἢ ἡ διάφρασις, ἐξακολουθοῦμεν νὰ κυλιώμεν τοὺς κόκκους τοῦ «θὰ...», «ἐάν...», «θὰ...», «ἐάν...» καὶ εἰς τὸν μαλακὸν ἦχον τῶν οὕτω κυλιωμένων κόκκων ἀκούομεν τὸν παρήγορον σκοπὸν τῆς δικαιολογίας.

Ἀπάνω στὸ κομπολογάκι μας κλωθογυροῦμεν τὰ ἐρατηματικὰ μας, τὰ αὐστηρέφομεν, τὰ διαμελίζομεν, τ' ἀποκεραλιζομεν, ἀφήνομεν τὸ «ἐάν...» νὰ κυλισθῇ καὶ συλλαμβάνομεν τὸ «θὰ...» καὶ τὸ κάμωμεν μετὰ ἰσχυρίας. Ἀπάνω στὸ κομπολογάκι μας ὄπισθεν τὸν σπῆρον αἰτίας σκέψεως, ἀπὸ τὴν ἐγένεσιν ἢ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἢ τὸ καθῆκον καὶ, καθὼς κυλάει ἀπὸ κόκκου εἰς κόκκου, γίνονται κάποτε στὴν τρύπα κίποιου «θὰ...» καὶ φρενοῦναι καὶ ἀναδίδει τὸ ἀνθος τῆς ἐλπίδος. Καὶ ὅταν τὸ ἀνθος μαρμαρῆθῇ χωρὶς νὰ καρποφορήσῃ, ξαναπαίξομεν τὸ κομπολογάκι μας «θὰ...», «ἐάν...», «θὰ...», «ἐάν...». Ἀλλὰ, ὁ ἀριθμὸς τῶν κόκκων εἶνε φρεῦ! περιττός καὶ ὁ πρῶτος κόκκος τοῦ ἐλληνικοῦ κομπολογίου εἶνε «ἐάν...».

Μόλις ἡ ζωὴ μᾶς ἀνοίξῃ τὴν θύραν τῆς, θὰ μᾶς προσφέρῃ τὸ παιγνιδάκι μας: Τὸ κομπολογάκι μας, μὲ τὸ ὅποιον λογαριάζομεν, καταστρώνομεν μεγαλεπήβολα σχέδια, ὄνειροπολοῦμεν, παρηγοροῦμεθα, ἐλπίζομεν, δικαιολογοῦμεθα—παίξομεν κ' ἔτσι παιρνοῦν καὶ χάνονται ἢ ἐπίκαιρες στιγμῆς, ἢ κατάλληλες ὥρες, ἢ εὐκαιρίες, ἢ τακτὲς ἡμέρες. Ἔτσι σιγαλιέται καὶ ἀκροβατεῖ ἀπάνω στὰς κόκκους «ἐάν...», «θὰ...», «ἐάν...», «θὰ...» «ἐάν...», ἢ ἀπραγῆ ζωὴ μας.

Ἀλλὰ, ὁ ἀριθμὸς τῶν κόκκων εἶνε περιττός. Ὁ πρῶτος κόκκος εἶνε «ἐάν...». ὁ δεῦτερος «θὰ...»

ὁ τρίτος «ἐάν...», ὁ τέταρτος «θὰ...», ὁ τελευταῖος «ἐάν...». Ἀρχίζομεν μὲ τὸ «ἐάν...» καὶ τελειώνομεν μὲ τὸ «ἐάν...». Ἡ ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸ «θὰ...» καὶ τελειώνομεν εἰς τὸ «ἐάν...». Ἐξακολουθοῦμεν νὰ τὸ παίξομεν εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν. Καὶ ὅταν φθάσωμεν στὸ τέλος, τὰ κουρασμένα δάχτυλά μας σφίγγουν τὸν ἄθλιον κόκκον «ἐάν...».—παρηγορία, δικαιολογία, ἀταπίτη... Γι' αὐτὸ ἂν προσέξετε καλὰ τὰ ἐγγύθρια χεῖλη, ποῦ τὰ ἐνέκρωσεν ὁ θάνατος, θὰ ἰδῆτε ὅτι ὅλα μένουσιν ἐλαφροῦς διεσταλμένα. Κρατοῦν τὸν τελευταῖον κόκκον τοῦ ἐλληνικοῦ κομπολογίου: «ἐάν...». — Δὲν πταίω ἐγώ... Ἐάν...».

(«Καθημερινή»)

ΜΤΡΑΝ

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ ἀπεργία τῶν Κινηματογράφων

Ἐπάρχουν Ἀθηναῖοι ποὺ εἶναι πολὺ στεναχωρημένοι αὐτὸν τὸν καιρὸν: Τὰ Κινηματοθέατρα ἀπεργοῦν καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν ποῦ νὰ περάσουν τὸ ἀπόγευμα ἢ τὸ βράδυ των. Ἡ «ἠθὸν» ἦταν ἢ καλύτερα των, ἢ μόνι των διασκέδασις, αὐτὴν εἶχαν συνειθίσει καὶ ὅλοι αἱ ἄλλαι, —προπάντων τὸ ἀληθινὸν θέατρον, —τοὺς εἶναι ἀνυπόφοροι. Ἀλλ' ἡ ἀπεργία ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἴσως μερικὰς ἡμέρας ἀκόμη. Οἱ θεατρῶναι τῶν «σκιῶν» ἐνοοῦν νὰ ἐπιβληθῶν εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὅποιον φορολογεῖ τόσο ἀγρίως τὴν ἐπιχείρησιν των. Κι' ἐλπίζουσι νὰ τὸ κατορθώσουν, κρατοῦντες κλειστὰ τὰ θεατρά των καὶ προκαλοῦντες τὴν δυσφορίαν, τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἴσως τὴν ἐξέγερσιν αὐτῶν τοῦ κοινοῦ, διὰ τὸ ὅποιον ὁ καθημερινὸς Κινηματογράφος ἔχει καταντήσῃ ἀπαραίτητος σὰν τὸ καθημερινὸ ψωμί.

Ἐχουν δίκαιον τάχα οἱ θεατρῶναι τῶν «σκιῶν»; Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία: Ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν των τὸ Κράτος παίρνει πάρα πολλὰ. Πάντως ὅμως θὰ εἶχαν περισσότερον δίκαιον ἂν ἀπεργοῦσαν οἱ θεατρῶναι τῶν ζωντανῶν ἠθοποιῶν. Διότι αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν τὸ Κράτος τὴν φορολογεῖ ἀγριότερα. Ἀδιάφορον ἂν δὲν παίρνη ἕξ ταῖς ἑκατὸν παρὰ 30 ἕως 50. Σχετικῶς μὲ τὰ ἐξοδα τοῦ ἀληθινοῦ θεατροῦ, σχετικῶς ἀκόμη μὲ τὴν πελατεῖαν του, —καὶ μάλιστα τοῦ δραματικοῦ, τὸ ὅποιον ἔχει τοὺς ὀλιγοτέρους διασώτας, ἢ φορολογία εἶναι πολὺ βαρύτερα. Θὰ πῆτε: Διαιτῶν δὲν ἀπεργοῦν καὶ τὰ δραματικά θεατρά; Ἀλλ' ἀπεργοῦν καὶ μὲ τὸ παρῶν! Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτὰ τὰ κακόμοιρα τὸ κάμνουν ὄχι σκοπίμως διὰ νὰ ἐκβιάσουν τὴν

Κυβέρνησιν νὰ ἐλαττώσῃ τὴν φόρον, ἀλλὰ διότι δὲν ἀντιέχουν εἰς τὰς ζημίαις τὰς πραγματικάς. Τὸν χειμῶνα π.χ. δὲν λειτουργεῖ εἰς τὰς Ἀθήνας οὐτ' ἓνα θέατρο πρόξας. Καὶ ἄλλοτε συνέβαινε τὸ ἴδιον, ἀλλὰ διότι ὁ κόσμος ἦταν τότε ὀλίγος καὶ ἀσυνείδητος νὰ πηγαίῃ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ θέατρον. Τώρα εἶναι καὶ πολλὸς καὶ ἀρετὰ συνείδητος. Κι' ἂν ἔλειπεν ἡ καταδραματικὴ φροσολογία τοῦ Κράτους, τόσον ἀστόργου πάντοτε πρὸς κάθε τι πνευματικόν, ἀσφαλῶς θὰ ἦμ' ἠπορούσε νὰ λειτουργεῖ καὶ τὸν χειμῶνα ἐν τῷλάχιστον θέατρον πρόξας. Διὰ μίαν πρωτεύουσιν, αὐτὸ θὰ ἦτο πολὺ;

Υ.Γ.— Ἡ ἀπεργία ἐλήξεν... εἰς βάρους τῶν θεατῶν.

Τα Παρασκηνιακὰ τοῦ Νόμπελ.

(*Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐφ' ἐτεινῆς ἀπονομῆς τοῦ βραβείου Νόμπελ εἰς τὴν Γκράτσια Ντελέντα*).

Ἐκ τῶν πέντε ὑποψηφίων οἱ ὅποιοι ἐφέροντο ὡς ἔχοντες τὰς μεγαλειτέρας πιθανότητας διὰ τὸ ἐφ' ἐτεινὸν βραβεῖον Νόμπελ, ἐπροτιμήθη ἡ γνωστὴ Ἰταλὶς μυθιστοριογράφος καὶ διηγηματογράφος Γκράτσια Ντελέντα. Δὲν ἐγνώσθησαν ἀκόμη τὰ σχόλια τὰ ὅποια ἐπροκάλεσε ἡ ἐφ' ἐτεινὴ ἀπνομιή τοῦ βραβείου Νόμπελ, εἶναι βέβαιον ὅμως, ὅτι ὄχι μόνον θὰ ἐκπλήξῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ σκανδαλίω πολλοὺς τὸ ὅτι ἡ Γκράτσια Ντελέντα ἐκρίθη καταλληλοτέρα διὰ τὸ Νόμπελ—ἀνωτέρα συνειδήτως—ἀπὸ συγγραφεῖς ἀπειρώς μεγαλειτέρου ἀπὸ αὐτὴν κύρους, τοῦλάχιστον, καὶ πολλὴ εὐρυτέρας φήμης, ἂν ὄχι καὶ ἀξίας, ὅπως ἀπὸ τὸν συμπατριώτην, τῆς Ντ' Ἀνοῦντιο, ἐν πρώτοις, ἀπὸ τὸν Μπερζόν, τὸν σπουδαιότερον φιλόσοφον τῆς ἐποχῆς μας, ἀπὸ τὸν Γκόρκι, τὸν σημαντικώτερον ἀσφαλῶς ὅλων τῶν ζώντων ρώσων συγγραφέων, καὶ ἀπὸ τὸν Τόμας Μάνν, ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο-τρεις κορυφαίους συγχρόνους μυθιστοριογράφους τῆς Γερμανίας.

Ἡ σχεδὸν σκανδαλιώδης ἐντύπαισις αὐτῆς βράβεισις τῆς Γκράτσιας Ντελέντα, δὲν θὰ ἐκπλήξῃ ὅπως γνωρίζον τὰ «παρασκηνιακὰ» τοῦ βραβείου Νόμπελ, τὰ ὅποια ὅπως ὅλα τὰ παρασκηνιακὰ, κρύπτουν πολλὰς μικρότητας, ἀσχημίας καὶ ἀδυναμίας. Ὁ ὑποφαινόμενος τοῦλάχιστον γνωρίζει ἀρκετὰ καλά τὰ παρασκηνιακὰ τοῦ Νόμπελ, διότι ἤκουσε νὰ τοῦτὰ ἐξιστορῇ λεπτομερέστατα εἰς μίαν μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν, ὃ πρὸ πέντε ἐτῶν ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας, διάσημος δανὸς κριτικὸς Μπραντές, ὃ ὁποῖος καὶ λόγῳ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς πείρας του, ἀλλὰ καὶ ὡς γείτον ὀπισθόποτε τῆς Σουηδίας, ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ καλλίτερον παντὸς ἄλλου, τὰ τοῦ Νόμπελ. Παραθέτω τὸ μέρος τῆς συνομιλίας μου μετ' αὐτὸν Μπραντές, τὸ σχετικὸν μετ' αὐτὸν Νόμπελ, βέβαιον ὅτι θὰ διαφορτίσῃ ἀρκετῶς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Νέας Ἑστίας» δι' ὅτι ἀφορᾷ τὸ περιβόητον τοῦτο βραβεῖον.

— «*Ἀγαπᾶτε τὸν Ἀνατόλ Φράνς; με ἐρωτᾷ κατόπιν ὁ δανὸς κριτικὸς.*

— *Τόσον, ὥστε τὴν παρελθόντα μῆνα ἔκαμα τρεῖς περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του διαλέξεις.*

ἔξ ἀφορμῆς τῆς εἰς αὐτὸν ἀπονομῆς τοῦ βραβείου Νόμπελ.

— «*Ὁ τὸ Νόμπελ, τὸ Νόμπελ, ἀναφωνεῖ ὁ Μπραντές, τί κομωδία, ἀγαπητὲ κύριε, τί κομωδία! Ὁμῶς πῶ μερικὰ πράγματα διὰ νὰ ἐνοησῆτε περὶ τίνος ἀκριβῶς πρόκειται. Γνωρίζετε ἴσως ὅτι ὁ Νόμπελ τὴν τεραστίαν περιουσίαν του τὴν ἀπέκτησε ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσιν ἐνὸς εἶδους δυναμίτιδος. Ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, δὲν εἶχε ἰδέαν ἀπὸ φιλολογίαν, ὅπως οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι τοῦ εἶδους του, ἄλλοιστε, καὶ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τὴν εἶχε τελείως ἀγνοήσει.*

— «*Ὀλίγα χρόνια πρὶν ἀποθάνῃ ὅμως, μερικοὶ φίλοι του τοῦ εἰσέστησαν νὰ διαθέσῃ μέρος τῆς περιουσίας του εἰς ἀγαθουργοὺς δωρεάς. Μίαν λοιπὸν ἡμέραν, εἰς τὰ καλά καθούμενα καὶ ἐνὸς κανεὶς δὲν τὸ περιέμενε, ἐζήτησε ἕνα κομμάτι χαρτί εἰς τὸ ὅποιον ἐσημείωσε μετ' ὀλίγου τὰς ἐξῆς λέξεις: κληροδοτῶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Στοκχόλμης 15 ἑκατομμύρια! Πρέπει νὰ ὁμολογήσετε, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔγινε τόσον ἀόριστος κληροδοσία. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὑπάρχουν δύο σοφὶ καὶ ἀκαδημαῖοι, μία τῶν ἐπιστημῶν καὶ μία τῶν γραμμάτων, πράγμα τὸ ὅποιον περιέπλεξε ἀρκετὰ ἤδη τὰ πράγματα, δὲν ὄριζετο τοῦλάχιστον διὰ ποῖον σκοπὸν θὰ ἐχρησιμοποιῶντο τὰ 15 ἑκατομμύρια καὶ οἱ τόκοι οἱ ὅποιοι θὰ προσέτιθεντο ὅλον ἐἰς τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον. Τὸ πρῶτον ἔπρεπε νὰ καθορισθῇ κἀποὺς καὶ πῶς νομίζετε ὅτι καθορισθῇ; Εἶναι ἀπίστευτον εἰς τὴν ἀρχικὴν του ἀοριστολογίαν ὁ Νόμπελ ἐπρόσθεσε μίαν ἄλλην, περισσότερον τῆς πρώτης, ἀόριστον. Εἶπε νὰ δίδεται κατ' ἔτος τὸ ποσὸν τῶν 200 χιλ. φράγκων εἰς τὸ φιλολογικὸν ἔργον τὸ ὅποιον θὰ ἐσημειῶναι τὴν μεγαλειτέραν, καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἰδεαλιστικὴν ἐπιτυχίαν... Ἐννοεῖτε ὅτι τὸ πρῶτον δὲν ἦτο πλέον ἀόριστον, ἀλλὰ... ζωῶδες.*

— *Φιλολογικὸν ἀδιέξοδον, διδάσκαλε!*

— *Ἀκριβῶς. Καὶ πρῶτον: τί σημαίνει «ἰδεαλιστικὴ ἐπιτυχία, καὶ ἰδεαλιστικὸν ἔργον»;*

— *Ἐρώτημα, διδάσκαλε, σκοτεινότερον καὶ τοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὸν Οἰδίποδα!*

— *Ἐπειτα, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῶν ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον ν' ἀναγινώσκουν ὅλα τὰ κατ' ἔτος εἰς σύμπασαν τὴν ἰσθμὸν ἐκδιδόμενα φιλολογικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ ἐκτιμήσουν δεόντως, νὰ τὰ συγκρίνουν καὶ ν' ἀποφασίσουν περὶ τῆς «ἰδεαλιστικῆς» ὑπεροχῆς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ ὁποίου καὶ ν' ἀπονεύμουν τὸ βραβεῖον;*

— *Μόνον ὁ Ἡρακλῆς, διδάσκαλε, ἐάν ζῶσε σήμερον καὶ ἦτο «διανοούμενος» θὰ εἰμπορούσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας καὶ τὸν ἀθλον αὐτόν.*

— *Ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ὅσα εἶπαμε ὅλα, παρουσιάζοντο καὶ ἄλλα κωλύματα καθιστῶντα τὸ βραβεῖον Νόμπελ κυριολεκτικῶς κομωδίαν. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνετα ἔλεγχος τῆς αὐθεντικότητος τῶν ἔργων; Εἰμπορούσε κάλλιστα ἕνας Πορτογάλλος, φέρ' εἰπεῖν, συγγραφεὺς, νὰ παρουσιάσῃ ὡς ἰδικόν του ἕνα παλαιὸν Πορτογαλικὸν*

1) Σήμερον, ὁ συνομιλητὴς τοῦ Μπραντές, δὲν ἔλεγε: Ἐρώτημα, διδάσκαλε, εἰς τὸ ὅποιον μόνον ὁ διευθυντὴς ἐνὸς νεοελληνικοῦ περιοικοῦ καὶ οἱ συνδικατοσύμβουλοι τοῦ θὰ εἰμπορούσαν ν' ἀπαντήσουν.

δράμα. Θὰ ἐπρόκειτο περὶ καθαρῶς ἀπάτης βέβαια ἢ ὅποια θὰ εἶχε ἴσως μάλιστα καὶ ἐν τῷ μεταξύ ἀποκαλυφθεῖ, ἀλλ' ὅλα συμβαίνουν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Ποιὸς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς σοηδοὺς ἀκαδημαϊκοὺς, θὰ εἰμπορούσε εἰς παρομοίαν περίπτωσιν, νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ γνήσιον ἢ μὴ τοῦ ὑποβαλλομένου ἔργου;

— *Θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ ὑπάρχουν εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ ἀποτελούμεναι ἀπὸ συγγραφεῖς ἢ ἀπλοὺς διανοουμένους τοῦλάχιστον ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας νὰ ὑποβάλλωνται τὰ κατὰ χώραν ἔργα.*

— *Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνῃ, ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἔγινε κατὰ ἄλλο. Ἐστάλησαν λογοτέχναι σοηδοὶ μετ' ἀφθονον χρήμα οἱ ὅποιοι ἐπρομηθεύθησαν πᾶν ὅ,τι εἶχε μέχρι σήμερον ἐκδοθῆ. Ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῶν κατηργήθη τεραστία βιβλιοθήκη χωρισμένη εἰς τμήματα κατὰ γλώσσας, ἕκαστον τῶν ὁποίων διευθύνεται ἀπὸ εἰδικούς ὁμογλώσσους βιβλιοθηκάρχους. Τὸ γαλλικὸν ἀπὸ γάλλους, τὸ ἀγγλικὸν ἀπὸ ἀγγλοὺς καὶ ὅτω καθεξῆς.*

— *Θὰ ὑπάρχει ἴσως καὶ ἑλληνικὸν τμήμα, διδάσκαλε, καὶ εἶναι περιεργον πῶς δὲν τὸ πήραν ἀκόμη εἰδήσι οἱ Ἕλληνες ἀργόμισθοι (!). Καὶ πῶς τέλος πάντων, μετὰ τὰς δυσκολίας, ἐκνομήθη ἡ ἀπονομή τοῦ βραβείου Νόμπελ;*

— *Ἀπεφασίσθη νὰ δίδεται κατ' ἔτος εἰς ἕνα ἐκ τῶν διασημοτέρων συγγραφέων τοῦ κόσμου.*

— *Ἄλλ' ὑπάρχουν, δὲν λέγω κατὰ κανόνα, ἀσφαλῶς ὅμως πενήντα τοῖς ἑκατὸ διάσημοι συγγραφεῖς πολὺ κατώτεροι ἄλλων ὀλιγοτέρων, ἢ καὶ καθόλου ἴσως, γνωστῶν. Ποῖος ἐγνώριζε τὸν Ταγγόρ, πρῶτον δὸθῆ εἰς αὐτὸν τὸ Νόμπελ, καὶ ὅπως ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν ἔργων του, ὁ Ἰνδὸς ποιητὴς εἶναι ἀνώτερος πολλῶν συγχρόνων του διασημῶν συγγραφέων.*

— *Ἔχετε δίκαιον. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ χρήσις ἄλλου κριτηρίου. Ἐννοεῖται ὅτι ἔγιναν πάμπολλαι ἀδικαίαι ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐξάσκησιν παρασκηνιακῶν ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ἐπιτροπῶν, εἰς μηχανοργαφίας, εἰς κάθε εἶδος βρωμερῶν καὶ χυδαίων ἐνεργειῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας οὔτε καὶ ὅ,τι σχετίζεται μετ' αὐτὸ πνεῦμα, εἶναι ἀπηλλαγμένον. Ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ μεγαλειτέρα ἀδικία ἀπὸ τὸ νὰ μὴ δοθῆ τὸ βραβεῖον Νόμπελ οὔτε εἰς τὸν Ἴψεν, οὔτε εἰς τὸν Στρίντμπεργκ, τὸν μεγαλειέτερον σοηδὸν συγγραφέα; Καὶ ἀπὸ τὸ νὰ βραβεύθῃ ὁ Πριοντόμι ἀντὶ τοῦ Τολστόϊ, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴν διγῆ διὰ τῆς βραβεύσεως τοῦ Τολστόϊ, ἢ ρωσικῆ ἐκκλησία ἢ ὅποια τὸν εἶχε ἀφορίσει;*

— *Ἐάν ἦτο δικαία ἡ σοηδικὴ ἀκαδημία, διδάσκαλε, ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ σῶς εἶχε ἀπονεύμει τὸ Νόμπελ.*

— *Δὲν θέλω νὰ περιαιτολογήσω. Ἐν τούτοις δὲν μπορῶ ν' ἀποκρίσω ὅτι θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς δύο δανούς συγγραφεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ἀπενεμῆθη μέχρι τοῦδε τὸ Νόμπελ. Καὶ ὁ ἐνδοξος κριτικὸς μου ἀνομάζει δύο*

τελείως ἀγνώστους καὶ ἀσήμους συμπατριώτας του.

Πολλοὶ εἶναι αἱ ἀδικαίαι, μοῦ εἶπε εἰς τὸ τέλος τῆς συνομιλίας μου περὶ τοῦ βραβείου Νόμπελ, ὁ δανὸς κριτικὸς, πολλοὶ εἶναι αἱ ἀδικαίαι τὰς ὁποίας διέπραξε εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου τούτου, ἡ σοηδικὴ ἀκαδημία. Πρὸς τὸν Καρντοῦτσι ἐφέρθη σκληρότατα. Φίλοι μου Ἰταλοὶ ἔχοντες τακτικὴν μετ' ἐμοῦ ἀλληλογραφίαν μετὰ παρεκάλουν ἐπανειλημμένως, νομίζοντες ὅτι ἀσκῶ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς ἀκαδημίας, νὰ ἐνεργήσω ὅπως δοθῆ τὸ Νόμπελ εἰς τὸν Καρντοῦτσι. Τὸς ἀπήντησα ὅτι δυστυχῶς δὲν εἰμπορῶ νὰ πράξω τίποτε. Μετ' ὀλίγον ἀπενεμῆθη τὸ βραβεῖον εἰς τὸν μεγάλον Ἰταλὸν ποιητὴν ἀλλὰ πολὺ ἀργὰ δυστυχῶς, διότι ὁ Καρντοῦτσι ἦτο ἐτοιμοθάνατος. Ὅταν τοῦ ἀνηγγέλθη ἡ βράβεισις του, ἔστρεψε τὸ κεφάλι του, κλινήρης καθὼς ἦτο, πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου, καὶ δὲν εἶπε τίποτε.

Ἦτο ἡ πλέον ἐγγλωττος ἀπάντησις πρὸς τὴν τόσον καθυστερημένην βράβεισιν του.

Π.

Γκράτσια Ντελέντα

Ἡ Ἰταλὶς Γκράτσια Ντελέντα, ἡ ὅποια πῆρε φέτος τὸ βραβεῖον Νομπελ, εἶναι ἀπὸ τὰς ἐξαιρετικὰς μορφὰς τῆς παγκοσμίου Λογοτεχνίας. Καίτοι πολὺ ὀλίγον γνωστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις εἶναι γνωστοτάτη εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ μυθιστορήματά της καὶ τὰ διηγήματα ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Τὸ ὅτι τὰ ἔργα της, μόλις δημοσιεύονται Ἰταλιστῶν, ἐδημοσιεύονται μεταφρασμένα εἰς τὴν Ἰαπωνικὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», εἶναι ἀρκετὴ ἀπόδειξις τῆς ἀξίας των.

Ἡ Γκράτσια Ντελέντα ἐγεννήθη πρὸ πενήντα πέντε ἐτῶν εἰς τὸ Νουόρο, παλιάνην τῆς νήσου Σαρδηνίας, ἀπὸ γονεὺς ἀστῶς. Μικρὰ ἦτο ἀτίθασσος καὶ δὲν εἶχε μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰ γράμματα. Πολὺ ὀλίγον ἐφοίτησεν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ ὅτι εἶναι αὐτοδίδακτος. Ἐπρότιμα νὰ ἀκούῃ γοαίας καὶ γέροντας ἀφηγουμένους ἄθλα ληστῶν ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι γεμάτη ἡ νήσος της. Αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ ἀπετέλεσαν τὸν θεσαυρὸν ἀπὸ τὸν ὅποιον ἠνεύλησε βραδυτέρον διὰ τὰ ἔργα της.

Διότι μετ' αὐτὴν Ντελέντα συνέβη ὅ,τι καὶ μετ' αὐτὸν κ. Γρ. Ξενοπούλου. Καὶ ἐκεῖνη, ὅπως καὶ ὁ Ἕλληνας μυθιστοριογράφος, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν νήσον της μετὰ φορτίον ἀναμνήσεων ἐκ τῶν ἡθῶν καὶ τῆς ζωῆς τῶν νησιωτῶν. Καὶ οἱ δύο ἠγάπησαν τὸ νησί εἰς τὸ ὅποιον ἐγεννήθησαν, καὶ οἱ δύο τὸ ἀπεθανάτισαν εἰς ζωγραφίας μοναδικῆς διαυγείας καὶ ἀληθινότητος. Ὅ,τι εἶναι λοιπὸν διὰ τὴν ἑλληνικὴν Λογοτεχνίαν ὁ Γρ. Ξενοπούλος, εἶναι διὰ τὴν Ἰταλικὴν ἡ Γκράτσια Ντελέντα. Νομίζω ὅτι εἶναι ἡ μόνη σύγκρισις ἢ ὅποια δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην τὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου τῆς γυναικὸς ἢ ὅποια ἐτιμήθη μετ' αὐτὴν Βραβεῖον Νομπελ.

Τὰ διηγήματα ὅμως καὶ τὰ μυθιστορήματα τῆς Ντελέντα εἶναι τόπου καὶ περιεχομένου μάλλον Μανιάτικου. Διότι εἰς τὴν Σαρδηνίαν, ὅπως

2) Ἡ ὑψηλὴ συνείδησις μερικῶν ἀπὸ τοὺς ὁποίους, θὰ ἐπρόσθετα σήμερον, μόνον μετ' αὐτὴν ἀγορευθῆσαν, καὶ ἦν «ἀπόλυτον», συμβιβάζεται.

σθῆ ὅτι χαρίζεται στήν ἀνάμνηση τῶν παιδικῶν του προτιμήσεων.

Στο μεταξύ, καί χωρίς τὸ πρόβλημα νὰ ἐγγίζει διόλου στὴ λύση του, οἱ Γάλλοι ἐτοιμάζονται νὰ ἐφορτήσουν τὴν ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Βέρν, ποὺ συμπληρώνεται στὰ 1928. Τὴν πρωτοβουλία στὴν κίνηση ἔχει ἡ ἀνεψιὰ τοῦ συγγραφέως κυρία Ἀλλότ ντε λὰ Φουί, γνωστὴ θεατρικὴ συγγραφεύς, ποὺ τὰ ἔργα τῆς ἔχουν διαδοῆ ἀπὸ πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἡ κυρία αὐτὴ ἐκδίδει σὲ λίγο ἐκτενέστατη βιογραφία τοῦ Βέρν, μὲ κάθε πληροφορία γιὰ ὅσα ἐγράφησαν γιὰ τὴ ζωὴ του, γιὰ τὸ ἔργο του καὶ γιὰ τὸ «ζήτημά» του.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἑκατονταετηρίδος του, γράφει ἡ κ. Ντε λὰ Φουί, «ἐδόξαμε νὰ ἴδουμε τὸν Βέρν ἀποκατεστημένον στὴ θέση ποὺ τοῦ ἀνήκει. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου νὰ ὑψωθῆ μιὰ φωνή, ποὺ ν' ἀναγνωρίζει τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχε στὴ διανοητικὴ διάπλαση τοῦ κόσμου ἡ μεγάλη του ἐπιστημονικὴ, ἀλλὰ καὶ ποιητικὴ φαντασία».

M. Δ. Σ.

Ἡ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ὁ Λάμπας. — Τρίο Ἀθηνῶν. — Ρεσιτάλ Γερμανικῶν τραγουδιῶν.

Ὁ Λάμπας εἶναι ὁ Ἕλληνας τενόρος μὲ τὸ μεγάλο Τ. Ἄν εἶχαμε ἓνα ἔθνη μὲ μὲλὸδραμα, θὰ ἦτο τὸ εἶδωλον τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἄς ἀφήσωμε λοιπὸν τὸν κόσμο νὰ τὸν χερῆ, ὅπως τὸν χαίρεται σὲ κάθε του συναυλία, χωρὶς νὰ σκιασῶμε τὴν ἀδολφὴ χαρὰ του μὲ σκοπὸς γκρίνιες. Ἐνας τενόρος εἶνε ἓνας τενόρος ἐπὶ τέλους. Ἄμα ἔχη μιὰ ὠραία φωνή, ὅπως ὁ Λάμπας, καὶ ξέρει νὰ τὴν μεταχειρίζεται ὅπως ὁ Λάμπας—σὺν τὸν ἐπιδέξιο χρυσοχόο ποὺ ξέρει νὰ μᾶς δείχνει τὸ διαμάντι του ἀπὸ κάθε λάμπρῃ του ὄψι—νομίζω πὺς δὲν ἔχομε τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ζητοῦμε ἐπιπλέον καὶ διπλοῖματα αἰσθητικῆς. Ἐνας τενόρος ἄλλως τε ἀνήκει δικαιοδικῶς στὸ μεγάλο δημόσιον, στὴς λαϊκὰς μάζες τοῦ κόσμου, ποὺ λαχταροῦν τὴ μελοδραματικὴ μουσικὴ γιὰ κορσὸν τοῦ μουσικοῦ τῶν ἐνατίκτου ποὺ τὸς τυραννεῖ, ἀνικανοποίητον ὅπως μένει, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα. Γι' αὐτὸ περιμένουν τὸ «Ridi Pagliaccio», ἢ τὸν λυγμὸ τοῦ Μάριο τῆς «Τόσκας» νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Λάμπας σὺν ἑξ ὀφθαλμοῦ μάννα στὴ διψασμένη του ψυχῆ. Καὶ ἔχομε καθήκον νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι ὁ Λάμπας δὲν ζήτησε ποτὲ του νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὴν φανατικὴ ἀγάπη τοῦ Ἑλληνικοῦ δημοσίου, τὸ ὅποῖον τὸν ἀποθεώνει σὲ κάθε του ἐμφάνισι. Ξέρει ν' ἀποφεύγει στοὺς μουσικοὺς χειρισμοὺς του τὸν σκόπελον τοῦ καμποτινισμοῦ. Ξέρει νὰ σταθῆ ἐλευθὸν στὸ γυμνὸ σανίδι τῆς σκηνῆς τοῦ κανσέρτου, χωρὶς τὴ μελοδραματικὴ του πανοπλία, χωρὶς τ' ἀπαραίτητα θεατρικὰ ντεκὸρ ποὺ θὰ δημιουργήσουν γύρω του τὴ λυρικὴ ἀτμοσφαῖρα. Ἐνας τενόρος ποὺ τραγουδεῖ ἄριεσ σὲ πρῶτο φωνημὰ κονσέρτου, εἶνε πάντα ἓνα πουλὶ κλει-

σμένο μέσα στὸ κλουβί. Γι' αὐτὸ δταν τραγουδεῖ ὁ Λάμπας μὲ τὸ ἐπίσημο κοσμικὸ ἔνδυμα καὶ μὲ μόνη συνοδεία πιάνου, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶνε ὁ Δὸν Ζοζὲ τῆς Σιέρας, οὔτε ὁ Μάριος, οὔτε ὁ Λόεγκριν. Μᾶς τοὺς θυμίζει ὅλους αὐτοὺς διασημικοὺς χωρὶς νὰ τοὺς ἐνσαρκώνῃ.

Mais même quand l'oiseau marche on sent qu'il a des ailes.

ὅπως λέγει ὁ ποιητής. Γι' αὐτὸ ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀνυπομονεῖ νὰ ἰδῆ τὸν Λάμπας νὰ πετῆ μὲ τὰ μεγάλα του φτερὰ στὴ σκηνὴ τοῦ μελοδραματός. Καὶ νομίζω ὅτι ἔκρεπε, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο, μιὰ τέτοια ἐμφάνισι νὰ ἐπιδιώξῃ μὲ κάθε τρόπο καὶ νὰ ἐπιτύχῃ στὰς Ἀθήνας ὁ κοσμαγάπητος Ἕλληνας τενόρος.

Ἡ συγκρότησις τοῦ μουσικοῦ «Τρίο Ἀθηνῶν» χαιρετίσθηκε μὲ εὐλαβικὴν χαρὰν καὶ συμπάθειαν ἀπ' ὅλους τοὺς φίλους τῆς μεγάλης καὶ ὀλιγοῦ Μουσικῆς. Ἴδον καὶ ποὺ μᾶς ἔλειπε ἐπαισθητῶς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ποὺ ἀναλαμβάνουν τώρα μὲ ἀξίειταινον ζήλον νὰ μᾶς δώσουν τρεῖς λαμπροὶ μουσικοὶ συνεργάται, ὁ Μητρόπουλος, ὁ Βολωνίης, ὁ Παπαδημητρίου. Ἡ Μουσικὴ-Δωματίου εἶνε ἡ ἀνωτάτη ἐκδήλωσις τοῦ μουσικοῦ ἐκπολιτισμοῦ ἐνὸς κοινοῦ ποὺ παρουσιάζει ἀξιώσεις καὶ δικαίει τίτλους καλλιτεχνικῆς ἀνατροφῆς. Ἐδῶ πλέον σνομπισμὸς δὲν χωρεῖ. Οὔτε ἡμιμάθεια, οὔτε μουσικὰ ἡμίμετρα. Γι' αὐτὸ χρειάζεται στὴν ἀρχὴ κάποιον ἀνώτερον θάρος καὶ μιὰ ἔντονη ἐπιμονὴ ἀπὸ μέρους τῶν καλλιτεχνῶν-μυστῶν ποὺ ἀναλαμβάνουν νὰ μὴσουν τὸν κόσμο στὰ μυστήρια τῆς μουσικῆς αὐτῆς λειτουργίας, μὲ τὴν ἀπόλυτη εὐλάβεια τῆς μουσικῆς σκέψεως καὶ τῆς πλαστικῆς φόρμας, μὲ τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάσπαστην ἀνάτασιν τῆς μουσικῆς ἐρμηνείας.

Ἀλλὰ στὸν καταρτισμὸ τοῦ Τρίο Ἀθηνῶν προβάλλει εὐθύς ἑξ ἄρχῆς μιὰ θεμελιώδης ἀντινομία. Τρίο στὴ μουσικὴ γλῶσσα σημαίνει: τρεῖς καλλιτέχναι μὲ μιὰ μουσικὴ συνείδησιν, ὁμοιογενῆ καὶ ἀδιαίρετη, τρεῖς ἐρμηνευταὶ μὲ μιὰ μουσικὴ ψυχὴ ὁμοούσια καὶ ἀδιάσπαστη. Ἡ ὁμοιογένεια αὐτὴ, ποὺ ἐπιβάλλεται ὡς βασικὸς νόμος στὴ Μουσικὴ-Δωματίου τόσον στὸ διαμοίρασμα τοῦ δυναμισμοῦ τοῦ ἤχου, ὅσον καὶ στὴν ποιότητα τοῦ ἤχου καὶ στὴν ἀρίστην πλαστικότητα τῆς φράσεως ἔξισον μὲ τὸ βάθος τῆς ἀποδόσεως τῆς μουσικῆς ἐννοίας, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ ἐφόσον στὸν ὁργανισμὸν αὐτὸν ὑπάρχει καὶ πρωτοστατεῖ μιὰ τόσον ἐξαιρετικὴ μουσικὴ μονὰς ὅπως ὁ Μητρόπουλος. Ἡ ἐντελὴς ἰδιότυπη σφραγὶς τῆς μουσικῆς του προσωπικότητος θὰ παρουσιάξῃ μοιραίως πάντοτε ἀνάγλυφο τὸ παῖξίμὸν του στὸ πρῶτο σκιά. Ἡ καταφανὴς αὐτῆ διαφορά καταστρέφει εὐθύς ἑξ ἄρχῆς τὴν ἀπόλυτην ἐκείνην ἰσορροπίαν, χωρὶς τὴν ὁποίαν ἓνα καλῶς ἐννοούμενον Τρίο δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ.

Τὸ νὰ βρεθῆ ὅμως ἓνας Μητρόπουλος στὸ βιολί καὶ στὸ βιολονσέλλο, εἶνε πρῶτο μέρω δύσκολο σήμερον ὅχι πλέον στὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἶνε φυσικὰ ἐντελὴς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ

σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη. Ἡ μουσικὴ νοσηρία, ἡ μουσικὴ ἰδιοσυστασία τοῦ Μητροπούλου, ὀνήκει στὴν καλλιτεχνικὴ συνομοταξία τῶν «φυσικῶν φαινομένων» ποὺ παρουσιάζονται πολὺ σπάνια στὴ διαδρομὴ ἐνὸς ἔθνους. Ἀπὸ τοὺς σημερινούς σολίστ τοῦ διεθνούς μουσικοῦ κόσμου, μόνον ἓνα βιολιστὴν βλέπω ἰσοπαλὸν τοῦ Μητροπούλου στὸν στίβον τοῦ ἡχητικοῦ δυναμισμοῦ καὶ τοῦ μουσικοῦ «τερμπουραμένου»: τὸν Βρονισλάβ Χούμπερμαν. Βιολονσέλλο κανένα. Ὁ μεγάλος Πάμπλο δὲ Καζάλς μὲ ὅλη του τὴν ἰσπανικὴ καταγωγή, εἶνε πολὺ ὑπολογισμένος στὴν τελειότητα τῆς ἐκτελέσεως, —ἐκφραστικῆς: ὅσον καὶ τεχνικῆς—γιὰ νὰ σταθῆ σὲ ἴδιο «διαπασῶν» τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐθορητισμοῦ τῶν δύο πρώτων. Ἐτοί ὁ Μητρόπουλος μέσα σὲ Τρίο ποὺ μᾶς παρουσιάζει, θὰ μείνῃ πάντα ἡ πρωτοστατοῦσα μονὰς, καὶ ὅχι ἓνας ἀπρόσωπος ἀριθμὸς τοῦ τριουδικοῦ συνόλου.

Στὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ συνόλου αὐτοῦ εἰς τὴν συναυλίαν τοῦ Λάμπας στὸ «Κεντρικόν», ἡ σοσιατικὴ αὐτῆ ὑπερβολία ἦτο πολὺ περισσότερο καταφανὴς: στὸ Τρίο τοῦ Μπετόβεν εἰς τὸ ἔλασσον, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ἔλειπε ὁ βαθὺς ἐσωτερισμὸς ποὺ εἶνε ἀπαραίτητος γιὰ τὴν Μπετοβενικὴ ἀνύμωσι. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μελοδραματικὴν ἐκείνην συναυλίαν ἔλειπε φυσικὸ ἢ ὑποβλητικὴ ἀτμοσφαῖρα, ὁ μεγάλος συντελεστὴς τῆς μουσικῆς ἀφομοιώσεως τοῦ περιβάλλοντος μὲ τοὺς καλλιτέχναι καὶ μὲ τὸ κοινόν, ποὺ εἶνε ἀπαραίτητος γιὰ τὴ Μουσικὴ-Δωματίου. Ἐνῶ προηθὲς στὴ δευτέρα του ἐμφάνισι, στὴν ὠραία αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, τὸ Τρίο παρουσιάσθη μὲ μιὰ ζηλευτὴ συνοχὴ καὶ συγκέντρωσι. Τὸ τρίο τοῦ Χάυδν εἰς τὸ μίξον εἶνε ἓνα ἀπὸ τὰ ὑποδυναμικώτερα τοῦ ὕφους καὶ τῆς λεπτοῦς κομμοπρεπειᾶς τοῦ μουσικοῦ αὐλισμοῦ τῆς Βιέννης μὲ τῆς καθιερωμένους κλασσικὰς φόρμας καὶ τὸ ἀσφαλὲς μουσικὸν του σχεδιάγραμμα. Τὰ θέματά του περνοῦν ἐπιπολῆ, μὲ τὴν μελαγχολικὴν χάρι καὶ τοὺς λεπτοὺς χρωματισμοὺς τῆς περασμένης ἐποχῆς, ἐξευγενισμένα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία, σὺν ἀντικείμενα γνησίου καὶ αὐθεντικοῦ ρυθμοῦ. Τὸ τρίο τοῦ Σούμπερτ μὲ τὸν γερμὰτο λυρισμὸ καὶ μουσικὴ συγκίνησι, ἔχει μιὰ κρυστάλλινη μουσικὴ διαύγεια, ἡ ὁποία ἀπεδόθη στὴν ἐντέλεια ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐκτελεστικὰς του. Τὸ πιάνο τοῦ Μητροπούλου διατηροῦσε μιὰ ἰσορροπία ἀκόμη καὶ στὰ ὑποβλητικώτερα πιανίσματα, ποὺ κλοῦσαν ἀργυροστάλακτα καὶ μαλακὰ σὺν κόμματα ρουακιοῦ στοὺς ἀνθρώσπαρτους ἐλιγμούς του, μὲ τῆς χαρακτηριστικὰς φιοριτοῦρας τοῦ Σούμπερτ καὶ τὴν πλούσια ἀνθησὶ τῆς μελωδίας. Αὐτὴ ἡ ρέουσα εὐκολία τῆς ἐκτελέσεως τῶν τριῶν μουσικῶν φανεροῦν τὴν ἐπιμονὴν καὶ ἐντατικὴν μελέτην καὶ προπαρασκευῆν, ἡ ὁποία τοὺς πρὸ ἀληθινὰ καὶ τοὺς προβάλλει ζαλευτὸν ὑπόδειγμα καλλιτεχνικῆς ἐντιμότητος.

Ὁ Μητρόπουλος, δὲν θὰ ἦτο βέβαια τὸ χαϊδεμένο μουσικὸ παιδί τῶν Ἀθηνῶν, ἀνδὲν ἔβαλε ἀνάμεσα στὰ δύο ὀρθόδοξα κλασσικὰ τρίο τοῦ Χάυδν καὶ τοῦ Σούμπερτ, καὶ δύο αἰρετικὰς

συνθέσεις τοῦ Στραβίνσκη, μὲ τὸν ὅποῖον ἐννοεῖ καὶ ἐπιμένει νὰ ἐξοικειώσῃ τὸ καθυστερημένον Ἀθηναϊκὸν κοινόν. Ἴσως ἡ ἐπιμονὴ του αὐτὴ νὰ φέρῃ τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, καὶ νὰ κινδυνεύῃ νὰ κἀμῃ μισητὸν στὰς Ἀθήνας ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους συνθέτας ὅχι μόνον τῶν ἡμερῶν μας ἀλλὰ ὅλων τῶν ἐποχῶν,—πρῶτο μέρω δὲν θὰ ἐνοχλήσῃ βέβαια τὸν Στραβίνσκη, ἀλλὰ βεβαίως θὰ ἐκδέσῃ τὴν συγχρονιστικὴν ἀντίληψιν τῶν Ἀθηναίων στὰ μάτια τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Νομίζω ὅτι ὁ τρόπος ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Μητρόπουλος γιὰ προπαγανδισμὸν τοῦ ἀγαπημένου του συνθέτου, δὲν εἶνε ὁ καλλίτερος. Μιὰ συστηματικὴ διὰ διαλέξεων κατῆχησις στὸ ἔργον τοῦ Ρώσου συνθέτου μὲ τεχνικὰς καὶ αἰσθητικὰς καὶ φιλολογικὰς ἀκόμη ἀναλύσεις τῶν ἔργων του, θὰ ἔφερε καλλίτερα ἀποτελέσματα. Ὁ Στραβίνσκη θὰ ἔκρεπε νὰ εἶνε ἀγαπητὸς στὴν Ἑλλάδα. Διότι τὸ μουσικὸν του λεξιλόγιον ἔχει τὴ Σλαβικὴ εὐλυγισία ἐνὸς χρωματικοῦ Ἀνατολισμοῦ, ποὺ ἐμφανίζεται θαυμασια στὴν μουσικὴν μας τεχνολογία. Καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς μουσικῆς του ποὺ δὲν θέλει νὰ γνωρίζῃ κανένα νόμον—ἀν καὶ τοὺς γνωρίζῃ ὅλους τόσο βαθιὰ ὥστε νὰ χῆ τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς καταπατῆ—θὰ ἔκρεπε ἀκόμη ν' ἀρέσῃ στὸν ἀπειθάρχητο Ἑλληνικὸν κόσμο ποὺ ἐννοεῖ πάντα κάθε ἐπανάστασι. Καὶ ὁ «Ἰγκὸρ ὁ τρομερὸς» εἶνε ἓνας ἑξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτης. Ἡ δύναμις του πηγάζει ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν του πρὸς ὅλας τὰς προλήψεις. Ἡ ἡχητικὴ του ἀνωμαλίας δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μορφοσμοὶ εἰρωνικοί, σαρκαστικοί, ἢ ἀπλῶς διασκεδαστικοί τῆς μουσικῆς ἀνίας ποὺ πηγάζει ἀναπόφευκτα ἀπὸ τὴν παρακμὴ μιᾶς τέχνης, ἡ ὁποία ἔχει φθάσει πλέον ὅλας τῆς κορυφῆς τῆς ἐξελιγμένης τελειότητος. Γι' αὐτὸ ἡ μουσικὴ ἐντύπωσις ποὺ προκαλεῖ εἶνε τόσο τυραννικὴ στὴν πρώτη ἀκρόασιν. Ὑπάρχει πάντα καὶ τὸ ὀδυνηρὸν στὴν πρώτη δημιουργικὴ διατύπωσι νέων καὶ ἀγνωστων ἀκόμη ἡχητικῶν κόσμων, ποὺ ἀπαιτοῦν τὴν ἀνάλογη καιρικὴ ἀτμοσφαῖρα καὶ τὰς ἀναλόγους συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ κινηθοῦν μέσα στὸ μουσικὸν σύμπαν. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ξενίξῃ κανένα πρωτόπειρον ἀκροατὴν τοῦ Στραβίνσκη ἢ ἀγωνιώδης στενοχωρία ποὺ δοκιμάζει στὴν πρώτη του ἀκρόασιν. Εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς ὀπλήστου καὶ περιέργου καὶ ἐνόχου μεταπολεμικῆς ἐποχῆς μας. Ἐχει καὶ ἀπὸ τὴν ἐνοχὸν ἀποκάλυψιν τῶν τεχνικῶν παραδεισῶν τῆς τέχνης. Ἀλλὰ κάθε ἀντίστασις εἶνε ματαια. Ὅπως καὶ κάθε ἀντίδρασις. Διότι αὐτὴ θὰ ἐξασθῆ διαρκῶς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ τρομεροῦ Ἰγκὸρ πρὸς νέους υπερθεματισμοὺς, ποὺ θὰ μᾶς δδηνήσουν στὸ τελειωτικὸν κατακρήμνισμα τῆς Τέχνης.

* *

Ἡ κυρία Λουὶ Λιμάντα εἶνε μιὰ μουσικὴ ἀνωτάτη Γερμανὴ καλλιτέχνης ποὺ συνδυάζει στὸ τραγουδὶ τῆς τὰ δύο εὐγενέστερα καὶ βασικώτερα στοιχεῖα ἐνὸς lied: τὴν ἀνάγλυφον μου-

αική απαγγελία τοῦ ποιήματος, καὶ τὴν βαθεῖα ἀπόδοσι τῆς μουσικῆς ἐννοίας. Ποίησις καὶ μουσική σὲ μιὰ ἀπόλυτη ἰσοτιμία καὶ ἰσοδυναμία συμβαδίζουν γὰρ σὲ κάθε τραγοῦδι τοῦ Σούμπερτ, τοῦ Σούμαν, τοῦ Μπράμς, τοῦ Οὔγκο Βόλφ, πού μοιράζονται ἐξίσου μαζὴ με τοὺς ποιητὰς πού διάλεξαν νὰ μεταγράψουν μουσικά, τὴ λ. ριζὴ συγκίνησι καὶ τὸ αἰσθημα.

Οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ εἶνε ὁ Γκαίτε, ὁ Χάινε, ὁ φὸν Σαρία, ὁ Φράϊλινγκρατ. Καὶ πρέπει νὰ τοὺς γνωρίζη κατὰ βάθος ὁ Γερμανὸς καλλιτέχνης τοῦ τραγοῦδι, γι' αὐτὸ τοὺς σπουδάζει ὅσο καὶ τοὺς μουσικοὺς. Γι' αὐτὸ κάθε δεῖγμα τῆς Γερμανικῆς σχολῆς τοῦ lied μᾶς ἱκανοποιεῖ ὀλοκληρωτικὰ μετὴν πλήρη ἀρτιότητα τῆς ἀποδόσεως. Ἡ φωνὴ τῆς κ. Λιμίντα δὲν εἶνε βέβαια τὸ λαμπερὸ διαμάντι πού θαμνοῦναι μετὴν λάμψι του. Εἶνε ἕνα θαμπὸ μαργαριτάρη πού ἔχει μεγάλη ἀξία γιὰ τοὺς ἐμπειρογνώμονας αὐτῆς τῆς μουσικῆς.

Στὸ ρεσιτάλ πού μᾶς ἔδωσε τὴν περασμένη Κυριακὴ στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, τραγοῦδησε μετὰ καλλὴ μουσικότητα μιὰ σειρά ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τραγοῦδια τοῦ Σούμαν, τοῦ Σούμπερτ, τοῦ Μπράμς, τρεῖς ἀριεῖς τοῦ Χέντελ, τοῦ Μέντελσον καὶ τὴν περίφημη Ἄρια τῆς Ἐλζαμπετ ἀπὸ τὸν «Ταρχόμπερ». Ὑποθέτω ὅτι κατὰ λάθος ἀνεγράφητο εἰς τὸ πρόγραμμα ὡς «κοντράτο». Ἦνε μιὰ «μέτσο-σoprano» βαίνουσα ἀσφαλῶς πρὸς τὴν δραματικὴν σοπράνο. Ἡ φωνὴ τῆς παρουσιάζει πρὸ παντὸς τὴν ὁμοιογένειαν τῆς γνησίας Γερμανικῆς σχολῆς, παρομοίαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσίασε πέρυσι ἡ κ. Τριάντη. Τὰ ἐξωτερικὰ μῆσα εἶνε πάντοτε δευτερεύοντα γιὰ τὴν ἐδουνημένην αὐτῆν καλλιτέχνη. Ἡ τέχνη τῆς κ. Λιμίντα εἶνε γνησία, ἐνδόμυχη καὶ ἐλικρινής, καὶ ἐξετηνῆθη πολὺ ἀπὸ τοὺς ἐξοικειωμένους μετὰ τὰ μουσικὰ τῆς Γερμανικῆς σχολῆς τοῦ τραγοῦδι.

Σ. Κ. Σ.

Τὸ Θέατρον

Θέατρον Ἀπόλλων· Π. Χόρν, Τὸ Μελτεμάκι, τριπράχτη κωμωδία.—Θέατρον Κεντρικόν· Rudolph Bernauer, Ἡ Δευτέρη Ζωή, δράμα τετραπράχτο. Georges Berg—Louis Verneuil· Ἡ Δις Φλιοῦν, κωμωδία τετραπράχτη.—Ἐθνικὸν Θέατρον· Παραστάσεις Κας Βαλσαμάκη.

Ἡ Ἀθήνα ἀρχίζει ν' ἀποχτᾷ μιὰ χειμωνιάτικη θεατρικὴ saison. Αὐτὸ εἶνε βέβαια μιὰ πρόσδοξ. Μέσα στὰ ὑπαίθρια θεάτρα, ε' ἀνοχτᾷ σὲ ὄλους τοὺς θεοὺς, καὶ μπροστὰ σ' ἕνα κοινὸ πού ὑποφέροντας ἀπὸ τὴν καλοκαιρινὴν ζέστη συλλογίζεσθαι πρῶτα ἀπ' ὅλα τὴν δυσφορίαν του, εἶνε ἀδύνατον νὰ δοθεῖ μιὰ παράσταση μετὰ καλλιτεχνικὸν παλμό. Ἄλλ' ἡ πρόσδοξ εἶνε ἀκόμα ἐντελῶς λεπτομερειακὴ, καὶ πολὺ περισσώτερον φαινομενικὴ παρὰ οὐσιαστικὴ.

Ἡ Κα Κοιτοπούλη καὶ ἡ Κα Κυβέλη, οἱ δύο πρωταγωνίστριες πού ἐξακολουθοῦν νὰ παρα-

μένουν ἀσυναγώνιστες, συγκέντρωσαν ἕνα θίασον γιὰ μερικὲς ἐκτακτες παραστάσεις, καὶ στεγαστήκαν στὸν Ἀπόλλωνα καὶ στὸ Κεντρικόν, στὰ δύο θεάτρα πού ἔτυχε νὰ εἶνε ἐλεύθερα, καὶ πού ὀνομάζονται θεάτρα, χωρὶς πραγματικὰ νὰ εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ στεγασμένες μάντρες. Ἄλλαξε δηλαδὴ μόνον ἡ ἐποχὴ τῆς θεατρικῆς saison καὶ τίποτε ἄλλο.

Ἐνόσω δὲν θὰ ἰδρῶθῃ ἕνας μόνιμος θίασος πού νὰ μὴν ἐξαρτιέται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴς πρωταγωνίστριες καὶ τοὺς πρωταγωνιστὰς του, καὶ ἐνόσω δὲν χτιστεῖ ἡ δὲν διασκευαστεῖ ἕνας χῶρος κατάλληλος γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ μέσα του μιὰ καλλιτεχνικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ διάθεσι, δὲν θὰ ὑπάρξῃ θεάτρον σὺν Ἀθήνας. Οἱ σπασμωδικὲς προσπάθειες ἔχουν πιά ἐξαντλήσει ὅτι μπορούσαν νὰ δώσουν. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ περιμένῃ κανένας ἀπ' αὐτὰς τίποτε περισσώτερον ἀπὸ μιὰ μετριότητα πού νὰ εἶνε ὅπωςδήποτε ἀνεχτῆ.

Μιὰ ἀπὸ τὴς πῶ ἀνεχτῆς παραστάσεις πού μπορούν νὰ δοθοῦν μέσα σταῦ. ὄρους τῆς λειτουργίας τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρον, ἦταν ἡ παράστασις τῆς κωμωδίας τοῦ κ. Χόρν: Τὸ Μελτεμάκι ἀπὸ τὸ θίασον τῆς κ. Κυβέλης. Ὁ κ. Χόρν εἶνε ποιητὴς. Ἐστὶ παρ' ὅλη τὴν χαρακτηριστικὴν του ἀδυναμίαν νὰ ὀλοκληρῶναι τὴς συλλήψεις του, τὰ ἔργα του ἔχουν μιὰ πνοή, κατὶ πηγαίον, ἕνα νόημα καὶ μιὰ δόνησι πού τὰ ξεχωρίζει σημαντικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων ἐλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων, καὶ μάλιστα τῶν νεώτερον πού ἐκδηλώνονται, δυστυχῶς, τὰ τελευταῖα χρόνια μετὰ ἀπελπιστικὴν ἀνεπάρκειαν.

Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ κ. Χόρν, ἀκόμα καὶ τὰ πῶ ἐλαττωματικὰ, ἐπιβάλλονται καὶ γοητεύονται κρῦβον μέσα τους μιὰ δυναμικότητα καὶ μιὰ προέχουσα πρὸς κατὶ πού θὰ μπορούσε νὰ εἶνε τέλειον. Τὸ Μελτεμάκι δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε μιὰ ἀριεῖα ἐλαφρὰ κωμωδία. Τὸ θεατρικὸν αὐτὸ εἶδος πού ἀπαβλέπει προπάντων αὐτὸ νὰ δώσῃ μιὰ τέχνη, μιὰ μετὰ συγκίνησι μετρημένη, ὥστε νὰ εἶνε καὶ αὐτὴ εὐχάριστη, δὲν ξεπερνᾷ τὸ ἐπίπεδο τῆς κατώτερης συμβατικῆς τέχνης. Ἄλλ' ἀποτείνεται σ' ἕνα κοινὸ πῶ ξελεπτωμένον καὶ πολιτισμένον ἀπὸ τὸ κοινὸ πῶ ἐνδιαφέρεται στὴ φωτογραφικὴ ἀπεικόνισι τοῦ ἀσήμαντου καυγᾶ τοῦ Μπαρμπα-Κώστα καὶ τῆς κλάμας τῆς κυρᾶ Μαριγῶς. Αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ μιὰ θέσι στὴν ἐχτίμησίν μας. Κάθε ἔστω καὶ περιορισμένη ἀπολύτρωσι ἀπὸ τὸ ἀσφαιρικὸν πλαίσιον τῆς ἡθογραφίας πού ἀπορρόφησε ἴσαμε σήμερον τὰ 9000 τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σκορπίσει ἕνα αἰσθημα ἀπειρος ἀνακούφισις.

Ὁ κ. Χόρν στὸ «Μελτεμάκι» ζήτησε νὰ ἀναπαράσῃ ὅχι τόσο περιπέτειες ὅσο τὴν ταραχὴ πού προκαλεῖ τὸ πῶσιμι μιᾶς μικρῆς πέτρας μεσὸ σὲ λιμνάζοντα νερά. Ἡ ταραχὴ δὲν εἶνε μεγάλη· εἶνε ἀνάλογη μετὰ τὸ βάρος τῆς μικρῆς πέτρας· ἄλλωστε τὰ λιμνάζοντα νερά δὲν ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ διασαλευθοῦν ἔντονα καὶ νὰ δημιουργήσουν τρικυμίες. Καὶ οἱ σφοδρότεροι ἀνεμοὶ ἔχουν ἀπάνω στὸ ἀσάλευτό τους τὴν ἐπιρροή μιᾶς ἀδύναμης αἰθρᾶς. Ὅταν περάσουν τὰ χρόνια,

κ' ἐπικρατήσῃ, ἡ συνήθεια κ' ὑπερισχύσῃ αὐτὴ ἀπάνω στὰ πῶσι, καὶ τὰ ἐξαναγκάσει νὰ κατασταλάξουν, κάθε ὄρη πού θὰ προσπαθῆσῃ καὶ πῶσι νὰ τὰ ξεπνήσῃ, θὰ περάσει σὺν ἕνα μελετημάτι.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἀνάλαφρον εὐθυμίαν τοῦ τὸ ἔργο τοῦ κ. Χόρν κρῦβει μιὰ βαθιὰ μελαγχολία, πολὺ ἀνθρώπινη.

Ἐνας ἀπόστρατος ναυτικὸς ἔχει ἀποσυρθεῖ μαζὺ μετὰ τὴν γυναῖκα του σ' ἕνα νησί. Τρώγει, πίνει, κατοικεῖ σ' ἕνα ἀνοιχτόκαρδο καὶ περιποιημένο σπίτι, καὶ περνοῦν μιὰ ζωὴ ἀνετη καὶ φαινομενικὰ χωρὶς στεναχώριες. Ὅμως εἶνε ἀκόμα νέος.—(στὸν πόλεμον τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας λογαριασθῆκαν διπλά)—καὶ καθὼς εἶνε ἀεργός, αἰσθιάνεται, χωρὶς καὶ νὰ τ' ὀμολογήσῃ στὸν ἑαυτὸ του, ἕνα πελώριον κενόν. Προσπαθεῖ νὰ διαβάσῃ, ἀλλὰ βαριέται τὰ βιβλία. Προσπαθεῖ νὰ κάνει κόρτε σὲ μιὰ ἀπὸ τὴς ἐλάχιστες γυναῖκες πού συναντᾷ στὸ νησί· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ. Εἶνε μιὰ γηραιά, ἀπὸ «καλὴν οἰκογένειαν» καθὼς λέει, καὶ πού τώρα ἔπεσε κ' ἔγεινε ὑπηρέτρια, καὶ πού παρ' ὅλα τὰ ἀδυστηρὰ μαῦρα πού φορεῖ καὶ τὸ καλογερίστικο ὄφρος τῆς, εἶνε ἀμέσως πάρα πολὺ πρόθυμη νὰ τοῦ παραδοθεῖ. Ἐξαιρῶν εἰσορμᾷ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἀνιαρῆς καλοπέρας ἡ Ἀλίκη, μιὰ ἀνηψία τῆς γυναίκας τοῦ ἀπόστρατου ναυτικοῦ. Τὸ κορίτσι εἶνε ὄλο νιάτα καὶ δροσιά. Τὸ κέρι τῆς μετὰ τὸν ἀπόστρατον ναυτικὸν πού καταλαβαίνει ὅτι ἡ ζωὴ του ἀρχίζει ν' ἀποχτᾷ ἕνα σκοπὸν, τώρα πού ψαρεῦει μαζὺ μετὰ τὴν ἀνηψίαν του καὶ παίζουσι μαζὺ καὶ κυνηγιτῶ. Ἐνα βράδυ, ὕστερον ἀπὸ ἕνα πολὺ ἀρθονο γεῦμα ποτισμένον μετὰ κρασί, καθὼς διηγέται στὴ μικρὴν τὴς νεανικῆς του περιπέτειας παρασέρνεται σχεδὸν ν' ἀρχίσῃ μαζὺ τῆς μιὰ καινούργια περιπέτεια. Καὶ στὴ μικρὴν ἔχει ἀρέσει ὁ τόσο ζωηρὸς καὶ τόσο νέος ἀκόμα, καὶ τόσο θεομὸς θεῖος. Ὅμως ἡ θεῖα παρατηρεῖ καὶ ἀντιλαμβάνεται. Χωρὶς νὰ τὴς ξεριῦγῃ οὔτε μιὰ περιττὴ λέξι, φρο τίζει ἡ μικρὴ νὰ φύγῃ μετὰ τὸ πρῶτον βιπόρι· εἶνε παιδί καὶ θὰ ξεχάσῃ εὐκολα. Τὸ ζεῦγος μένει μόνο καὶ ἀποφασίζει νὰ χωρίσῃ. Ἀλλὰ ἡ ὑπηρέτρια φέρνει μιὰ κρέμα, μιὰ ἐξαιρετικὴ κρέμα. Ἡ λαιμαργία καὶ ἡ συνήθεια συνδέει πάλι γύρω ἀπὸ τὸ πιάτον τῆς κρέμας τὸν ἀπόστρατον ναυτικὸν καὶ τὴν γυναῖκα του. Τῶν μαζὺ, ἐνῶ τὸ μελετημάκι ἀπομακρύνεται. Δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα ἀσήμαντον μελετημάκι.

Ὁ κ. Χόρν ἔγραψε σχεδὸν ἕνα κωμωτεχνήμα. Σὲ ἔργα ὅμως πού εἶνε μόνον κωμωτεχνήματα, τὸ σχεδὸν αὐτὸ δὲν ἔχει δευτερεύουσα σημασία. Ἀφαιρεῖ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀξίας. Τὰ κωμωτεχνήματα ὀφείλου νὰ εἶνε τέλεια σὲ ὅλες τὴς λεπτομέρειες. Τὸ «Μελτεμάκι» ἔχει μισᾶν τὴν πρώτην πράξιν, ἀλλὰ στὴς ἄλλες πράξεις, κοντὰ σὲ μερικὲς σκηνῆς γραμμένες μετὰ ἕνα καὶ μετὰ ἕνα φαινομενικὸν σὲ ἀτέλειωτον μάκρην κ' ἐπαναλήψεις. Ἡ συμφορὴ γύρω ἀπὸ τὴν κρέμα πού εἶνε μιὰ ἔλξη πολὺ θετικὴ κ' εἶται κ' ἕνα σύμβολον κατ' ὄλου ἐξεζητημένον καὶ πολὺ φυσικὸν τῆς συνήθειας, ἀποτελεῖ ἕνα πραγματικὸν εὖρημα. Δυστυχῶς ὁ κ. Χόρν δὲν ἔχει πάντα ἀναπτυγμένον τὸ αἰσθημα τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ἀρμονικοῦ ρυθμοῦ· αὐτὸ ἐξ-

γεῖ ἄλλωστε τὴς περισσώτερες ἀδυναμίες στὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων του. Οἱ ἐμπνεύσεις του τὸν διευθύνουσι περισσώτερον παρ' ὅτι τὴς πειθαρχεῖ καὶ τὸν ὠθοῦν σὲ μιὰ ἐξήγησίν τους, πού τὸν εἶχε σὺν τὴν ἀπότομα ἀπὸ τοὺς κόσμους τῆς πολιτικῆς σὲ κόσμους πολὺ πεζολογικοὺς.

Γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἔλξη τῆς κρέμας, ἔπρεπε νὰ δείξῃ ἀνθρώπους λαιμαργούς· τὸ ἔκανε χωρὶς κανένα μέτρο. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος ὄλα τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου τῶν καὶ πίνουσι ἀκαταπανιστα· ὅταν φτάνουσι στὸ γλυκόν, ἀρχίζουσι τὰ ὀρεχτικά. Ὁ θεατὴς βλέπει μιὰ εἰκόνα ἀνεξάντλητης ἀρθονίας καὶ κερσοῦ κ' αὐτὸ βέβαιον τὸν ἐπιρεάζει εὐχάριστα, ἀλλ' ἡ εὐαρέσκεια αὐτὴ δὲν ἔχει πάντοτε ἐλατήρια καλλιτεχνικά. Ὁ κ. Χόρν δίνει ἀκόμα σὺν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι παραγέμισε τὸ ἔργο του μετὰ ὅσο φαγοπότι, γιὰ δὲν εἶχε ἀρκετὴ φαντασία καὶ ἀρκετὴ ἐφευρετικὴν γιὰ νὰ ἀναπτύξῃ σὲ τρεῖς πράξεις τὴν ἰσχνὴν τὴν ὑπόθεσιν. Θὰ χρειαζόνταν ἕνας διάλογος ἀδιάκοπος σπινθηρωτός. Καὶ ἡ ἐμπνευσίς τοῦ κ. Χόρν παρουσιάζει ἄλλατα, διαλείψεις καὶ χάσματα. Πλάι σὲ σκηνῆς δαντελλένιες κ' ἐξαιρετικὰ δροσερές, βρίσκονται σκηνῆς πολὺ ὀμιλ κ' ἐντελῶς ξένες στὴν ξελεπτωμένην ἀτμόσφαιραν τῆς ὄλης κωμωδίας.

Ὅπωςδήποτε ὁ κ. Χόρν προσπάθησε νὰ γράψῃ ἕνα ἔργο πολιτισμένον καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα τὸ κατόρθωσε. Τὸ «Μελτεμάκι» παρουσιάζει προσόντα πού συναντιῶνται πάρα πολὺ σπάνια στὰ νεοελληνικὰ θεατρικὰ ἔργα. Τὸ «Μελτεμάκι» ἄρεσε ὅπως ἔπρεπε ν' ἀρέσει, ἀφοῦ μάλιστα ἀνεβάστηκε μετὰ μιὰ ἀριότητα ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἄν ἐξαιρέσουμε τὴν Ἄδα Παπαδοπούλου πού ἔδωσε σ' ὅλες τὴς σκηνῆς ὅπου ἔπαιξε ἕναν τόνον προστυχίας, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ εἰσχωρήσῃ στὸ «Μελτεμάκι», ὄλοι οἱ ἄλλοι ἠθοποιοί, ἡ Κα Ἀλκαίου, ἡ Κα Θεοχάρη, ἡ Ἄδα Θεοδωρίδη, ὁ κ. Παπαγεωργίου, καὶ ὁ κ. Λεπενιώτης, ἀποτέλεσαν ἕνα σύνολον καταπληκτικόν γιὰ τὸ Νεοελληνικὸν Θέατρον, ὅπου τόσο δύσκολα ἀποφασίζουσι νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ συνεργαστοῦν οἱ ἀξίες.

Ἡ Κα Θεοχάρη ἀνακάλυψε ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς. ἴσαμε τώρα ἔπαιξε πάντοτε μῶλους μετὰ πάθος γιὰ τοὺς ὁποίους εἶνε ὑπερβολικὰ ψυχρὴ. Στὸ «Μελτεμάκι» ἔπαιξε τὸ ρόλον τῆς χήρας, καὶ ὅσο καὶ ἂν ἔδωσε μερικὲς στιγμῆς στὴν λαϊκὴν χήραν τρόπους κάπως πάρα πολὺ κοσμικοὺς, ἔδειξε πῶς ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ διαπλάθει τύπους, καὶ πῶς μπορεῖ νὰ ἐπιβληθῇ ὡς χαρακτηριστικῶτα.

Ἡ Ἄδα Θεοδωρίδη ἔχει ἕνα ἀνεξάντλητον κέρι, μιὰ ἐλαφρότητα ἀπάνω στὴ σκηνή, καὶ μιὰ δροσιά πού μαγεῖ. Στὸ «Μελτεμάκι» ἄρεσε χωρὶς ἐπιφυλάξεις. Θὰ ἔπρεπε μόνον νὰ προσέξει γιὰ τὸ μέλλον μήπως παρασυρθεῖ σὲ μιὰ κάποια μονοτονία, καὶ μήπως ἂν δὲν φροντίσει νὰ ἀναπτύξῃ τὰ προσόντα τῆς, τῆς καταντήσουσι αὐτὸ τὰ ἴδια δεσμοὶ καὶ καλοῦσι.

Οἱ κ. κ. Καστανάκης καὶ Σπαχῆς διασκέασαν ἕνα ἔσωτερικόν σπιτιὸν πολὺ ἐμπειρημένον, καλαίσθητον καὶ ἀνετον. Ὁ θεατὴς μόλις ἀνοίξῃ ἡ αὐτοῦ εἶχε ἀμέσως τὴν ἐντύπωσιν ἐνός ἔσωτερικοῦ

ἴπου καλοῦσθ' ἄνθρωποι εὐχρησθημένοι. Στὸ βάθος ὅμως τῆς σκηνῆς ἀνοίγονται ἕνα πλατὺ παράθυρο πού ἔβλεπε στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα. Ἡ θάλασσα αὐτὴ ζωγραφίστηκε μ' ἕναν τρόπο τόσο ἀκαλαίσθητα γλυκὸ καὶ φρεσκοφρουματικὸ, πού κατέστρεφε πάλιν ἀπὸ τὴν ἁρμονία τῆς εἰκόνας τοῦ πρώτου ἐπιπέδου.

Ἡ ἐπιστροφή τῆς κ. Κοτοπούλη στὸ θίασὸ τῆς ἔδωσε γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ἐλπίδα πὸς ὃ θίασος αὐτὸς πού εἶχε ζαταντήσει μπουλούκι ὅλο τὸ καλοκαίρι, θὰ ξαναῤῥώνονταν σ' ἕνα ἐπίπεδο ὁπωσδήποτε καλλιτεχνικὸ. Δυστυχῶς ἡ ἐλπίδα αὐτὴ διαφυσήθηκε σκληρὰ. Ἡ Κ. Κοτοπούλη διέλεξε ἔργα πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ χοντροειδῆ κατασκευάσματα. Ἡ «Δεύτερη Ζωή» τοῦ Bernauer θελαμαρίστηκε ὡς «ἕνα δράμα ἐξαιρετικῆς πλοκῆς ἀλλὰ καὶ ἀληθινὸ ἔργο τέχνης πού προκαλεῖ ὑπερφυσικὴ συγκίνηση». Ὁ θεατῆς παραζολοῦθησε ἕνα περιπετειῶδες μελόδραμα ἴπου οἱ ἀρροχολόγητες θέσεις καὶ ἀπίθανότητες γρονθοκοποῦνταν μ' ἕναν τρόπο ἀποκρουστικὸ.

Ὁ Berg καὶ ὁ Verneuil γράφουν μὲ συνταγῆς ἔργα τῆς ἀράδας. Δὲν ἀποβλέπουν παρὰ σὲ μιὰ ἐφήμερη ἐπιτυχία πού τοὺς τὴν ἐξασφαλίζει ἕνα ἐξαίρετο παίξιμο. Στὴ «Ἄδα Φλιούτ» ὁ κύριος ρόλος, ἡ ἴδια ἡ Ἄδα Φλιούτ, εἶναι μιὰ γυναίκα ἐλαφρῶν ἡθῶν. Στὴ Γαλλία οἱ γυναῖκες αὐτῆς ἀναλαμβάνουν τὸ πῶς συχνὰ νὰ διαπαιδαγωγήσουν τοὺς προετόβγαλους νέους καὶ νὰ τοὺς δώσουν κοσμικοὺς τρόπους. Στὴν Ἑλλάδα θεωρεῖται ἀκόμα ὅτι κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν γυναικῶν αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ προστυχία. Τὸ νὰ πέφτουν θύμα αὐτῆς τῆς παρεξήγησης ἡθοποιοὶ χωρὶς ταλέντο καὶ πείρα, μπορεῖ ἐπὶ τέλους ὁπωσδήποτε νὰ ἐξηγηθῆ. Τίποτε ὅμως δὲν δικαιολογεῖ τὴν Κ. Κοτοπούλη πού ἔπαιξε τὸ ρόλο τῆς Ἄδας Φλιούτ μὲ μιὰ ἀπερίγραπτη χυδαιότητα, προσθέτοντας ἀδιάκοπα στὸ κείμενο σειρὰς ὀλόκληρες ἀπὸ βρισιές. Τὰ «Ἄς στὸ διάβολο» ἀκούονταν σχεδὸν σὲ κάθε φράση. Ὅταν ἡ ἴδια ἡ πρωταγωνίστρια δίνει ἕνα τέτοιο παράδειγμα, τί νὰ περιμένει κινένας ἀπὸ τὸν ἐπιλοπιπὸ θίασο;

Τὸ χειμῶνα ἔρχονται στὰς Ἀθήνας καὶ οἱ ξένοι θίασοι. Γιὰ φέτος τὸ χειμῶνα ἀναγγέλλονται ἀρκετοί. Πρῶτος ἦλθε ὁ θίασος τῆς Κας Βαλασαμάκη. Δυστυχῶς στὴ Γαλλία δὲν ἔχουν ἀκόμα καταλάβει ὅτι τὸ κοινὸ πού παρακολουθεῖ στὰς Ἀθήνας τὰς παραστάσεις τῶν ξένων θίασῶν δὲνεῖναι ὅλο τὸ κοινὸ, ἀλλ' ἕνα κοινὸ πολὺ ἐκλεχτό, καλλιέργημένο καὶ διαβασμένο, καὶ κατὰ συνέπεια πολὺ πῶς δύσκολο ἀκόμα ἀπὸ τὸ γαλλικὸ κοινὸ. Στὸ Παρίσι τὰ θεάτρα τοῦ Boulevard συντηροῦνται προπάντων ἀπὸ τοὺς περυστικοὺς ἐπαρχιώτες καὶ καθόλου ἀπὸ τοὺς ἀναπτυγμένους Γάλλους. Τὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ πού παρακολουθεῖ τίς παραστάσεις τῶν ξένων θίασῶν διπλῶ νὰ δεῖ ἔργα πρωτοπορίας, παίξιμνα ἀπὸ ἡθοποιούς πρωτοπορίας. Ἐχει ξεπεράσει τὰ ἄλλα στάδια, καὶ ἐνδοσὺ οἱ ξένοι θίασοι θὰ ἐπιμένουν νὰ ἔρχονται ἐδῶ ὁπωσδήποτε κατωφλισμένοι γιὰ νὰ παρουσιάσουν ὅτι θεωροῦν «βοη

ρουι Γ' Orient», θὰ παίξουν μπροστὰ σὲ ἄδεια καθίσματα.

Ἡ Κ. Βαλασαμάκη ἦρθε στὰς Ἀθήνας μ' ἕνα συνονθύλευμα μέτριων ἡθοποιῶν, χωρὶς προσωπικότητες καὶ πού εἶχαν γιὰ μόνον προσόντα κείνα πού εἶναι πιά ἔμρυτα καὶ στοὺς χειρότερους ἡθοποιούς ἐνὸς τόπου πού ἔχει θεατρικὴ παράδοση: Ἐξέριαν τὸ ρόλο τους καὶ ἔπαιζαν γρήγορα. Ἡ Κ. Βαλασαμάκη ἔπαιξε ἔργα τοῦ Nozière, τοῦ M. Rostand καὶ τοῦ Meré, τῶν συγγραφέων δηλαδὴ ἐκείνων πού κάθε ἄνθρωπος μὲ στοιχειώδεις λογοτεχνικῆς γνώσεις ξέρει πολὺ καλά σὲ ποιὸ ἐπίπεδο πρέπει νὰ τοὺς τοποθετήσῃ. Ἡ ἴδια ἡ Κ. Βαλασαμάκη δὲν στερεῖται ἀπὸ κάθε ταλέντο: ἔχει φωνιὰ, πάθος, καὶ μιὰ φωνὴ μὲ πλούσιες καὶ ἁρμονικῆς νότες. Ἄλλ' ἔχει ἀπαγγελεῖ πάρα πολὺ καὶ μὲ τὸν ἀπηργαίωμένο τρόπο τῆς Γαλλικῆς Κωμωδίας. Ἐχει ἀπαγγελεῖ μὲ σόμφο, Σύγχρονα τῆς λείπει καὶ τὸ γούστο πού θὰ τῆς ὑπαγόρευε μιὰ κάποια πειθαρχία καὶ θὰ διόρθωνε αὐτόματα τὰ ἐλαττώματα τῆς Σχολῆς. Ἐχει temperament χωρίς νὰ ἔχει καλαίσθησι καὶ καλλιτεχνικὴ ἀντίληψη. Αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐκλογή τῶν ἔργων πού ἔπαιξε καὶ ἀπὸ τὸ γνωστὸ θαυμασμὸ τῆς γιὰ τὸ Maurice Rostand. Τῆς λείπει τὸ αἰσθημα τοῦ μέτρου καὶ τῶν ἀποχρώσεων. Ὅταν παίζει, ἐνῶ στίς ἡμέρες σκηνῆς ἔχει στιγμῆς πολὺ παραστατικῆς καὶ ἀκόμα καὶ συναρπαχτικῆς, ἔξαρνα παρασέρνεται σὲ κάτι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητα καὶ ἀντιπαθητικὰ crescendo οὐρλιάζοντας μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς φωνῆς τῆς. Μόλις τὸ ἔργο τῆς προσφέρει μιὰ tirade, ἔστω καὶ ἐντελῶς ἀσήμαντη, τὴν ἀρπάζει ὡς νὰ βροντοφωνοῦσε τίς impressions τῆς Camille στὴν Horace τοῦ Corneille.

Ἀπὸ τὴ Δύση ἔχομε ἀπειρα νὰ διδασθῶμε. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἔρχονται οἱ καλλιτέχνες ἐκεῖνοι πού ἀντιπροσωπεύουν τὴ δημοσιογραφικότητά τῆς καὶ πού ἔχουν κάτι οὐσιαστικὸ νὰ μᾶς διδάξουν.

A. Θ.

GERMANIA

«Ἐρρῖκος ὁ Δ'» τοῦ Σαίξπηρ. «Κινηματογραφικὸς ρομαντισμὸς» τοῦ Foulda.

Τὸ Γερμανικὸ Θέατρο ἀνοίξε τίς πύλες του, ὕστερα ἀπὸ τίς θερινὰς διακοπῆς, μὲ ἐπαναλήψεις ἔργων τοῦ Σαίξπηρ καὶ μὲ μιὰ κωμωδία τοῦ Ludwig Foulda. Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ ἐπαιχθήσαν στὸ «Deutsches Theater» τοῦ Βερολίνου, ὁ «Τροῖλος» καὶ στὸ «Lessing Theater» ὁ «Ἐρρῖκος ὁ Δ'» μὲ τοὺς καλύτερους πρωταγωνιστὰς τοῦ γερμανικοῦ θεάτρου.

Οἱ Γερμανικῆς ἐφημερίδες ἐξαιροῦν ἰδίως τὸ θαυμάσιο παίξιμο τοῦ Paul Wegener (πού εἶναι καὶ ἐδῶ γνωστὸς ἀπὸ τὸν κινηματογράφου), στὸν ρόλο τοῦ Ἐρρῖκου Δ', καὶ τοῦ Eugen Klopffer στὸν ρόλο τοῦ Φάλσταφ. Ἡ κωμωδία τοῦ Ludwig Foulda εἶναι μιὰ λεπτὴ σάτυρα τῆς μανίας πού ἔχει πιάσει ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὸν κινηματογράφου: Σ' ἕνα ἀπόκρημνο βουνὸ τῆς Β. Ἀμερικῆς πρόκειται νὰ «γυρισθῆ» μιὰ περιπετειῶδες καὶ αἰσθηματικὴ κινηματογραφικὴ ταινία, καὶ δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἔχει συγκεντρωθῆ ἑπτά

σὰ κατσάβραχα ἕνα ὀλόκληρο συνεργεῖο ἀπὸ μηχανικούς, σκηνοθέτας καὶ ἡθοποιούς: τὴν τελευταία ὅμως στιγμή ἡ πρωταγωνίστρια ἀρνεῖται νὰ παίξῃ καὶ ὁ ρεζισσὸρ στὴν ἀπελπισία του τὴν ἀντικαθιστᾷ μὲ τὴν νεαρὰ ὑπάλληλο ἐνὸς χαρτοπωλείου, πού εἶχε ὡς ὄνειρό της νὰ παίξῃ μιὰ μέρα στὸν κινηματογράφου. Στὸ τέλος ὅμως ἡ ἀσήμανη αὐτὴ μικρούλα ἀποδεικνύεται πὸς ὄχι μόνον μπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν πρωταγωνίστρια, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀσυγκρίτως ἀνώτερή της καὶ ἀκακηρόσετα. . . σὲ ἀστέρια τῆς ὀθόνης.

Οἱ Γερμανικῆς κριτικῆς ἐκφράζονται πολὺ ἐπαινετικά γιὰ τὴν κωμωδία αὐτὴ καὶ λέγουν ὅτι σπανίως ἔχει γραφεῖ μιὰ τόσο ἐξυπνη καὶ χαριτωμένη πρώτη πράξις. Ἐκφράζουν ὅμως τὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ ἔργον θὰ ἔπρεπε νὰ παιχθῆ πῶς ἐπιφρᾷ, μᾶλλον ὡς φάρσα παρὰ ὡς κωμωδία.

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΜΑΣ

Τὸ Ἀνακοινωθὲν τοῦ Ναυαρίνου, αὐτολιθογραφία τοῦ Σαρλαί.

Ὁ Νικόλαος Τουσαῖν Σαρλαί, ζωγράφος γεννηθεὶς εἰς τὸ Παρίσι κατὰ τὸ 1792, ἐγένετο διάσημος ὡς σχεδιαστὴς καὶ λιθογράφος.

Ἡ λιθογραφία, ἐφεύρεσις τῶν Βαυαρῶν Σεμφέλδερ κατὰ τὰ τέλη του δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, εἰς τὴν Γαλλίαν εἰσήχθη περὶ τὰ ἔτη 1806—1808.

Κατ' ἀρχὰς ἔμεινε εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐργατῶν χαλκογράφων ὡς βοηθητικόν. Ταχέως ὅμως οἱ καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς ἐνόησαν τὴν βοηθειαν τὴν ὁποίαν θὰ παρείχε εἰς τὴν τέχνην, ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν ἀντιτύπων εἰκόνων. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ χαλκογράφοι καὶ ὀλίγοι καλλιτέχναι, γνωρίζοντες τὴν χαρακτικὴν, ἐγγήριζον εἰς τὸν καλὸν κόσμον διὰ τῶν ἀντιτύπων τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἢ εἰκονογραφῶσαν τὰ βιβλία. Ἀλλὰ διὰ τὴν χαλκογραφίαν ἀπητεῖτο μακρὰ πρακτικὴ καὶ δυσκολία πολλὰ καθίστων ἀκριβὰ τὰ ἀντίτυπα, ἐνῶ ἡ νέα ἐφεύρεσις τῆς λιθογραφίας ἀπῆτει μικρὰν ἐξάσκησιν, διὰ τοῦτο πολλοὶ καλλιτέχναι ὅπως ὁ Σαρλαί, ὁ Ντεκάν, ὁ Βερναί κ. ἄ. ἐξετέλεσαν πολλὰ τῶν ἔργων των δι' αὐτολιθογραφίας, ἐργαζόμενοι οἱ ἴδιοι τὰ ἔργα των ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ λίθου διὰ λιπαρῆς μολυβδίδος.

Τὰ λιθογραφικὰ ἔργα τὶ ἐκτελεσθέντα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀπὸ τοῦ 1810—1810, ἐκτιμῶντο πολὺ παρὰ τῶν συλλογῶν, θεωρούμενα ἔξ ἴσου πολυτίμητα πρὸς τὰ πρωτότυπα, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτολιθογραφημάτων ἦτο πολὺ περιορισμένος, πολλάκις μὴ ὑπερβαίνων τὰ πενήκοντα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἀκριβῶς κατὰ τὴν γέννησιν τῆς λιθογραφίας συμπεσοῦσα, ἐξυπηρετήθη πολὺ ἀπὸ αὐτήν, διότι τὰ φιλελληνικὰ καμιῶν ἐξέδωκε πλείστως προπαγανδιστικὰς εἰκόνας, προσσωπογραφίας ἡρώων καὶ πολιτικῶν καὶ παραστάσεις μαχῶν, χαρτῶν καὶ ἄλλων εἰκόνων.

Ἡ δημοσιευομένη αὐτολιθογραφία τοῦ Σαρλαί εἶναι μικρῶν διαστάσεων 10x7 ἐκτυπωμένη ἐπὶ μεγάλου χειροποιήτου τρύλλου χάρτου 25x35

καὶ ἀπετέλει τὸν ἀριθμὸν 11 μεγάλης σειρᾶς αὐτολιθογραφῶν τοῦ κομιτάτου. Αἱ περισσότεραι τῶν εἰκόνων αὐτῶν ἐξετυπώθησαν εἰς τὸ διάσημον λιθογραφεῖον τῆς ὁδοῦ Σίβυ, τοῦ Ντελλές, καὶ ἐπωλοῦντο ὑπὲρ τῶν προσφύγων Ἑλλήνων.

ΣΤ. Ε.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ν. Ι. Σωφράκι: Ὁ Δολοφόνος μου τὸ Σχολεῖον (Κριτικὴ Μελέτη).

Ὁ κ. Σωφράκις εἶναι φρανατικὸς καθαρευουσιάνος καὶ γι' αὐτὸ εὐκολώτερον τοῦ συγχωρεῖ κανεὶς παρὰ σ' ἄλλους, τὴν δομιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ μαλλιαροκομμουνισμοῦ, καθὼς ὀνομάζει τὸν δημοτικισμό, ταυτίζοντας δύο πράγματα ἐντελῶς ἀνόμοια, γλῶσσα καὶ κοινωνικὸ ἴδιαν. Οἱ φρανατικοὶ κατὰ βάθος, καὶ μάλιστα στὴν ἐποχὴ μας, τὴν τόσο ποτισμένη ἀπὸ σκεπτικισμό καὶ ἀμφιβολία γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα, εἶναι τόσο συμπαιθητικοί! Πιστεύουν, ἐνθουσιάζονται, ὀργίζονται, ἀπελπίζονται, ξεφρονίζονται, διαμαρτύρονται, κερνοῦν δηλαδὴ ἀπ' ὅλη τὴν κλίμακα τῶν κλίμακων πρωτογενῶν πᾶς γιὰ σήμερα, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικώτερον, καὶ βικιστικώτερον ἀνθρώπων πισθημάτων. Ὁ Ἄν. τὸν Φράγκ, μὲν τὴν συνειθισμένην του εὐφρανεῖα, ἔλεγε γιὰ τοὺς φρανατικούς: «Εἶναι ἕνα εἶδος ἀναίδειας ὁ φρανατισμὸς. Ποῦς ἔδωκε τὸ δικαίωμα πρὸς φρανατικούς νὰ πιστεύουν μὲ τέτοιο ἀπόλυτο τρόπο στίς ἰδέες των;» Μολονότι ὅμως τοὺς ἀποκαλοῖσθε ἀναίδεις, κατὰ βάθος, καὶ ὁ μεγάλος παισινὸς διδάσκαλος τοὺς συμπαθοῦσε, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἂν εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ διαβάσῃ τὸ τελευταῖον ἔργο τοῦ κ. Σωφράκι—ἀξίζει νὰ ξέρει κανεὶς μιὰ ξένη γλῶσσα, ἔστω καὶ μόνον γιὰ νὰ διαβάσῃ ἕνα τέτοιο βιβλίον—θὰ τοῦ συγχωρῆσε ὅλες τίς ὑπερβολὰς στίς ὁποῖες τὸν παρακάθει ὁ φρανατισμὸς του. «Ὁ καὶμένος, θὰ ἐπιθύσει, πιστεύει τόσο πολὺ στίς ἰδέες του!»

Ἀπὸ τὰ ἔργα πού ἐξέδωκε ἤδη καὶ ἀπὸ ἕνα ἐτοιμάζει, φαίνεται ὅτι ὁ κ. Σωφράκις δὲν εἶναι μόνον λογοτέχνης—ἔγραψε ἕνα μυθιστόρημα «Τὸ Γέλοιο τοῦ Νεκροῦ»—ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς τύπους ἐκείνους τῶν νεοελλήνων διανοουμένων πού ἐννοοῦν νὰ ἔχουν γνώμη περὶ παντός τοῦ ἐπιστητοῦ. Τὸ φρόντε τοῦ ὅμως, ἐννοεῖται, εἶναι ἡ γλῶσσα ὅπως καὶ ὅλων τῶν γλωσσαμυντόρων ἄλλωστε. Στὸ βιβλίον του «Ὁ Δολοφόνος μου τὸ Σχολεῖον» ὁ κ. Σωφράκις δὲν παρουσιάζει καμιὰ «συνεταίε». Λέγει καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειράν του, καὶ στὸ ἴδιο γλωσσαμυντορικὸν ὕφος, ὅτι καὶ τῶσοι ἄλλοι εἶπαν πρὶν ἀπ' αὐτόν. Καὶ δὲν χαρακτηρίζεται βέβαια ἀβρότης ἐκφράσεως—εἶπαμε ὅτι εἶναι φρανατικὸς—τὸν κ. Σωφράκι, ἀλλ' ἡ ἐκφραστικὴ του αὐτὴ τραχύτης κάθε ἄλλο παρὰ δυσάρεστη εἶναι, γιὰτὶ ἔχει κάποια γραφικότητα πού διασκεδάζει.

Δὲν εἶναι αἰφνης χαριτωμένη στὴν ὀητορικότητά της ἡ φρασὴ αὐτῆ: «Υπάρχουσι, καὶ ἄλλοι ἐκπαιδευτικοὶ λοιποδοῦται καὶ βαλάντιοτομοὶ καὶ μητρολοῖται τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας» κτλ. κτλ.

Ὁ κ. Σωφράκις δὲν τὰ ἔχει μόνον μὲ τοὺς

εμπαιδευτικούς δημοτικιστές και με τα διδακτικά βιβλία των δημοτικιστών που τα βρίσκει όλα αίσχρα, ψοφαθόρα, άντεθικά, κομμουνιστικά, αλλά και με όλους σχεδόν τους δημοτικιστές λογοτέχνες, απ' τον Ψυχάρη ως τον κ. Τσιριμώζο, τους οποίους προσπαθεί ν' αποδείξει έναν έναν, χωριστά, άθρησκους, αίσχρους, προδότες, παραδέτοντας άποσπάσματα απ' τα ίδια των τα έργα. Τού κ. Ψυχάρη, αίφνης, αναφέρει το άληθινά νοσημιότατο αυτό (και ψυχαρικότατο και... σωστότατο): «... Είμαι κομμάτι λωλούτσιος, θέλω χαλιναρά να με σφύσει το στόμα!!!» (τά τρία θαυμαστικά είναι βέβαια του κ. Συράκι). Και αφού αναφέρει και ένα άλλο ακόμη άποσπασμα απ' το «Ταξίδι», καταλήγει σε μιá λυσσόδη επίθεση κατά του παρισινού σχολάζου που άρχίζει με τη φράση αυτή: «Η Έρωσφόδιτος μορφοσπός σήτη τερηδών (πρόκειται για τον κ. Ψυχάρη) κτλ. κτλ.»

Το βιβλίο του κ. Συράκι περιέχει και άλλα ενδιαφερόμετα πράγματα, για τα όποια δυστυχώς δεν μπορώ να κάνω λόγο γιατί δεν μου μένει χώρος. Δεν μπορώ όμως να μη μιλήσω και για κάτι που δλοκληρώνει, για να πούμε έτσι, την μορφή του κ. Συράκι, ως έχθρου του δημοτικισμού, που μας δείχνει και την «άλλην» όψη του. Ο κ. Συράκις δεν πολυμά τον δημοτικισμό στη σφαίρα της σκέψης μόνον, αλλά και της δράσης. Με ιδιαίτερη υπερηφάνεια, σάν ξεχωριστούς τίτλους, αναφέρει τα «κτυπήματα» ό όποια «κατήνεγκε» κατά της μαλλιαροκομμουνιστικής «έχίδνης». Είναι όλα ήρωικά και φανερόνουν άνθρωπο άποφασισμένον και να πεθαίνει ακόμη για τις ιδέες του. Δεν ήταν αίφνης καθάρως ήρωϊσμός το να διακόψη τον κ. Ψυχάρη, —είναι το δεύτερον «κτύπημα» κατά του μαλλιαροκομμουνισμού του κ. Συράκι—σε μιá από τις πολύσροτιές του προπερσινές διαλέξεις στο θέατρο «Απόλλων», την στιγμή που έκυτοντάδες φαναστικοί δημοτικιστάι άκουαν με θρησκευτική κατανύξη τον «μισέλληνα Γάλλον αρεσιάρχη» και ν' άφηφήση την μήνιν των; Αί ώρισμένως δεν φαίνεται να είναι κοινός, άνθρωπος που μπορεί να κάνει τέτοια ήρωϊκά κινήματα, άλλ' ούτε και άκίνδυνος. Ο κ. Συράκις είναι απ' τους πιο έπιφοβους έχθρους του δημοτικισμού.

Π.

Ε. Ν. Τζελέπη: «Τό τέλος ενός 'Ανθρώπου».

Του κ. Τζελέπη δεν είχα διαβάσει παρ'όσον είναι μόνον διήγημα δημοσιευμένο καιρό τώρα σε κάποια έφημερίδα, διήγημα που μου είχε κάνει ιδιαίτερη εντύπωση, γιατί είχε χαρίσματα που δεν συναντά κανείς συχνά στους πρωτόσγαλτούς μας διηγηματογράφους. Τα χαρίσματα αυτά τα ξαναβρήκα και στο «Τέλος ενός 'Ανθρώπου», το έκτεταμένο διήγημα που έξέδωκε τελευταία σε αύριελές τεύχος ο κ. Τζελέπη.

Το «Τέλος ενός 'Ανθρώπου» είναι ή δραματικώτατη ιστορία ενός νέου Έλληνος Κωστατινουπολίτη που για να μη στρατευθεί (έχει Τουρκική ύπηκότητα) κατά τον τελευταίο πόλεμο,

κρύβεται στη σοφίτα ενός σπιτιού, γίνεται δηλαδή «ταβάν-τσιμπορτζής», μένει εκεί κάμποσο καιρό, ανακαλύπτεται κατόπιν και πεθαίνει στο τέλος από κάποια άρρώστεια σ' ένα στρατιωτικό νοσηκομείο.

Πάνω στο άπλούστατο αυτό θέμα, χωρίς μπλεξίματα, χωρίς πολλά επεισόδια, χωρίς ίχνος από έρωτα (και αυτό είναι το σπουδαιότερο), χωρίς κανένα παραγέμισμα και καμιά παρέκβαση, ο κ. Τζελέπης κατορθώνει να γράψει ένα διήγημα γοργό, πυκνό, γεμάτο δραματική κίνηση, που ξυπνά άμέσως το ένδιαφέρον του άναγνώστη και που διαβάζεται χωρίς ούτε στιγμή να κουράσει, απ' την άρχή ως το τέλος.

Φυσικά ο κ. Τζελέπης δεν φιλοδόχησε να παρουσιάσει τύπους βαθειά ψυχογραφημένους, να επιμείνει στην άνάλυση των αισθημάτων και των συναισθημάτων τους. Οι τύποι του σκιασρονται μάλλον παρ'όσον ψυχογραφούνται, πάντα όμως με τέχνη, με ακρίβεια, σε τρόπο που να ξεχωρίζουν, να έχουν κάποια ιδιαίτερη μορφή, τόσον οι κύριοι, όσον και οι έπεισοδιακοί, όπως αίφνης ο νεόπλουτος μπακάλης και σύμβουλος στα Πατριαρχεία, Πρόδρομος Γιαβιάσογλου.

Η έλλειψη λοιπόν ψυχογραφίας δεν πρέπει να καταλογισθεί εις βάρος του διηγήματος του κ. Τζελέπη, γιατί άπλούστατα δεν ήταν σκοπός του κ. Τζελέπη να γράψει ψυχολογικό διήγημα. Ο ρεαλισμός του όμως (δ «βεριασμός» του μάλλον «νέγισιμε») θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί ελάττωμα, ελάττωμα σημαντικό γιατί μεταβάλλει τον χαρακτήρα του διηγήματος σε άφήγημα. Πράγματι απ' την άρχή ως το τέλος αισθανόμαστε ότι ο κ. Τζελέπης μας διηγείται μιá ιστορία που συνέβη, με πολλή τέχνη βέβαια, με δύναμη κάποτε, πάντως όμως ιστορία που συνέβη, πράγμα που δείχνει άδυναμία πλαστικής φαντασίας. Δεν θέλω να πω μ' αυτό ότι εν γένει ο κ. Τζελέπης δεν έχει πλαστική φαντασία άλλ' ότι ειδικώς στο «Τέλος ενός 'Ανθρώπου» δεν χρησιμοποίησε αρκετά—ίσως γιατί δεν το θεώρησε άναγκαίο—την πλαστική του φαντασία.

Η γλώσσα του κ. Τζελέπη, μιá πολύ κανονική δημοτική και πολύ καλαισθητή, χωρίς να γίνεται, ούτε στιγμή, μιχτή, έχει γοργότητα, ομιλότητα, σαφήνεια. Οι περιγραφές του είναι πολύ έπιτυχημένες, σύντομες και άδρές, και με κάποιον έμπροσσιαστικό χαρακτήρα στην έκφραση, που δίνει κάποιο έναν τόνο μοντέρνο στο ύφος. Και ό τόπος αυτός δεν είναι απ' τα μικρότερα χαρίσματα του ευχάριστου αυτού βιβλίου.

Π.

Νίκος Ν. Καναρέλης: Φύσις και Τέχνη.

Νά ένα βιβλιαράκι επαναστατικό, που έρχεται συντρίβοντας τα παλιά καλούπια, να κάνει όσους αγάπησαν την τέχνη και τη φύση «να μπορουν όλοι να ζωγραφίσουν, μικροί και μεγάλοι».

Τη μέθοδο της Δδος Κ. ήλ την όνομάσω «υποβλητική». Σε μιá κάμαρα άρχισε να μιλά σε παιδιά του δημοτικού σχολείου για τις όμορφιές της φύσης «και για μιá στιγμή το ταβάνι έγινε ουρανός με σελήνη, με άστρα, το πάτωμα γή με

ποτάμια, λίμνες, γλόη... οι τοίχοι μετεβλήθησαν σε όρη, καταρράκτες, δάση, που μέσα εύρίσκοντο πύργοι και κιλύβες».

Αυτή ή ύποβολή πάει ακόμη παραπέρα: κινάει τα παιδικά χέρια σε καλλιτεχνική δημιουργία: «Μιά ώρα ο μικρός παιδόκοσμος σοροπίστηκε στην έξέδρα του Μπάρ (Π. Φαλήρου) και άρχισε να συζητή, να παρατηρή τη θάλασσα, τα βουνά της Αίγης, να προσπαθή να λύση προβλήματα άτμοσφαιρας». Η καλλιτέχνης, με την ύποπτη μήπως πολλοί δεν πιστέφουν σ' αυτά τα υπερφυσικά, διοργάνωσε στον Παργασό μιá έκθεση ζωγραφικής παιδιών, διδαγμένων με το σύστημά της γιατί, φυσικά, στις θεωρίες ο καθένας φέρνει αντίρρηση, όχι όμως και στα πράγματα.

Είναι άραγε πειστική ή θεωρία της και λύει όριστικά το παιδαγωγικό και ζωγραφικό πρόβλημα που θέτει; ο Βούντ και ο Βιολέ λε δύν, ή ψυχολογία και ή τεχνική, ή σήκοναν δύσπιστα τους ώμους τους. Πώς μπορεί ή φαντασία ν' άναπλάση καταρράκτες και δάση και πύργους, χωρίς να δουλέφουν προτίτερα οι αισθήσεις, και πώς μπορεί να κινήθ ή δημιουργικά το πινέλο, χωρίς προπαιδευτική άσκηση, στο παιδικό χέρι; Έπειτα εδω δεν πρόκειται για το αιδόρητο που ή φαντασία στρούχνει άσυνείδητα το χέρι να ζωγραφίση, δεν πρόκειται για το όρμημένο που κάνει τη ζωγραφική μιá φυσική γλώσσα έκφράσεως με γραμμές και με χρώμα. Έδω πρόκειται για την ύποταγή του αιδόρητου στο πινέλο, στην πειθαρχία της τέχνης.

Η αλήθεια είναι πως για να έκφραση κανείς θετικά μιá άσφαλή γνώμη γι' αυτήν την τεχνολογία, έπρεπε όχι μόνον να ιδή έτοιμα τα έργα των παιδιών, αλλά και να παρακολουθήση την εξέλιξή τους βήμα προς βήμα. Αλλά όποις κι' αν είναι, ή ένεργεια της Δδος Κ. μας φαίνεται άποκλειστικώς ύποκειμενική ή μεθοδός της, αν μπορεί να όνομασθ ή μέθοδος ή καινούροπη και φιλόδοξη αυτή προσπάθεια, είναι άχόρηστη από το άτομό της. Τα ψυχολογικά και τεχνικά έμπόδια, που προβάλλει εδω αυτή ή φύσις, στους άλλους φαίνονται σάν άνυπέρβλητα. Γ' αυτό ή Δνις Καναρέλη έχει την ύποχρέωση να κάνει κάτι περισσότερο απ' μιá έκθεση: μιá σειρά πειραματικών μαθημάτων έμπρός σε όλους μας, να ιδούμε με τα μάτια μας το καλλιτεχνικό αυτό 'Απίθανο.

Α. Π. Κ.

Πιέρ Λουίς: «Ο 'Ανθρωπος με την Πορφύρα».

Ο τίτλος είναι έλλειπής: θα έπρεπε να είχε προστεθεί «και άλλα διηγήματα» γιατί ο μικρός αυτός τόμος που εξέδωκε ο καλός έκδοτικός οίκος Ζηγάκη, δεν περιέχει μόνον τον «'Ανθρωπο με την Πορφύρα», το γνωστό άρχαϊκής ύποθέσεως διήγημα του Λουίς, αλλά και πέντε έξη άλλα του διηγήματα.

Ο Πιέρ Λουίς που πέθανε εδω και δυό χρόνια ήτανε απ' τους λιγότερο παραγωγικούς μοντέρνους γάλλους συγγραφείς. Όλο το έργο του—έργο τριάντα έτών, γιατί πέθανε σχετικά νέος—άπατε-

λείται από δύο ή τρία μυθιστορήματα, μεταξύ των όποιων και ή περίφημη «'Αφροδίτη», από μερικά νεανικά ποιήματα, όπου διακρίνει κανείς φανερά την επίδραση του Κίητς και των Έλλήνων λυρικών της «'Ανθολογίας», από τα ξακουστά και που τόσο έσκανδάλησαν όταν πρωτοεκδοθήκανε «Τραγούδια της Βελιτώς», από μερικές μελέτες, και από καμιά είκοσαριά, τέλος, διηγήματα.

Η όλιγογραφία του αυτή, (όλιγογραφία εν σχέσει με τον μέσον όρον της παραγωγικότητας των ευρωπαϊών συγγραφέων), ή φινέτσα του, και ιδίως ο αισθητισμός του, δίνουν στο έργο του Πιέρ Λουίς, κάποιο τόνο έρμαιοτεχνισμού που τον συναντούμε και στα διηγήματά του. Είναι όλα κομψά, καλογραμμένα, αλλά και άναίμια κάπως, και ρηγά, και άνευρα. Διαβάζοντάς τα αισθάνεται κανείς ότι ο συγγραφέας που τάγραψε, ήταν λεπταίσθητος, καλλιεργημένος, άλλ' ότι του λειπε ή γνήσια καλλιτεχνική φλέβα, ή βαθειά δημιουργική πνοή. Και αυτό άμέσως άμέσως φαίνεται σε δυό χτυπητές άδυναμίες του Πιέρ Λουίς: στο ότι, πρώτον, δεν μπορεί να κλάσει τύπους, και δεύτερον, στην μονοτονία των διηγηματογραφικών τομωτίσων. Τα μοτίβα του, τα θέματα που ως επί το πλείστον άναπτύσσει, είναι ή ήδονή και ή φρίκη. Απ' το άνακάτωμα των δύο αυτών αισθημάτων, κυρίαρχων είναι αλήθεια και θεμελιωδών σ' όλα τα όντα, άλλ' όχι και μοναδικών, προσπαθεί να δημιουργήσει όλα τα καλλιτεχνικά του effects. Άλλού τα μεταχειρίζεται χωριστά, όπως στον «'Ανθρωπο με την Πορφύρα» π. χ. όπου το αίσθημα της φρίκης προκαλείται απ' το κάημο του σκλάβου Νικόστρατου, που τον μεταχειρίζεται ως μοντέλο ο άρέντης του Παρράσιος, ο περίφημος γλύπτης, για έναν «Προμηθέα Δεσμώτη» και που βάζει να τον κάηουν με καυτήρα σιγά σιγά, για να γίνει πιο ζωντανή, πιο σπαρταριστή την εικόνα του ανθρώπινου πόνου που θέλει ν' άποτυπώσει στο μάρμαρο. Τα τυπικώτερα όμως, αν μπορώ να πω, διηγήματα του Πιέρ Λουίς, είναι εκείνα όπου την καλλιτεχνική εντύπωση προσπαθεί να την προκαλέσει με το άνακάτωμα, καθώς είπα, της ήδονης με τη φρίκη. Τέτοια διηγήματα, στον τόμο για τον όποιον μιλούμε, είναι τρία: Ο «Σταθμός στο Λημίσι του Νερού», ή «Γρίλλια», και ή «'Ανοξιάτικη Νύχτα». Στο πρώτο, ένας σύζυγος σκοτώνει την γυναίκα του και τον έραστή της, τη στιγμή της βαθύτερης έρωτικής μέθης των, τόσο βαθειάς ώστε ή γυναίκα θεωρεί ύψιστη εύτυχία και εύλογη τον φονιά της, γιατί της δίνει τον θάνατο μέω σε τέτοια ευδαιμονία. Στο δεύτερο, μιá κοπέλλα μιχαρώνει τον διαφιθορέα της, την ώρα άκριβώς που αυτός την βιάζει. Και στο τρίτο τέλος, ενφ' μιá Έλληνίδα άλεξανδρινή, ή Νέφελις, στολισμένη και μυρωμένη περιμένει τον φίλο της, μπαίνει έξωφρα στην κάμαρά της ένα άκατανόηστο τέρας, τέρας θεός και βασιλιάς Αιγύπτου μαζί, ζωντανέμένος, τον όποιον, ύστερα από μιá φοβητή πάλη, σκοτώνει ή Νέφελις.

Ο τύπος και ο τόπος ιδίως των διηγημάτων αυτών φέρουν τα σημάδια μιας εποχής, των

ετών 1890—1891. Γι' αὐτὸ καὶ σήμερα φαίνονται παλιωμένα. Τὸ «αἰσθητικὸ» αὐτὸ ἀγάλμαμα φρίκης καὶ ἡδονῆς, τὸ κεραιωμένο γιὰ κουρασμένες αἰσθήσεις καὶ πρὸς τὸ πυναντοῦμε στὰ ἔργα καὶ ἄλλων λογοτεχνῶν, σύγχρονων τοῦ Λουίς, στὰ ἔργα τοῦ Μπαρρές π. γ. («Αἶμα, Ἥδονη καὶ Θάνατος») καὶ τοῦ Μαρσέλ Σβόμπ, δὲν μᾶς συγκινεῖ πιά. Ὅπως δὲν μᾶς συγκινεῖ πιά οὔτε καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ὅλες οἱ θυσίαι, καὶ οἱ μεγαλύτερες, εἶναι ἀριστοτέλειες, προκειμένου νὰ παραχθῆ ἕνα ἀριστοτέλειον, ἰδέα τοῦ διαπνέει τὸν «Ἀνθρώπου μετὰ τὴν Πορφύρα». Ὅχι μόνον δὲν μᾶς συγκινεῖ πιά ἀλλὰ καὶ μᾶς εἶναι ἀποκρουστικὸς ὁ κακὴς ποιότητος αὐτὸς αἰσθητισμὸς.

Π.

Προκήρυξις Διαγωνισμοῦ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν.

Ἡ Ἑταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἀγωνοθετοῦντος τοῦ κυρίου Βασιλείου Π. Λαμπάκη, προκηρύσσει διαγωνισμὸν μετὰ ἐπαθλὸν πενταμισθίων δραχμῶν πρὸς συγγραφήν ἑνὸς διηγήματος ἢ σειρῆς διηγημάτων, ὑπόθεσιν ἐχόντων Βυζαντινῆν.

Τὰ ὑποβαλλόμενα ἔργα, πάντως πρωτότυπα καὶ ἀνεκδότα, συναδεικνύμενα δέ, εἰ δυνατὸν, καὶ ὑπὸ καταλλήλων μεσαιωνικῶν εἰκόνων, δέον νὰ ἔχωσιν ἔκτασιν οὐχὶ μικροτέραν τῶν ἑξ τυπογραφικῶν φύλλων, στήματος ὀγδόου, νὰ εἶναι δὲ γεγραμμένα εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν.

Τὰ χειρόγραφα, καθαυτογραφήμενα καὶ συνοδευόμενα ὑπὸ ἐναρφαγίστου φακέλλου, ἐν ᾧ θὰ περιέχεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως μετὰ σχετικῶν ρητῶν, δέον ν' ἀποστέλλονται ἐπὶ συστάσει πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας κύριον Παναγιώτην Κιλογερόπουλον (Βιβλιοθήκην Βουλῆς) μέχρι 1ης Ἀπριλίου 1928.

Τὰ ἔργα θὰ κρίνη ἐπιτροπὴ ἀρισθησομένη ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

— Κώστα Βάρναλη : Σκλάβοι Πολιορκημένοι, ἔκδ. «Στοχαστῆ», Ἀθήνα.

— Ν. Καζαντζάκη : Νικηφόρος Φωκάς, ἔκδ. «Στοχαστῆ», Ἀθήνα.

— Πιερ Λουίς : «Ὁ Ἄνθρωπος μετὰ τὴν Πορφύρα» ἔκδ. Ζηκάκη, ἄδ. δρ. 17.50, δεμ. δρ. 27.50.

— Camille Flammarion : Τὸ Ἄγνωστον καὶ τὰ Ψυχικὰ Προβλήματα, ἔκδ. Ζηκάκη, ἄδ. δρ. 25, δεμ. δρ. 50.

— I. Παναγιωτοπούλου : Γενικὴ Ἱστορία τῆς Τέχνης, τόμ. Β'. ἔκδ. Ζηκάκη, ἄδ. δρ. 100, δεμ. δρ. 125.

— Ὁῦγον Φωσκόλου : Οἱ Τάφοι, ἔκδ. Ἐλευθερουδάκη.

— Γ. Α. Βαλαδάφου : Ὅσοι ζοῦν, θεσσαλικὰ διηγήματα μετὰ πρόλογον τοῦ Παύλου Νιρβάνα.

— Ἰακώβου Καραλή : «Τὸ Κήρυγμα τῆς Τρομπέττης» μετὰ ἑξή ἄλλα διηγήματα καὶ μετὰ πρόλογον τοῦ Φιλίππου, δρ. 20.

— Παντελῆ Ι. Καυρῆ : Ἡ Ἀρχοντοπούλα τῆς Σμύρνης ἢ Αἱ Τελευταῖαι Ἡμέραι τῆς Ἀνατο-

λῆς», ἱστορ. μυθιστ. ἐκδότης : Γ. Χατζηδιαμάντης.

— Σ. Βουρλέκη : Ἡ Καρδιά τῆς Ἀμαρτωλῆς, δρ. 12,50.

— Ζαΐκοπτη : Ὁ Ἐμπόρος τῆς Βενετίας, μετάφ. I. M. Δαμιράλη, ἔκδ. Γ. Σιδέρη.

— Robert L. ουρου : Ἡ Καπιταλιστικὴ Οἰκονομία (ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας) ἔκδ. «Ἀκαδημαϊκοῦ», δρ. 30.

— Ὁ Σοβιετικὸς Κώδικς, μετάφ. Ε. Δημητρίου, ἔκδ. «Ἀθηναϊκοῦ».

— Κάρολ Μάρξ : Τὸ Κεφάλαιον, βιβλίον πρῶτον τόμ. β'. ἔκδ. «Ἀθηναϊκοῦ», ἄδ. δρ. 45, δεμ. δρ. 55.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

— Μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπληρώσεως τριετίας ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεως τῆς, ἢ «Πρωΐαν» ἐξέδωκε πανηγυρικὸν φύλλον μετὰ ὄμοιότατα στίχα τῶν συνεργατῶν τῆς καὶ μετὰ πολὺ ἐκλεκτὴν ὕλην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σημειώνομεν: ἄρθρον τοῦ κ. Ἀρ. Καμπάνη περὶ τῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ Λασκαράτου, συνεχισθὲν καὶ εἰς κατοπινὰ φύλλα: διήγημα τοῦ Ἄντ. Τσέχωφ κατὰ μετάφρασιν τῆς κ. Γαλ. Καζαντζάκη. «Μία ἀδικαιολόγητος συγκοπή» ἄρθρον τοῦ κ. Ν. Καρβούνη, «Ὁ Τόπος ἐν Τουρκίᾳ» τοῦ κ. Ἀ. Πετρίδου, κλπ. κλπ.

— Εἰς τὸ «Ἔθνος» ἐξακολουθοῦν αἱ μεγάλαι καὶ ποικίλου ἐνδιαφέροντος ἀνταποκρίσεις τοῦ κ. Σπ. Μελά ἀπὸ τὸ Παρίσι, μετὰ τὸν γενικὸν τίτλον «Ὁ Φουρτούνιο στὸ Παρίσι».

— Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς «Παιδικῆς Χαρᾶς», μία ὄμοια «καμικὴ σκηρὴ» τῶν κ. κ. Σπεράντζα-Παπαμιχαήλ, μυθιστορήματα, ἐγκυκλοπαιδικὴ στήλη, αἰνίγματα κλπ. κλπ.

— Ἡ «Ἀγροτικὴ Ζωή» (τεύχος 8) δημοσιεύει ἄρθρα τῶν κ. κ. Μόργκαν: Ἡ κατάστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γεωργικοῦ. Σ. Χριστιάνου: Ἡ αἰτάρχεια ἐν Ἑλλάδι. Ε. Παπανδρέου, Ν. Ἀναγνωστοπούλου κλπ. Ἐπίσης διήγημα τοῦ κ. Ε. Εἰσαγγελοῦ «Τὸ τελευταῖον θέρος».

— Ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα φιλολογικὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν: Ὁ μέχρι τοῦδε κριτικὸς ἀρθρογράφος τῆς «Πολιτείας» κ. Φώτος Πολίτης μεταφέρθη τὴν ἡμέραν εἰς τὰς στήλας τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπηθύνη κατὰ τοῦ κ. Χόρν τὴν κατηγορίαν ὅτι δὲν δημοσιεύει μεγάλους καὶ δυνατοὺς τύπους, οἵτε ἔργα ἀθάνατα. Ὁ κ. Χόρν ἔσπευσε νὰ κἀμῃ τὴν «ἀπολογία» του εἰς τὴν «Πολιτείαν» καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι εἶναι ἡ ἐποχὴ ὑπεύθυνος διὰ τὴν μὴ δημιουργίαν μεγάλων ἔργων, διότι εἶναι ἐποχὴ ταπεινὴ καὶ ὁ τύπος μας εἶναι πτωχὸς εἰς ζοῆν καὶ ἐντυπώσεις. Ὁ κ. Πολίτης ἀνεσκέπασε πεπαικωτάτα τὸν λογιωμαντὸν αὐτὸν τοῦ κ. Χόρν, (ἴταν, ἔγραφε, ταπεινότερη ἢ ἐποχὴ, πᾶν ἐδημιουργήσῃ τὸ εὐτελὲς «τραγοῦδι τοῦ Ρολάνδου» ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῆς Χίου, ἢ τοῦ Ὀμήρου ἐδημιούργησε τὴν «Ἰλιάδα»;) Καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν φταίει ἡ ἐποχὴ ἀλλὰ ὁ δημιουργός, καὶ ὅτι καθεὶ συγγραφεὺς εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐποχὴν του. Μετὰ ἄλλα λόγια δηλαδὴ (καὶ αὐτὸ εἶναι ὅλον τὸ πρακτικὸν ὄφελος ἀπὸ

τὴν συζήτησιν), ἡ ἐποχὴ μας δὲν εἶναι διόλου ὑπεύθυνος διὰ τὸν κ. Πολίτην καὶ διὰ τὸν κ. Χόρν, ἀλλὰ ὁ κ. Χόρν καὶ ὁ κ. Πολίτης εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐποχὴν μας. Τὸ πρᾶγμα ἔχει τὴν ἀλήθειαν ὅσην καὶ ὑπερβολὴν...

— Ἐλάβομεν τὸ τεύχος 9—10 τῆς «Νέας Ἀγωγῆς» μηνιαίου παιδαγωγικοῦ Δελτίου, ἐκδιδόμενον ἀπὸ συντακτικὴν ἐπιτροπὴν, πλήρες ὅλης πολεμικωτάτης, ποικίλης καὶ πολὺ ἐνημέρου. Εἰς τὰ «Σημειώματα» διεξόγει ἀμείλικτον πολεμικὴν μετὰ τὴν ομάδα τῶν ἀποσχισθέντων ἀπὸ τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ὀμιλον. Εὐρίσκομεν καὶ ἄρθρον, ἔκδο ἔξιστοροῦνται τὰ ἐμπόδια, πᾶν συναντοῦν ὅσοι θέλουσι νὰ εἰσελθῶσι πρὸς μελέτην εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην. Χωρὶς νὰ συμμεριζόμεθα τὸ ὕψος του, τὸ παραπολύ ζωηρὸν καὶ ἐν μέρει προσωπικὸν κατὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Βιβλιοθήκης κ. Τσιριμώκου, ἐπισημασμένα καὶ ἡμεῖς τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὰ ἀλλεπάλληλα καὶ πολλὰς φορὰς ἀνυπερέβλητα ἐμπόδια καὶ ἡ συστηματικὴ κολλυσιεργία, τὴν ὁποίαν συναντᾷ κανεὶς, ὅταν θέλει νὰ διαβάσῃ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην (καὶ ἀλομονόν του, ὅταν δὲν διαθέτει πρὸς τοῦτο ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν του), εἶναι πράγματα, πᾶν ἄλλοι καλὴν θέλησιν θὰ ἠμποροῦσε νὰ λείψουν.

— Εἰς τὴν «Πατρίδα» τῆς Ἠλείας, μετὰ τὴν ὑπογραφήν «Σωτήριος Κοριαζόπουλος, δημοσιογράφος ἐκ Πατρῶν» καὶ μετὰ τὸν τίτλον «Ἐγερτήριοι σάλπιγμα κατὰ τῶν ἀθέων μαλλιαρῶν», δημοσιεύεται φλογερὸν ἄρθρον, τοῦ ὁποίου εὐτυχῶς ἡ οὐσία ἔχει συνοψισθῆ ἐν τέλει εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια: «Ἀνανήφατε, διότι οἱ καιροὶ οὐ μενετοὶ! Τὸ ζήτημα τ θεταὶ ὁμῶς: ἢ τὸ ἔθνος ἢ οἱ μαλλιαροὶ!»

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα διεξάγεται συζήτησις διὰ κάποιον κτήμα, τοῦ ὁποίου διαμφορῆται ἡ κυριότης καὶ ἡ νόμιμ. Τὸ περιεργον εἶναι ὅτι ἡ συζήτησις αὕτη διεξάγεται... ἐμμέτρως. Ἰδοὺ ἕνα δεῖγμα:

Ἐν τέλει σᾶς πληροφοροῦν πῶς σ' ὕλη τὴν π α τ εῖα, νομὴν, καὶ κυριότητα τὴν ἔχει, ἢ ἐκκλησία καὶ ὅποιος τοιμήσῃ, φιλτάτα, νὰ πάρῃ καὶ μιά πέτρα...

προσωρινὰ θὰ λάβωμε τὸν Ἑλληνοδικὴν μέτρα. Νὰ λοιπὸν πᾶν περιεσσεύει ἐμπνευσις καὶ ἴσχυρος, καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἀκόμη ἐποχὴν, διὰ τὸσον περὶ θέματα!

— Τὸ «Σύνταγμα» τοῦ Ναυπλίου ἀναδημοσιεύει ποιήματα τῶν κ. κ. Μ. Πετρίδη καὶ Κ. Κουζῆ, δημοσιευθέντα εἰς προηγούμενα τεύχη τῆς «Νέας Ἑστίας».

— Εἰς τὰς «Μουσᾶς» τῆς Ζακύνθου συνεχίζεται ἡ μελέτη τοῦ κ. Α. Ζωῆ περὶ τῆς πόλεως Ζακύνθου. Ἐπίσης δημοσιεύεται ἄρθρον τοῦ ἰδίου περὶ τῆς μητρὸς τοῦ Φωσκόλου, ποιήματα τῶν Δ. Τσακισιάγου καὶ Β. Μαλαφοῦρη κλπ.

— Εἰς τὸν «Ἐὐριπον» τῆς Χαλκίδος δημοσιεύεται ἕνα ροῦμιε eu prose (ἔτσι, γαλλιστί) τοῦ κ. Χάρη (δὲν πρόκειται βεβαίως περὶ τοῦ συνεργάτου μας κ. Πέτρου Χάρη, μετὰ τὸν τίτλον: «Καὶ οὔτε μιλεῖ πιά τὸ πουλί τοῦ δάσους»). Εἰς

τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος καὶ εἰς τὴν μέσσην πολλά, παραπολλά ἀποσιωπητικά...

— Ἡ λογία κυρία Σίτσα Χάινε Κυραϊσάκη, παρεπιδημοῦσα τὴν ἡμέραν τῆς Μυτιλήνης, δημοσιεύει εἰς τὸν ἐκεῖ ἐκδιδόμενον «Ταχυδρόμον» ἐκτενὴ ψυχολογικὴν μελέτην «Πάνω στὰ ὄνειρα τῶν παιδιῶν». Ἡ μελέτη αὕτη, πᾶν διαρκεῖ εἰς πολλὰ κατὰ συνέθειαν φύλλα τοῦ «Ταχυδρόμου» εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ θὰ ἀξίξει νὰ ἀπληθυνετο εἰς πολὺ εὐρύτερον ἀναγνωστικὸν κοινόν.

— Εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας» (τεύχος 102) ὁ κ. Κλέων Παράσχος δημοσιεύει μελέτην περὶ τοῦ Συγγρόνου Ἑλληνικοῦ Μυθιστορήματος.

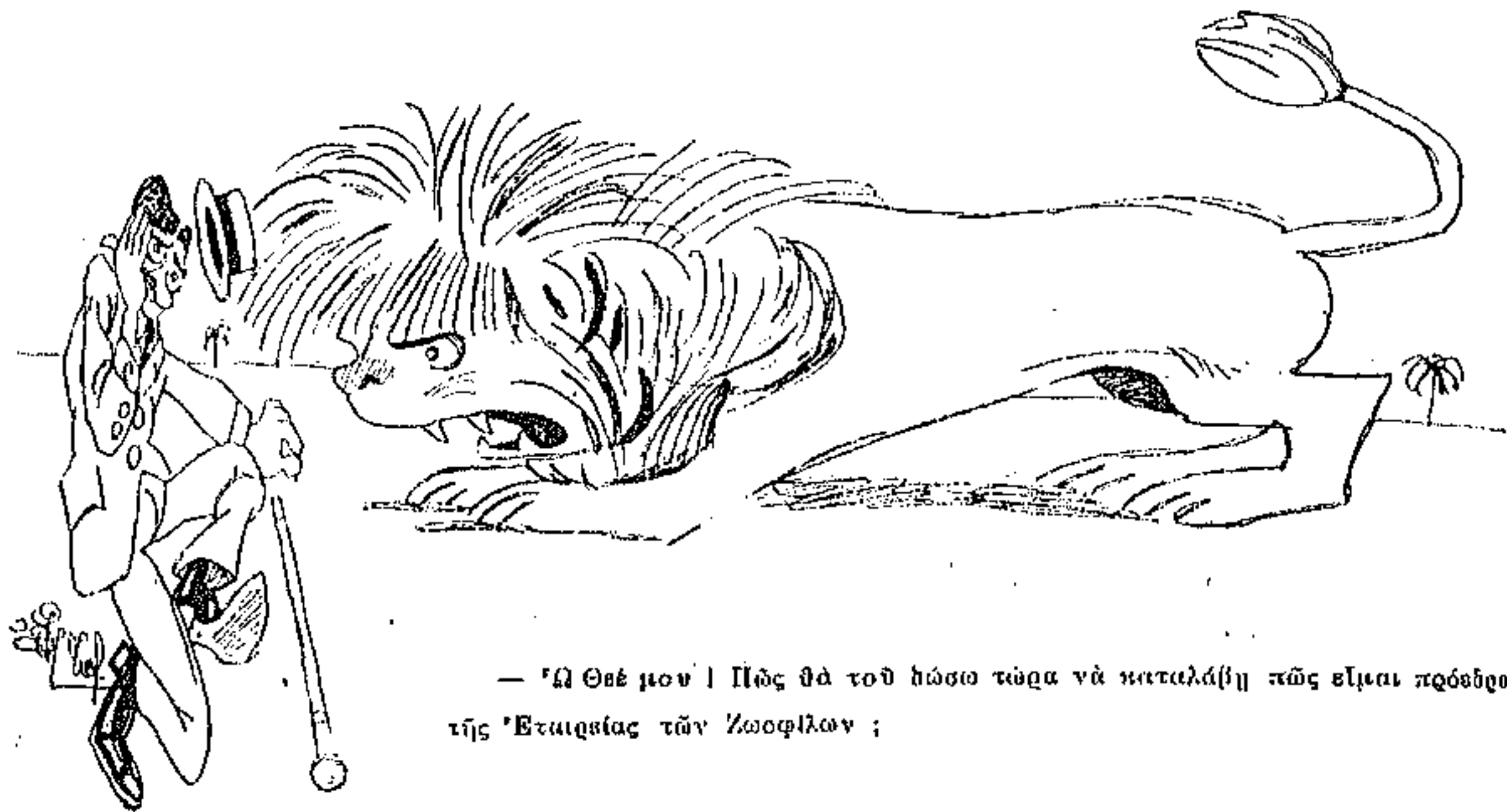
— Εἰς τὸ 10ον τεύχος τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων»: «Τὸ Πρόγραμμα τοῦ Δημοτικοῦ» ὑπὸ Α. Π. Δελμούζου, συνέχεια καὶ τέλος τοῦ «Ἀλ-Γε-ώφρη» τοῦ κ. Φ. Κόνταγλου. «Οἱ Δρόμοι καὶ οἱ Λόγιοι» ὑπὸ Πέτρου Χάρη.

Μ. Δ. Σ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Κ. Μ. Ἐνταῦθα. Ὁ Μ. Σ. τοῦ Δεκαπενθήμερου εἶναι ὁ κ. Μιχ. Δ. Στασιγόπουλος καὶ ἄλλοι κ. Μαρῖνος Σιγοῦρος. Πρὸς διάκρισιν, ὁ πρῶτος θὰ ὑπογράφεται στὸ ἑξῆς Μ.Δ.Σ.—κ. Ι. Κ. Ἀλεξάνδρου. Ἰδοὺ τί συνέβη: Ὀλίγον καιρὸν πρὶν ἔλθῃ ὁ κύριος αὐτὸς στὰς Ἀθήνας, ὁ κ. Σ. ἔλαβε ἀπὸ φίλον μας Ἀλεξάνδρινόν γράμμα πᾶν τοῦ ἔλεγε: «Μὴν ἀνοίγεστε στὸν Μ. εἶναι ἕνας ἀνθρωπάκος». Ὅταν ἦλθε καὶ ἐπισκέφθη τὸν κ. Σ., ἢ ὅπως του, τὸ ὕψος του, δὲν τὸν ἐνεθάρρουν καθόλου. Χωρὶς νὰ θέλῃ, ἐνθυμήθη τὴν φιλικὴν συμβουλήν, ὁπότε καλῶς, τὴν ὑποβολὴν τῆς καί... δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα ἐμπρὸς του παρὰ διὰ νὰ τῷ εἴπῃ τυπικὰ καὶ ἀσήμαντα. Εἰς τὸ ἄρθρον του, ὡς πρὸς αὐτὸ, λέγει ὀληντὴν ἀλήθειαν: ὁ κ. Σ. ἀπέφυγε νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ διὰ κάθε ζήτημα πᾶν τῷ ἐπρόβαλε, δὲν τῷ εἶπε οὔτε τὴν γνώμην του διὰ τὸν Φρόντ. Τελοσπάντων δὲν ἀνοίχτηκε» μετὰ κανένα τρόπον εἰς τὸν «ἀνθρωπάκον». Καὶ αὐτὸς ἐξεδικήθη μετὰ τὸ μωρὸν του ἄρθρου εἰς τὸ φύλλον ἐκεῖνο, ὅπου εὐρίσκει θέσιν κάθε μορῆς. —κ. Πέτρον Ἄν. Βόλον. Βεβαίως τὰ τὸ Χριστογεννητικὸν Τεύχος μας θὰ εἶναι καὶ τὸ ἑκτακτον. Θὰ ἔχῃ τὴν ἐκλεκτὴν συνεργασίαν ὀκτὰ ἢ δέκα Ἀκαδημαϊκῶν, ἀνεκδότα ποιήματα τοῦ Παλαμά, τοῦ Δροσίνη, τοῦ Πορφύρα, τῆς Αἰμιλίας Δάφνη κ. ἄ' ἀνεκδότα διηγήματα τοῦ Βλαχογιάννη, τοῦ Ξενοπούλου, τῆς Κατίνης Παπᾶ, τοῦ Λουκοπούλου κ. ἄ' μελέτην τοῦ κ. Κουρτίδου περὶ τοῦ φιλέλληνο Γερμανοῦ ποιητοῦ Μίλλερ κλπ. Καὶ θὰ στολιζέται μετὰ κομψοτάτον χρυσοτυπωμένον ἐξώφυλλον καὶ μετὰ 8 χρωματιστὰς εἰκόνας ἐκτὸς κειμένου, καλλιτεχνικωτάτας, ἐπὶ χάριτος ἰλλουστρασιῶν, μὴ τῶν ὁποίων θὰ εἶναι ὁ Διονύσιος Σολωμὸς εἰς μέγα σῆμα, πανομοιότυπον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης καὶ δυσσευρέτου πλέον προσωπογραφίας τοῦ Σ. Προσαλέντη. Αὕτη, καθὼς θὰ τυπωθῇ μετὰ σέβαν καὶ σὲ τὸσον καλὸ χαρτί, θὰ εἶναι ἡ καλλιτέρα εἰκὼν τοῦ Ἑθνικοῦ Ποιητοῦ, ἀξία νὰ πλαισιωθῇ καὶ νὰ στολισθῇ κάθε αἴθου-

Ἡ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ ὑπὸ ΣΟΦΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ

— Ὁ Θεέ μου! Πῶς θὰ τοῦ ἴσῳ τώρα νὰ καταλάβῃ πῶς εἶμαι πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Ζωοφίλων;

σαν, κάθε γραμμίον. Κανονικῶς, ἡ τιμὴ—ἐνὸς τόσο μεγάλου καὶ πολυτελοῦς βιβλίου θὰ ἦτο 50 δραχμαί. Ἀλλὰ εἶπαμεν ὅτι τὸ Χριστουγεννιάτικο Τεύχος τῆς «Νέας Ἑστίας» θὰ πωληθῆ μόνον 20 Λ. καὶ ἐξηγήσαμεν τὸν λόγον.—κ. Σ. Β. Ρ. Καλιόβρυτα. Ὡς βλέπετε, ἀρχίζομεν ἀπὸ σήμερον καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν εἰς κάθε σχεδὸν τεύχος. Σκέπτεσθε πολὺ καλὰ ὅταν λέτε ὅτι ὑπὸ οἰονδήποτε τίτλον θὰ φραγῆ ἡ ὁποιαδήποτε ἀξία ἐνὸς ποιήματος. Ἀλλὰ διατὶ ὁ τίτλος «Πρωτοπορεία» δὲν σᾶς φαίνεται ποιητικὸς; Εἶναι καὶ πολὺ! Ὅσο διὰ τὰ ποιήματά σας καὶ τὴν τραγωδίαν, δὲν τὰ ἐδιαβάσαμεν ἀκ. μη.—κ. Α. Α. Καλαμάταν. Ἐχει καλῶς. Ἐνα-δύο ἀπὸ τὰ σταλέντα θὰ δημοσιευθῶν.—κ. Π. Κ. Κέρκυραν. Δὲν θὰ ἦτο καλὸν νὰ τεθῆ τέτοιος τίτλος, διότι ὑπ' αὐτὸν ὑπάρχοντα καὶ ὅλα τᾶλλα, ἐπομένως δὲν ξεχωρίζει.—κ. Γ. Θ. Μ. Φλώριναν. Εὐχαριστοῦμεν πολὺ. Ἀμα τὰ διαβάσωμεν, θὰ σᾶς ἀπαντήσωμεν ἰδιαιτέρως.—κ. Π. Β. Ναύπακτον. Ὁραία ἡ ἀπάντησίς σας, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαθέσωμεν τόσο χρόνον τῆς «Νέας Ἑστίας» πρὸς ἀνεσκεπὴν «κακοηθειῶν» ὅπως λέτε.—κ. Γ. Φ. Καλάμας. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὰ καλὰ λόγια, ἀλλὰ οἱ στίχοι σας δὲν εἶναι ἀκόμα τόσο καλοί. Ἐπιμεληθῆτε.—κυρίαν Κ. Σ. Κ. Παρίσι. Θὰ σᾶς γράψωμεν μόλις εὐκαιρήσωμεν. Πρὸς τὸ παρὸν δεχθῆτε τὰς θερματάς μας εὐχαριστίας.—κ. Στ. Α. Θεσσαλονίκην. Τὸ ἐλάβαμεν ὑπὸ σημείωσιν.—κ. Σ. Μυτιλήην. Πολὺ ὠραία τὰ στίχοι σας, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχουν τόπον εἰς τὴν «Νέαν Ἑστίαν». Ἄν ἦταν τοῦλάχιστο καθ' αὐτὸ γελιογραφία ἢ ἂν συνόδευαν κανένα διήγημα.—κ. Ν. Α. Ζ. Wallasey. Ὁ «Ποιητὴς»

σας θὰ δημοσιευθῆ. Θὰ σᾶς παρακαλέσωμεν μόνον νὰ λείψῃ ἡ ἀφιέρωσις, ἐπεὶ τὸ πρόσωπον εἶναι πολιτικὸν καὶ θέλομεν νὰ στεκόμεθα πολὺ μακρὰν τῆς πολιτικῆς.—Ἀλκμάν. Εἶσθε ὁ ἴδιος τῶν «Ἰερῶν»; Ὅπωςδήποτε, τὸ γράμμα σας ἐλήφθη ἀργά.—κ. Γ. Δ. Φ. Ἐνταῦθα. Μάλιστα. Ἐν' ἀπὸ τὰ δυό, ἴσως καὶ τὰ δυό.—Παρακιλεῖται ὅποιος ἔστειλε ἢ ἔφερε μιά συλλογὴ ποιημάτων, «Τὰ δυὸ ἔλατα», «Θαλασσινὸ» κτλ., νὰ μᾶς γράψῃ τὸνομά του. Μερικὰ θὰ δημοσιευθῶν.—κ. Γ. Τ. Ἐνταῦθα. «Ἰδιονομὸς». Καλὸ τὸ ποίημα, ἀλλ' ἀκατάλληλον τὸ θέμα.—δ. Λήδαν Κ. Ἐνταῦθα. Ὅλα!—κ. Σπ. Ν., Κ. Θ. καὶ Γ. Θ. Ἐνταῦθα. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἐκφράσετε εὐχαριστίας καὶ δημοσίᾳ. Ἡμεῖς πάντα σὺς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι.—κ. Α. Θ. Καλαμάταν. Ἀπεχθον, ἀλλὰ προπάντων ἀκατάλληλον. Εἶδατε ποτὲ τέτοια στὸ περιοδικὸν μας;—κ. Μ. Α. Περραιῶ. Καὶ ὅμως κάποτε θὰ δημοσιευθῶν.—κ. Ρ. Μ. Κέρκυραν. Δὲν τὰ ἐπήραμεν στὰ σοβαρά. Ἀπλῶς τὰ ἐσημειώσαμεν. Κι' ἡ ἀπορία τοῦ συνεργάτου μας ἐνεῖχε κίτριναν εἰρωνείαν τοῦ παραδόξως σᾶς διέφυγε.—κ. Μ. Α. Α. Πύργον. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὰ καλὰ λόγια. Τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τὸ βιβλιοπωλεῖον μας εἴμπορεῖ νὰ σᾶς τὸ προμηθεύσῃ.—κ. Μς. Εἰς τὴν «Πρωτοπορείαν», ἂν θέλετε, εὐχαριστως. Ἀλλὰ νὰ μᾶς γράψετε καὶ τὸνομά σας.—κ. Χρ. Βλ. Κόρινθον. Ἡ ἐπιδοκιμῆσίς σας μᾶς ἐνθαρρύνει. Καὶ ὁ Ζ. Λουκόπουλος θὰ ἐκολακεύετο ἂν ἐδιάβαζε τὸ γράμμα σας.—κ. Πάνον Η. Ἐνταῦθα. Τὰ σταλέντα πρὸ καιροῦ δὲν τὰ εἴχομεν ἀξία δημοσιεύσεως. Εἴμπορεῖτε νὰ μᾶς στείλετε ἄλλα. Συγγνώμην διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἀπαντήσεως.

Ἡ «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»